

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน:
ศึกษาตามความตกลงทริปส์

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2561

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน:

ศึกษาตามความตกลงทริปส์

ภัทรพร เย็นบุตร

คณะนิติศาสตร์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้ำเลิศ)

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ)วิชัย อริยะนันท์ทกะ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ ครอบพจน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พินัย ณ นคร)

..... กรรมการ
(ดร.จุมพล ภิญโญสินวัฒน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้ำเลิศ)

..... คณบดี
(รองศาสตราจารย์ณรงค์ เกษะประกร)

____/____/____

บทคัดย่อ

ชื่อผู้เขียน	การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ศึกษาตามความตกลงทริปส์
ชื่อผู้เขียน	นางสาวภัทรพร เ็นบุตร
ชื่อปริญญา	นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2561

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายระหว่างประเทศที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพราะองค์ความรู้ที่ประยุกต์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งกำเนิดสินค้าของแต่ละชุมชน หากได้รับการคุ้มครองเพียงกฎหมายภายในประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ชุมชนผู้ผลิตก็อาจถูกละเมิดสิทธิโดยต่างประเทศที่นำชื่อเสียงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนไปแสวงหาประโยชน์ทางการค้าโดยไม่เป็นธรรม อีกทั้งหากประเทศซึ่งอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเป็นกฎหมายภายในประเทศ มีแนวทางการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต่างกัน ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ด้วยเหตุที่สินค้าอย่างเดียวกันในต่างประเทศกลับไม่ได้รับการคุ้มครองหรือได้รับการคุ้มครองน้อยกว่า ชุมชนผู้ผลิตสินค้าจึงไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมอันเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมถึงเป็นการลดทอนความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับการคุ้มครอง ทำให้ชุมชนผู้ผลิตสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากชื่อเสียงสินค้า พวกเขาจึงลดความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยการผลิตสินค้า

ในงานวิจัยนี้ได้มุ่งศึกษาถึงความตกลงทริปส์เป็นสำคัญ เพราะมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประเทศภาคีสมาชิกยอมรับจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ความตกลงทริปส์มีเจตนารมณ์คุ้มครองประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจะมีหลักเกณฑ์คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันสามารถช่วยรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ ณ แหล่งต้นกำเนิดสินค้า ไว้ให้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้ แต่ยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ทำให้สมาชิกบางประเทศได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และขาดแรงจูงใจในการรักษาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งหลักเกณฑ์ยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองในการจดทะเบียน เงื่อนไขการจดทะเบียนและการขอแก้ไขข้อมูลการจดทะเบียน ข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังนั้น หากแก้ไขความตกลงทริปส์ให้ชัดเจนขึ้นในประเด็นดังกล่าวก็จะช่วยให้ประเทศภาคีสมาชิกนำหลักเกณฑ์ตามความตกลงทริปส์ไปอนุวัติการให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตกลงทริปส์ ดังนี้

1. ควรมีหลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ ซึ่งประเทศสมาชิกสามารถนำสินค้าที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ หรือระบบเครื่องหมายการค้า มาขอจดทะเบียนก็ได้ และให้เป็นทางเลือกว่าจะจดทะเบียนคุ้มครองในระดับทั่วไปตามมาตรา 22 หรือระดับสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ซึ่งต้องสอดคล้องกับระดับการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศที่ขอจดทะเบียนด้วย เพื่อให้มีความสุจริตต่อกัน และช่วยคัดกรองข้อมูล ก่อนรับจดทะเบียน อีกทั้งไม่ควรจำกัดประเภทสินค้าที่ขอจดทะเบียนคุ้มครองตามมาตรา 23 ให้เป็นเพียงไวน์หรือสุราเท่านั้น

2. ควรเพิ่มหลักเกณฑ์หรือตีความการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศแหล่งกำเนิดให้ รวมถึงการที่ประเทศแหล่งกำเนิดมีหลักเกณฑ์ควบคุมตรวจสอบ ตลอดจนมีขั้นตอนพิสูจน์เชื่อมโยงคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์อันมีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจน ซึ่งอาจเชื่อมโยงด้วยชื่อเสียงของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์กระบวนการผลิต หรือการเตรียมการผลิตก็ได้ นอกจากนี้ ประเทศที่ขอจดทะเบียนไว้แล้วอาจขอแก้ไขข้อมูลการจดทะเบียนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความเชื่อมโยงชื่อเสียงสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งรวมถึงขยายหรือขอลดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เคยระบุไว้ในารจดทะเบียนได้ ภายใต้การรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และหลักสุจริตต่อกัน

3. ควรใช้จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นในการพิจารณาถึงความเป็นชื่อสามัญของสินค้า ซึ่งชื่อที่ขอจดทะเบียนต้องไม่ตกเป็นชื่อสามัญในประเทศที่ขอจดทะเบียน และเพิ่มเติมให้ประเทศที่มีจารีตประเพณีแสดงว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่ขอจดทะเบียนเป็นชื่อสามัญของสินค้าในประเทศตน จะต้องนำเสนอข้อมูลการตกเป็นชื่อสามัญนั้นให้ผู้พิจารณาคำขอจดทะเบียนตามความตกลงทริปส์ทราบ ภายในระยะเวลาที่ประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายได้ตกลงร่วมกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลนั้นไว้เป็นระบบฐานข้อมูล

4. ควรกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับกรณีซึ่งอาจเป็นการฟ้องเสียงหรือฟ้องทั้งรูปและเสียง (homonymous) แต่คำนั้นให้ความหมายถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่ต่างกัน แม้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะบัญญัติไว้แล้วในความตกลงทริปส์มาตรา 23 ข้อ 3 แต่บทบัญญัตินี้กำหนดให้ใช้กับสินค้าประเภทไวน์เท่านั้น ซึ่งควรครอบคลุมสินค้าประเภทอื่นด้วย โดยบัญญัติไว้ในความมาตรา 24 ข้อ 10 แทน และควรอนุญาตให้ประเทศภาคีสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชื่อที่ฟ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตน สามารถขอให้ประเทศที่ใช้ชื่อฟ้องนั้นแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อที่ได้จดทะเบียนหรือขอจดทะเบียน โดยเพิ่มรายละเอียดถ้อยคำหรือสัญลักษณ์ให้ชัดเจนถึงแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริงด้วย

5. ควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในความตกลงทริปส์เกี่ยวกับมาตรการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผิดกฎหมาย ในขณะที่นำเข้ามายังในประเทศภาคีสมาชิกที่มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้

ทางภูมิศาสตร์นั้น รวมถึงให้ยึดสินค้าภายในประเทศที่ระบุสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือในประเทศที่มีการนำเข้าสู่สินค้าที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น

6. ควรมีการจดทะเบียนในลักษณะเป็นฐานข้อมูลไว้ก่อน โดยที่บรรดาประเทศสมาชิกมีข้อตกลง ร่วมกันว่าจะให้ระยะเวลานานเพียงพอสำหรับการเตรียมกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับการจดทะเบียนพหุภาคีที่มีผลคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ครอบคลุมถึงประเทศสมาชิกทั้งหลายโดยอัตโนมัติ เพราะประเทศภาคีสมาชิกจำเป็นต้องมีการหารือเพื่อให้เกิดการประนีประนอมและการยอมรับเงื่อนไข ข้อตกลงและจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศตนให้สอดคล้องกับ บริบทสังคมระหว่างประเทศด้วย

7. ประเทศผู้ยื่นขอจดทะเบียนควรวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติที่เกี่ยวข้องกับข้อดีหรือข้อเสียของการ ขยายตลาดสินค้าในต่างประเทศ โดยการชักนำนักประโยชน์ของการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศ ทั้งแง่มุมเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือส่งเสริม การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ปฏิบัติได้จริง เพราะหากปัจจัยการผลิตยังไม่เหมาะสมที่จะขยายการผลิตเพื่อการ ส่งออก การจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศก็จะก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าผลดี โดยอาจ เสียค่าใช้จ่ายสูงเพื่อรักษาชื่อเสียงของสินค้า ซึ่งค่าใช้จ่ายที่ชุมชนผู้ผลิตต้องแบกรับก็จะทำให้เกิดความ เหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนอาจก่อให้เกิดการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกินขีด ความสามารถในการอนุรักษ์

ABSTRACT

Title of Dissertation	Geographical Indication Protection for Sustainable Development:A Study of TRIPS Agreement.
Author	Pattaraporn Yenbutra
Degree	Doctor of Laws
Year	2018

Protection of geographical indications requires international law consistent with the principles of sustainable development, i.e. balance between economic, social, and environmental. As the knowledge acquired from the natural resources and environment in the designation of origin belongs to each community. If it is protected only by the domestic law of such designation of origin, community producing products may be abused by other countries that unfairly exploit the reputation of the community's geographical indication in commercial purpose. In addition, if a country that applies international law into its domestic law has different approaches to protection of geographical indications, it may be an obstacle or barrier to sustainable development. This is because the same types of goods in foreign countries are no longer protected or protected less. The community that produces such goods, therefore, does not receive fair benefits, which is social inequality. It also reduces consumer confidence in the specific characteristics of protected goods. This may cause the community to lose the economic benefits from the reputation of the product. They eventually reduce the importance of preserving natural resources and local

wisdom which actually being the factor in producing goods.

This research focused on the TRIPs Agreement because the Agreement has certain criteria in intellectual property protections accepted by a number of member states. However the TRIPs Agreement is intended to protect economic interests. Although there are criteria for geographical indication protection that can help preserve local wisdom and natural resources at geographical origin or the goods for sustainable use, it is still unclear about the international registration. This causes some member states to suffer damage from violation of the right in geographical indications, lose economic benefits, and lack of motivation to protect the environment. Besides, it is not clear on the criteria in relation to what the law is to protect under the registration, terms and condition in registration and its amendment, and the exemption in violation of the geographical indications. Therefore, if the aforesaid issues under the TRIPs Agreement are amended explicitly, it will enable the member states to apply the criteria under the TRIPs Agreement in line with the principle of sustainable development.

From the results of the study, the researcher has some suggestion in related to the TRIPs Agreement as follows:

1. The criteria for registration of protection of geographical indications should be provided under the TRIPs Agreement. The member states can register their products being protected under the exclusive legal system or the trademark system. Besides, it

should be an option to register at either general level of protection under Section 22, or at specific level of goods under Section 23 of the TRIPs Agreement, whereas it has to be consistent with the level of protection of the domestic laws in the country where the registration is filed in order to be in good faith to one another and also in order to screen data prior to approval of the registration. In addition, there should not be any limitation on the category of goods applied for protection under Section 23 to only wine or spirits.

2. It is advisable to add certain rules or to interpret the meaning of the protection of geographical indications in the country of origin to cover the country of origin having criteria to control and investigate as well as to have the proof process linking with the specific features of a product to the geographically origin having clear territory. This may be linked to the reputation of the raw material used for producing of the goods or products, local wisdom in the creativity of production process, or preparation of production, too. In addition, the applying country may request to amend the registration data relating to the connection factor between the reputation of the goods and the geographical origin. This includes seeking to extend or reduce the geographic area previously specified in the registration under the balance of economic, social and environmental issues, and the principle of good faith to one another.

3. Local customs should be used to determine the generic name of the product. The name applied to be registered shall not fall into generic name in the country of

application. And also, it should be added that the country having local customs indicating that geographical indications of the applicant country is generic name of the product in their own country, shall present the information for falling into generic name to the one who considers the application for registration under the TRIPs Agreement within the time frame that the member states have agreed in order to gather such information as database.

4. To determine an exception for violation of geographical indications for cases where they may be homophone or both homonym and homophone (synonymous) but that word refers to different geographic origin. Although such a provision has already been provided in the TRIPs Agreement, Article 23, paragraph 3, this provision applies only to wine products. In fact, this should cover other types of goods by stipulating in Article 24, paragraph 10. In addition, it should allow any member states affected by the registration of geographical indications of any name with synonymous to those of their names to request those states using such synonymous to amend the name registered or the name applying for registration by adding some detailed description of the words, or symbols explicitly exposing the geographical origin of the goods.

5. There should be additional criteria in the TRIPs Agreement on confiscating the goods illegally use the geographical indications at the time of importation into the member states having the law governing the protection of geographical indications. Also, the local products indicating unlawful geographical indications should be

confiscated within the country, or in any countries where there are cases of importation of illegal products.

6. There should be a registration as a form of database for the time being, whereas the member states have mutual agreement to determine the specific time period for preparation of domestic legislation in line with the multilateral registration that protects geographical indications automatically covering the territory of the member states because the member states need to consult among one another in order to achieve a compromise and acceptance of the terms and conditions of the agreement. Besides, there is also the need to take some time to implementing the provisions of the Agreement by domestic legislation in accordance with the international context.

7. The applicant country should analyze statistical data relating to the advantages or disadvantages of the overseas market expansion by weighing the benefits of international protection in economic, social, and environmental aspects so that the protection of geographical indications could be a practical tool to promote sustainable development. This is because where the factor of production is still not suitable to expand production for export, the registration for international protection may cause more harmful than good. It may cost a lot to maintain the reputation of the product. The costs that the producer community has to bear would finally result in social inequalities. Besides, it may also result in consumption of natural resources and

environment beyond conservation capacity.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้ำเลิศ ที่กรุณารับเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้อย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ภูมิภูมิและบริบทสังคมต่าง ๆ รวมถึงยังเป็นผู้ให้กำลังใจผู้เขียนเป็นอย่างดีตลอดมา ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์(พิเศษ) วิชัย อริยะนันท์ทกะ ที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธานโดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ ควรพจน์ รองศาสตราจารย์ ดร.พินัย ณ นคร และ ดร. จุมพล ภิญโญสินวัฒน์ เป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งในการสอบแต่ละครั้งคณะกรรมการได้ช่วยกรุณาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อันเป็นการเปิดโลกทัศน์ของผู้เขียนเป็นอย่างมาก รวมถึงขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ทุกท่านที่ให้ความสะดวกด้านอำนวยความสะดวก และประสานงาน ในการทำวิทยานิพนธ์ให้ผู้เขียนตลอดมา ตลอดจนค้นคว้าหาข้อมูลและการใช้ระบบวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทั้งหลายที่กรุณาให้โอกาสผู้เขียนได้ฝึกฝนการทำวิจัยในโครงการต่าง ๆ จนทำให้สามารถนำมาพัฒนาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบพระคุณพี่ ๆ และเพื่อน ๆ ที่เคยร่วมงานด้วยกัน ทั้งที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท้ายนี้ผู้เขียนขอโน้มรำลึกถึงอำนาจบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อยู่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนขอให้เป็นกตเวทิตาแต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้เขียน ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ภัทรพร เย็นบุตร

ธันวาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ญ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	1
บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	3
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
3. สมมติฐาน.....	9
4. คำถามวิจัย	9
5. ขอบเขตของการศึกษา.....	9
6. ระเบียบวิธีวิจัย	10
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
ส่วนที่ 1.....	12
ความหมาย ความสำคัญ แนวความคิดและทฤษฎี หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ	12
บทที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด และทฤษฎีในการคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	16
1.1 ความหมายและความสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	16
1.1.1 อนุสัญญากรุงปารีส (The Paris Convention for the Protection of Industrial Property).....	18

1.1.2 ข้อตกลงแมดริดเพื่อการยับยั้งการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดโดยไม่ถูกต้องหรือที่เป็น การหลอกลวงกับสินค้า (The Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods).....	19
1.1.3 ข้อตกลงแมดริด (The Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks).....	20
1.1.4 พิธีสารแมดริด (The Madrid Protocol).....	20
1.1.5 ความตกลงลิสบอน (The Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and Their International Registration).....	20
1.1.6 ความตกลงทริปส์ (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement))	21
1.2 ลักษณะปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	23
1.2.1 การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับชื่อเสียงของสินค้าด้วยปัจจัยด้าน มนุษย์และปัจจัยด้านธรรมชาติ.....	23
1.2.2 การนำเข้าวัตถุดิบหรืออาศัยกระบวนการผลิตจากแหล่งภูมิศาสตร์อื่น.....	24
1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ.....	25
1.3.1 แนวคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	25
1.3.2 แนวคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิชุมชน	29
1.3.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	31
1.3.3.1 ทฤษฎีอรรถประโยชน์	32
1.3.3.2 ทฤษฎีทางสังคมวิทยากฎหมาย	33
1.3.4 แนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา	35
1.3.4.1 คุณลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา.....	35
1.3.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญากับกฎหมาย ภายในประเทศ	36
1.3.4.3 ผลของสนธิสัญญา.....	37
1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	38

1.4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค	38
1.4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม	40
1.5 หลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	43
1.5.1 สาระสำคัญของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน	43
1.5.2 ความสัมพันธ์ของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ	46
1.5.3 ความจำเป็นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาย่างยั่งยืน	49
1.6 บทสรุป.....	52
บทที่ 2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์ (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)	54
2.1 ระบบกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิกที่จะให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์..	55
2.2 ความสอดคล้องระหว่างความตกลงทริปส์กับอนุสัญญากรุงปารีส.....	56
2.3 ระดับความคุ้มครอง.....	57
2.3.1 ระดับทั่วไป.....	57
2.3.1.1 การป้องกันการใช้วิธีใด ๆ สำหรับการกำหนดแหล่งที่มาหรือนำเสนอสินค้าโดยบ่งชี้ไปว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อื่นที่ไม่ใช่แหล่งกำเนิดแท้จริง.....	58
2.3.1.2 การป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (Unfair competition)	58
2.3.1.3 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเครื่องหมายการค้า.....	59
2.3.1.4 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นความจริงแต่ประสงค์จะให้เกิดความสับสนหรือหลงผิด	59
2.3.2 ระดับเฉพาะสำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุรา	60
2.3.2.1 การห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้แสดงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าประเภทไวน์หรือสุรา.....	61
2.3.2.2 การห้ามนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าประเภทไวน์หรือสุรา.....	61

2.3.2.3 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับไวน์ที่มีชื่อเรียกป้องกัน	61
2.3.2.4 การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ	62
2.3.3 ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	64
2.3.3.1 การใช้งานอย่างต่อเนื่อง.....	64
2.3.3.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นชื่อสามัญ.....	65
2.3.3.3 ความคาบเกี่ยวระหว่างเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนหรือใช้โดยสุจริตกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	66
2.3.3.4 การใช้ชื่อบุคคลในทางการค้าไปพ้องกับชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	67
2.3.3.5 การไม่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ประเทศอันเป็นแหล่งกำเนิดไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองไว้.....	68
2.4 ความแตกต่างระหว่างการคุ้มครองเครื่องหมายการค้ากับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	69
2.5 วิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์	69
2.6 บทสรุป.....	72
บทที่ 3 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	73
3.1 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1967 (The Paris Convention for the Protection of Industrial Property).....	73
3.1.1 หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ	75
3.1.2 การควบคุมสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต หรือผู้ขาย อันเป็นเท็จ	76
3.1.3 การป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม	78
3.2 ความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง (The Madrid Agreement for the Repressing of False or Deceptive Indication of Source on Goods of 1891)	78
3.2.1 การห้ามนำสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไปใช้โดยไม่ถูกต้อง หรือนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค.....	79

3.2.2	การให้สิทธิผู้ขายสินค้าระบุชื่อหรือสถานที่ของผู้ขายบนตัวสินค้าที่มาจากประเทศอื่น	80
3.2.3	การพิจารณากำหนดชื่อสามัญ	80
3.2.4	การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าประเภทไวน์	81
3.3	ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ (The Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of Origin and their International Registration).....	82
3.3.1	ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด.....	82
3.3.2	การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในระดับระหว่างประเทศ	83
3.4	กรรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนในการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications).....	85
3.4.1	เงื่อนไขการคุ้มครอง	86
3.4.2	ขอบเขตการคุ้มครอง.....	87
3.4.2.1	การไม่ใช่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์.....	88
3.4.2.2	การคุ้มครองสำหรับสินค้าที่ไม่ได้เป็นชนิดเดียวกันกับสินค้าที่มีเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น.....	88
3.4.2.3	การห้ามไม่ให้มีการปฏิบัติอื่นใดอันอาจทำให้ผู้บริโภคสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดหรือคุณลักษณะที่แท้จริงของสินค้า	88
3.4.2.4	การไม่ตกเป็นชื่อสามัญของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในประเทศภาคีสมาชิก	89
3.4.3	ความคาบเกี่ยวระหว่างการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น.....	89
3.4.3.1	ความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า.....	90
3.4.3.2	ความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองชื่อทางการค้า.....	90
3.4.3.3	ความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์	90

3.4.3.4 ผลการยกเลิกหรือเพิกถอนการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายฉบับนี้ต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ	91
3.5 บทสรุป.....	91
บทที่ 4 วิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี และวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	94
4.1 การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	94
4.1.1 การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ	95
4.1.2 การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	98
4.1.3 การวิเคราะห์หลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	101
4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับกฎหมายระหว่างประเทศอื่น	103
4.2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับอนุสัญญากรุงปารีส	104
4.2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง.....	106
4.2.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ	108
4.2.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับกรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	109
4.3 บทสรุป.....	110
ส่วนที่ 2 มาตรการทางกฎหมายภายในประเทศที่อนุวัติการตามกฎหมายระหว่างประเทศและบทวิเคราะห์	113

บทที่ 5 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายภายในประเทศ	116
5.1 กลุ่มสหภาพยุโรป	116
5.1.1 สิ่งที่ได้รับคุ้มครองตามกฎหมาย	118
5.1.1.1 สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด (designation of origin)	119
5.1.1.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (geographical indication).....	120
5.1.1.3 การรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษ (Traditional Specialties Guaranteed (TSG)).....	120
5.1.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง	121
5.1.2.1 เงื่อนไขในการได้รับความคุ้มครอง.....	121
5.1.2.2 วิธีการได้รับความคุ้มครอง	123
5.1.3 ขอบเขตการคุ้มครอง.....	124
5.2 ประเทศอินเดีย	127
5.2.1 สิ่งที่ได้รับคุ้มครอง	127
5.2.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง	128
5.2.3 ขอบเขตการคุ้มครอง.....	130
5.3 ประเทศไทย.....	136
5.3.1 สิ่งที่ได้รับคุ้มครอง	137
5.3.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง	137
5.3.3 ขอบเขตการคุ้มครอง.....	139
5.3.3.1 ระดับทั่วไป	139
5.3.3.2 ระดับเฉพาะ.....	139
5.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	142
5.4.1 สิ่งที่ได้รับคุ้มครองตามกฎหมาย	143
5.4.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง	144

5.4.2.1 ระบบจดทะเบียนหลัก (Federal Register).....	144
5.4.2.2 ระบบจดทะเบียนรอง (Supplemental Register).....	144
5.4.2.3 ระบบไม่ต้องจดทะเบียน (Common Law system).....	145
5.4.3 ขอบเขตการคุ้มครอง.....	145
5.4.3.1 ระดับเครื่องหมายสามัญ (Generic marks).....	146
5.4.3.2 ระดับเครื่องหมายพรรณนา (Descriptive marks).....	146
5.4.3.3 ระดับเครื่องหมายแนะนำ (Suggestive marks).....	147
5.4.3.4 ระดับเครื่องหมายตามจินตนาการ (Arbitrary or Fanciful marks).....	147
5.5 ประเทศแอฟริกาใต้	149
5.5.1 สิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครอง	149
5.5.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับ ความคุ้มครอง	150
5.5.3 ขอบเขตการคุ้มครอง.....	151
5.6 บทสรุป.....	153
บทที่ 6 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ และ วิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์.....	158
6.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมาย ภายในประเทศ กับความตกลงทริปส์.....	159
6.1.1 ประเทศที่คุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะ (Sui generis law)	159
6.1.1.1 สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง.....	160
6.1.1.2 เงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครอง	162
6.1.2 ประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้า.....	164
6.1.2.1 สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง.....	164
6.1.2.2 เงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครอง.....	167
6.2 วิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์....	169

6.2.1 ปัญหาการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์	170
6.2.1.1 การใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงเป็นสิ่งบ่งระบุตัวสินค้าซ้ำกัน	170
6.2.1.2 การใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง	172
6.2.2 ปัญหาการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์	174
6.3 บทสรุป	175
บทที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	176
7.1 บทสรุป	176
7.1.1 บทสรุปเกี่ยวกับนิยามเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	176
7.1.2 บทสรุปเกี่ยวกับความสำคัญและแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์	177
7.1.3 บทสรุปเกี่ยวกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	178
7.1.4 บทสรุปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตาม กฎหมายระหว่างประเทศ	179
7.1.5 บทสรุปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตาม กฎหมายภายในประเทศ	180
7.1.6 บทสรุปการวิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความ ตกลงทริปส์	182
7.2 ข้อเสนอแนะ	183
7.2.1 ข้อเสนอแนะในการจดทะเบียน	184
7.2.1.1 สิ่งที่กฎหมายให้คุ้มครองในรูปแบบการจดทะเบียน	184
7.2.1.2 เงื่อนไขการจดทะเบียนและการขอแก้ไขข้อมูลการจดทะเบียน	185
7.2.1.3 ข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	186
7.2.1.4 มาตรการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผิดกฎหมาย	187
7.2.2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	187

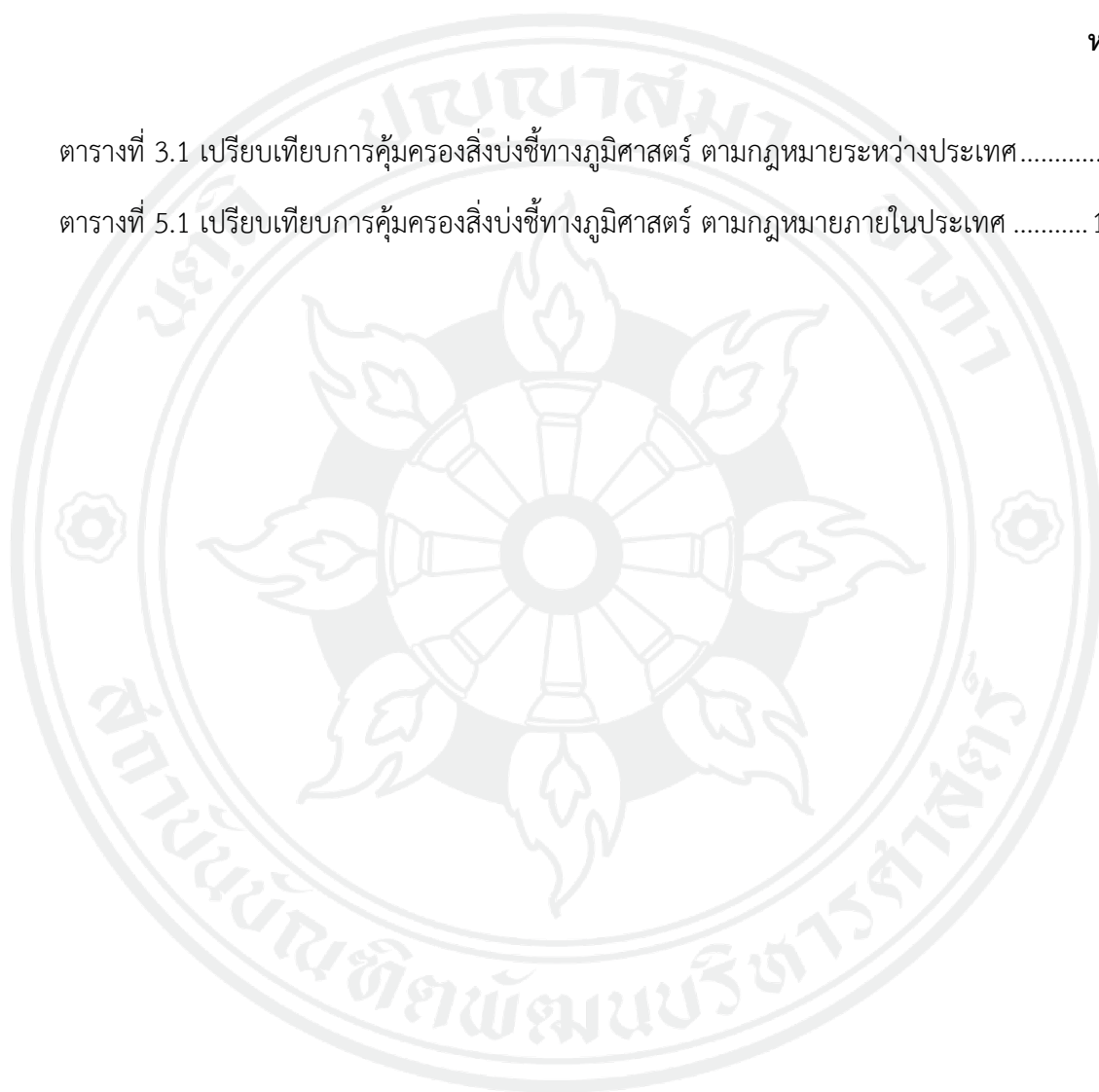
7.2.2.1 การดำเนินการจดทะเบียนในลักษณะเป็นฐานข้อมูล	187
7.2.2.2 การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลก่อนยื่นคำขอจดทะเบียน	188
บรรณานุกรม.....	189
ประวัติผู้เขียน.....	197

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งปฏิกูลทางภูมิศาสตร์ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ.....	92
ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งปฏิกูลทางภูมิศาสตร์ ตามกฎหมายภายในประเทศ	153

บทนำ

ด้วยสภาพปัญหาในระดับโลกด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนี้ ชี้ให้เห็นถึงการมุ่งพัฒนาประชาคมโลกไปข้างหน้าอย่างไม่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยที่ปัญหาดังกล่าวก็ยังมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงมวลมนุษยชาติยุคอนาคตได้ เพื่อจะป้องกันหรือชะลอปัญหานี้ลงจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมที่เหมาะสมต่อการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และจุลชีพ แล้วนำมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

ในฝ่ายของชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรสิ่งมีชีวิตทั้งพืช สัตว์ และจุลชีพในท้องถิ่นนั้นอาจถูกคุกคามโดยผู้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจสูงกว่า หรือตัวชุมชนเจ้าของทรัพยากรเองก็มิได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรของตนเท่าที่ควร จนอาจเกิดการละเมิดสิทธิชุมชนในกาลต่อมาได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมกฎหมายจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเข้ามาคุ้มครองสิทธิของชุมชนท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และตอบสนองความต้องการอย่างยั่งยืนเป็นรูปธรรมไว้เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลานของชุมชนต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่ยั่งยืนในเรื่องปริมาณและคุณภาพของอาหาร หรือสินค้าเกษตรต่าง ๆ ที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติ

หากกฎหมายมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ก็ย่อมเป็นกลไกหนึ่งในการรวบรวมคลังความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการผลิตสินค้า มาไว้ในชุมชนต้นกำเนิดหรือชุมชนเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เพราะสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน และชุมชนเองก็ประสงค์จะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้นอย่างยั่งยืน จึงช่วยกันรักษาองค์ความรู้ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นปัจจัยที่ทำให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายไว้ได้

อย่างไรก็ตาม หากเครื่องมือทางกฎหมายไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดการลอกเลียนแบบหรือพัฒนาต่อยอดจากแหล่งความรู้หนึ่ง สู่อีกแหล่งความรู้หนึ่ง โดยเจ้าของความรู้ดั้งเดิมไม่ได้รับคุณประโยชน์ที่เป็นธรรมในฐานะต้นตำรับความรู้นั้นเลย และเมื่อไม่ได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรมก็ย่อมทำให้ชุมชนเจ้าของความรู้ที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ต้นกำเนิดความรู้นั้น ไม่อาจร่วมใจกันอนุรักษ์ความรู้และแหล่งทรัพยากรไว้ให้ใช้ได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป อีกทั้งยังอาจถูกละเมิดสิทธิโดยการกระทำที่บ่อนทำลายชื่อเสียงของสินค้าที่ผลิตจากความรู้และแหล่งทรัพยากรดังกล่าวด้วย ดังนั้น นานาประเทศจึงต้องมีกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับกรณีดังกล่าว

สำหรับกฎหมายที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและเป็นธรรมอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชนในการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติโดยนำมาผลิตเป็นสินค้า และช่วยส่งเสริมให้มีการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นรูปธรรมในการพัฒนาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า ตลอดจนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่แหล่งกำเนิดไว้ให้ยั่งยืนได้เป็นอย่างดี คือ กฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือสิ่งที่ระบุถึงแหล่งที่มาของสินค้าในแต่ละพื้นที่ หรือท้องถิ่น อันแสดงถึงควมมีชื่อเสียงที่ดีเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่สำคัญของแหล่งภูมิศาสตร์ต้นกำเนิดสินค้านั้น ๆ¹ และชื่อเสียงที่ดีของสินค้านี้ดั่งกล่าวย่อมนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เมื่อชุมชนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องก็ย่อมอยากจะร่วมกันรักษาผลประโยชน์นั้น เป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

โดยลักษณะของกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะเห็นได้ว่าเป็นการมุ่งรักษาคุณภาพแห่งสิทธิของผู้ผลิตสินค้าที่จะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากควมมีชื่อเสียงของชื่อหรือสัญลักษณ์อันบ่งชี้ภูมิศาสตร์แหล่งกำเนิดสินค้านั้น และในอีกแง่หนึ่งผู้บริโภคก็พึงมีสิทธิที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องเป็นธรรมในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า ตลอดจนการให้อากาศคู่แข่งทางการค้าได้เข้าสู่ตลาดอย่างไม่เอารัดเอาเปรียบกันจนเกินสมควร ดังนั้น เพื่อให้เกิดจุดสมดุลของสิทธิของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารจัดการสิทธิจึงต้องมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมแก่ทั้งชุมชนผู้ผลิตสินค้าและผู้บริโภค

นอกจากนี้ เพื่อให้ชื่อเสียงของสินค้าที่กฎหมายจะให้ความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้น สามารถให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองสืบต่อไป ก็จะต้องมีหลักเกณฑ์ที่คำนึงถึงการบูรณาการผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งการบูรณาการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน เนื่องจากหลักการพัฒนายั่งยืนนั้นเป็นการพัฒนาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์คือความยั่งยืน โดยที่ในประชุมคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development หรือ WCED) เมื่อปี ค.ศ. 1987 ได้ให้คำจำกัดความ “การพัฒนายั่งยืน” ไว้ว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถ

¹ TRIPs Agreement, Article 22 Protection of Geographical Indications 1. Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยจะต้องไม่เป็นการไปลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อ ๆ ไป” (Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs) ซึ่งหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนดังกล่าวสามารถประยุกต์เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์แนวทางการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้โดยอาศัยการบูรณาการเป็นองค์รวม ครอบคลุมไปถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจ การสร้างความยุติธรรมในสังคมซึ่งในที่นี้คือผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทั้งชุมชนผู้ผลิต ผู้บริโภค และประเทศที่มีอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิตสินค้า ตลอดจนนับเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนสืบต่อไป

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการศึกษาถึงระยะแรกของการมีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น พบว่าเริ่มมาจากการคุ้มครองสินค้าของประเทศฝรั่งเศส โดยในช่วงปี ค.ศ. 1905 ได้มีกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาในการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indications of source) หรือแหล่งกำเนิดสินค้า (Origin of goods) สำหรับสินค้าเกษตรอย่างไม่ตรงไปตรงมา ต่อมาในปี ค.ศ. 1919 ได้มีกฎหมายที่คุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) โดยกำหนดนิยามเครื่องหมายดังกล่าวในฐานะที่เป็นสิทธิในการมีส่วนร่วม (collective right) และเครื่องหมายนี้จะไม่ตกเป็นชื่อสามัญอีกทั้งยังไม่อาจนำมาจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าได้ จนกระทั่งเมื่อปี ค.ศ. 1935 ได้มีคดีขึ้นสู่ศาลทำให้เกิดปัญหาการตีความถึงขอบเขตการคุ้มครองในการจำกัดพื้นที่การผลิตและวิธีการผลิตที่ยั่งยืนและเป็นธรรมต่อชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิตสินค้า ทำให้นำไปสู่การปรับปรุงกฎหมาย โดยจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติในการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสำหรับสินค้าประเภทไวน์หรือสุรา ซึ่งสมาชิกของคณะกรรมการประกอบไปด้วยผู้ผลิตไวน์หรือสุรา และคณะกรรมการนี้มีอำนาจหน้าที่กำหนดเงื่อนไขการผลิตเพื่อควบคุมคุณภาพสินค้านี้ หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1947 ได้มีการจัดรูปองค์กรระดับชาติใหม่เป็น The National Institute of Appellation of Origin (INAO)) ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงเกษตร และได้ขยายอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเดิมให้ครอบคลุมการพิจารณาไปถึงสินค้าเกษตรอื่น ๆ จนกระทั่งสหภาพยุโรปก็ได้้นำแนวทางการคุ้มครองนี้ไปใช้ด้วย²

² Delphine Marie-Vivien et al., “Are French Geographical Indications Losing Their Soul? Analyzing recent developments in the Governance of the link to the origin in France” **World Development**, 98: 26 Retrieved February 24, 2017 from <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.01.001>.

ทั้งนี้ จากพัฒนาการของกฎหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้นมีอำนาจสามฝ่ายที่ช่วยตรวจสอบถ่วงดุลในการกำหนดขอบเขตพื้นที่การผลิตและวิธีการผลิตที่ยั่งยืนเพื่อคุ้มครองชื่อเสียงของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดร่วมกัน อำนาจทั้งสามฝ่ายคืออำนาจของชุมชนผู้ผลิตสินค้า อำนาจของปัจเจกชนผู้ผลิตสินค้าแต่ละราย และอำนาจรัฐ และการที่มีอำนาจทั้งสามดังกล่าวก็อาจทำให้บรรลุผลตามหลักการพัฒนายั่งยืนได้ เพราะปัจเจกชนจะไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติจนทำให้ผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิตของตนเสียหาย และรัฐก็ต้องบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิต นอกจากนี้ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจอันเกิดจากข้อตกลงร่วมกันของชุมชนผู้ผลิตสินค้าก็จะตกได้แก่ชุมชนนี้เป็นสำคัญ ทำให้ช่วยกระจายรายได้ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ต่อมาประเทศต่าง ๆ ก็ได้รับอิทธิพลของรูปแบบการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของประเทศฝรั่งเศสไปเป็นต้นแบบ ดังเช่นตัวอย่างของประเทศอินเดียซึ่งมีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองผลิตภัณฑ์ชาดาร์จีลิงของประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นชาที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกว่ามีคุณภาพเป็นเลิศเนื่องจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ปลูกชาเรียกกันว่า “ดาร์จีลิง” อันเป็นพื้นที่ตั้งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลถึงกว่า 2,000 เมตร และกรรมวิธีการผลิตชานี้ได้อาศัยภูมิปัญญาในท้องถิ่นบริเวณนั้นด้วย ทำให้สินค้าชาดังกล่าวมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง โดยก่อนหน้านี้ประเทศอินเดียได้มีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมไว้ในหลายประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป และต่อมาภายหลังเมื่อประเทศอินเดียมีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ชาดาร์จีลิงก็ได้มีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย³

ตัวอย่างชาดาร์จีลิงนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศอินเดียได้เลือกการคุ้มครองในรูปแบบเป็นเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมมาก่อน ซึ่งสำหรับเครื่องหมายรับรองนั้นแม้จะมีจุดเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับการรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าในแต่ละแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ได้ แต่ก็จะต้องอาศัยบุคคลกลางที่มีศักยภาพเพียงพอในการรับรองสินค้าของผู้ผลิตแต่ละราย ซึ่งอาจเป็นผู้ที่อยู่ภายนอกชุมชนผู้ผลิตสินค้าก็ได้ ส่วนเครื่องหมายร่วมโดยทั่วไปแล้วไม่ได้มีจุดยึดโยงถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเลย แต่ปัจเจกชนอาจตกลงนำ

³ Sudhir Ravindran and Arya Mathew, “The Protection of Geographical Indication in India – Case Study on ‘Darjeeling Tea’”, **International property rights 58 index 2009** report, Retrieved August 1, 2017 from <https://www.altacit.com/wp-content/uploads/2015/03/The-Protection-of-Geographical-Indication-in-India-Case-Study-on-Darjeeling-Tea>.

เครื่องหมายร่วมนั้นมาใช้กับสินค้าที่อยู่ภายใต้สายการผลิตในเครือธุรกิจเดียวกัน ในขณะที่การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียสามารถนำคำเรียกขานว่า “ดาร์เจียลิง” ไปสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชาที่มีแหล่งกำเนิดบริเวณที่เรียกขานดังกล่าวได้ ทำให้สามารถนำกฎหมายนี้มาเป็นเครื่องมือส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับเศรษฐกิจ และช่วยกระจายรายได้ให้ชุมชนผู้ผลิต ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจถึงเหตุผลของการที่ชาดาร์เจียลิงเลือกที่จะนำมาจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อคุ้มครองชื่อเสียงของสินค้านี้สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับบริบทสังคมท้องถิ่นของตนมากกว่าวิธีการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมแบบเดิม

นอกจากนี้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นอกจากจะมองในภาพการคุ้มครองระดับภายในประเทศแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศด้วยเป็นสำคัญ เนื่องจากองค์ความรู้ที่คิดขึ้นได้จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของแต่ละชุมชนที่นำมาพัฒนาเป็นสินค้านั้น หากได้รับเพียงการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศแหล่งทรัพยากรต้นกำเนิดแล้ว ชุมชนผู้ผลิตสินค้าก็อาจถูกล่วงละเมิดด้วยการที่ต่างประเทศนำชื่อเสียงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนประเทศหนึ่งประเทศใดไปแสวงหาประโยชน์ทางการค้าโดยไม่เป็นธรรมได้ จึงต้องอาศัยกฎเกณฑ์กลางที่เป็นมาตรฐานความตกลงยินยอมร่วมกันของนานาประเทศสำหรับใช้ในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้สินค้าที่ผลิตภายในประเทศสามารถนำไปขายยังต่างประเทศได้โดยไม่ถูกละเมิดต่อชื่อเสียงของสินค้า

ทั้งนี้ การที่ประเทศทั้งหลายเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization (WTO)) ก็ย่อมจะต้องอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของ WTO อีกทั้งยังจำเป็นต้องพึงพาอาศัยการค้ำระหว่างประเทศในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่อไป เพื่อให้ประเทศของตนมีการพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน และหากประเทศเหล่านั้นไม่สามารถรักษามาตรฐานบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพการณ์การค้าระหว่างประเทศได้ ย่อมก่อให้เกิดการถกเถียง หรือช่องว่างของระดับการคุ้มครองตามกฎหมาย หรือการวางรัฐศาสนโยบายที่แตกต่างกับนานาประเทศอันจะนำไปสู่ปัญหาการขาดการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมไปถึงปัญหาที่สิทธิชุมชนของแต่ละประเทศไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอในบริบทเวทีการค้าระหว่างประเทศ

จากการศึกษาข้อมูลตามกฎหมายระหว่างประเทศในเบื้องต้นพบว่ามีกฎหมายหลายฉบับที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ยังไม่มียุทธวิธีที่กำหนดวัตถุประสงค์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ให้ชัดเจนว่าการคุ้มครองนั้นจะต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกฎหมายระหว่างประเทศได้ให้ความคุ้มครองในฐานะที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง เพื่อประโยชน์ทั้งในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคและการป้องกันการแข่งขันทาง

การค้าที่ไม่เป็นธรรม อันได้แก่ อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยความคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่มีมุ่งให้การคุ้มครองทั้งเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of origin) สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indication of source) รวมไปถึงการป้องปรามการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Competition) ส่วนความตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการปราบปรามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ไม่ถูกต้องหรือหลอกลวงกับสินค้า (Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods) ซึ่งให้การคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indications of source) ที่ชัดเจนมากขึ้นจากอนุสัญญากรุงปารีส, ความตกลงกรุงลิสบอนว่าด้วยความคุ้มครองสิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศสิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิด (Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration) ซึ่งได้กำหนดนิยามคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในลักษณะที่เน้นความเชื่อมโยงถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะของสินค้าเข้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ และมีกลไกป้องกันมิให้เครื่องหมายดังกล่าวตกเป็นข้อสามัญโดยการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ

สำหรับความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement) ผู้วิจัยพบว่าเป็นกฎหมายที่ได้กำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีความยืดหยุ่นกว่ากฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับข้างต้น โดยความตกลงทริปส์ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองไว้สองระดับคือระดับสินค้าทั่ว ๆ ไป และระดับพิเศษในสินค้าเฉพาะอย่าง ได้แก่ ไวน์ และสุรา เพื่อลงโทษผู้ที่นำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาใช้ อาจทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิด แม้จะระบุชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริง โดยการเพิ่มถ้อยคำว่า “แบบ” หรือ “ชนิด” หรือ “ประเภท” หรือระบุว่า “การเลียนแบบ” ตลอดจนมีการกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ด้วย แม้กระนั้นก็ตามในความตกลงทริปส์ก็ยังไม่ได้มีการกล่าวชัดเจนถึงหลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ และการที่ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในประเด็นนี้ก็ย่อมเป็นช่องโหว่ในการใช้และตีความกฎหมายว่าความตกลงทริปส์มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืนหรือไม่

เมื่อพิจารณาต่อมาถึงอิทธิพลของกฎหมายระหว่างประเทศต่อกฎหมายภายในประเทศ จะเห็นได้ว่าหากแต่ละประเทศซึ่งอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเป็นกฎหมายภายในประเทศของตนยังคงมีแนวทางการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ก็ย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบทางลบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันนับได้ว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ กล่าวคือ เมื่อสินค้าอย่างเดียวกันได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศหนึ่ง แต่กลับไม่ได้รับการคุ้มครองหรือได้รับการคุ้มครองน้อยกว่าในอีกประเทศหนึ่ง ก็ย่อมทำ

ให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้าไม่ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรมจากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งในระยะยาวยังเป็นการลดทอนความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะในตัวสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในประเทศผู้ผลิตได้ และในลำดับต่อมาเมื่อชุมชนผู้ผลิตสูญเสียผลประโยชน์ดังกล่าวไป ก็อาจทำให้พวกเขาเหล่านั้นลดความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยการผลิตสินค้าตลอดจนการไม่ได้รับสัดส่วนผลประโยชน์ที่เป็นธรรมนี้ก็จะยิ่งเป็นการก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมของประเทศที่พัฒนาน้อยมักมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมมาก ในขณะที่เดียวกันก็เป็นประเทศที่มีอำนาจอิทธิพลเหนือทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลายเป็นจำนวนมากด้วย

ทั้งนี้ การที่ความตกลงทริปส์เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มุ่งหมายให้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ประกอบกับการมีประเทศภาคีสมาชิกเป็นจำนวนมาก จึงเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาเป็นสำคัญ และบริบทดังที่กล่าวมาแล้วนี้แสดงให้เห็นถึงจุดเกาะเกี่ยวอันจะต้องศึกษาว่าการกำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์มีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือไม่ ทั้งในประเด็นการคุ้มครองภายใต้ระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับระบบเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม การพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้าและแหล่งภูมิศาสตร์ และการควบคุมคุณภาพสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยที่การศึกษาถึงมาตรฐานและบรรทัดฐานการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ที่โดดเด่นจากการอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเป็นกฎหมายภายในประเทศของตน จะช่วยนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์อันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และในทางกลับกันแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ตามความตกลงทริปส์ที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนั้น ก็จะเป็นประเด็นที่อาจส่งผลต่อการปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศของประเทศต่าง ๆ ที่ได้ยกมาศึกษาด้วยเช่นกัน

สำหรับการเลือกศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานและบรรทัดฐานของประเทศต่าง ๆ ที่เป็นภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ ได้แก่ กลุ่มประชาคมยุโรป ซึ่งเป็นภาคีสมาชิกของกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นนอกจากความตกลงทริปส์ด้วย เช่น ข้อตกลงลิสบอน กรรมสารเจนีวา โดยมีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยการอาศัยจุดเชื่อมโยงระหว่างวัตถุดิบของสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์กับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า ซึ่งเป็นรายละเอียดที่ยังไม่ปรากฏในบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์ และหากความตกลงทริปส์มีการพัฒนาหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศในกรณีนี้แล้วอาจเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ความตกลงทริปส์ช่วยส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ สำหรับประเทศอินเดียก็มีมาตรการทางกฎหมายเฉพาะ (Sui generis

law) ที่โดดเด่นในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผลิตภัณฑ์ทางอาหารและผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรอื่น ๆ เนื่องจากผลิตภัณฑ์พิเศษเหล่านี้เป็นผลิตภัณฑ์พิเศษอันมีจุดกำเนิดตามประเพณีและท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศและมุ่งหมายให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น ชาดาร์จีลิง ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการอาศัยความร่วมมือของเกษตรกรรายย่อยหลายราย ส่วนประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ภายใต้กฎหมายเฉพาะ โดยที่กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับความคุ้มครองเหนือกว่าเครื่องหมายการค้า ซึ่งแม้ว่าจะสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ตามความตกลงทริปส์ เพราะกำหนดให้เครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ก่อน หากต่อมามีความคาบเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะขึ้นทะเบียนภายหลัง กฎหมายก็ยังคงอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ แต่หลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยยังขาดความชัดเจนกรณีเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมที่ได้รับการคุ้มครองในต่างประเทศ หากจะมาขอขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยจะสามารถกระทำได้หรือไม่อย่างไร ซึ่งการพัฒนาความตกลงทริปส์ในแง่ของการจดทะเบียนสากลสามารถช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศที่อาจเกิดขึ้นจากการตีความบทบัญญัติของไทยได้

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเปรียบเทียบประเทศในอีกกลุ่มหนึ่งคือสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งได้ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าและเครื่องหมายรับรอง โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็ประสบปัญหาจากการถูกละเมิดลดทอนคุณค่าเครื่องหมายการค้าที่ใช้การเรียกขานเกี่ยวพันกับแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าหากประเทศกลุ่มนี้ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้หลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์จะสามารถลดปัญหาละเมิดดังกล่าวได้ ทั้งนี้ ในการวิจัยจะศึกษาทั้งตัวบทกฎหมายและประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย อันจะนำมาพัฒนาเป็นแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงความตกลงทริปส์ เพื่อส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ และหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์และกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น และกฎหมายภายในประเทศของกลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความสอดคล้องกันระหว่างขอบเขตและหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ กับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางอันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการกำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ ตามความตกลงทริปส์

3. สมมติฐาน

เนื่องจากความตกลงทริปส์มีเจตนารมณ์ที่จะให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ และการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถช่วยรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลายของแหล่งภูมิศาสตร์ต้นกำเนิดสินค้าไว้ให้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้ด้วย ดังนั้น การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์จึงควรนำมาใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ด้วย อย่างไรก็ตาม ความตกลงทริปส์ยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ทำให้สมาชิกบางประเทศได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตน สูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ได้รับความเหลื่อมล้ำทางสังคม และขาดแรงจูงใจในการรักษาสินค้าท้องถิ่น อีกทั้งยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ถึงสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองในรูปแบบการจดทะเบียน เงื่อนไขการจดทะเบียนและการขอแก้ไขข้อมูลการจดทะเบียน ข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความตกลงทริปส์จึงไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขความตกลงทริปส์ให้ชัดเจนขึ้นในประเด็นดังกล่าวเพื่อช่วยให้ประเทศภาคีสมาชิกนำหลักเกณฑ์ไปอนุวัติการให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

4. คำถามวิจัย

4.1 หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีความสำคัญอย่างไรกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ

4.2 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์สามารถส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้หรือไม่

5. ขอบเขตของการศึกษา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดด้วยสิทธิมนุษยชน แนวคิดด้วยสิทธิชุมชน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์เกี่ยวกับการ

คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้ความตกลงทริปส์ต่อไป นอกจากนี้ยังศึกษาในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement, อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1967 (Paris Convention for the Protection of Industrial Property), ความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง (Madrid Agreement for the Repressing of False or Deceptive Indication of Source on Goods of 1891), ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of Origin and their International Registration), กรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนในการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) รวมถึงศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป อันเป็นต้นแบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และประเทศอินเดียที่มีมาตรฐานและบรรทัดฐานการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างโดดเด่น อีกทั้งยังศึกษาถึงหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ประกอบกับศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้ ที่มุ่งสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศตนเองด้วย แต่คุ้มครองภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้าเป็นสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการเจรจาประสานตกลงร่วมมือกันในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์ เป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต่อไป

6. ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยนี้ เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่อยู่ในรูปแบบของหนังสือ ตำรา หรือตัวบทกฎหมาย และใน Website (www.) ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้ความตกลงทริปส์

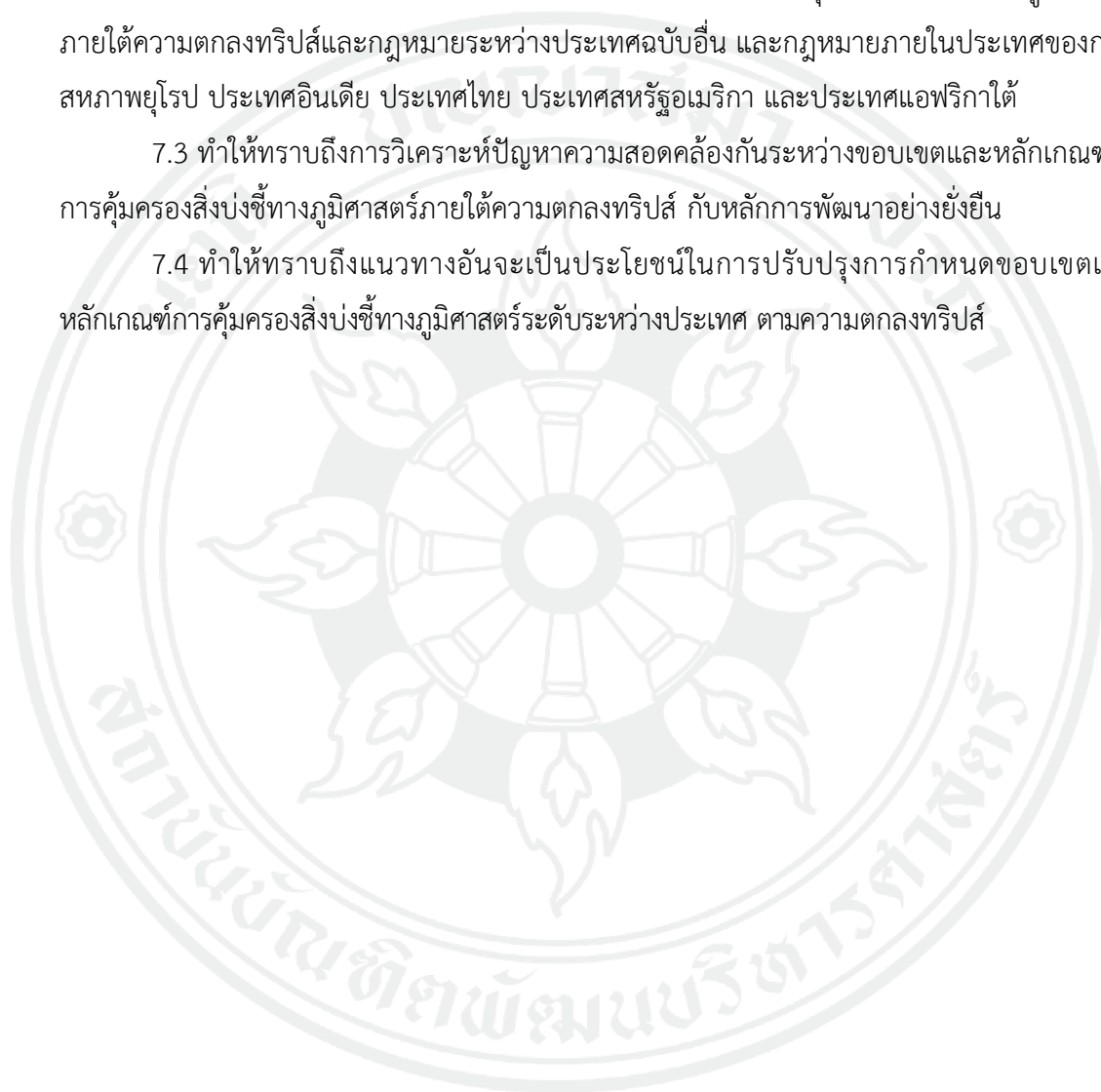
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ และหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน

7.2 ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์ขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์และกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น และกฎหมายภายในประเทศของกลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้

7.3 ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์ปัญหาความสอดคล้องกันระหว่างขอบเขตและหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ กับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน

7.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางอันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการกำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ ตามความตกลงทริปส์

ส่วนที่ 1

ความหมาย ความสำคัญ แนวความคิดและทฤษฎี หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมาย ระหว่างประเทศ

เนื้อหาในส่วนที่ 1 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจำแนกได้เป็น 4 บท คือบทที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด และทฤษฎีในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นการมุ่งศึกษาเพื่อให้ทราบถึงนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องแต่ละฉบับ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ อาจเป็นภาคีสมาชิกกฎหมายระหว่างประเทศต่างฉบับกัน หรืออาจมีการอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎหมายภายในประเทศของตนแตกต่างกันไปจากประเทศอื่น ๆ และเพราะมีข้อแตกต่างในเรื่องของนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกฎหมายระหว่างประเทศแต่ละฉบับ ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการแข่งขันน้ำหนักระหว่างประเทศและการประสานประโยชน์ระหว่างประเทศ ดังนั้น จึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจถึงความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศฉบับต่าง ๆ อันได้แก่ อนุสัญญากรุงปารีส ข้อตกลงแมดริด พิธีสารแมดริด ความตกลงลิสบอน และความตกลงทริปส์ เพื่อนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์ถึงสิ่งที่คุ้มครอง เงื่อนไขและวิธีการคุ้มครอง ตลอดจนขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ในบทต่อไป

ในการศึกษาบทที่ 1 ผู้วิจัยยังได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีอันเป็นเหตุผลเบื้องหลังกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ ทั้งแนวคิดที่ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อันจะชี้ให้เห็นได้ว่าสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่ง และเมื่อศึกษาต่อมาถึงแนวคิดที่ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิชุมชน ก็จะพบว่าสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสิทธิชุมชนที่กฎหมายรับรองผลประโยชน์ของชุมชนผู้ผลิตสินค้า ในฐานะที่ผู้สร้างสรรค์ได้ค้นพบวิธีการผลิตสินค้าและรักษาคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นชื่อเสียงของสินค้านั้นร่วมกัน ส่วนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ผู้วิจัยเลือกศึกษาทฤษฎีอัตประโยชน์และทฤษฎีสังคมวิทยากฎหมาย เพื่อชี้ให้เห็นถึงการที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พึงได้รับความคุ้มครองก็เนื่องจากสินค้านั้นมีคุณลักษณะเฉพาะที่สัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น และไม่สามารถโอนสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทาง

ภูมิศาสตร์ของชุมชนดังกล่าวไปยังชุมชนในแหล่งภูมิศาสตร์อื่นได้ เพราะชุมชนในแหล่งภูมิศาสตร์นี้เป็นผู้สร้างเงื่อนไขความมีชื่อเสียงให้กับสินค้าที่กฎหมายคุ้มครอง และแนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา ผู้วิจัยพบว่ากฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องมีความสุจริตของรัฐบาลในการตกลงประสานผลประโยชน์ระหว่างประเทศโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อกันเป็นสำคัญ รวมถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในบริบทของผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งได้แก่แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การคุ้มครองผู้บริโภคมีความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรธุรกิจกับผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความพึงพอใจสินค้า ส่วนการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมมีความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยธุรกิจกับหน่วยธุรกิจ มิให้เกิดการทำลายกลไกตลาดเสรี โดยที่หน่วยธุรกิจผลิตสินค้าขึ้นมาแข่งขันกันอย่างยุติธรรม ก็จะทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกที่หลากหลาย และผลจากการสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าของผู้บริโภคก็จะตอบแทนเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้ผู้ผลิตได้อย่างเป็นธรรม

อีกประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในบทที่ 1 คือหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าการยังประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อผู้มีส่วนได้เสียในสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอไปถึงเหตุผลที่สินค้าบางประเภทจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ ทั้งสินค้าเกษตรและไม่ใช่สินค้าเกษตร หากสินค้าเหล่านั้นได้อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยี สร้างสรรค์การพัฒนาธุรกิจของชุมชนผู้ผลิตสินค้าเพื่อให้สินค้ามีชื่อเสียงก่อนที่จะมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และเมื่อมีกลไกการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่เหมาะสมก็จะช่วยกระตุ้นให้มีการสงวนรักษาทรัพยากรที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิตไว้ให้ยั่งยืนได้อีกด้วย

ในบทที่ 2 นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (**Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights**) ซึ่งบัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญชัดเจนถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใน 2 ระดับ คือระดับสินค้าทั่วไป และสินค้าเฉพาะอย่างประเภทไวน์ หรือสุรา โดยมีหลักเกณฑ์เพื่อบังคับคุ้มครองป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และมีการกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างละเอียด พร้อมทั้งศึกษาตัวอย่างการปฏิบัติตามพันธกรณีของความตกลงนี้ที่ปรากฏขึ้นในต่างประเทศด้วย นอกจากนี้ บทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์ยังกำหนดให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศได้สำหรับสินค้าประเภทไวน์ด้วย ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าหากประเทศภาคีสมาชิกจะพิจารณาร่วมกันถึงแนวทางในการจดทะเบียนระหว่างประเทศให้ครอบคลุมการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าหลากหลายชนิด ก็จะช่วยลดต้นทุนทางเศรษฐกิจในการดำเนินการขอจดทะเบียนในแต่ละประเทศ อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อันเกิดจากการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียน

ไว้แล้วในประเทศหนึ่ง ไปใช้กับสินค้าที่ผลิตในอีกประเทศหนึ่งซึ่งยังไม่ได้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในบทที่ 3 นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ โดยมุ่งศึกษาถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองดังกล่าวจำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 คือ **อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1967 (Paris Convention for the Protection of Industrial Property)** ซึ่งบัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิด มิให้ผู้ใดมาอาศัยความมีชื่อเสียงของสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองดังกล่าวไปในทางมุ่งหมายจะให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งที่มาอันเชื่อมโยงกับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น ฉบับที่ 2 คือ **ความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง (Madrid Agreement for the Repressing of False or Deceptive Indication of Source on Goods of 1891)** ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญขยายความไปจากอนุสัญญากรุงปารีส โดยห้ามนำสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไปใช้โดยไม่ถูกต้อง หรือการห้ามนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค การให้สิทธิผู้ขายสินค้าบ่งระบุชื่อหรือสถานที่ของผู้ขายบนตัวสินค้าที่มาจากประเทศอื่น การให้อำนาจศาลของประเทศภาคีสมาชิกมีอำนาจพิจารณาว่าสิ่งบ่งชี้กรณีใดเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดอันจะได้รับความคุ้มครอง หรือเป็นกรณีชื่อสามัญซึ่งไม่ได้รับความคุ้มครอง และยังกำหนดให้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าใดที่ได้รับการคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดจะได้รับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกทุกประเทศด้วย ฉบับที่ 3 คือ **ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of Origin and their International Registration)** ซึ่งบัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดโดยห้ามการลวงล้ำสิทธิ หรือลอกเลียนแบบเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่แท้จริง หรือกระทำการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ประกอบกับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของตน อาทิ “ชนิด” “ประเภท” “ทำมาจากหรือเลียนแบบมาจาก” หรือ “คล้ายกับ” ซึ่งแม้ถ้อยความดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่แท้จริง แต่ก็เป็นการที่มีการแสวงหาผลประโยชน์จากความมีชื่อเสียงของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของผู้อื่น อันอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าได้ และยังมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งชื่อของสินค้าตามที่ปรากฏในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศภาคีสมาชิกประเทศหนึ่งประเทศใดแล้วจะถูกคุ้มครองโดยอัตโนมัติให้ไม่ตกเป็นสามัญนาม (Generic Name) ไปตลอดช่วงระยะเวลาที่กฎหมายภายในประเทศนั้น ๆ คุ้มครอง และฉบับที่ 4 คือ **กรรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนในการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด**

และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) ซึ่งบัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญเพื่อเพิ่มเติมความตกลงลิสบอน โดยไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิในเครื่องหมายการค้า การใช้ชื่อทางการค้า และการคุ้มครองลักษณะบ่งเฉพาะของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์

จากคำจำกัดความถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันในกฎหมายระหว่างประเทศแต่ละฉบับ ประกอบกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หลากหลายแนวคิดและทฤษฎี จึงนำมาซึ่งการกำหนดรายละเอียด หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการคุ้มครองแตกต่างกันของกฎหมายระหว่างประเทศแต่ละฉบับ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าความตกลงทริปส์มีจำนวนประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกหลายประเทศ อีกทั้งยังกำหนดหลักเกณฑ์ในทางประนีประนอมกันระหว่างประเทศที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้เป็นกฎหมายเฉพาะกับประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า ผู้วิจัยจึงเห็นว่าความตกลงทริปส์เป็นกฎหมายที่เหมาะสมในการส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดให้มีระบบจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ โดยไม่ได้ตัดสิทธิการคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ศึกษาในบทที่ 1, 2 และ 3 นี้มาวิเคราะห์ในบทที่ 4 รวมทั้งจะได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงการอนุวัติการความตกลงทริปส์เข้าเป็นกฎหมายภายในประเทศ ทั้งภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะและระบบกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในส่วนที่ 2 ต่อไป

บทที่ 1

ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด และทฤษฎีในการคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในเนื้อหาบทที่ 1 นี้ผู้วิจัยได้นำเสนอการทบทวนวรรณกรรมโดยเริ่มต้นจากการบรรยายเชิงพรรณนาถึงความหมายและความสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และลักษณะปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าหลักเกณฑ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น มุ่งเน้นการปกป้องผลประโยชน์ในสิ่งใด และนำไปสู่การนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในบริบทของผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงการศึกษาไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างยั่งยืน ตลอดจนมีการสอดแทรกตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรมสำหรับการอธิบายขยายความหลัก แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ อันจะนำไปสู่เนื้อหาส่วนของการวิเคราะห์และสังเคราะห์เหตุผลแห่งความยุติธรรมเบื้องหลังหลักเกณฑ์คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศได้ต่อไป

1.1 ความหมายและความสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การให้คำจำกัดความและการให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นพิจารณาได้จากความเชื่อมโยงถึงวิวัฒนาการการค้าระหว่างประเทศ กล่าวคือการค้าระหว่างประเทศเริ่มมีบทบาทสำคัญตั้งแต่ช่วงลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ที่ประเทศอาณานิคมต่าง ๆ อาศัยการค้าระหว่างประเทศเพื่อสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจด้วยการสะสมโลหะทองและเงิน จนทำให้เกิดการแก่งแย่งช่วงชิงเอารัดเอาเปรียบ นำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำทางสังคมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ต่อมาจึงได้มีแนวคิดเสรีนิยม (Liberalism) ที่เชื่อว่ากลไกธรรมชาติทางเศรษฐกิจจะปรับสมดุลทางการค้าได้โดยอัตโนมัติ นำมาซึ่งการเปิดเสรีทางการค้า (laissez faire) โดยแต่ละประเทศจะแบ่งงานกันทำตามความถนัด (Division of Labour, Specialism) ทำให้เกิดการพัฒนา

ทักษะความสามารถ และมีการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียด้านคุณภาพและราคา (Comparative Advantage) ของสินค้าต่าง ๆ ทำให้เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพและราคาสินค้า อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติผู้มีขีดความสามารถสูงกว่าจะได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งอยู่เสมอ โดยหากฝ่ายที่เสียเปรียบทนไม่ได้ก็อาจเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำรุนแรง ดังเห็นได้จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา และนำมาสู่ช่วงการเกิดลัทธิการกีดกันทางการค้า (Protectionism) เพื่อมิให้สินค้าของต่างประเทศที่มีราคาต่ำกว่าเข้ามาแข่งขันกับสินค้าภายในประเทศของตนได้ ตลอดจนมีการตั้งมาตรการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม เพื่อกีดกันทางการค้า จนนำไปสู่การแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมขึ้น ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วก็ได้พยายามทำให้ตลาดของประเทศคู่ค้าเปิดเสรีให้มากที่สุด ในขณะที่พยายามปิดตลาดประเทศตนเอง จนเกิดการตอบโต้กลับในทำนองเดียวกันจากฝั่งประเทศที่ถูกกระตุ้นให้เปิดเสรีทางการค้า⁴

แม้จะมีการกีดกันทางการค้า ทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าว แต่ปรากฏการณ์ที่น่าสังเกตในอีกแง่มุมหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศก็จะได้ว่าสินค้าที่มียอดขายดีกว่าสินค้าของภูมิภาคอื่น ๆ คือสินค้าที่มีคุณภาพสูงกว่า และคุณภาพสูงกวานั้นก็มาจากข้อดีทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ เช่น ไวน์เบอร์กันดี (Burgundy wine) ส้มซ่า (Seville oranges) ตำรับหรือเทคนิควิธีการปรุงอาหาร เช่น ไส้กรอกแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurter sausages) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือทักษะการผลิตของชนพื้นเมือง เช่น เหล็กโทเลโด (Toledo steel) เป็นอาทิ ทั้งนี้ เพื่อรักษาข้อได้เปรียบทางการพาณิชย์จากชื่อเสียงของท้องถิ่นเหล่านั้น ผู้ประกอบการค้าทั้งหลายจึงสร้างตราสินค้า (brands) ด้วยเครื่องหมายที่บ่งชี้ถึงแหล่งกำเนิดสินค้า โดยอาจใช้รูปสัตว์ท้องถิ่น สถานที่ สถาปัตยกรรม หรือบุคคล ที่สำคัญของท้องถิ่น เช่น หมี่แพนด้า ภูเขาไฟฟูจิ หอเอนปิซา โมสาร์ท ฯลฯ ตราสินค้าจึงช่วยรับประกันคุณภาพของสินค้าไปด้วย⁵ ตราสินค้าเหล่านี้ก็คือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั่นเอง และสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ก็สามารถช่วยทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศที่เป็นธรรมได้ทางหนึ่ง โดยการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปยังผู้ผลิตสินค้าในแต่ละท้องถิ่นที่ได้อาศัยความวิริยะอุตสาหะในการพัฒนาชื่อเสียงของสินค้าตนเอง จึงเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประกอบกับผู้บริโภคเองก็จะได้รับทราบข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพและราคาสินค้าอย่างถูกต้อง ดังนั้น ในเวทีการค้าระหว่างประเทศจึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศขึ้นด้วย

⁴ อรุณ ภาณุพงศ์, “จาก GATT สู่ WTO”, *วารสารนิติศาสตร์* 25, 3: 433-435.

⁵ Michael Blakeney, *Geographical indications and TRIPS*, p.1, Retrieved April 1, 2016 from <http://ssrn.com/abstract=2177435>.

เมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในทางการค้าระหว่างประเทศระดับพหุภาคีพบว่า มีที่มาตั้งแต่สมัยช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้มีการตรากฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องขึ้นมา 5 ฉบับ และในแต่ละฉบับก็อนุমানได้ถึงนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ดังนี้

1.1.1 อนุสัญญากรุงปารีส (The Paris Convention for the Protection of Industrial Property)

ได้มีการตราขึ้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2426 (ค.ศ. 1883) โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อลดปัญหาการระบุชี้แหล่งที่มาของสินค้าอย่างไม่ถูกต้อง และกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิในการระบุคุณภาพหรือเอกลักษณ์ของสินค้าที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์⁶ ทั้งนี้ การอนุমানถึงความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส พิจารณาได้จากถ้อยคำว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา(indications of source)” และ “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (appellations of origin)” ซึ่งไม่ปรากฏว่าได้มีการให้นิยามศัพท์ทั้งสองคำไว้เป็นการเฉพาะในอนุสัญญาดังกล่าว แต่อาจอาศัยบริบทแวดล้อมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ตามมาตรา 1 (2) ที่ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้การคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมครอบคลุมถึงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา และเครื่องหมายแหล่งกำเนิด และในมาตรา 1 (3) ก็ได้ขยายความถึงความเป็นอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่ผลิตด้วยเครื่องจักรหรือผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ เช่น ไวน์ เปียร์ ไบยาสูบ ผลไม้ น้ำแร่ แร่ธาตุ ปศุสัตว์ ดอกไม้ แป้งทำอาหาร ธัญญาหารต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้ง มาตรา 10 (1) และ (2) แห่งอนุสัญญากรุงปารีสได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงกรณีให้นำหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้ามาใช้กับผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการค้าที่ระบุแหล่งที่มาของสินค้าหรือบ่งชี้ประเทศอันเป็นแหล่งที่มาของสินค้าเป็นเท็จ หรือระบุประเทศที่ใช้แหล่งที่มาของสินค้าเป็นเท็จ⁷ ซึ่งบริบทของหลักเกณฑ์เหล่านี้ทำให้เข้าใจได้ว่า สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา

⁶ ศิริยา เลหาเพียงศักดิ์, บทที่ 7 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch (จับตากระแสองค์การการค้าโลก, 2548), หน้า 2-5.

⁷ Paris Convention for the Protection of Industrial Property Article 1 (2) The protection of industrial property has as its object patents, utility models, industrial designs, trademarks, service marks, trade names, indications of source or appellations of origin, and the repression of unfair competition. (3) Industrial property shall be understood in the broadest sense and shall apply not only to industry and

หมายถึงการระบุสถานที่ผลิตสินค้า อันอาจเป็นสถานที่เฉพาะแหล่งใดแห่งหนึ่ง ภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง หรือประเทศใดประเทศหนึ่ง ก็ได้ ส่วนนิยามเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะต้องพิจารณาถึงกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.1.2 ข้อตกลงแมดริดเพื่อการยับยั้งการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดโดยไม่ถูกต้องหรือที่เป็นการหลอกลวงกับสินค้า (The Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods)

ได้มีการตราขึ้นเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2434 (ค.ศ. 1891) โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในแง่ของการคุ้มครองมิให้บ่งชี้แหล่งที่มาอันจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเป็นสำคัญ รวมถึงยังกำหนดให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าไวน์ และสุรา มิให้กลายเป็นสามัญนามของสินค้า (generic name) สำหรับข้อตกลงแมดริดนี้ไม่ได้มีนิยามศัพท์เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้เป็นการเฉพาะ แต่เนื่องจากข้อตกลงนี้เป็นกฎหมายที่ขยายมาจากอนุสัญญากรุงปารีสด้วย จึงสามารถอนุมานได้ว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา และเครื่องหมายแหล่งกำเนิดตามมาตรา 1. เป็นสิ่งเดียวกับในอนุสัญญากรุงปารีส⁸

commerce proper, but likewise to agricultural and extractive industries and to all manufactured or natural products, for example, wines, grain, tobacco leaf, fruit, cattle, minerals, mineral waters, beer, flowers, and flour.

Article 10(1) The countries of the Union undertake to assure to nationals of the other countries of the Union appropriate legal remedies effectively to repress all the acts referred to in Articles 9, 10, and 10bis

Article 10 (2) Any producer, manufacturer, or merchant, whether a natural person or a legal entity, engaged in the production or manufacture of or trade in such goods and established either in the locality falsely indicated as the source, or in the region where such locality is situated, or in the country falsely indicated, or in the country where the false indication of source is used, shall in any case be deemed an interested party.

⁸ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน*, Zกรุงเทพฯ: นิติธรรม 2556), หน้า 63-64.

1.1.3 ข้อตกลงแมดริด (The Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks)

ได้มีการตราขึ้นในปี ค.ศ. 1891 และมีการแก้ไขเรื่อยมาจนกระทั่งปี ค.ศ. 1979 กฎหมายระหว่างประเทศฉบับนี้มุ่งคุ้มครองให้มีการบ่งระบุแหล่งผลิตของตัวสินค้า ใช้บังคับในประเทศทั้งหลายที่เป็นภาคีสมาชิก⁹ โดยที่บทบัญญัติแห่งข้อตกลงนี้ก็ไม่ได้มีการกำหนดความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้โดยชัดแจ้ง

1.1.4 พิธีสารแมดริด (The Madrid Protocol)

ได้มีการยอมรับในปี ค.ศ. 1989 เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่แยกต่างหากออกจากข้อตกลงแมดริด (Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks) แต่มีส่วนที่คาบเกี่ยวกันและมุ่งคุ้มครองการจดทะเบียนเครื่องหมายที่บ่งระบุตัวสินค้าในประเทศภาคีสมาชิกทั้งหมด โดยที่บทบัญญัติแห่งพิธีสารนี้ก็ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้โดยชัดแจ้ง

1.1.5 ความตกลงลิสบอน (The Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and Their International Registration)

ได้มีการตราขึ้นเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958) ซึ่งกำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกจะต้องปกป้องชื่อของแหล่งกำเนิดของสินค้าตน โดยลงทะเบียนไว้กับองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization) เพื่อประกาศให้รัฐสมาชิกทั้งหลายทราบถึงคุณภาพและลักษณะเด่นของสินค้าตนอันเนื่องมาจากสภาวะแวดล้อมทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ มีการแปลงชื่อแหล่งกำเนิด และอาจดัดแปลงชื่อแหล่งกำเนิดโดยเพิ่มคำต่าง ๆ เช่น ชนิด ประเภท ฯลฯ¹⁰

⁹ The world Intellectual Property Organization, **Guide to the international registration of marks under the Madrid Agreement and the Madrid Protocol**, WIPO World Intellectual Property Organization, p. a4 Retrieved November 2, 2016, from <http://www.wipo.int/madrid/en/guide/>.

¹⁰ ศิริยา เลหาเพียงศักดิ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 243.

ในข้อตกลงนี้ ได้กำหนดนิยามศัพท์ของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) ไว้ในมาตรา 2 (1) ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้หมายถึงการบ่งชี้ภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น โดยระบุถึงแหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในสิ่งแวดล้อมภูมิศาสตร์นั้น รวมทั้งที่มีปัจจัยมาจากธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์¹¹ แต่ไม่ได้มีการกล่าวถึงถ้อยคำว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” (indications of source) ทั้งนี้ หากน่านิยาม “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” ที่อนุมาณได้จากบทบัญญัติแห่งอนุสัญญากรุงปารีส มาเปรียบเทียบกับ “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” ตามความตกลงลิสบอนแล้ว จะเห็นได้ว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่มีความหมายกว้างกว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิด

1.1.6 ความตกลงทริปส์ (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement))

เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1990 โดยองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ได้มีการตรากฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในหลายประเภทไว้ด้วยกัน คือ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ในที่นี้จะเรียกว่าความตกลงทริปส์ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน ให้หมายถึงสิ่งซึ่งระบุแหล่งที่มาของสินค้าในดินแดนประเทศภาคีสมาชิก หรือระบุถึงภูมิภาค หรือท้องถิ่นของประเทศภาคีสมาชิก อันทำให้ทราบถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติของสินค้า¹²

ทั้งนี้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังมีความหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งกับทรัพย์สินทางปัญญาอีกประเภทหนึ่งคือเครื่องหมายการค้า เนื่องด้วยมีวัตถุประสงค์ที่กฎหมายคุ้มครองเหมือนกัน คือ ชื่อเสียงของสินค้า อีกทั้งยังทำหน้าที่ชี้เฉพาะไปถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม เครื่องหมายการค้าบ่งบอกข้อมูลทางการค้าและสามารถอนุญาตให้บุคคลภายนอกใช้สิทธิของผู้ทรง

¹¹ Article 2, In this Agreement, “Appellation of origin” means the geographical denomination of a country, region, or locality, which serves to designate a product originating therein, the quality or characteristics of which are due exclusively or essentially to the geographical environment, including natural and human factors.

¹² Article 22.1 indication which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

สิทธิในเครื่องหมายการค้านั้นได้ ในขณะที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สื่อกำลังสถานที่ทางภูมิศาสตร์อันเป็นต้นกำเนิดสินค้าซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ค้ามีสิทธิบ่งบอกถึงความเฉพาะเจาะจงของตัวสินค้า ณ ที่นั้น¹³

จากประวัติการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเหตุผลในการตรากฎหมายระหว่างประเทศดังที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็คือสิ่งที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าเพื่อรักษาชื่อเสียงในคุณภาพหรือข้อได้เปรียบอันเป็นลักษณะเด่นจากภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งกำเนิดสินค้า และมีเหตุผลเบื้องหลังการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเจ้าของสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กับการรักษาผลประโยชน์ของสังคมในอันที่จะได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนถูกต้องเกี่ยวกับคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติเฉพาะของสินค้าจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

อีกทั้งจากนิยามดังกล่าวในกฎหมายระหว่างประเทศที่ยกมา ย่อมแสดงให้เห็นถึงสิ่งแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กฎหมายคุ้มครองนั้น อาจสร้างสรรค์เป็นถ้อยคำ วลี หรือเครื่องหมายที่มาจากสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายถึงพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งก็ได้ เช่น รูปหรือชื่อสัตว์ประจำท้องถิ่น รูปหรือชื่อพืชประจำท้องถิ่น ตราประจำจังหวัด ฯลฯ โดยที่สามารถจำแนกสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความหมายอย่างกว้างได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเรียกขานแหล่งภูมิศาสตร์ว่าเป็นสถานที่ผลิตสินค้าโดยไม่ต้องคำนึงถึงคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ คือ “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indications of source)” ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส, รูปแบบในการแสดงสัญลักษณ์แทนสินค้าซึ่งมีคุณสมบัติหรือมีคุณลักษณะเฉพาะเชื่อมโยงกับปัจจัยมาจากธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ ณ แหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้านั้น คือ เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) ภายใต้ความตกลงลิสบอน และรูปแบบสิ่งที่สื่อแสดงถึงดินแดนประเทศ หรือภูมิภาค หรือท้องถิ่น อันทำให้เชื่อมโยงไปถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติของสินค้า ซึ่งย่อมครอบคลุมทั้งสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด และเครื่องหมายแหล่งกำเนิดด้วย คือ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) ภายใต้ความตกลงทริปส์ และด้วยจุดสำคัญที่เห็นได้ว่าในความตกลงทริปส์ได้กำหนดความหมายของสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองครอบคลุมมากกว่ากฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ จึงทำให้หลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์เหมาะสมที่จะได้ศึกษาให้ละเอียดต่อไป

¹³ Henrik Norinder, **Geographical indications: a result of European protectionism?**, (Master thesis, Faculty of law, University of Lund, 2009), Retrieved November 15, 2016 from <http://lup.lub.lu.se/luur>.

1.2 ลักษณะปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ตามที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 1.1 ความหมาย และความสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะเห็นได้ว่าสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองโดยการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บางชนิด สินค้าอาศัยปัจจัยด้านมนุษย์ (Human factor) เพื่อสร้างคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น ๆ คือต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญของมนุษย์เฉพาะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แห่งใดแห่งหนึ่ง และบางชนิดสินค้าอาศัยปัจจัยด้านธรรมชาติ (Natural factor) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ใช้เชื่อมโยงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เข้ากับข้อเด่นหรือข้อดีของสินค้านั้น ๆ ที่มาจากธรรมชาติโดยตรง อาทิ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ โดยที่เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งจึงต้องอาศัยสติปัญญาของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัจจัยธรรมชาตินั้นด้วย¹⁴ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่

1.2.1 การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับชื่อเสียงของสินค้าด้วยปัจจัยด้านมนุษย์และปัจจัยด้านธรรมชาติ

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการอธิบายถึงการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับชื่อเสียงของสินค้า ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างจากงานวิจัยเรื่อง “ลักษณะเด่นของข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ของ กรรณิการ์ ห้วยแสน, จิระพันธ์ ห้วยแสน และ ชาญณรงค์ ชมนาวัง ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้มีข้อค้นพบสรุปได้ว่าข้าวเหนียวเขาวงที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นข้าวเหนียวพันธุ์ กข6 ที่มีแหล่งเพาะปลูกต่างกัน 3 แหล่ง ได้แก่ อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก และอำเภอฆ้องชัย ซึ่งแต่ละแหล่งจะให้องค์ประกอบทางเคมี สมบัติการเกิดเจลลาตินไนซ์ ความหนืด ลักษณะเนื้อสัมผัสข้าวเหนียวหุงสุกต่างกัน โดยเฉพาะค่าความแข็งของข้าวเหนียวพันธุ์ กข6 ในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ นั้น เป็นข้าวที่มีความนุ่มมากที่สุด และมีกลิ่นหอมเฉพาะ เนื่องจากข้าวเหนียวเขาวงมีพื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา พื้นที่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีธาตุแคลเซียม และธาตุซิลิกอนสูง สภาพภูมิอากาศเย็น แห้งแล้งน้ำน้อย¹⁵

¹⁴ วิมาน เหล่าดุษิต, “ข้อพิจารณารูปแบบกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”, วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมาธิราช, 10 (1): 115–116.

¹⁵ กรรณิการ์ ห้วยแสน, จิระพันธ์ ห้วยแสน, และ ชาญณรงค์ ชมนาวัง, “ลักษณะเด่นของข้าวเหนียวเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”, วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5: 370, 374.

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าข้อค้นพบจากงานวิจัยฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัยที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นอันได้แก่ ประสิทธิภาพคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวเหนียว และค้นหาพื้นที่เหมาะสมสำหรับเพาะปลูก ทั้งสภาพพื้นดินและสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้ได้คุณภาพข้าวเหนียวที่มีความสม่ำเสมอ จนเป็นที่นิยมของผู้บริโภค เหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับชื่อเสียงของสินค้า ซึ่งทำให้ชุมชนผู้ผลิตได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในพันธุ์ข้าวเหนียวดังกล่าวตามกฎหมายของประเทศไทยคือพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

1.2.2 การนำเข้าวัตถุดิบหรืออ้ายกระบวนการผลิตจากแหล่งภูมิศาสตร์อื่น

แม้ว่าการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับชื่อเสียงของสินค้าด้วยปัจจัยด้านมนุษย์และปัจจัยด้านธรรมชาติจะเป็นลักษณะที่สำคัญของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ปัจจัยทั้งสองอาจมีการนำเข้ามาสู่ในชุมชนก็ได้ เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สอดแทรกในแต่ละขั้นตอนการผลิตสินค้า รวมถึงการนำเข้าวัตถุดิบจากแหล่งภูมิศาสตร์อื่น ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยเรื่อง “กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการส่งเสริมการส่งออกและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น” ของ รองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ พบว่างานวิจัยนี้ให้ข้อเสนอแนะถึงกรณีการนำเข้าวัตถุดิบจากแหล่งอื่นเพื่อนำมาผลิตสินค้า หรือกรณีที่สินค้ามีบางกระบวนการผลิตดำเนินการนอกพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์นั้น ไม่ควรเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ผลิตสินค้าสูญเสียผลประโยชน์ที่ตนเองพึงได้จากการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าของตน เพราะการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างมาตรฐานควบคุมคุณภาพการผลิตสินค้า ทั้งสินค้าที่บริโภคกันในประเทศและสินค้าส่งออก อันจะนำมาซึ่งสินค้าที่ผลิตขึ้นอย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ โดยการควบคุมคุณภาพอาจกระทำได้ในระดับผู้ผลิต ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ¹⁶

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่างานวิจัยฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถให้อรรถประโยชน์แก่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ทั้งนี้ จะต้องมิมีกฎเกณฑ์การคุ้มครองที่ครอบคลุมไปถึงสินค้าที่มีการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอกชุมชนเจ้าของสินค้า หรือมีช่วงระยะเวลาดำเนินการผลิตช่วงหนึ่งช่วงใดที่ผลิตภายนอกชุมชนเจ้าของสินค้าด้วย แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาต่อไปว่าขอบเขตอันเป็นสาระสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ทางภูมิศาสตร์กับสินค้า ซึ่งจะบ่งชี้ได้ว่าสินค้ามาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ จะต้องมีความชัดเจนแน่นอนเพียงพอที่จะไม่สร้างความขัดแย้งกันภายใน

¹⁶ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 173.

สังคมใกล้และไกลโดยไม่จำเป็น เพราะกฎหมายควรเป็นเครื่องมือหนึ่งในการป้องกันและระงับข้อพิพาทในสังคมภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศด้วย

1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ

ในส่วนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอโดยจำแนกเป็น 4 ประเด็นที่สำคัญคือ แนวคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แนวคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิชุมชน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และแนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา

1.3.1 แนวคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนมาจากแนวคิดช่วงท้ายของเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ประธานาธิบดีประเทศสหรัฐอเมริกา แฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ ได้ประกาศถึงเสรีภาพสี่ประการ ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในศาสนา เสรีภาพจากความอดอยาก และเสรีภาพจากความหวาดกลัว แนวคิดเสรีภาพนี้ได้พัฒนามาเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น และนำมาซึ่งการบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศคือปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ให้ความสำคัญครอบคลุมไปถึงประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย¹⁷ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติดังต่อไปนี้

1) มาตรา 27 (1) แห่งปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ทุกคนมีสิทธิอย่างอิสระที่จะมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมการดำรงชีพของชุมชน เสพศิลปะ และแบ่งปันให้แก่กันซึ่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และผลประโยชน์จากสิ่งนั้น¹⁸

¹⁷ เสน่ห์ จามริก, “สิทธิชุมชนในมุมมองระดับโลก”, ใน สิทธิมนุษยชน รวมบทความ ศ. เสน่ห์ จามริก (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ม.ป.ป.), หน้า 8.

¹⁸ Article 27 (1) Everyone has the right freely to participate in the cultural life of the community, to enjoy the arts and to share in scientific advancement and its benefits. (2) Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author.

2) มาตรา 27 (2) แห่งปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ทุกคนมีสิทธิในฐานะผู้สร้างสรรค์ที่จะปกป้องผลประโยชน์ทางวัตถุและทางศีลธรรมอันเป็นผลประโยชน์ที่ได้มาจากผลผลิตด้านวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม¹⁹

3) มาตรา 28 แห่งปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ทุกคนได้รับสิทธิโดยอิสระเพื่อการจัดการทางสังคมและความเป็นระหว่างประเทศภายใต้ปฏิญญานี้²⁰

4) มาตรา 29 (1) แห่งปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ทุกคนมีหน้าที่เพื่อให้ชุมชนได้ดำรงอิสรภาพและช่วยให้มีการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตนโดยสมบูรณ์

จากหลักกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่านานาประเทศภายใต้ความเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ต่างก็มีความตระหนักร่วมกันถึงประเด็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยการให้อิสระแก่ปัจเจกบุคคลในการสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ซึ่งย่อมรวมถึงผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือเศรษฐกิจด้วย และเมื่อแต่ละคนล้วนมีอิสรเสรีภาพอย่างแท้จริงก็ย่อมมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง แล้วนำไปสู่ความพร้อมที่จะปกป้องรักษาผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน รวมทั้งยังมุ่งพัฒนาสังคมไปในทิศทางเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันจากการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ทางปัญญาต่าง ๆ ดังกล่าวอีกด้วย ทั้งนี้ หากจะแยกวิเคราะห์ลักษณะของสิทธิมนุษยชน สามารถจำแนกจำกัดความเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

“สิทธิมนุษยชน” เป็นคำศัพท์ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานปรากฏในบริบททางสังคมของหลายเชื้อชาติเป็นกฎเกณฑ์ว่าบุคคลพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นเยี่ยงที่เขาปรารถนาให้ผู้อื่นปฏิบัติกับตนเอง และได้พัฒนามาจากปรัชญาเสรีนิยมประชาธิปไตย รวมถึงสังคมนิยมด้วย โดยเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิเพื่อที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination) และเพื่อการพัฒนา ตลอดจนได้รับอิสรภาพจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม²¹

¹⁹ Article 27 (2) Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author.

²⁰ Article 28 Everyone is entitled to a social and international order in which the rights and freedoms set forth in this Declaration can be fully realized.

²¹ European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy (ETC), *Understanding human rights, manual of human rights education*, p. 35-36,

จากหลักการที่สำคัญดังกล่าวจึงเป็นที่มาของหลักเกณฑ์ในมาตรา 1 และมาตรา 2 แห่งปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงการกำหนดนิยามของ “สิทธิมนุษยชน” กล่าวคือ

“มาตรา 1 มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาล้วนมีอิสรภาพ และเสมอภาคกันในสายตาของสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งพวกเขาล้วนมีความสามารถในการมีเหตุผลโดยธรรมชาติและมีมโนธรรมตลอดจนควรปฏิบัติต่อกันฉันท์พี่น้อง”²²

“มาตรา 2 ทุกคนล้วนมีบรรดาสิทธิทั้งหลายและมีอิสรภาพตามปฏิญญานี้ โดยปราศจากคุณลักษณะที่แตกต่าง เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใดก็ตาม และยิ่งไปกว่านั้นจะต้องไม่มีความแตกต่างใดที่มาจากสถานะทางการเมือง ทางการศึกษา หรือทางระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะมีเอกราช หรืออยู่ในความพิทักษ์โดยรัฐอื่น ซึ่งไม่ได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านอำนาจอธิปไตยใด ๆ”²³

จากมาตรา 1 และมาตรา 2 แห่งปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนล้วนแสดงให้เห็นถึงการมุ่งให้ความสำคัญและตระหนักรับรู้ถึงสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกชน โดยเป็นสิทธิที่มีอิสระในตนเอง ปราศจากการครอบงำของกลุ่มทางการเมืองหรือสังคมใด ๆ และในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนกับทรัพย์สินทางปัญญานั้น จะเห็นได้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง ซึ่งในมาตรา 17 แห่งปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินของตนโดยลำพังหรือการถือสิทธิร่วมกับบุคคลอื่น ๆ และไม่มีใครจะสามารถยึดทรัพย์สินของเขาได้โดยปราศจากกฎหมาย

April 12, 2016 from http://www.etc-graz.at/typo3/fileadmin/user_upload/ETC-Hauptseite/manual/versionen/english_3rd_edition/Manual_2012_FINAL.

²² Article 1. All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.

²³Article 2 Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. Furthermore, no distinction shall be made on the basis of the political, jurisdictional or international status of the country or territory to which a person belongs, whether it be independent, trust, non-self-governing or under any other limitation of sovereignty.

ให้อำนาจ²⁴ ดังนั้น ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์จึงมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยอิสระที่จะเป็นเจ้าของผลงาน การสร้างสรรค์จากสติปัญญาของตนที่แสดงออกมาในรูปแบบของทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างชอบธรรม

อย่างไรก็ตาม แม้สิทธิมนุษยชนจะมุ่งให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล แต่ในสังคมมนุษย์ก็ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ตามธรรมชาติระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่มสังคมได้ ทำให้สิทธิมนุษยชนได้รับการตีความขยายครอบคลุมไปถึง “สิทธิในการมีส่วนร่วมด้วย (Collective human rights)” ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของสังคมสมัยใหม่ โดยมีข้อตกลงร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจที่ดี สังคมและวัฒนธรรมที่ดี หรือแม้กระทั่งการสร้างกติกาขั้นต่ำของสวัสดิการสังคม กล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนหมายความว่าสิทธิในการพัฒนาการดำรงชีพโดยสันติสุข และสิทธิของชนกลุ่มน้อยด้วย ซึ่งสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้เกิดมาจากการรวมกลุ่มที่มีคุณลักษณะพิเศษหรือโดดเด่น ภายใต้สถานการณ์หรือเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม²⁵

จากความหมายของสิทธิมนุษยชนในการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่า หากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมุ่งแต่เพียงสิทธิเฉพาะรายของปัจเจกบุคคลเท่านั้น ก็จะไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมมนุษย์ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน จึงต้องมีการกำหนดนิยามของสิทธิมนุษยชนในการมีส่วนร่วมขึ้นมา อย่างไรก็ตามสิทธิดังกล่าวมีความหมายไปในทิศทางให้ประโยชน์แก่กลุ่มปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์อย่างกว้างขวาง จึงต้องพิจารณาถึงอำนาจแห่งสิทธิทางสังคมในการตัดสินใจร่วมกันว่าจะกระทบสิทธิมนุษยชนของปัจเจกบุคคลหรือไม่ รวมตลอดถึงหากสิทธิของปัจเจกชนมีความขัดแย้งกับสิทธิของกลุ่มสังคมจะพึงให้เป็นธรรมกันอย่างไร

ประเด็นความคาบเกี่ยวระหว่างสิทธิมนุษยชนในการมีส่วนร่วมกับสิทธิมนุษยชนของปัจเจกบุคคล มีข้อสังเกตประการแรกว่า สิทธิในการมีส่วนร่วมนี้เริ่มต้นมาจากการเคารพในความสมัครใจของปัจเจกบุคคลที่จะเข้าร่วมกลุ่มหรือไม่ก็ได้ และปัจเจกบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดก็พึงได้รับความคุ้มครองกรณีที่อาจถูกปิดป้องมิให้เข้าร่วมกลุ่มหรือปิดป้องมิให้ใช้สิทธิในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนในการรวมกลุ่มนี้มีได้แตกต่างหากไปจากสิทธิมนุษยชนของปัจเจกบุคคล

²⁴Article 17

(1) Everyone has the right to own property alone as well as in association with others.

(2) No one shall be arbitrarily deprived of his property.

²⁵ William F. Felish, “conceptualizing collective human rights”, in **Taking suffering seriously: the importance of collective human rights**, (New York: the state university of New York, 1996), p. 20.

ยังคงมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันในทางศีลธรรมที่จะไม่ละเมิดการตัดสินใจโดยลำพังตนเองของปัจเจกชน²⁶

ประเด็นความคาบเกี่ยวประการต่อมา คือเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนในการรวมกลุ่มเกิดขึ้นเนื่องจากข้อตกลงภายใต้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หรือวัฒนธรรม ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ความร่วมมือเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม ซึ่งกฎเกณฑ์ดังกล่าวอาจกำหนดเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในกลุ่มด้วย และด้วยเหตุผลที่การกำหนดหลักเกณฑ์แบ่งปันผลประโยชน์ให้สมาชิกกลุ่มนี้จะพึ่งต้องขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้ก่อตั้งกลุ่มรวมถึงการแสดงออกซึ่งคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มเป็นสำคัญ ดังนั้น แนวคิดการรวมกลุ่มจึงมีใช้สิ่งที่สามารถแสดงได้ว่าปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์มากกว่ากรณีที่บุคคลผู้นั้นไม่ได้เป็นสมาชิก²⁷

จากแนวคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าในสังคมระหว่างประเทศนั้น นานาอารยประเทศต่างยอมรับสิทธิมนุษยชนในการมีส่วนร่วม โดยไม่ได้มุ่งคุ้มครองไปในทางตัดสิทธิของปัจเจกชน หากแต่มุ่งหมายที่จะให้ปัจเจกชนมีสิทธิรวมกลุ่มกันได้ โดยอาศัยความเป็นอิสระในการตัดสินใจของแต่ละคน และตกลงกันให้มีผู้ก่อตั้งกลุ่มเป็นผู้กำหนดนโยบายบริหารจัดการสิทธิในการมีส่วนร่วมดังกล่าวให้เป็นไปตามคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละกลุ่มอย่างเป็นธรรม

1.3.2 แนวคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงคำจำกัดความของ “ชุมชน” นั้นจะเห็นได้ว่าเป็นถ้อยคำที่มีความหมายได้หลากหลาย ในที่นี้จะพิจารณาถึงชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งย่อมหมายถึงชุมชนท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มกันของปัจเจกชน โดยมีผลประโยชน์ร่วมกันในทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ

สำหรับสิทธิชุมชนย่อมหมายถึง สิทธิในการรวมกลุ่ม อาจมีความเป็นระหว่างประเทศ โดยที่ไม่สามารถแยกออกเป็นส่วน ๆ ได้ มีการพึ่งพากัน และสัมพันธ์กับอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐ อีกทั้งสิทธิชุมชนนี้ยังสามารถอาศัยเป็นเครื่องมือหนึ่งในการที่จะถ่วงดุลต่อต้านการผูกขาดในทรัพย์สินทางปัญญาที่ละเลยต่อการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้แก่สมาชิก

²⁶ Peter Jones, “Human rights, group rights, and people’s rights”, in *Human rights quarterly* 21 (1): 83–85.

²⁷ *Ibid*, p. 85.

ในชุมชน นอกจากนี้ สิทธิชุมชนยังสามารถให้คำจำกัดความครอบคลุมไปถึงโครงสร้างทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งกฎหมายในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศพึงเคารพและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับสิทธิในการมีส่วนร่วมดังกล่าวด้วย²⁸

ตัวอย่างมุมมองการคุ้มครองสิทธิชุมชนที่ปรากฏชัดเจนในทางระหว่างประเทศ เช่น ในคดี Federal Republic of Germany and Kingdom of Denmark v Commission of the European Communities ข้อพิพาทระหว่างประเทศเยอรมนีและประเทศเดนมาร์ก กับประเทศกรีซ โดยที่ประเทศเยอรมนีและประเทศกรีซร่วมกันอ้างว่าการใช้คำ “Feta” เป็นคำที่เรียกขานเนยแข็งชนิดสีขาวที่ถนอมรักษาในน้ำเกลือ มีชื่อสถานที่ ชื่อภูมิภาค หรือชื่อประเทศ แต่อย่างใด ซึ่งศาลยุติธรรมยุโรปกลับให้ความเห็นในคำพิพากษาคุ้มครองสิทธิของผู้ผลิตเนยแข็ง “Feta” ในกรีซไว้ว่า แม้การใช้ชื่อดังกล่าวจะมีใช้การอ้างแหล่งภูมิศาสตร์โดยตรง หากแต่ในความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคทั่วไป คำนี้สามารถบ่งระบุถึงอาหารที่ผลิตในบางพื้นที่ของประเทศกรีซ ซึ่งผลิตโดยกรรมวิธีแบบท้องถิ่นดั้งเดิมสืบทอดต่อเนื่องกันมายาวนาน อีกทั้งยังมีกระบวนการควบคุมมาตรฐานการผลิตอย่างเข้มงวดให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น²⁹ จากแนวบรรทัดฐานการตัดสินคดีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิทธิชุมชนสามารถเป็นฐานรากที่สำคัญสำหรับการคุ้มครองกฎหมายท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในทางระหว่างประเทศได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจของประเทศเจ้าของกฎหมายเอง และด้านการผดุงความยุติธรรมให้แก่ผู้บริโภคสินค้าด้วย

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ก็เป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านหนึ่งด้วย แต่สิทธิมนุษยชนเป็นคนละอย่างกับสิทธิชุมชน แม้จะมีส่วนคาบเกี่ยวกันอยู่บ้างกรณีสิทธิมนุษยชนในการมีส่วนร่วม อันเป็นการคุ้มครองให้ปัจเจกชนสามารถรวมกลุ่มกันได้โดยอิสระ และมีการก่อตั้งผู้กำหนดนโยบายบริหารจัดการสิทธิในการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม สิทธิชุมชนย่อมต้องอาศัยทัศนคติไปในทิศทางเดียวกันของชุมชนว่าพวกเขาล้วนมีผลประโยชน์ร่วมกันในท้องถิ่นแห่งนั้น ทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของครอบครัว การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน เป็นอาทิ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการจะพิจารณาประเด็นสิทธิของปัจเจกชนหรือสิทธิของชุมชนหากขัดแย้งกันแล้วสิทธิใดจะดีกว่านั้น ต้องพิจารณาจากการชั่งน้ำหนักคุณธรรมทางกฎหมายว่าสิทธิของชุมชนมีความจำเป็นต้องรับรองผลประโยชน์ส่วนรวมโดยมีการเยียวยาปัญหาของปัจเจกชนที่ถูก

²⁸ Friend of the earth international, **Community right, corporate wrong**, p. 5
Retrieved April 10, 2016, <http://www.foei.org/wp-content/uploads/2013/12/community-rights>.

²⁹ Joined Cases C-465/02 and C-466/02, April 10, 2016.

กระทบสิทธิอย่างเป็นธรรมประกอบด้วย เช่น การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนย่อมมีคุณค่าสำหรับตัดสินใจร่วมกันโดยชุมชนมากกว่าเป็นเพียงการจัดการของปัจเจกชนเพียงลำพัง ซึ่งรูปแบบการคุ้มครองดังกล่าวอาจเป็นการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่อาศัยปัจจัยการผลิตจากทรัพยากรนั้น ๆ และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ไม่ควรนำไปจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซ้ำต่อไปอีก เพราะอาจจะทำให้สิทธิของชุมชนถูกละเมิดโดยผู้ทรงสิทธิในเครื่องหมายการค้าซึ่งเป็นสิทธิของปัจเจกชนที่มาทับซ้อนกันได้ และเพื่อป้องกันไม่ให้สิทธิของปัจเจกชนเสียหาย ก่อนที่จะมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ควรต้องมีแผนการบริหารจัดการสิทธิชุมชนที่ชัดเจนร่วมกันเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการทรัพยากรในแหล่งภูมิศาสตร์ที่จะต้องอาศัยเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตสินค้า

1.3.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

เนื่องจากสินค้าที่มีความโดดเด่นในท้องตลาดหลายชนิดได้อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดกำเนิด โดยการที่ผู้คนในท้องถิ่นช่วยกันสืบสานวิธีการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นปัจจัยที่ใช้ในการผลิต หรือช่วยกันสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ และจัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในวิทยานิพนธ์นี้ จึงได้ศึกษาถึงความเป็นมาของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในฐานะที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับหลักการพัฒนายั่งยืนในหัวข้อต่อไป

ทรัพย์สินทางปัญญานั้นมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท ในแต่ละประเภทก็มีคุณค่าหรือคุณประโยชน์ที่กฎหมายพึงรับรองหรือคุ้มครองให้ได้หลากหลาย เช่น ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อประโยชน์ทางด้านอุตสาหกรรม ทางด้านวิทยาศาสตร์ ทางด้านสุนทรียศาสตร์ โดยที่ประโยชน์นี้สามารถจำแนกเป็น 2 ประการที่สำคัญ ได้แก่ ประโยชน์ทางศีลธรรมและทางเศรษฐกิจสำหรับผู้สร้างสรรค์และสังคมในการใช้งานทรัพย์สินทางปัญญาประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายภาครัฐที่จะป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันกันไป³⁰ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าเมื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองมีเพื่อประโยชน์ที่หลากหลาย ทำให้ทฤษฎีที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีหลายทฤษฎี ซึ่ง

³⁰ The world Intellectual Property Organization, **The concept of intellectual property**, p. 3, Retrieved April 18, 2016 from, <http://www.wipo.int/export/sites/www/about-ip/en/iprm/pdf/ch1>.

ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility theory) และทฤษฎีทางสังคมวิทยากฎหมาย (The Sociology of law or legal sociology) ดังต่อไปนี้

1.3.3.1 ทฤษฎีอรรถประโยชน์

ทฤษฎีอรรถประโยชน์มีพัฒนาการมาจากการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่และลัทธิพาณิชย์นิยมของชาติผ่านปรากฏการณ์ปฏิวัติอุตสาหกรรมจนกระทั่งมีการแพร่กระจายระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในกระแสโลก³¹ เป็นทฤษฎีที่มองว่าการกระทำทั้งหลายจะถูกตัดสินว่าถูกหรือผิดขึ้นอยู่กับผลของการกระทำนั้น หากทำให้เกิดผลเป็นความสุขก็เป็นการกระทำที่ดี และหากเป็นทุกข์ก็นับเป็นการกระทำที่ไม่ดี โดยที่ปัจเจกชน หรือชุมชนจะผลิตทรัพย์สินเป็นวัตถุใดก็ตามขึ้นมาเพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์เป็นข้อได้เปรียบ ความยินดี ความสุข หรือความดี นอกจากนี้ ชุมชนจะเปลี่ยประโยชน์หากไม่มีผลประโยชน์ของปัจเจกชน³² และสำหรับทฤษฎีอรรถประโยชน์นี้ เมื่อมองในแง่ของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะเห็นได้ว่ารัฐพึงให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ ผู้ประดิษฐ์ หรือผู้ค้นพบ โดยการบังคับสิทธิเอาากับผู้ที่มากระทำละเมิด ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายลักษณะนี้จะทำให้สังคมได้รับสินค้าที่มากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ³³

เมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีอรรถประโยชน์ในแง่ของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเห็นได้ว่า การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าในประการที่สามารถจะรวมกลุ่มกันเพื่อประสานผลประโยชน์ด้านประชาสัมพันธ์สินค้า ซึ่งหากเกษตรกรผู้ผลิตสินค้ารายหนึ่งรายใดดำเนินการประชาสัมพันธ์สินค้าโดยลำพัง ก็ต้องอาศัยต้นทุนต่อ

³¹ Peter S. Menell, **Intellectual property: general theories**, p. 131, 163 Retrieved April 18, 2016 from <http://encyclo.findlaw.com/1600book>.

³² Jonathan Glove, **Utilitarianism and its critics**, p. 2, 10 Retrieved April 20, 2016, from <http://www.jonathanglover.co.uk/sites/default/files/docs/utilitarianism-and-its-critics>.

³³ Michael Morrissey, **An alternative to intellectual property theories of Locke and utilitarian economics**, (master of Art's thesis, The department of philosophy, The graduate faculty of the Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College in partial fulfillment of the requirements), p. 17, Retrieved May 1, 2016 from <http://etd.lsu.edu/docs/available/etd--07032012-160303/unrestricted/morrisseythesis>.

หน่วยในการผลิตที่สูงกว่าการดำเนินการรวมกลุ่มกันประชาสัมพันธ์สินค้า ส่วนตัวผู้บริโภคสินค้าเองก็ย่อมได้รับประโยชน์ในแง่ราคาที่ราคาสินค้าจะสอดคล้องกับคุณภาพสินค้าหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่มาจากแหล่งทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อจะยอมชำระราคาสินค้าที่เหมาะสมสำหรับคุณภาพสินค้าที่ตนเองต้องการ³⁴

จากทฤษฎีอรรถประโยชน์ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่า ผลประโยชน์ที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะพึงได้รับนั้นเป็นกลจักรที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าดังกล่าวไว้ได้ และเมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดมีคุณค่าในการคุ้มครองลดลง เช่น ไม่สามารถรักษาคุณภาพสินค้าได้ตามที่เคยมีมา หรือไม่สามารถที่จะคงคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าอันเนื่องมาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ ได้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวก็ควรสิ้นสุดลง อย่างไรก็ดีตาม มีข้อสังเกตว่า หากมีแหล่งภูมิศาสตร์อื่นสามารถรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของสินค้าชนิดนั้นไว้ได้ เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีอรรถประโยชน์แล้ว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นก็พึงโอนไปให้แก่ชุมชนที่สามารถรักษาคุณค่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าได้ต่อไป ซึ่งในความเป็นจริงกฎหมายหาได้กำหนดให้เป็นเช่นนั้นไม่ จึงต้องพิจารณาทฤษฎีอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

1.3.3.2 ทฤษฎีทางสังคมวิทยากฎหมาย

เมื่อพิจารณาถึงหัวใจสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเห็นได้ว่า แหล่งภูมิศาสตร์คือพื้นที่ที่ผูกพันเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนอาจมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับการยังประโยชน์ในการบริโภคทรัพยากร สืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกตกทอดให้แก่ชนพื้นเมืองท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งภูมิปัญญาดั้งเดิม อีกทั้งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการแบ่งปันผลประโยชน์ให้ผู้ที่มีส่วนสร้างคุณค่าให้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยการรักษาชื่อเสียงของสินค้าเอาไว้

ในแง่มนของนักสังคมวิทยาและนักสังคมวิทยาภาษานั้น มักมีทัศนะต่อกฎหมายในลักษณะที่เป็นสิ่งแทรกซึมไปในทั้งหมดทั้งมวล เพราะกฎหมายล้วนอยู่ท่ามกลางสภาพสะท้อนของผลประโยชน์ซึ่งเราสามารถที่จะศึกษากฎหมายผ่านบริบทประวัติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ ตลอดจน

³⁴ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 46-47.

โครงสร้างสถาบันทางสังคมได้³⁵ โดยที่เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในด้านกฎหมายและโครงสร้างเชิงนโยบาย ได้แก่ การให้ความคุ้มครองสิทธิของชุมชนในการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับแหล่งพันธุศาสตร์ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและรวมถึงในการแสวงหาประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีส่วนได้เสียนั้นจะต้องธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมและความเสมอภาค อันจะเห็นได้จากข้อตกลงระหว่างประเทศมาตราการภาครัฐ นโยบายที่ชุมชนให้การยอมรับ ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการเจรจาต่อรองเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์³⁶

ทฤษฎีสังคมวิทยากฎหมายแสดงให้เห็นว่าการสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับขอบเขตที่เหมาะสมและเป็นธรรมสำหรับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องอาศัยข้อมูลการศึกษาวิจัยในแง่มุมของประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพิสูจน์ความเป็นเจ้าของสิทธิ ประกอบกับหลักเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรก็ควรให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะต้องเอื้ออำนวยต่อความยั่งยืนในการประกอบธุรกิจของผู้ผลิตในท้องถิ่นต่าง ๆ และการไม่เอาเปรียบผู้บริโภคจนเกินสมควรอีกด้วย เพราะผู้บริโภคจะได้ให้ความไว้วางใจในสินค้าที่พึงได้รับความคุ้มครองนั้น อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระยะยาวของชุมชนผู้ผลิต

จากการศึกษาสาระสำคัญของทฤษฎีอรรถประโยชน์ และทฤษฎีสังคมวิทยากฎหมาย จะเห็นได้ว่าทั้งสองทฤษฎีมีอิทธิพลทางความคิดในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศอย่างยิ่ง โดยเป็นส่วนเสริมคุณค่าซึ่งกันและกันเพื่อที่จะชี้ให้เห็นได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พึงได้รับความคุ้มครองเฉพาะกรณีที่มีจุดเชื่อมโยงประโยชน์ของแหล่งภูมิศาสตร์กับตัวสินค้าเท่านั้น และไม่สามารถโอนรากเหง้าชุมชนไปยังภูมิศาสตร์อื่นโดยอ้างความคุ้มครองประโยชน์เหมือนแหล่งภูมิศาสตร์แหล่งเดิมทุกประการได้ ทั้งนี้ก็เป็นเพราะพื้นที่คือหัวใจสำคัญที่จะพิสูจน์การให้คุณค่าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีสังคมชุมชนในพื้นที่นั้นเป็นผู้สร้างเงื่อนไขความมีชื่อเสียงให้กับสินค้าที่กฎหมายพึงให้ความคุ้มครองนั่นเอง

³⁵ Ariene Sheskin, "A critical review and assessment of the sociology of law", *Mid-American Review of Sociology*, 3, (2 (winter 1978)): 120–21, Retrieved May 2, 2016 from <http://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/4846/MARSV3N2NC2>.

³⁶ Kerry ten Kate and Sarah A. Laird, "Bioprospecting agreements and benefit sharing with local communities", in *Poor people's knowledge: promoting intellectual property in developing countries*, (Washington, DC: The international bank for reconstruction and development/The world bank, 2004), p. 134, 142–143.

1.3.4 แนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา

ในส่วนแนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญานี้ เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่มีความสำคัญยิ่งต่อการวิเคราะห์หลักเกณฑ์และขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเป็นสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นคุณลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญากับกฎหมายภายในประเทศ และ ประเด็นผลของสนธิสัญญา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.4.1 คุณลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา

คุณลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญานี้ จะพิจารณาได้จากอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ลงวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1969 ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกนั้น ได้ให้ความหมายของสนธิสัญญาไว้ดังปรากฏตามมาตรา 2 วรรค 1a จำแนกเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาที่สำคัญ 4 ประการ คือ ประการที่ 1 จะต้องเป็นข้อตกลงในทางระหว่างประเทศ โดยอาจมีชื่อเรียกที่หลากหลายเป็นไปตามการปฏิบัติทางการทูต เช่น อนุสัญญา (Convention) พิธีสาร (Protocol) กฎบัตร (Charte, Charter) ฯลฯ ประการที่ 2 จะต้องทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ประการที่ 3 จะต้องเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐกับรัฐ หรือรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยกัน และประการที่ 4 จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือความสมบูรณ์ของสนธิสัญญา การมีผลใช้บังคับ ผลทางกฎหมาย ตลอดจนการสิ้นสุดของสนธิสัญญา จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายระหว่างประเทศ มิใช่กฎหมายภายในประเทศใดประเทศหนึ่ง³⁷

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์คุณลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา ทำให้เราทราบได้ว่าเงื่อนไขการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศอาจพิจารณาได้จากสนธิสัญญาซึ่งไม่ว่าจะเรียกชื่อเป็นอนุสัญญา พิธีสาร หรือความตกลงก็ตาม เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีความผูกพันรัฐประเทศต่าง ๆ ที่เป็นภาคีสมาชิกให้ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ยินยอมตกลงไว้

³⁷ ประสิทธิ์ เอกบุตร, กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1 สนธิสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551) หน้า 67-68.

1.3.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญากับ กฎหมายภายในประเทศ

ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญากับกฎหมายภายในประเทศ มีทฤษฎีที่สร้างขึ้นเพื่อตอบคำถามให้กับปัญหาความขัดแย้งระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายในประเทศ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการใช้และตีความกฎหมายไปตามบริบทของสังคมทั้งระหว่างประเทศ และภายในประเทศ โดยจำแนกได้เป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีเอกนิยม (Monism) ซึ่งมีแนวปฏิบัติไปในทางที่ว่ากฎหมายระหว่างประเทศสามารถใช้บังคับเป็นกฎหมายภายในประเทศได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการอนุวัติการกฎหมาย คือยกร่างหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้อง ในขณะที่อีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีทวินิยม (Dualism) กลับมีแนวปฏิบัติเป็นตรงกันข้ามคือต้องมีการอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเป็นกฎหมายภายในประเทศเสียก่อน³⁸

ทั้งนี้ ด้วยแนวปฏิบัติที่ขัดแย้งกันของทั้งสองทฤษฎี ในอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 จึงได้กำหนดหลักการที่สำคัญในมาตรา 46 ไว้ว่า ข้อเท็จจริงที่เป็นความยินยอมของรัฐที่จะเข้าผูกพันตามสนธิสัญญาอันได้แสดงให้เห็นปรากฏออกมาขัดต่อบทบัญญัติในกฎหมายภายในรัฐนั้นซึ่งเกี่ยวกับเรื่องความสามารถในการจัดทำสนธิสัญญา จะไม่สามารถนำมาอ้างโดยรัฐดังกล่าวได้ว่าขัดต่อความยินยอมของตน เว้นแต่ในกรณีที่การขัดกันนี้เป็นที่ประจักษ์โดยชัดแจ้งและเกี่ยวข้องกับกฎหมายภายในรัฐตนที่สำคัญอย่างยิ่งยวดเท่านั้น³⁹ จากหลักกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหากรัฐภาคีสมาชิกกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับใดมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อพฤติการณ์ที่รัฐตนได้ให้ความยินยอมเข้าผูกพันตามกฎหมายนั้นแล้ว ความบกพร่องที่จะยกมากล่าวอ้างว่าดำเนินการเข้าผูกพันไปโดยปราศจากความยินยอมย่อมเป็นไปไม่ได้ยาก เพราะรัฐมีโอกาสที่จะได้รู้เงื่อนไขต่าง ๆ ของกฎหมายก่อนให้ความยินยอม ดังนั้น เมื่อรัฐได้ให้ความยินยอมแล้วสิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณาประการต่อมาจึงเป็นเรื่องผลของสนธิสัญญา

³⁸ International Center for Ethics, Justice and Public, **Relationships between international and domestic legal orders in a globalizing world**, Retrieved September 12, 2016 from <http://brandeis.edu/ethics/pdfs/imernationaljustice/bij/2015-1%20Relationships%20102815A>.

³⁹ ประสิทธิ์ เอกบุตร, *เรื่องเดิม*, หน้า 165-166.

1.3.4.3 ผลของสนธิสัญญา

มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญตามมาตรา 26 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 และมาตรา 26 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศหรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยกันเอง ลงวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1986 ซึ่งบัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้สนธิสัญญาทุกฉบับที่มีผลใช้บังคับย่อมผูกพันภาคีสมาชิก อีกทั้งภาคีสมาชิกยังต้องใช้บังคับสนธิสัญญานั้นด้วยความสุจริต⁴⁰ จากหลักกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสนธิสัญญาย่อมมีผลผูกพันก็แต่เฉพาะระหว่างภาคีสมาชิกเท่านั้น อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นที่อาจก่อให้เกิดสิทธิต่อรัฐที่สามที่มีได้เป็นภาคีสมาชิกได้ ซึ่งมีหลักปฏิบัติที่สำคัญทั้งต่อรัฐภาคีสมาชิกด้วยกัน และรัฐที่สาม ดังนี้

(1) หลักปฏิบัติแก่ชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favoured-Nation Clause (MFN)) ได้แก่ กรณีที่สนธิสัญญาดับหนึ่งที่มีข้อกำหนด MFN ได้กำหนดสิทธิประโยชน์อย่างหนึ่ง ให้แก่รัฐภาคีสมาชิก และรัฐภาคีในสนธิสัญญานี้ก็นำสิทธิประโยชน์ทำนองนี้ ไปตกลงในสนธิสัญญาดับต่อมาอีกฉบับกับรัฐอื่นเป็นสิทธิประโยชน์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิทธิประโยชน์ที่ดีกว่าสิทธิประโยชน์ตามสนธิสัญญาดับแรก ผลในทางกฎหมายระหว่างประเทศจะทำให้สิทธิประโยชน์อันหลัง ต้องขยายไปให้แก่ภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาดับแรกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ารัฐสมาชิกของสนธิสัญญาดับแรกจะพึงได้รับประโยชน์เพิ่มด้วยเสมอ หากภาคีสมาชิกใดตกลงให้ประโยชน์ที่ดีกว่าแก่รัฐบุคคลที่สามอื่น ๆ⁴¹

(2) หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment (NT)) เป็นหลักปฏิบัติที่กำหนดให้รัฐภาคีสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของคนชาติอื่นอย่างเท่าเทียมและด้วยความเสมอภาคกัน ซึ่งจะให้สิทธิไม่ด้อยไปกว่าที่รัฐตนให้สิทธิแก่คนชาติตนเอง อย่างไรก็ตาม หลักดังกล่าวมีข้อเสียในกรณีที่ประเทศที่เป็นภาคีแห่งความตกลงระหว่างประเทศ แม้ไม่ให้ความคุ้มครองในบางกรณีทั้งคนในชาติตนเองและชาติอื่นด้วย ก็ถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิที่เท่าเทียมกัน⁴²

จากแนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายในประเทศของประเทศที่ได้ยินยอมตกลงเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในกฎหมายระหว่างประเทศฉบับนั้น ๆ ซึ่งหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 193-194.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

⁴² จักรกฤษณ์ ควรพจน์, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ ลิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2545), หน้า 27, 60-61.

ในกฎหมายระหว่างประเทศให้ความคุ้มครองการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อให้ครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองในประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ ด้วยแล้ว กฎเกณฑ์ที่กฎหมายระหว่างประเทศวางไว้ก็จะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นเหมาะสมเพียงพอที่จะจูงใจให้ประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมตกลงตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น และดำเนินการอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศของตนให้สอดคล้องต่อไป รวมถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผลของสนธิสัญญา ทั้งหลัก MFN และหลัก NT จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์สำหรับใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ ตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องอาศัยความสุจริตของรัฐบาลผ่านการกลั่นกรองให้ได้ข้อตกลงที่ประสานผลประโยชน์ระหว่างประเทศได้อย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติต่อกันเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำหลักการดังกล่าวไปวิเคราะห์ทบทวนนิติแห่งกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในบทต่อไป

1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในมุมมองบริบทการคุ้มครองให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ดำเนินการตามหน้าที่ที่สำคัญเพื่อประโยชน์ของชุมชนเจ้าของสิทธิและประโยชน์ของสังคมใกล้และไกลที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกเป็น 2 แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค⁴³

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคนี้ เริ่มมีบทบาทโดดเด่นเมื่ออดีตประธานาธิบดีประเทศสหรัฐอเมริกา นายจอห์น เอฟ. เคนเนดี ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้บริโภคในที่ประชุมสภาเมื่อวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 1962 ว่า ผู้บริโภคย่อมหมายความว่าพวกเราทั้งหลายซึ่งเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดและทรงอิทธิพลยิ่งในทุก ๆ ระบบการตัดสินใจทางเศรษฐกิจมหภาคและจุลภาค จากถ้อยคำดังกล่าวนำมาซึ่งวิสัยทัศน์ในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค 8 ประการ ได้แก่

⁴³ The global voice for consumers, **Consumer rights**, consumers international, Retrieved November 26, 2017 from <https://www.consumersinternational.org/who-we-are/consumer-rights>.

- (1) สิทธิในการได้รับความพึงพอใจขั้นพื้นฐาน เพื่อที่จะได้เข้าถึงสินค้าและบริการที่จำเป็น ทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัย การศึกษา ประโยชน์สาธารณะ น้ำ และสุขอนามัย ที่ดีเพียงพอ
- (2) สิทธิในความปลอดภัย เพื่อที่จะได้รับความคุ้มครองป้องกันอันตรายจากผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ และการบริการที่ไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพหรือชีวิต
- (3) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร เพื่อที่จะได้ทราบข้อความจริงที่จำเป็นในการเลือกรวมถึงการคุ้มครองป้องกันจากโฆษณาหรือฉลากที่มีความไม่ซื่อสัตย์หรือหลอกลวง
- (4) สิทธิที่จะเลือก เพื่อที่จะสามารถเลือกผลิตภัณฑ์หรือการบริการจากช่วงราคาซึ่งได้มีการเสนอมาในการแข่งขันทางการค้าด้วยข้อสันนิษฐานว่าจะมีคุณภาพที่น่าพึงพอใจ
- (5) สิทธิที่จะได้รับฟัง เพื่อให้ผู้บริโภคสนใจเป็นตัวแทนในการมีส่วนร่วมสร้างนโยบายภาครัฐ และในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการบริการ
- (6) สิทธิในการได้รับการชดเชย เพื่อให้ได้รับความยุติธรรมในการที่จะเยียวยาซึ่งความเสียหายอันเนื่องมาจากเป็นตัวแทนที่ผิดพลาด หรือเนื่องมาจากสินค้าที่ด้อยคุณภาพ
- (7) สิทธิในการได้รับการศึกษา เพื่อให้ได้รับองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นอันนำมาซึ่งความเชื่อมั่นเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ในสินค้า
- (8) สิทธิที่จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ เพื่อที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุกคามความเป็นอยู่ที่ดีของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

จากหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตสินค้ามีความรับผิดชอบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ตนผลิต ซึ่งสามารถสรุปเป็นหน้าที่ที่สำคัญได้ดังนี้⁴⁴

- (1) หน้าที่ในการแสดงออกซึ่งความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้มีข้อมูลในการตัดสินใจว่าจะบริโภคผลิตภัณฑ์นั้นหรือไม่
- (2) หน้าที่ในการเปิดเผยส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ และสิ่งที่แสดงมาตรฐานต่าง ๆ เชื่อมโยงกับคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้น

อีกทั้งหน้าที่ทั้งสองประการดังกล่าวยังก่อให้เกิดหน้าที่ที่สำคัญอีกประการของผู้ผลิตคือ จะต้องไม่บิดเบือนให้ผู้บริโภคสับสน เช่น การตั้งชื่อหรือตราผลิตภัณฑ์ให้สับสนหรือหลงผิดในความเป็นเจ้าของ การอ้างสรรพคุณที่ไม่ชัดเจน หรือตั้งใจปกปิดไม่ให้ผู้บริโภคทราบว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีความบกพร่องอย่างไรบ้าง เป็นอาทิ

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อมโยงการคุ้มครองผู้บริโภคกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเห็นได้ว่า เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปตามหลักการระหว่างประเทศนี้ กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้

⁴⁴ ฉัตรสมุน พฤติภิญโญ, การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ: นโยบาย หลักกฎหมาย และการบังคับใช้, (กรุงเทพฯ: เจริญดีมีนคณาการพิมพ์, 2551) หน้า 10.

ทางภูมิศาสตร์แม้จะไม่ใช่ว่าหลักเกณฑ์ที่คุ้มครองสิทธิผู้บริโภคโดยตรง เพื่อบังคับผู้ผลิตจะต้องผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานโดยปราศจากส่วนประกอบที่อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจของผู้บริโภค แต่ก็สามารถเป็นฟันเฟืองหนึ่งของระบบและกลไกปกป้องมิให้มีการบิดเบือนข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสินค้าซึ่งหมายความว่ารวมถึงแหล่งกำเนิดของส่วนประกอบที่สำคัญของสินค้านั้น ๆ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณลักษณะที่สำคัญของสินค้าที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ อันจะช่วยให้ผู้บริโภคได้อาศัยข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนประกอบการพิจารณาเหตุผลของตนเองว่าจะเลือกสินค้าชนิดหรือประเภทใด รวมตลอดจนมีมาตรการเยียวยาชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการที่ผู้ผลิตสินค้าทำให้ผู้บริโภคสับสนหรือหลงผิดในข้อมูลดังที่กล่าวมา สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงถือได้ว่าเป็นดัชนีชี้วัดประการหนึ่งให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้าว่าจะจะเป็นไปตามที่ผู้บริโภคคาดหวังไว้ในการเลือกสินค้านั้น ๆ หรือไม่

ทั้งนี้ การที่สินค้าได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นอกจากจะช่วยทำให้ผู้บริโภคมีข้อมูลในการตัดสินใจเลือกสินค้าตามคุณภาพหรือคุณลักษณะที่ต้องการแล้ว จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองยังมีผลต่อราคาของสินค้าที่อาจเพิ่มสูงขึ้นซึ่งไปตามกลไกของตลาด อันเนื่องมาจากการที่ผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าบางชนิดประเภทสูงมากขึ้น ก็จะทำให้ความต้องการดังกล่าวสูงกว่าปริมาณสินค้าที่มีในตลาด ประกอบกับผู้ผลิตยังอาจอาศัยข้อมูลสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในการโฆษณาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ต่อไปในแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

1.4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมนี้ เป็นการศึกษาถึงหน้าที่ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับการเปิดเสรีทางการค้าโดยอาศัยกลไกตลาดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เพราะหากมีการแข่งขันที่เป็นธรรมในตลาดสินค้าแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพของสินค้าด้วยในแง่หนึ่ง กับอีกแง่หนึ่งก็ควรมีการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การเอื้อเพื่อแผ้วแผ่แก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจมากจนเกินไปก็อาจสร้างอุปสรรคต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศและระหว่างประเทศได้

การมุ่งคุ้มครองป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมมีแง่มุมที่สัมพันธ์ใกล้ชิดอย่างยิ่งกับการมุ่งคุ้มครองผู้บริโภค เพราะความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้ามีอิทธิพลต่อราคาสินค้าในท้องตลาด โดยที่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมีเจตนารมณ์มุ่งคุ้มครองในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรธุรกิจกับผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความพึงพอใจจากคุณภาพหรือคุณลักษณะของสินค้า ส่วนกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่าง

หน่วยธุรกิจกับหน่วยธุรกิจ ซึ่งจะทำหน้าที่ปกป้องมิให้เกิดโครงสร้างหรือพฤติกรรมของธุรกิจที่ทำลายกลไกตลาด รวมถึงช่วยฟื้นฟูเยียวยาประสิทธิภาพในการแข่งขันทางการค้า และเมื่อหน่วยธุรกิจได้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมาแข่งขันกันอย่างยุติธรรม ผู้บริโภคย่อมมีทางเลือกที่หลากหลาย ซึ่งผลจากการเลือกบริโภคก็จะวนกลับมาสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้ผู้ผลิตพัฒนาสินค้าของตนต่อไป กฎหมายทั้งสองฉบับจึงมีเจตนารมณ์เพื่อให้ผู้บริโภคได้เพิ่มพูนความเป็นอยู่ที่ดีอย่างเป็นธรรมตามอัตภาพของตน⁴⁵

เมื่อพิจารณาในแง่ของการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ก็เห็นได้ว่าจากสถานการณ์ปัจจุบันที่เทคโนโลยีการผลิตสินค้าปลอมแปลงมีความก้าวหน้ามาก ย่อมส่งผลให้สินค้าปลอมนั้นมีราคาถูกกว่าสินค้าต้นแบบ เมื่อค้าขายแข่งขันกันในตลาดก็จะทำให้สินค้าต้นแบบเสียเปรียบ และยิ่งจะนำไปสู่การแสวงหากำไรของผู้ไม่สุจริต อีกทั้งผลกำไรในการผลิตและการค้าสินค้าปลอมก็ยังสร้างแรงจูงใจให้มีการผลิตสินค้าปลอมมากยิ่งขึ้น⁴⁶ รวมถึงหากปล่อยให้มีการผลิตและใช้ซื้อสินค้าจากชื่อเสียงทางภูมิศาสตร์ของสินค้าผู้อื่นได้ ก็จะไม่เป็นธรรมต่อผู้ผลิตที่บ่มเพาะชื่อเสียงทางภูมิศาสตร์ของสินค้าตนมานาน องค์การการค้าโลกจึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์สร้างความเป็นธรรมมิให้ประเทศต่าง ๆ แสวงหาประโยชน์จากชื่อเสียงของสินค้าซึ่งตนเองมิได้ลงทุนในการสร้างชื่อเสียงของสินค้านั้น⁴⁷

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าวในบริบทการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา พบว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการมอบอำนาจให้เจ้าของสิทธิมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสร้างสรรค์ของตน ในการที่จะปกป้องสิทธิตนเพื่อมิให้ผู้อื่นลอกเลียนหรือปลอมแปลง หรือทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในความเป็นเจ้าของ แต่การคุ้มครองที่เข้มงวดเกินไปอาจนำมาสู่อำนาจผูกขาดสินค้าของบริษัทต่างชาติที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา จนกระทั่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ เพราะการผูกขาดดังกล่าวทำให้ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้น

⁴⁵ Hassan Qaqaya and George Lipimile, “The effects of anti-competitive business practices on developing countries and their development prospects” in **United Nations Conference on Trade and Development**, p. 3,11, Retrieved September 29, 2016 from http://unctad.org/en/Docs/ditcclp20082_en.

⁴⁶ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และ สมบูรณ์ ศิริประชัย, **กฎกติกา WTO เล่มที่ 5: ทรัพย์สินทางปัญญา**, (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch (จับตากระแสการค้าโลก), ม.ป.ป.) หน้า 35.

⁴⁷ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 258.

อย่างไม่สมเหตุสมผล คนที่มีรายได้สูงก็มีโอกาสเข้าถึงสินค้าที่ราคาสูงขึ้นดังกล่าวได้ง่ายกว่าคนรายได้น้อย⁴⁸

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้บริบทกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม กล่าวคือต้องเป็นการคุ้มครองให้ผู้ผลิตสินค้าสามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยวิธีการกำหนดราคาสินค้าสูงกว่าสินค้าชนิดเดียวกันในตลาดได้อย่างสมเหตุสมผลกับการลงทุนรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเด่นของสินค้าอย่างยั่งยืน อีกทั้งกฎหมายดังกล่าวก็ไม่ได้ประสงค์จะป้องกันการผูกขาดอำนาจในตลาดสินค้าแต่เพียงผู้เดียว หากแต่แท้จริงแล้วประสงค์จะให้ผู้ผลิตได้มีโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับพัฒนาสายพานการผลิตให้สามารถลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิตด้วย ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของกฎหมายที่จะคุ้มครองให้องค์กรธุรกิจได้แข่งขันกันตามศักยภาพของตนอย่างเป็นธรรม เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์สูงสุดจากตลาดที่มีการแข่งขัน⁴⁹

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภคและการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ดังเช่นกรณีที่ศาลพาณิชย์แห่งกรุงลิสบอน (The Commerce Court of Lisbon) ได้มีคำพิพากษาให้ปฏิเสธการจดทะเบียนชื่อ “Bordeaux” สำหรับสินค้าน้ำหอม เนื่องจากชื่อดังกล่าวได้มีการจดทะเบียนคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสำหรับสินค้าประเภทไวน์ไว้แล้วกับสำนักเลขาธิการระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (The International Secretariat for the Protection of Industrial Property) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967 แต่บริษัทของประเทศโปรตุเกส (Jorge Sá Lda) กลับมายื่นคำขอจดทะเบียนในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งกรณีการกระทำดังกล่าวศาลเห็นว่าเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อันอาจทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้า รวมถึงเป็นการลดทอนคุณค่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่มีมาก่อนดังกล่าวอีกด้วย⁵⁰

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-9.

⁴⁹ สรวิต ลิขิตประเสริฐ, “กฎหมายการแข่งขันทางการค้า: แนวคิดพื้นฐานเชิงเศรษฐศาสตร์และเจตนารมณ์ Competition law: Its basic economics concepts and policies”, ดุลพาห 46 (1): 61-62, 67.

⁵⁰ Fabiana Avelar Ramos Mateus Pereira, **Geographical indications, the principle of specialty and unfair competition: the Bordeaux Perfumery Case**, Retrieved August 15, 2018, [https://www.law.lu.se/webuk.nsf/\(MenuItemByld\)/JAMR32exam](https://www.law.lu.se/webuk.nsf/(MenuItemByld)/JAMR32exam).

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถเป็นทั้งเป้าประสงค์และวิธีการที่จะบรรลุผลซึ่งการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม เพื่อให้แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมนี้ สามารถใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้ามุ่งพัฒนาต่อยอดเพื่อรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นชื่อเสียงของสินค้าตนเองสืบเนื่องไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคทั้งในวงแคบและวงกว้าง ที่จะได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิดสินค้านั้น อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของนานาประเทศให้เติบโตได้อย่างมั่นคง

1.5 หลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในส่วนของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ สาระสำคัญเกี่ยวกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน อันเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับทั่วไปในทางระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ และความจำเป็นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อชี้ให้เห็นถึงการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน เพราะหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนได้สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นข้อคำนึงถึงในการรักษาสมดุลระหว่างแง่มุมเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุผลที่ว่าในการพัฒนาจำเป็นต้องมีการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติและทำให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการจะให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กฎหมายคุ้มครองนั้นมีอายุการคุ้มครองต่อเนื่องยาวนาน ก็ต้องขึ้นอยู่กับชุมชนผู้ผลิตสินค้าสามารถได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันสมาชิกในชุมชนต่างก็ได้รับความเสมอภาคกันอันที่แบ่งปันผลประโยชน์และการเข้าถึงแหล่งปัจจัยการผลิตสินค้า รวมถึงสามารถช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับปัจจัยการผลิตด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถเป็นเครื่องมือสร้างความยั่งยืนในบริบทสังคมระหว่างประเทศได้

1.5.1 สาระสำคัญของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน

ในอดีตการพัฒนาและการอนุรักษ์นับได้ว่าเป็นข้อความคิดที่ไม่สอดคล้องต้องกัน เนื่องจากการพัฒนาล้วนเป็นการบริโภคและแสวงหาประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรทั้งหลายโดยมิได้คำนึงถึงปัจจัยความสูญเสียอื่น ๆ ที่ตามมา ในขณะที่การอนุรักษ์เป็นการคุ้มครองปกป้องรักษาทรัพยากรไว้ให้คงอยู่ ต่อมาได้เกิดหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนซึ่งเป็นหลักการที่สามารถประนีประนอมระหว่างแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์ไว้ด้วยกันได้ โดยที่ความหมายของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนได้ปรากฏขึ้น

เนื่องจากคณะกรรมการโลกรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations World Commission on Environment and Development) ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการศึกษาเรื่องการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา ได้เผยแพร่เอกสารชื่อ “Our Common Future” เพื่อกระตุ้นให้ประชากรโลกทั้งหลายก่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตไปในทางที่จะช่วยลดความฟุ่มเฟือย และนำมาซึ่งความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การประชุมสุดยอดของโลก (The Earth Summit) ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ในปี พ.ศ. 2535 กอปรกับหนังสือประกอบการประชุมดังกล่าว เรียกว่า “Brutland Report” ก็ได้กำหนดนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่าเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยที่ไม่ทำให้คนรุ่นอนาคตเสียประโยชน์ที่จำเป็นไป⁵¹

หลักการพัฒนายั่งยืนนี้ เป็นทั้งแนวทางการเข้าใจโลกและเป็นวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาของโลกโดยการมุ่งให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างความเป็นธรรมในสังคม และสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยังคงใช้ประโยชน์ได้ต่อไป จึงเป็นพื้นฐานการรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันมีมนุษยชาติเป็นศูนย์กลางของการพัฒนายั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อให้หลักการพัฒนายั่งยืนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงจึงมีการกำหนดเป้าหมายพิเศษของการพัฒนายั่งยืนไว้ 17 ด้าน ซึ่งได้ผ่านการยอมรับขององค์การสหประชาชาติ ในปี พ.ศ. 2558 แล้ว ได้แก่⁵²

- (1) การสิ้นสุดความยากจนในทุกหนแห่ง
- (2) การสิ้นสุดความอดอยาก ความสำเร็จในด้านความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน และปรับปรุงโภชนาการ รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน
- (3) ความมั่นคงด้านสุขภาวะความเป็นอยู่ และการส่งเสริมสุขภาพในทุกช่วงวัย
- (4) ความมั่นคงด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคนโดยเสมอภาคกัน
- (5) ความเสมอภาคในเพศภาพ และการคุ้มครองสิทธิสตรีรวมถึงเด็กผู้หญิง
- (6) ความมั่นคงในการจัดการน้ำบริโภคและการกำจัดสิ่งโสโครก
- (7) ความมั่นคงในการเข้าถึงพลังงาน
- (8) การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงานที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม
- (9) การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและการสนับสนุนนวัตกรรม
- (10) การลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

⁵¹ Nicholas Grossman, **Thailand's sustainable development**, (Bangkok: Editions Didier Millet (EDM), 2015), p. 23-24.

⁵² *Ibid*, p. 25, 29.

(11) การสร้างเมืองและถิ่นฐานของมนุษย์ที่ปลอดภัยและยั่งยืน

(12) ความมั่นคงในการบริโภคและรูปแบบการผลิต

(13) การปฏิบัติที่จำเป็นเร่งด่วนสำหรับแก้ไขปัญหาสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและผลกระทบดังกล่าว

(14) การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรมหาสมุทร ทะเล และน้ำอย่างยั่งยืน

(15) การคุ้มครอง ป่าไม้ และส่งเสริม การแสวงหาประโยชน์จากระบบนิเวศของโลกอย่างยั่งยืน การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน การแก้ไขปัญหาพื้นที่ทะเลทรายและพื้นที่แห้งแล้ง รวมถึงการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

(16) การส่งเสริมสันติภาพและสภาพสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการจัดการให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับ

(17) การสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาคมโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากเป้าหมายทั้ง 17 ประการดังกล่าวจะเห็นได้ว่านานาประเทศมุ่งประสานประโยชน์ของมนุษยชาติเข้ากับทั้งปัจจัยแวดล้อมอันเกิดจากมนุษย์เอง และทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นการบูรณาการเพื่อบริหารจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อการสูญเสียสิ่งจำเป็นทั้งหลายที่จะทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยที่เป้าหมายดังกล่าวก็เป็นไปเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสถานการณ์ปัจจุบันและคาดเดาว่ามนุษย์ในอนาคตจะต้องการสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ในทำนองเดียวกับมนุษย์ในปัจจุบัน เช่น การแก้ไขปัญหาในประเด็นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาการขาดแคลนอาหาร ปัญหาผลกระทบทางลบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ฯลฯ

กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าพื้นฐานของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนก็มาจากการแก้ไขปัญหาความไม่สมดุลต่าง ๆ ของสังคมโดยคำนึงถึงความยุติธรรมนั่นเอง และเหตุผลแห่งความยุติธรรมดังกล่าวนี้ ได้แก่ การที่คนในยุคปัจจุบันไม่มีสิทธิที่จะแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากจนกระทั่งก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อสิทธิโดยชอบธรรมของคนในยุคต่อ ๆ ไป ซึ่งจะพึงคาดหมายได้ว่าคนในยุคอนาคตข้างหน้าก็จะต้องการปัจจัยในการดำรงชีพเช่นเดียวกับคนในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ เหตุผลอีกประการหนึ่งคือการที่สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนนั้นย่อมต้องอาศัยความยุติธรรมเป็นเครื่องมือทำให้เกิดความสงบสุข ลดปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการสร้างความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยความเสมอภาคกันในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ตอบแทนจากต้นทุนทางสังคมหรือปัจจัยทางสังคมที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมแตกต่างกันไปตามแต่ละวิถีชุมชนท้องถิ่นด้วย

1.5.2 ความสัมพันธ์ของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ระดับระหว่างประเทศ

เมื่อวิเคราะห์ไปถึงใจความสำคัญของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหัวข้อ 1.4.1 นั้น จะเห็นได้ว่าหลักการนี้มีลักษณะเป็นนามธรรมเพราะมีขอบเขตการนำไปใช้แก้ไขปัญหาค่อนข้างหลากหลายแง่มุม อีกทั้งยังต้องอาศัยการบูรณาการเข้ากับองค์ความรู้อันหลากหลาย ซึ่งเมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งเกี่ยวกับต้นทุนในการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลกแล้วก็จะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศล้วนมีต้นทุนการพัฒนาที่แตกต่างกัน เช่น ในแง่มุมเศรษฐกิจ มีทั้งประเทศที่อยู่ในกลุ่มพัฒนาแล้วที่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจสูง ส่วนประเทศกลุ่มกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อย ก็มีต้นทุนทางเศรษฐกิจต่ำลงมา ในขณะที่แง่มุมความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็จะเห็นได้ว่าประเทศกลุ่มพัฒนาแล้วทางด้านเศรษฐกิจอาจประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนาได้ ส่วนแง่มุมทางด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศพัฒนาน้อยทางด้านเศรษฐกิจอาจมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์รวมถึงยังไม่ค่อยประสบปัญหาผลกระทบต่องานสิ่งแวดล้อมมากนัก เหล่านี้ทำให้สะท้อนภาพผลลัพธ์การประยุกต์หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ยากกว่าประเทศต่าง ๆ มีระดับการพัฒนาอย่างยั่งยืนเหมาะสมแล้วหรือไม่ แต่จากที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 1.4.1 ว่าพื้นฐานของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนก็มาจากการแก้ไขปัญหาความไม่สมดุลต่าง ๆ ระหว่างแง่มุมเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความยุติธรรมเป็นสำคัญ ดังนั้น หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ผ่านกลไกการประยุกต์อย่างเป็นรูปธรรม จึงสามารถก่อให้เกิดความยุติธรรมที่เหมาะสมสำหรับประชาคมโลกได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการดังกล่าวหมายถึงรวมถึงวิธีการคุ้มครองสิทธิชุมชนที่นานาประเทศยอมรับ เพื่อให้ชุมชนได้ช่วยกันรักษาชื่อเสียงสินค้าของชุมชนไว้ให้คงอยู่สืบไป อันได้แก่กฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศด้วยเหตุผลดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

โดยที่จากเป้าหมายทั้ง 17 ประการของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 1.4.1 ข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันกับการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ ได้แก่ เป้าหมาย (2) การสิ้นสุดความอดอยาก ความสำเร็จในด้านความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน และปรับปรุงโภชนาการ รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน เพราะจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 1.2 และ 1.3 จะเห็นได้ว่าการใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสินค้าเกษตร และผลิตผลทางการเกษตรต่าง ๆ ให้มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นที่ต้องการของตลาดผู้บริโภคได้ จนเกิดแรงจูงใจให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้าเหล่านั้นสงวนปัจจัยการผลิตสินค้าของตนไว้ให้สามารถนำมาใช้ผลิตสินค้าได้อย่างต่อเนื่องเพื่อรักษา

ชื่อเสียงของสินค้าตนเองไว้ จึงทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร และเมื่อสินค้ามีชื่อเสียงยาวนานก็สามารถนำมาใช้ประชาสัมพันธ์เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเจ้าของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้เป็นปัจจัยการผลิต จึงช่วยแก้ปัญหาความอดอยากในแต่ละพื้นที่ได้ ในขณะเดียวกันการที่ผู้บริโภคได้รับการตอบสนองคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าตรงตามความต้องการของตนเอง โดยสังเกตสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ชุมชนผู้ผลิตใช้ประกอบกับสินค้า ก็จะสอดคล้องกับกรณี (12) ความมั่นคงในการบริโภคและรูปแบบการผลิตอีกด้วย

นอกจากนี้ ในเป้าหมาย (13) ที่มุ่งให้มีการปฏิบัติที่จำเป็นเร่งด่วนสำหรับแก้ไขปัญหาสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และผลกระทบดังกล่าวก็เป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่งที่การพัฒนากฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องคำนึงถึง เพราะด้วยปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงในปัจจุบัน ย่อมส่งผลกระทบให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นตัวแปรหลักเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะเกิดผลเสียหาย ทำให้สินค้าที่เคยผลิตเช่นเดิมมีคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่อาจไม่เป็นที่นิยมหรือผิดไปจากความประสงค์ที่แท้จริงของผู้บริโภคได้ ซึ่งเมื่อเกิดสถานการณ์ดังกล่าวขึ้น กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถนำมาสร้างเป็นเครื่องมือที่ให้ความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคได้ ด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องถึงสภาพสินค้าที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องจากผลกระทบนี้ ในขณะเดียวกันชุมชนผู้ผลิตที่สุจริตย่อมไม่ได้มีเจตนาร้ายต่อผู้บริโภค เพียงแต่ไม่สามารถรักษาคูณสมบัติเดิมของสินค้าไว้ได้เนื่องจากสภาพอันสุดวิสัยก็พึงได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จากความยุติธรรมดังกล่าวจึงนำมาซึ่งแรงจูงใจให้ชุมชนผู้ผลิตตระหนักถึงการปรับตัวเพื่อชะลอปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ เพราะการที่ชุมชนผู้ผลิตจะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องอันมาจากปัจจัยการผลิตเปลี่ยนแปลงไปนี้ ข้อมูลดังกล่าวย่อมมีผลต่อการตัดสินใจเลือกสินค้าของผู้บริโภค ซึ่งการพยายามสงวนรักษาปัจจัยการผลิตให้ยั่งยืนย่อมดีกว่าที่จะเสี่ยงต่อผลการตัดสินใจเลือกสินค้าของผู้บริโภค

เมื่อพิจารณาต่อการประยุกต์หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะเห็นได้ว่าชื่อเสียงของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ยังคงรักษาไว้อย่างต่อเนื่องยาวนานล้วนสะท้อนถึงการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งก็จะต้องอาศัยการบูรณาการเป็นองค์รวมที่ครอบคลุมไปถึงการรักษาสมดุลของปัจจัยสามแฉ่งมุม คือ การส่งเสริมเศรษฐกิจ การสร้างความยุติธรรมในสังคมอย่างเสมอภาคกัน ตลอดจนการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันมีรายละเอียดดังนี้

สำหรับในแง่เศรษฐกิจนั้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมทำให้ชุมชนผู้ผลิตได้ประโยชน์จากการที่สามารถผลิตสินค้าออกมาขายในราคาสูงกว่าสินค้าประเภทเดียวกัน ได้ประหยัดต้นทุนในด้านการประชาสัมพันธ์คุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการส่งออกสินค้าไปขายยังต่างประเทศ หากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนผู้ผลิตได้รับการคุ้มครอง

ในระดับระหว่างประเทศแล้ว ก็จะสามารถนำไปใช้โฆษณาสร้างความเชื่อมั่นหรือความน่าเชื่อถือในตัวสินค้ายังต่างประเทศได้อีกด้วย

ส่วนในแง่ของความยุติธรรมในสังคมนั้น จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือกันในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติหรือเจ้าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำมาซึ่งการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงและเป็นธรรม กอปรกับช่วยลดความเหลื่อมล้ำในบริบทสังคมระหว่างประเทศ เพราะประเทศพัฒนาแล้วด้านเศรษฐกิจมักใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในการผลิตสินค้า ในขณะที่ประเทศพัฒนาน้อยยังคงต้องพึ่งพาสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ จากประเทศพัฒนาแล้ว ทำให้ขาดดุลการค้าได้ แต่หากสินค้าของประเทศพัฒนาน้อยได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ก็สามารถนำสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาใช้เพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศพัฒนาน้อยได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากปัจจัยที่ใช้ในการพัฒนาสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มักเป็นทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ส่วนแง่มุมสุดท้ายคือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จะเห็นได้ว่าลักษณะของการสร้างสรรค์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถช่วยสร้างความกระตือรือร้นและตระหนักถึงปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น ด้วยเหตุแห่งผลประโยชน์เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองให้คงคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษกว่าสินค้าประเภทเดียวกันที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อปัจจัยการผลิตจึงได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนด้วยโดยปริยาย และด้วยวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จึงทำให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารของประชากรโลกได้อีกทางหนึ่งด้วย

ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัยข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลจากองค์การระหว่างประเทศ คือ องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)) ซึ่งมีกรณีศึกษาหลายโครงการที่ได้ให้ความสำคัญกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นได้ว่าเป้าหมายของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนอันได้ก่อตัวขึ้นมาจากเป้าหมายการพัฒนาย่างยั่งยืนในบรรดาพื้นที่ของประเทศต่าง ๆ ล้วนเป็นผลติมาจากการใช้วิธีการพัฒนาที่หลากหลายแง่มุม ควบคู่ไปกับมาตรการตลาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับมรดกทาง

วัฒนธรรม อาหารนานาชาติ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่น โดยสิ่งเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์⁵³

ดังตัวอย่างกรณีสินค้าน้ำผลไม้ไซเดอร์เพอร์รี่ (Cider, perry) รวมถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่เรียกว่า “calvados” ที่ทำมาจากน้ำลูกแพร์และน้ำแอปเปิ้ล ซึ่งได้รับการคุ้มครองในรูปแบบของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation d'Origine Contrôlée หรือ Controlled Origin Appellation) ของประเทศฝรั่งเศส โดยวัตถุดิบที่ใช้ล้วนมาจากแถบนอร์ม็องดี ทางตะวันตกของประเทศฝรั่งเศส และอาศัยกระบวนการผลิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ทั้งในการคัดเลือกสายพันธุ์ผลไม้และการกลั่นน้ำผลไม้ ตลอดจนการบริหารจัดการระบบนิเวศของสวนผลไม้เพื่อให้ต้นไม้นั้นเจริญเติบโตได้ตามมาตรฐาน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ากรณีนี้เป็นการผสมผสานระหว่างการใช้มรดกทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพในการบริหารจัดการสวนผลไม้เพื่อนำมาผลิตเป็นสินค้าดังกล่าว⁵⁴

1.5.3 ความจำเป็นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากที่ได้ศึกษามาในหัวข้อ 1.2 ลักษณะปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งจะต้องอาศัยการสร้างเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยที่มีอยู่เองตามธรรมชาติและปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นผลงานสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์อย่างหนึ่งจึงสามารถได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงสิ่งที้นำมาจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วมักเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนสินค้าเกษตรที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีการใช้กับสินค้าที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาประยุกต์เป็นปัจจัยการผลิตอีกด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าสินค้าที่จะนำมาคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถจำแนกออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีสินค้าเกษตร และกรณีที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร

กรณีสินค้าเกษตรนั้น จะเห็นได้ว่ามีประวัติการได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มายาวนาน เริ่มตั้งแต่กรณีที่ประเทศฝรั่งเศสได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เรียกว่า “The

⁵³ Food and Agriculture Organization of the United Nations, **Strengthening sustainable food systems through geographical indications: an analysis of economic impacts**, Retrieved May 12, 2018 from <http://www.fao.org/3/18737en>.

⁵⁴ Laurence Be Rard และ Philippe Marchenay, “Local products and geographical indications: taking account of local”, **International Social Science Journal knowledge and biodiversity**, 58 (187): 111–113, Retrieved May 3, 2018 from http://ethno-terroirs.cnrs.fr/IMG/pdf/ISSJ_IG_and_Biodiversity.

การใช้เส้นไหมจากบริเวณนอกเขตพื้นที่ที่ผลิต หากแต่ปัจจัยสำคัญที่สร้างชื่อเสียงของสินค้านี้ขึ้นอยู่กับ การที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรม ในการสร้างสรรค์ ลวดลายผ้าไว้สืบทอดต่อเนื่องกันมายาวนาน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการทอผ้าไหมมีต้นทุนการผลิต สูง อีกทั้งยังมีระยะเวลาผลิตค่อนข้างนาน จึงทำให้ชุมชนสืบทอดองค์ความรู้ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ ผลงานลดน้อยถอยลงไป⁵⁶

เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสินค้าศิลปะพื้นบ้านและงานฝีมือบางประเภทที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น จำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องคุ้มครองด้วยวิธีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่ออาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นเครื่องมือในการจูงใจด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้ชุมชนผู้ผลิตยังคงรักษาคุณค่ามรดกทาง วัฒนธรรมที่แสดงออกมาผ่านการผลิตสินค้าของตนไว้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสินค้านั้น ได้รับความคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศ สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็จะเป็นเครื่องมือ ประชาสัมพันธ์สินค้าให้แพร่หลายไปยังต่างประเทศได้เป็นอย่างดี และถึงแม้ว่าสินค้าลักษณะนี้จะมี ความประณีตสูง จึงผลิตได้ในคราวละไม่มากนัก อีกทั้งยังมีระยะเวลาในการผลิตค่อนข้างนาน แต่หาก มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้สื่อสารการตลาดไปยังผู้บริโภคที่สนใจได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ก็จะช่วย สร้างความต้องการในตลาดให้สูงขึ้น ทำให้ชุมชนผู้ผลิตได้รับค่าตอบแทนจากราคาสินค้าอย่าง เหมาะสมกับความทุ่มเทในการผลิตสินค้าและเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าแม้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะสามารถช่วย ส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดีด้วยเหตุผลข้างต้น แต่ในการประยุกต์หลักดังกล่าวให้ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่ จะต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้ง โดยต้องเป็นไปเพื่อการรักษาสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมสามารถกำหนดราคาเพิ่มสูงขึ้นกว่า สินค้าที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง จึงอาจส่งผลในทางลบต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เพราะผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจที่ดีเยี่ยมจูงใจให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองมุ่งที่จะผลิตสินค้านั้นออกมา ในปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตสินค้าปริมาณมากเพื่อให้คุ้มต้นทุนในการส่งออก ขายยังต่างประเทศ หากไม่สามารถบริหารจัดการสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะอย่างเดียวกันที่มี ปริมาณมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อตลาดให้บรรดาผู้ผลิตทั้งหลายในอันที่จะประสบปัญหาสินค้าล้นตลาด ตลอดจนการผลิตสินค้าปริมาณมากก็ต้องอาศัยการบริโภคทรัพยากรท้องถิ่นในปริมาณมากจนอาจ เกิดก่อผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และแก่งแย่งกันบริโภคทรัพยากร ท้องถิ่น ตลอดจนเมื่อทรัพยากรอันเป็นปัจจัยในการผลิตมีอยู่จำกัด หากยิ่งฝืนนำไปใช้เพื่อรักษา

⁵⁶ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 208, 215.

คุณสมบัติเฉพาะของสินค้าเอาไว้ ทรัพยากรก็จะหมดไปอย่างรวดเร็วจนไม่อาจนำมาใช้รักษาชื่อเสียงสินค้าได้อีกต่อไป ในที่สุดสินค้าก็จะถูกเพิกถอนการคุ้มครอง อีกทั้งในแง่มุมระหว่างประเทศการที่สินค้าก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมมักเป็นข้อที่บางประเทศยกขึ้นกล่าวอ้าง เพื่อปฏิเสธการนำเข้าทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมระหว่างประเทศ

ดังนั้น การผลิตสินค้าของชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ จึงจำเป็นต้องอาศัยการสร้างมาตรฐานควบคุมการผลิตที่เหมาะสมสำหรับแต่ละชุมชนและสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน เพื่อขอจดทะเบียนภายในประเทศผู้ผลิต ในขณะเดียวกันก็พึงประสานความร่วมมือกันในระดับระหว่างประเทศเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์สากลขึ้นด้วย และไม่ใช่สินค้าทุกประเภทที่จำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ หากแต่ต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยี สร้างสรรค์การพัฒนาธุรกิจของชุมชนผู้ผลิตสินค้าให้สินค้าของชุมชนนั้นมียี่ห้อเสียงก่อนที่จะมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยที่เมื่อมีกลไกการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่เหมาะสมก็จะช่วยกระตุ้นให้มีการสงวนรักษาทรัพยากรที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิตไว้ให้ยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ เพื่อให้สินค้าที่นำไปขายในตลาดต่างประเทศคงความมีชื่อเสียงอย่างยั่งยืนก็จะต้องไม่เพียงแต่มีเหตุผลเบื้องหลังการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่จะต้องมีเหตุผลไปในทิศทาง การรักษาสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกด้วย

1.6 บทสรุป

จากความหมาย ความสำคัญ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ สรุปได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศต่างฉบับกัน จะมีรายละเอียดความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือนิยามในอนุสัญญากรุงปารีสและความตกลงทริปส์มีความแตกต่างกัน ส่วนกฎหมายฉบับที่ตราขึ้นเพื่อขยายความกฎหมายฉบับก่อนได้แก่ ข้อตกลงแมดริดเพื่อการยับยั้งการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดโดยไม่ถูกต้องหรือที่เป็นการหลอกลวงกับสินค้า เป็นข้อตกลงที่ขยายความอนุสัญญากรุงปารีส นิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นไปในการทำนองเดียวกัน และความตกลงลิสบอนก็สามารถตีความหมายเครื่องหมายแหล่งกำเนิดได้เช่นเดียวกับอนุสัญญากรุงปารีส อย่างไรก็ตาม ความตกลงลิสบอนไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาไว้ในขณะที่อนุสัญญากรุงปารีสมีนิยามดังกล่าวด้วย ส่วนข้อตกลงแมดริด (Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks) และพิธีสารแมดริด (Madrid Protocol) ไม่ได้กำหนดนิยามไว้เป็นการเฉพาะ

ทั้งนี้ จากการที่กฎหมายระหว่างประเทศได้กำหนดรายละเอียดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แตกต่างกัน จึงย่อมต้องอาศัยหลัก แนวคิด และทฤษฎี ที่หลากหลายเพื่อพิจารณาให้รอบด้านถึงขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม รวมตลอดจนหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 นี้ และเพื่อสะท้อนให้เห็นการนำแนวคิดและทฤษฎีไปประยุกต์กับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอให้ครอบคลุมไปถึงความสำคัญและความจำเป็นของการประยุกต์หลักการพัฒนาย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับลักษณะปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยจำแนกเหตุผลสำหรับสินค้าสองประเภทคือ สินค้าเกษตรและสินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร ดังนั้น จึงทำให้ทราบถึงความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ทางภูมิศาสตร์กับสินค้า อันจะได้พิจารณากฎหมายหรือมาตรการทางกฎหมายทั้งระหว่างประเทศ และภายในประเทศของประเทศที่โดดเด่นในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองดังกล่าวในบทต่อไป

บทที่ 2

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์ (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)

จากที่ได้วิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในบทที่ 1 แสดงให้เห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการคุ้มครองสิทธิของชุมชนเจ้าของสินค้าที่อาศัยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ทั้งปัจจัยจากธรรมชาติและมนุษย์ในเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพื่อสร้างคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะให้แก่สินค้าตน อีกทั้งการคุ้มครองดังกล่าวยังช่วยให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม และการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมนี้ก็ทำให้เกิดแรงผลักดันด้านบวกให้ผู้ผลิตสินค้าและบริการมุ่งพัฒนาต่อยอดคุณภาพและชื่อเสียงของสินค้าและบริการของตนสืบเนื่องไปอย่างยั่งยืนได้ และปลายทางผลประโยชน์ก็จะตกได้แก่ผู้บริโภคทั้งหลายในอันที่จะได้บริโภคสินค้าที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ นานาชาติต่างก็ตระหนักว่าหากปราศจากการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วผู้บริโภคอาจสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าได้ จึงมีการประสานความร่วมมือกันกำหนดหลักเกณฑ์ในทางระหว่างประเทศที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ภายใต้ความตกลงทริปส์ (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)

ความตกลงทริปส์ได้ยืนยันรับรองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอีกประเภทหนึ่ง โดยเมื่อปี ค.ศ. 1994 ได้มีการจัดการประชุมรอบอุรุกวัย ซึ่งการประชุมดังกล่าวทำให้เกิดหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามที่ปรากฏในภาค 2 ส่วนที่ 3 ตั้งแต่มาตรา 22-24 และในมาตรา 22 ข้อ 1⁵⁷ ก็ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญกำหนดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ซึ่งครอบคลุมไปถึงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา

⁵⁷ Article 22 Protection of Geographical Indications

1. Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

(Indications of source) และเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of origin) ด้วย ทำให้สามารถอนุมานได้ว่าความตกลงทริปส์มุ่งคุ้มครองครอบคลุมไปถึงสินค้าไม่รวมถึงบริการด้วย และด้วยข้อสังเกตจากบทที่ 1 ว่าความตกลงทริปส์มีการให้ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ครอบคลุมมากกว่ากฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น ก็ย่อมทำให้ความตกลงทริปส์มีแนวโน้มที่ประเทศสมาชิกยินยอมโดยใจสมัครในการอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศของตนให้สอดคล้องได้ ซึ่งจะต้องศึกษาต่อไปว่าหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์มีรายละเอียดที่เหมาะสมหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกหลักเกณฑ์มาตรา 22-24 ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์ได้ดังนี้

2.1 ระบบกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกที่จะให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีลักษณะประนีประนอม เพราะไม่ได้กำหนดจำเพาะเจาะจงให้ประเทศสมาชิกจะต้องตรากฎหมายภายในของตนไว้เป็นการเฉพาะ (*sui generis law*) เพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ เนื่องมาจากเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติต้องการสร้างความประนีประนอมระหว่างประเทศที่มีระบบกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม กฎหมายแพ่ง หรือกฎหมายอาญา เป็นต้น โดยในมาตรา 1 ข้อ 1⁵⁸ แห่งความตกลงทริปส์ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้หลักเกณฑ์ในความตกลงนี้ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศสมาชิกสามารถนำไปประยุกต์กฎหมายภายในประเทศของตนได้

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงสินค้าที่มีการคุ้มครองทั้งในระบบจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และในระบบจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ กาแฟโคลัมเบีย โดยที่กาแฟดังกล่าวได้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “Café de Colombia” ไว้ในกลุ่มสหภาพยุโรป พร้อมทั้งได้จด

⁵⁸ Article 1 Nature and Scope of Obligations

1. Members shall give effect to the provisions of this Agreement. Members may, but shall not be obliged to, implement in their law more extensive protection than is required by this Agreement, provided that such protection does not contravene the provisions of this Agreement. Members shall be free to determine the appropriate method of implementing the provisions of this Agreement within their own legal system and practice.

ทะเบียน “Colombian” เป็นเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรอง และจดทะเบียน “Juan Valdez” สำหรับเครื่องหมายการค้าไว้ในประเทศสหรัฐอเมริกา⁵⁹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศทั้งหมดเหล่านี้ก็เป็นภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์ด้วย

2.2 ความสอดคล้องระหว่างความตกลงทริปส์กับอนุสัญญากรุงปารีส

ในส่วนรายละเอียดของอนุสัญญากรุงปารีสนั้นจะได้อธิบายต่อไปในบทที่ 3 ซึ่งจากการที่ได้วิเคราะห์ถึงความหมายของสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่เกี่ยวกับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในบทที่ 1 แล้ว จะเห็นได้ว่าอนุสัญญากรุงปารีสมีความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความตกลงทริปส์กล่าวคือตามมาตรา 2⁶⁰ แห่งความตกลงทริปส์ที่ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงบทบัญญัติในภาคที่ 2 มาตรการเกี่ยวกับการมีไว้ ขอบเขตและการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ภาคที่ 3 การบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และภาคที่ 4 การได้มาและการคงไว้ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญากับกระบวนการระหว่างคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง สมาชิกแห่งความตกลงทริปส์จะต้องปฏิบัติตามมาตรา 1-12 และมาตรา 19 แห่งอนุสัญญากรุงปารีสด้วย ซึ่งย่อมาความรวมไปถึงมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในอนุสัญญากรุงปารีสดังได้อธิบายไว้แล้ว ส่วนในภาคที่ 1 บทบัญญัติทั่วไปและหลักการพื้นฐาน ตลอดจนภาคที่ 2, ภาคที่ 3 และภาคที่ 4 ดังกล่าวนี้นี้จะไม่ละเมิดต่อพันธกรณีที่สมาชิกความตกลงทริปส์อาจมีต่อกันมาก่อนภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส อนุสัญญากรุงเบอร์น อนุสัญญากรุงโรม และสนธิสัญญาว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับวงจรรวม ดังนั้น จึงกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าความตกลงทริปส์มีเจตนารมณ์จะประนีประนอมต่อ

⁵⁹ Nadja El Benni and Sophie Revirion, **Geographical indications: review of seven case studies world wide**, NCCR Trade Working Paper, p. 36, Retrieved October 19, 2017 from <http://www.researchgate.net/publication/265618582>.

⁶⁰ Article 2 Intellectual Property Conventions

1. In respect of Parts II, III and IV of this Agreement, Members shall comply with Articles 1 through 12, and Article 19, of the Paris Convention (1967).
2. Nothing in Parts I to IV of this Agreement shall derogate from existing obligations that Members may have to each other under the Paris Convention, the Berne Convention, the Rome Convention and the Treaty on Intellectual Property in Respect of Integrated Circuits.

กฎหมายระหว่างประเทศที่มีมาก่อนและเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาด้วย และผู้วิจัยจะได้ศึกษาเปรียบเทียบต่อไปในบทที่ 3

2.3 ระดับความคุ้มครอง

ในความตกลงทริปส์ได้กำหนดระดับความคุ้มครองไว้จำแนกได้ 2 ระดับ คือระดับทั่วไป และระดับพิเศษ ซึ่งมีรายละเอียด ได้แก่

2.3.1 ระดับทั่วไป

ในความตกลงทริปส์มาตรา 22 ข้อ 2⁶¹ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ โดยให้ประเทศภาคีสมาชิกจัดมาตรการทางกฎหมาย สรุประเด็นสาระสำคัญ คือ

⁶¹ Article 22 Protection of Geographical Indications

2. In respect of geographical indications, Members shall provide the legal means for interested parties to prevent:

- (a) the use of any means in the designation or presentation of a good that indicates or suggests that the good in question originates in a geographical area other than the true place of origin in a manner which misleads the public as to the geographical origin of the good;
- (b) any use which constitutes an act of unfair competition within the meaning of Article 10bis of the Paris Convention (1967).

3. A Member shall, *ex officio* if its legislation so permits or at the request of an interested party, refuse or invalidate the registration of a trademark which contains or consists of a geographical indication with respect to goods not originating in the territory indicated, if use of the indication in the trademark for such goods in that Member is of such a nature as to mislead the public as to the true place of origin.

4. The protection under paragraphs 1, 2 and 3 shall be applicable against a geographical indication which, although literally true as to the territory, region or locality in which the goods originate, falsely represents to the public that the goods originate in another territory.

2.3.1.1 การป้องกันการใช้วิธีใด ๆ สำหรับการกำหนดแหล่งที่มาหรือนำเสนอสินค้า โดยบ่งชี้ไปว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อื่นที่ไม่ใช่แหล่งกำเนิดแท้จริง

การที่ความตกลงทริปส์มีบทบัญญัติให้ประเทศสมาชิกอนุวัติการวิธีการป้องกันไม่ให้กำหนดแหล่งที่มาหรือนำเสนอสินค้าโดยระบุถึงแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ใช่แหล่งกำเนิดอันแท้จริงนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการที่จะฝ่าฝืนสิ่งที่เจตนารมณ์แห่งกฎหมายนี้ ประสงค์จะคุ้มครองได้แก่การกระทำอันเป็นการแสดงหรือนำเสนอแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเท็จ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้สาธารณชนสืบสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเมื่อหลงผิดดังกล่าวแล้วสาธารณชนที่เป็นผู้บริโภคก็จะเลือกซื้อสินค้าโดยเข้าใจไปว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งกำเนิดที่แท้จริง ส่วนผู้แสดงหรือนำเสนอแหล่งที่มาสินค้าอันเป็นเท็จก็ย่อมได้รับผลประโยชน์จากความหลงเข้าใจผิดของผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่สินค้านั้นมีชื่อเสียงแพร่หลาย ในขณะที่เจ้าของแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริงอาจเสียส่วนแบ่งการตลาดไป⁶² เช่น กรณีคดีพิพาทสินค้าไวน์แชมเปญ โดยศาลสูงของประเทศนิวซีแลนด์ (The High Court of Wellington) ได้ตัดสินไว้ว่าไวน์ขาวที่มีรสซ่าซึ่งผลิต ณ ประเทศออสเตรเลียไม่สมควรใช้ชื่อว่า “แชมเปญ” เพราะสาธารณชนซึ่งเป็นผู้บริโภคในนิวซีแลนด์รู้จักคุ้นเคยกับไวน์ “แชมเปญ” ที่เป็นผลิตภัณฑ์จากประเทศฝรั่งเศสเท่านั้น⁶³

2.3.1.2 การป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (Unfair competition)

ในประเด็นนี้เป็นข้อห้ามเพื่อให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พึงจะต้องคำนึงถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าด้วยเป็นสำคัญ เพราะหากใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประการที่จะทำให้ผู้บริโภคสินค้าเข้าใจผิดได้ว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพดีเกินกว่าความเป็นจริง หรือสินค้านั้นมีคุณลักษณะเฉพาะอันมีชื่อเสียงดีเกินกว่าความเป็นจริง ทั้งที่เป็นการแสดงหรือนำเสนอข้อมูลผิดไปจากความเป็นจริงดังกล่าวในแง่กระบวนการผลิตจากองค์ความรู้ของชุมชน หรืออาศัยปัจจัยทางธรรมชาติใน

⁶² จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 68-69.

⁶³ Deborah Kemp and Lynn Forsy, “The trademarks and geographical indications: A case of California Champagne”, **Chapman Law Review**, 10 (May 16, 2007): 284, Retrieved February 25, 2017 from <http://www.chapmanlawreview.com/wp-content/uploads/2013/07/10-Chap.-L.-Rev.>

ท้องถิ่นที่ส่งผลต่อกระบวนการผลิตหรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ก็ย่อมเข้าข่ายเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้⁶⁴

ทั้งนี้ ในมาตรา 22 (2) (บี) แห่งความตกลงทริปส์ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้นำหลักเกณฑ์ดังที่ปรากฏในมาตรา 10 bis แห่งอนุสัญญากรุงปารีสมาพิจารณาถึงลักษณะของการกระทำ อันเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมด้วย โดยที่ในอนุสัญญากรุงปารีสนั้นได้กำหนดกรณีดังกล่าวไว้ กรณี 3 กรณี คือ การทำให้สาธารณชนเกิดความสับสนหรือหลงผิดอันเกี่ยวข้องกับคู่แข่งทางการค้า, การอ้างถึงในทางการค้าในประการที่อาจลดทอนความน่าเชื่อถือของคู่แข่งทางการค้า และการอ้างถึงในทางการค้าอันอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า กระบวนการผลิต ความเหมาะสมต่อวัตถุประสงค์ ตลอดจนปริมาณของสินค้า ซึ่งสามารถอนุมานได้ว่าแม้จะเป็นกรณีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ถูกต้องตรงกับที่ได้มีการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่ใช้กับสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะไม่ตรงตามที่ได้มีการคุ้มครองไว้ ก็นับว่าเป็นการกระทำอันเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์ดังกล่าว⁶⁵

2.3.1.3 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเครื่องหมายการค้า

ในมาตรา 22 ข้อ 3 แห่งความตกลงทริปส์ดังกล่าวได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีจะต้องปฏิเสธหรือเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าอันประกอบไปด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ตามที่ระบุไว้ ซึ่งการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเครื่องหมายการค้าดังกล่าวนี้อาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าได้

2.3.1.4 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นความจริงแต่ประสงค์จะให้เกิดความสับสนหรือหลงผิด

ในประเด็นนี้ตามมาตรา 22 ข้อ 4 แห่งความตกลงทริปส์ จะเห็นได้ว่ามีชื่อของดินแดน ภูมิภาค หรือเมืองที่เรียกขานอย่างเดียวกัน อันอาจเกิดจากการที่มีผู้อพยพย้ายถิ่นฐานไปตั้งรกรากในดินแดนอื่น และยังคงใช้ชื่อถิ่นฐานเดิมของตน ดังนั้น เพื่อให้ผู้บริโภคไม่หลงผิดในแหล่งกำเนิดของ

⁶⁴ Ibid, p. 69.

⁶⁵ จักรกฤษณ์ ควรพจน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 321-322..

สินค้า ประเทศภาคีสมาชิกจึงต้องกำหนดกฎหมายภายในประเทศของตนห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อพื้นที่ซ้ำอันจะทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้าได้

2.3.2 ระดับเฉพาะสำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุรา

การคุ้มครองระดับเฉพาะสำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุราจัดเป็นการคุ้มครองในระดับที่มีรายละเอียดในเชิงมาตรฐานสูงกว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสำหรับสินค้าประเภทอื่น ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในระดับทั่วไป ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจากหลักเกณฑ์การคุ้มครองในระดับเฉพาะนี้มุ่งป้องกันไม่ให้มีการลดทอนคุณค่าความมีชื่อเสียง (dilution) ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าประเภทไวน์และสุรา โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญตามบทบัญญัติมาตรา 23⁶⁶ แห่งความตกลงทริปส์ ได้ดังนี้

⁶⁶ Article 23 Additional Protection for Geographical Indications for Wines and Spirits

1. Each Member shall provide the legal means for interested parties to prevent use of a geographical indication identifying wines for wines not originating in the place indicated by the geographical indication in question or identifying spirits for spirits not originating in the place indicated by the geographical indication in question, even where the true origin of the goods is indicated or the geographical indication is used in translation or accompanied by expressions such as "kind", "type", "style", "imitation" or the like.⁶⁶
2. The registration of a trademark for wines which contains or consists of a geographical indication identifying wines or for spirits which contains or consists of a geographical indication identifying spirits shall be refused or invalidated, *ex officio* if a Member's legislation so permits or at the request of an interested party, with respect to such wines or spirits not having this origin.
3. In the case of homonymous geographical indications for wines, protection shall be accorded to each indication, subject to the provisions of paragraph 4 of Article 22. Each Member shall determine the practical conditions under which the homonymous indications in question will be differentiated from each other, taking into account the need to ensure equitable treatment of the producers concerned and that consumers are not misled.

2.3.2.1 การห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้แสดงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของ สินค้าประเภทไวน์หรือสุรา

จะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งมาตรา 23 ข้อ 1 ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกแต่ละประเทศจะต้องกำหนดวิธีการทางกฎหมายภายในประเทศตนเพื่อคุ้มครองผู้มีส่วนได้เสียในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าประเภทไวน์หรือสุราที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดมาจากสถานที่ตามทีระบุไว้ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แม้ว่าจะมีการระบุแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าไว้ด้วย หรือมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือสิ่งอื่นแสดงประกอบ เช่น “ชนิด”, “ประเภท”, “แบบ”, “การเลียนแบบ” หรือ “ที่คล้ายคลึงกัน” เช่น จะใช้คำว่า “Bordeaux” สำหรับสินค้าประเภทไวน์ที่ไม่ได้ผลิตขึ้นจากแคว้นบอร์โดซ์ในประเทศฝรั่งเศสไม่ได้ หรือแม้กระทั่งจะใช้ถ้อยความว่า “ไวน์ที่คุณภาพเหมือนไวน์ Bordeaux” ก็ไม่ได้ เนื่องจากประชาชนผู้บริโภคอาจไม่ทันได้สังเกตถ้อยความดังกล่าวโดยละเอียด จึงอาจทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดของไวน์ดังกล่าวได้

2.3.2.2 การห้ามนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าสำหรับ สินค้าประเภทไวน์หรือสุรา

ตามมาตรา 23 ข้อ 2 แห่งความตกลงทริปส์ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกปฏิเสธหรือเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของสินค้าประเภทไวน์หรือสุราในกรณีที่เครื่องหมายการค้านั้นมีหรือประกอบด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และไวน์หรือสุราดังกล่าวก็ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดจริงตามที่แสดงไว้ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นด้วย

2.3.2.3 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับไวน์ที่มีชื่อเรียกพ้องกัน

ตามมาตรา 23 ข้อ 3 แห่งความตกลงทริปส์ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงกรณีมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกันแต่ความหมายต่างกัน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนกันนี้ยังสามารถที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขความหมายที่แตกต่างกันไปตามรายละเอียดแห่ง

4. In order to facilitate the protection of geographical indications for wines, negotiations shall be undertaken in the Council for TRIPS concerning the establishment of a multilateral system of notification and registration of geographical indications for wines eligible for protection in those Members participating in the system.

บทบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศภาคีสมาชิก เพื่อให้ผู้ผลิตที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่ละสินค้าได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรมและจะต้องไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวใช้กับสินค้าไวน์เท่านั้น ไม่นำมาใช้กับสินค้าประเภทสุราด้วย

กรณีตัวอย่างสำหรับประเด็นนี้ ได้แก่ “ริโอจา (Rioja)” ซึ่งเป็นไวน์ที่มีชื่อเสียงของทั้งประเทศสเปนและประเทศอาเจนติน่า และทั้งสองประเทศต่างก็เป็นภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศทั้งสองไม่ได้กระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เครื่องดื่มไวน์ “ริโอจา” ของกันและกัน อีกทั้งยังทำให้ประเทศทั้งสองสามารถตัดสินใจร่วมกันอย่างเสมอภาคได้ว่าควรจะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไวน์ของตนไปในแนวทางใดที่จะไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดของไวน์ดังกล่าวได้⁶⁷

2.3.2.4 การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ

ในมาตรา 23 ข้อ 4 ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศเฉพาะสินค้าประเภทไวน์เท่านั้น โดยต้องมีการเจรจาในคณะมนตรีแห่งความตกลงทริปส์เกี่ยวกับการจัดตั้งระบบพหุภาคีเพื่อแจ้งให้ทราบและจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับไวน์ที่ได้รับการคุ้มครองในประเทศภาคีสมาชิกที่เข้าร่วมระบบดังกล่าว อย่างไรก็ตาม จนกระทั่งถึงขณะนี้การเจรจาเกี่ยวกับการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศดังกล่าวก็ยังไม่บรรลุผล จึงยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดเกี่ยวกับเงื่อนไขการจดทะเบียน⁶⁸

⁶⁷ Lina Montan, “Geographical indications of origin: Should they be protected and why? An analysis of the issue from the U.S. and EU perspectives”, **Santa Clara High Technology Law Journal**, 22 (2): 320, Retrieved October 5, 2017 from <http://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol22/iss2/4/>.

⁶⁸ World Trade Organization, **Multilateral system of notification and registration of geographical indications for wines and spirits**, Retrieved June 19, 2018 from http://www.wto.org/English/tratop_e/trips_e/gi_background_e.

ทั้งนี้ ในเวทีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศของประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ใน รอบโดฮา⁶⁹ ประเทศอินเดียได้พยายามที่จะเจรจาให้ความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ถึงกรณี การยอมรับการคุ้มครองระดับเฉพาะสำหรับสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้ด้วย โดยที่การเจรจาดังกล่าวมี หลายประเทศเห็นด้วยกับประเทศอินเดีย ได้แก่ ประเทศบัลแกเรีย กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศ สาธารณรัฐจีน ประเทศจาไมกา ประเทศเคนยา ประเทศมาดากัสการ์ ประเทศมอริเชียส ประเทศ โมร็อกโก ประเทศปากีสถาน ประเทศโรมาเนีย ประเทศศรีลังกา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศไทย ประเทศตูนิเซีย และประเทศตุรกี เพราะหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ถึงสิทธิของชุมชน เจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม กลับได้รับการคัดค้านจากอีกกลุ่มประเทศหนึ่ง ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศแคนาดา ประเทศอาร์เจนตินา ประเทศชิลี ประเทศกัวเตมาลา และประเทศอูรูกวัย⁷⁰ ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้ต่างก็เป็นประเทศที่มุ่งคุ้มครองสิ่ง บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้าเป็นสำคัญ และยังเป็นประเทศที่มีการใช้ชื่อ แหล่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยแห่งประเทศตนซ้ำกับชื่อแหล่งพื้นที่ทาง ภูมิศาสตร์ของประเทศอื่นอีกด้วย

⁶⁹ Under Paragraph 18 of the Doha Ministerial Declaration (WTO document WT/MIN(01)/DEC/1), which is the basis of the Doha Round, Trade Ministers agreed that “With a view to completing the work started in the Council for Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (Council for TRIPS) on the implementation of Article 23.4, we agree to negotiate the establishment of a multilateral system of notification and registration of geographical indications for wines and spirits...” Negotiations with respect to extension of the protection provided for wines and spirits to other products are being undertaken on the basis of the mandate provided in paragraph 12 of the Ministerial Declaration. It provides inter alia that “We agree that negotiations on outstanding implementation issues shall be an integral part of the Work Programme we are establishing...” Extension of GIs to cover other products is an outstanding implementation issue.

⁷⁰ Sudhir Ravindran and Arya Mathew, “The protection of Geographical indications in India - case study on 'Darjeeling Tea' ”, **International Property Rights Index 2009 Report**, p. 59, Retrieved October 8, 2017 from <https://www.altacit.com/wp-content/uploads/2015/03/The-Protection-of-Geographical-Indication-in-India-Case-Study-on-Darjeeling-Tea>.

2.3.3 ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในความตกลงทริปส์ได้กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมระหว่างประเทศ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 24 ตั้งแต่ข้อย่อยที่ 4-6 ซึ่งมีรายละเอียดจำแนกเป็น 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้⁷¹

2.3.3.1 การใช้งานอย่างต่อเนื่อง

ในประเด็นการใช้งานอย่างต่อเนื่องนั้น มีหลักเกณฑ์ปรากฏตามมาตรา 24 ข้อ 4⁷² แห่งความตกลงทริปส์ โดยได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกองค์การการค้าโลกมีสิทธิอนุญาตให้บุคคลที่เป็นคนชาติของตนหรือบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศของตน สามารถใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าประเภทไวน์หรือสุราเท่านั้นที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศภาคีสมาชิกอื่นได้ แต่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการใช้งานทั้งสองประการ คือ ประการที่ 1 บุคคลผู้นั้นจะต้องได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาแล้วอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน และประการที่ 2 บุคคลผู้นั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวภายในประเทศสมาชิกที่ให้ความคุ้มครองมาเป็นเวลาอย่างน้อย 10 ปี ก่อนวันที่ 15 เมษายน 2537 ซึ่งเป็นวันที่ที่ประชุมรัฐมนตรีสรุปผลการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัย หรือหากไม่ได้มีการใช้งานอย่างต่อเนื่องมาก่อนระยะเวลา 10 ปี ดังกล่าว บุคคลผู้นั้นก็จะต้องได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาโดยสุจริตโดยที่ไม่รู้มาก่อนว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองไว้ตามกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิกอื่น อีกทั้งยังจะต้องมีการใช้งานมาก่อนวันที่ 15 เมษายน 2537 ด้วย

⁷¹ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 76-80.

⁷² Article 24 International Negotiations; Exceptions

4. Nothing in this Section shall require a Member to prevent continued and similar use of a particular geographical indication of another Member identifying wines or spirits in connection with goods or services by any of its nationals or domiciliaries who have used that geographical indication in a continuous manner with regard to the same or related goods or services in the territory of that Member either (a) for at least 10 years preceding 15 April 1994 or (b) in good faith preceding that date.

2.3.3.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นชื่อสามัญ

สำหรับกรณีข้อยกเว้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เนื่องจากสิ่งนั้นตกเป็นชื่อสามัญ เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรา 24 ข้อ 6⁷³ แห่งความตกลงทริปส์ ที่ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงการอนุญาตให้ใช้ชื่อหรือข้อความใด ๆ ที่เหมือนหรือพ้องต้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ หากชื่อหรือข้อความดังกล่าวได้ผ่านการยอมรับโดยจารีตประเพณีในประเทศภาคีสมาชิกว่าเป็นชื่อสามัญ (Common name, Generic name) หรือเป็นกรณีที่ได้โดยจารีตประเพณีของประเทศภาคีสมาชิกเห็นว่าชื่อหรือข้อความนั้นไปพ้องกับชื่อของพันธุ์องุ่น (Vine) ซึ่งปลูกภายในดินแดนของประเทศภาคีสมาชิก ดังนั้น โดยหลักกฎหมายมาตรา 24 ข้อ 6 จึงทำให้บุคคลในประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายสามารถใช้ชื่อสามัญกับสินค้าใดก็ได้ แม้ว่าชื่อนี้จะมีการใช้เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่ผลิตในประเทศภาคีสมาชิกประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ต้องเข้าเงื่อนไขที่ชื่อดังกล่าวได้มีการยอมรับมาก่อนแล้วโดยจารีตประเพณีของประเทศที่ประสงค์จะใช้ชื่อว่า ชื่อนั้นสามารถนำมาเรียกแทนสินค้าจำพวกหนึ่งจำพวกใด เช่น กรณีการใช้ชื่อ “Parmesan” เป็นชื่อสามัญของสินค้าประเภทชีสในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้รับสิทธิพลการะบวนการผลิตมาจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอิตาลี หากแต่ปัจจุบันผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกาต่างรับรู้แหล่งกำเนิดของสินค้าไม่ได้มาจากประเทศอิตาลี และไม่ได้มีส่วนสำคัญเชื่อมโยงกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นการเฉพาะ⁷⁴

⁷³ Article 24 International Negotiations; Exceptions

6. Nothing in this Section shall require a Member to apply its provisions in respect of a geographical indication of any other Member with respect to goods or services for which the relevant indication is identical with the term customary in common language as the common name for such goods or services in the territory of that Member. Nothing in this Section shall require a Member to apply its provisions in respect of a geographical indication of any other Member with respect to products of the vine for which the relevant indication is identical with the customary name of a grape variety existing in the territory of that Member as of the date of entry into force of the WTO Agreement.

⁷⁴ Margherita Corrado, “Italian perspective on the importance of geographical indications and protected designation of origin status for Parmigiano Reggiano Cheese”, *Chicago-Kent Journal of Intellectual property*, 16 (2): 369 Retrieved

2.3.3.3 ความคาบเกี่ยวระหว่างเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนหรือใช้โดยสุจริตกับ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ตามมาตรา 24 ข้อ 5⁷⁵ ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่คาบเกี่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นส่วนประกอบของเครื่องหมายการค้า หากเครื่องหมายการค้านั้นได้จดทะเบียนไว้แล้วโดยสุจริต หรือได้มีการใช้โดยสุจริตมาก่อน บรรดาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทั้งหลายในความตกลงทริปส์ก็จะมีผลกระทบใด ๆ ต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าดังกล่าว โดยจะต้องเข้าเงื่อนไขประการใดประการหนึ่งใน 2 ประการนี้ด้วย คือ ประการที่ 1 จะต้องมีการขอจดทะเบียนหรือได้จดทะเบียน หรือได้ใช้เครื่องหมายการค้าโดยสุจริต ก่อนการบังคับใช้ความตกลงทริปส์ในประเทศภาคีสมาชิกที่มีการขอจดทะเบียน หรือได้จดทะเบียน หรือได้ใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าว หรือประการที่ 2 ในการขอจดทะเบียน การจดทะเบียน หรือการใช้เครื่องหมายการค้าโดยสุจริต จะต้องมีมาก่อนที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่คาบเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้านั้นจะได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดสินค้า ดังนั้น หลักเกณฑ์ข้อยกเว้นตามมาตรานี้ จึงทำให้เครื่องหมายการค้าที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายภายในประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ ยังสามารถคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ด้วยหากตีความคำว่า ภูมิศาสตร์ หมายรวมถึงเขตประเทศที่ผลิตสินค้านั้น ๆ เช่น กรณีสินค้าประเภทกาแฟพันธุ์อาราบิก้าของประเทศเอธิโอเปีย ซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์ ได้ปลูกกาแฟดังกล่าวไว้ในที่ดินขนาดเล็กโดยรอบของประเทศตน อีกทั้งยังเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในการส่งออกกาแฟพันธุ์

August 2, 2018 from

<http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1182&context=ckjip>.

⁷⁵ Article 24 International Negotiations; Exceptions

5. Where a trademark has been applied for or registered in good faith, or where rights to a trademark have been acquired through use in good faith either:

(a) before the date of application of these provisions in that Member as defined in Part VI; or

(b) before the geographical indication is protected in its country of origin;

measures adopted to implement this Section shall not prejudice eligibility for or the validity of the registration of a trademark, or the right to use a trademark, on the basis that such a trademark is identical with, or similar to, a geographical indication.

ดังกล่าวนี้ โดยที่รัฐบาลของประเทศเอธิโอเปียเลือกที่จะอนุญาตให้จดทะเบียนคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายชุมชน (Community Trademark) ชื่อว่า “Sidamo” เพราะหากเลือกที่จะคุ้มครองโดยจำกัดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการผลิตและทำให้ผลผลิตลดลง⁷⁶ ซึ่งเมื่อตีความจากข้อยกเว้นตามมาตรา 24 ข้อ 5 แห่งความตกลงทริปส์ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว จะเห็นได้ว่า “Sidamo” ก็ถือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับประเทศเอธิโอเปีย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าสินค้าดังกล่าวจะต้องมีวิธีการรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะไว้ให้ยั่งยืนด้วยเป็นสิ่งสำคัญดังจะได้วิเคราะห์ต่อไปในหัวข้อ 6.2.1 ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

2.3.3.4 การใช้ชื่อบุคคลในทางการค้าไปพ้องกับชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ตามมาตรา 24 ข้อ 8⁷⁷ ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้บุคคลมีสิทธิที่จะใช้ชื่อของตนเอง หรือชื่อของบรรพบุรุษ ไปในทางการค้า ถึงแม้ว่าชื่อดังกล่าวนั้นจะไปพ้องกันกับชื่อของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้าใด ๆ ก็ตาม แต่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ผู้ใช้ไม่ได้มีเจตนาในอันที่จะทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้า ทั้งนี้ เพราะถือได้ว่าเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังที่ปรากฏไว้ในบทบัญญัติมาตรา 22 และมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

⁷⁶ G. E. Evans, “The Comparative Advantages of Geographical Indications and Community Trademarks for the Marketing of Agricultural Products in the European Union”, *Yearbook of European Law*, 29 (1): 224–260, Retrieved August 5, 2018 from <http://academic.oup.com/yel/article-abstract/29/1/224/1618130?redirectedFrom=fulltext>.

⁷⁷ Article 24 International Negotiations; Exceptions

8. The provisions of this Section shall in no way prejudice the right of any person to use, in the course of trade, that person’s name or the name of that person’s predecessor in business, except where such name is used in such a manner as to mislead the public.

2.3.3.5 การไม่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ประเทศอื่นเป็นแหล่งกำเนิดไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองไว้

การไม่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าไม่ได้ให้ความคุ้มครองไว้นั้น พิจารณาได้จากมาตรา 24 ข้อ 9⁷⁸ ที่ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์นั้นไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันทางกฎหมายใด ๆ ในทางที่เป็นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด หรือหากมีการคุ้มครองแล้วแต่ประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดนั้นได้ระงับการคุ้มครองลงในเวลาต่อมา หรือแม้กระทั่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้ใช้งานอีกต่อไปแล้วในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด

เมื่อพิจารณาถึงข้อดีของข้อยกเว้นในการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หลายกรณีดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งได้กำหนดไว้ในความตกลงทริปส์อันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีประเทศภาคีสมาชิกเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์นี้สามารถช่วยลดความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ เพราะหากมีกรณีที่ประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ประเทศหนึ่งให้ความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในขณะที่ประเทศภาคีสมาชิกอีกประเทศหนึ่งกลับไม่ให้ความคุ้มครองเนื่องจากสิ่งนั้นได้ตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าไปแล้ว หรือให้การคุ้มครองด้วยวิธีการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้า ถ้าไม่มีข้อยกเว้นเช่นว่ันนี้ ประเทศที่ใช้งานชื่อสามัญหรือใช้วิธีการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าเมื่อส่งสินค้ามาขายในประเทศที่ยังคงให้ความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ก็จะเป็นผู้กระทำละเมิด อีกทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์ให้พิสูจน์จากจารีตประเพณีให้ได้ว่าชื่อที่ใช้เรียกแทนสินค้านั้นเป็นชื่อสามัญในประเทศดังกล่าว ย่อมเป็นหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม เพราะสอดคล้องกับบริบทการยอมรับของผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าในสังคม และเมื่อเป็นชื่อสามัญแล้วบุคคลใดจะเอาชื่อดังกล่าวไปใช้กับสินค้าของตนก็ย่อมกระทำได้

⁷⁸Article 24 International Negotiations; Exceptions

9. There shall be no obligation under this Agreement to protect geographical indications which are not or cease to be protected in their country of origin, or which have fallen into disuse in that country.

2.4 ความแตกต่างระหว่างการคุ้มครองเครื่องหมายการค้ากับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เนื่องจากในประเด็นแรกที่ว่าความตกลงทริปส์ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์บังคับว่าประเทศสมาชิกจะต้องมีกฎหมายเฉพาะ (*sui generis law*) เพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประกอบกับการห้ามนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าประเภทไวน์หรือสุรา ตามมาตรา 23 ข้อ 2 จะเห็นได้ว่าหลาย ๆ ประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ซึ่งอาจจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนเป็นเครื่องหมายร่วมหรือเครื่องหมายรับรองก็ได้

ทั้งนี้ ภายใต้มาตรา 20 แห่งความตกลงทริปส์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ไว้ว่าการใช้เครื่องหมายการค้าจะต้องไม่ถูกกีดกันอย่างไม่สมเหตุสมผลจากการใช้เครื่องหมายการค้าร่วมกันกับอีกเครื่องหมายการค้าหนึ่ง หรือห้ามใช้ในงานองที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อความสามารถของเครื่องหมายการค้าในการจำแนกแยกแยะความแตกต่างของสินค้าของกิจการหนึ่งออกจากอีกกิจการหนึ่ง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าเครื่องหมายการค้าสามารถนำมาใช้กับสินค้าหลายประเภทร่วมกันได้ หรือใช้ร่วมกันในเครือกิจการเดียวกัน หรือนำมาใช้คุ้มครองคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในตัวสินค้าให้แก่ผู้บริโภคได้ ตราบที่เครื่องหมายการค้านั้นสามารถใช้แยกแยะความแตกต่างของสินค้าแต่ละอย่างออกจากกันได้ อันเป็นหน้าที่ของเครื่องหมายการค้าในส่วนที่มีความใกล้เคียงกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

2.5 วิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักการพัฒนาย้อย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์

จากที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักการพัฒนาย้อย่างยั่งยืนต่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในบทที่ 1 มาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องอาศัยหลักการพัฒนาย้อย่างยั่งยืนมาเป็นพื้นฐานการพิจารณาเหตุผลการพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งเมื่อพิจารณาในส่วนอารัมภบทของความตกลงทริปส์พบว่าได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ความตกลงทริปส์ยอมรับถึงการที่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิของเอกชน กล่าวคือมีเจตนารมณ์ที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนด้วยการกำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อการได้มา ขอบเขต และการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หากแต่ในส่วนอารัมภบทก็ยังไม่มีการกล่าวเกี่ยวกับการอาศัยหลักการพัฒนาย้อย่างยั่งยืนมาเป็นพื้นฐานแห่งเหตุผลในการกำหนดหลักเกณฑ์

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์เอื้ออำนวยให้มีการนำสิ่งสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์เข้าสู่ระบบการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหลากหลายประเภท ทั้งลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ฯลฯ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และนำไปสู่การลงทุนในนวัตกรรมใหม่ ๆ แต่ในขณะเดียวกันปัจเจกชนผู้ที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงก็จะใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่กฎหมายคุ้มครองเป็นเครื่องมือผูกขาดองค์ความรู้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจไว้เพียงลำพัง และหากมีการดำเนินธุรกิจไปจนกระทั่งครอบครองผูกขาดตลาดในเวทีระหว่างประเทศได้สำเร็จ คนในอีกประเทศหนึ่งจะสูญเสียรายได้ เพราะไม่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตสินค้าจากต่างประเทศได้ และส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมตามมา

อย่างไรก็ตาม จากที่ได้ศึกษาถึงความจำเป็นของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในบทที่ 1 มาแล้ว จะเห็นได้ว่า สินค้าบางประเภทที่มีความโดดเด่นเรื่องการอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ในการผลิต ทั้งกรณีที่เป็นสินค้าการเกษตรและไม่ใช่สินค้าการเกษตร หากได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศแล้วจะช่วยให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้าดังกล่าวเกิดแรงจูงใจจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นด้วยการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประชาสัมพันธ์สินค้าไปยังต่างประเทศ อีกทั้งยังทำให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีการเผยแพร่ระดับสากล ชุมชนท้องถิ่นจึงมีความพยายามในการประสานความร่วมมือเพื่อช่วยกันรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าไว้ให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไปได้ ดังนั้น การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีภาคสมาชิกจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาไปให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการพยายามลดความขัดแย้งในเวทีระหว่างประเทศ และมุ่งให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่ชุมชนผู้ผลิตสินค้าดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ต่อมาจากมาตรา 22 แห่งความตกลงทริปส์ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถเลือกกำหนดรูปแบบทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เพื่อที่จะปกป้องไม่ให้เกิดการแสวงหาประโยชน์ใด ๆ อันเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยให้นำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 10bis ของอนุสัญญากรุงปารีสมาประยุกต์ด้วยนั้น ในการดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แม้ว่าจะใช้ในความหมายที่เชื่อมโยงไปถึงอาณาเขตภูมิภาคหรือท้องที่ซึ่งสินค้าเกิดขึ้นอย่างแท้จริง แต่หากทำให้สาธารณชนเข้าใจไปถึงสินค้าที่มาจากดินแดนอื่น ก็อาจเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้ เพราะในบางประเทศอาจกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในระบบการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ในขณะที่บางประเทศอาจกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในระบบ

กฎหมายเฉพาะ (Sui generis law)⁷⁹ อีกทั้งเมื่อแต่ละประเทศสมาชิกต่างก็มีระบบกฎหมายภายในประเทศของตนที่แตกต่างกัน ก็ย่อมทำให้เกิดการใช้และการตีความกฎหมายแตกต่างกันไปว่ากรณีใดจะเป็นการกระทำอันเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และข้อแตกต่างดังกล่าวก็อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันในทางระหว่างประเทศ อันนำไปสู่ปัญหาความไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ความตกลงทริปส์มาตรา 23 พบว่า เพื่อให้มีการคุ้มครองเฉพาะสำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุราโดยสอดคล้องกันในแต่ละประเทศภาคีสมาชิก จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งระบบการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความร่วมมือพหุภาคี ซึ่งประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาจำนวนหนึ่งก็ได้เสนอให้ขยายการคุ้มครองในระดับเฉพาะตามมาตรา 23 ไปยังสินค้าประเภทอื่น ๆ ด้วย เช่น สินค้าหัตถกรรม สินค้าเกษตรกรรม และเครื่องดื่มอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่ประเทศภาคีสมาชิกสามารถเชื่อมโยงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เข้ากับกลุ่มตลาดใหม่เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มประเทศภาคีสมาชิก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศชิลี ประเทศอาร์เจนตินา ประเทศนิวซีแลนด์ ฯลฯ ต่างก็ไม่ได้เห็นด้วยกับกรณีการขยายประเภทสินค้าที่จะให้ความคุ้มครองภายใต้มาตรา 23 ด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งประการที่สำคัญคือการขาดหลักฐานแสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ว่ากรณีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้มาตรา 22 แห่งความตกลงทริปส์ไม่เพียงพอสำหรับปกป้องสิทธิของชุมชนผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้า อีกทั้งการขยายการคุ้มครองดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อแนวทางปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายของกลไกตลาดสินค้าได้⁸⁰

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าด้วยเหตุผลที่ต้องการลดความขัดแย้งดังกล่าว การให้ทางเลือกแก่ประเทศภาคีสมาชิกในการจดทะเบียนระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กฎหมายภายในประเทศของประเทศภาคีสมาชิกนั้นได้ให้ความคุ้มครองไว้แล้ว โดยสามารถเลือกที่จะจดทะเบียนคุ้มครองได้ ทั้งในระดับการคุ้มครองภายใต้หลักเกณฑ์มาตรา 22 และระดับการคุ้มครองภายใต้หลักเกณฑ์มาตรา 23 โดยที่การจะจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้ความตกลงทริปส์ได้นั้นจะต้องมีระดับการคุ้มครองอย่างเดียวกับที่กฎหมายภายในประเทศภาคีสมาชิกนั้นให้ความคุ้มครองด้วย ก็จะช่วยให้สามารถนำหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไป

⁷⁹ Sofia Boza, **Traditional food products and trade: exploring the linkages**, p. 7, Retrieved May 5, 2018 from https://www.wti.org/media/filer_public/56/42/5642f8a5-b292-45a2-b683-0acbc7e6b22b/working_paper_no_17_2016_boza_and_munoz.

⁸⁰ *Ibid*, p.8.

ใช้บังคับเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันสอดคล้องตามแนวทางของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น เพราะการจดทะเบียนระหว่างประเทศจะให้นานาประเทศภาคีสมาชิก ความตกลงทริปส์ได้รับทราบถึงข้อมูลการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ร่วมกัน อีกทั้งยังทำให้ประเทศที่คุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะกับประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้าได้ตระหนักถึงความต้องการของแต่ละฝ่ายอันจะนำมาสู่การเจรจาต่อรองผลประโยชน์ร่วมกันได้

2.6 บทสรุป

จากประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยกล่าวมาในส่วนความตกลงทริปส์นี้ สรุปได้ว่าความตกลงทริปส์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทั้งหลักและข้อยกเว้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ชัดเจน โดยให้ความสำคัญของการปกป้องไม่ให้เกิดการอาศัยชื่อเสียงของสินค้าที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ไปโฆษณาชวนเชื่อที่ส่งผลกระทบทางลบต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และสำหรับขอบเขตการคุ้มครองก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่มีความยืดหยุ่นต่อประเทศภาคีสมาชิกโดยจำแนกออกเป็น 2 ระดับคือระดับทั่วไป และระดับเฉพาะสำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุรา ซึ่งจะเห็นได้ว่าสินค้าประเภทไวน์จะมีรายละเอียดการคุ้มครองมากกว่าสินค้าประเภทสุรา อีกทั้งการจำแนกดังกล่าวยังชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขภาระการพิสูจน์ (burden of proof) กรณีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของผู้ทรงสิทธิได้ว่า กรณีละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับทั่วไปย่อมต้องอาศัยภาระการพิสูจน์ที่ยุ้งยากมากกว่ากรณีละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเฉพาะสินค้าประเภทไวน์หรือสุรา เนื่องจากมีการให้ความคุ้มครองในระดับเฉพาะหากฝ่ายผู้กล่าวอ้างพิสูจน์ได้ว่ามีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือสิ่งอื่นแสดงประกอบ ทำนองเดียวกับ “ชนิด”, “ประเภท”, “แบบ”, “การเลียนแบบ” หรือ “ที่คล้ายคลึงกัน” ก็เพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์พฤติการณ์อื่น ๆ ที่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหรือหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า

นอกจากนี้ ในความตกลงทริปส์ยังได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญครอบคลุมทั้งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยกฎหมายภายในประเทศของประเทศภาคีสมาชิก และยังเปิดโอกาสให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศได้สำหรับสินค้าประเภทไวน์ด้วย ซึ่งนับเป็นช่องทางที่เป็นประโยชน์ยิ่งสำหรับประเทศภาคีสมาชิกที่จะต้องพิจารณาร่วมกันถึงแนวทางในการจดทะเบียนระหว่างประเทศ เพราะช่องทางนี้จะช่วยลดต้นทุนทางเศรษฐกิจในการดำเนินการขอจดทะเบียนในแต่ละประเทศ ตลอดจนอาจช่วยลดปัญหาการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้ หากมีการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วในประเทศหนึ่ง ไปใช้กับสินค้าที่ผลิตในอีกประเทศหนึ่งซึ่งยังไม่ได้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

บทที่ 3

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้สามารถเข้าใจบริบทการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศได้ครอบคลุม ในเนื้อหาบทที่ 3 นี้ จึงได้นำเสนอกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นความร่วมมือในระดับพหุภาคี (Multilateral agreement) อื่น ๆ ที่นอกจากความตกลงทริปส์ อันเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1967 (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง (Madrid Agreement for the Repressing of False or Deceptive Indication of Source on Goods of 1891) ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of Origin and their International Registration) กรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนในการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) ทั้งในประเด็นการป้องกันการใช้อันเป็นเท็จหรือก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด การป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม การป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นความจริงหากแต่ทำให้เกิดความสับสนหลงผิด ตลอดจนข้อยกเว้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม ค.ศ. 1967 (The Paris Convention for the Protection of Industrial Property)

โดยที่อนุสัญญานี้ ได้แสดงออกซึ่งเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติไว้ในมาตรา 1 (1), (2) และ (3)⁸¹ ที่กำหนดรายละเอียดให้ใช้บังคับในการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมอันได้แก่ สิทธิบัตร

⁸¹ Article 1 Establishment of the Union; Scope of Industrial Property

อนุสิทธิบัตร การออกแบบอุตสาหกรรม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการปราบปรามการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อีกทั้งทรัพย์สินอุตสาหกรรมยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงอุตสาหกรรมเกษตร การผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูป ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น ไวน์ ธัญพืช ใยสาบ ผลไม้ ปศุสัตว์ แร่ธาตุ น้ำแร่ เบียร์ ดอกไม้ และแป้ง ดังนั้น จึงนับได้ว่าเป็นกฎหมายระดับพหุภาคีฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ทั้งนี้ คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ตามอนุสัญญากรุงปารีสได้ใช้ถ้อยคำว่า “indications of source (สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา)” หรือ “appellations of origin (เครื่องหมายแหล่งกำเนิด)” ซึ่งทั้งสองคำดังกล่าวได้อธิบายความหมายไว้แล้วในบทที่ 1 โดยที่สรุปใจความสำคัญอีกครั้งได้ว่า เครื่องหมายแหล่งกำเนิดทุกกรณีจะเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาด้วย แต่สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาบางกรณีไม่จัดว่าเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิด และในอนุสัญญาดังกล่าว ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ประเด็นการควบคุมสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต หรือผู้ขาย อันเป็นเท็จ และประเด็นการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

-
- (1) The countries to which this Convention applies constitute a Union for the protection of industrial property.
 - (2) The protection of industrial property has as its object patents, utility models, industrial designs, trademarks, service marks, trade names, indications of source or appellations of origin, and the repression of unfair competition.
 - (3) Industrial property shall be understood in the broadest sense and shall apply not only to industry and commerce proper, but likewise to agricultural and extractive industries and to all manufactured or natural products, for example, wines, grain, tobacco leaf, fruit, cattle, minerals, mineral waters, beer, flowers, and flour.

3.1.1 หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

ปรากฏในหลักเกณฑ์มาตรา 2⁸² และมาตรา 3⁸³ แห่งอนุสัญญากรุงปารีส ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ผู้มีสัญชาติของประเทศภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีส ได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ที่กฎหมายของประเทศภาคีสมาชิกอื่นให้ความคุ้มครองแก่คนสัญชาติของตน โดยที่ไม่ตัดสิทธิในอันที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญานี้ด้วย นอกจากนี้ อนุสัญญากรุงปารีสยังคุ้มครองครอบคลุมไปถึงบุคคลผู้ไม่ได้มีสัญชาติของประเทศภาคีสมาชิก แต่มีภูมิลำเนาหรือสถานประกอบการแท้จริงอยู่ในประเทศภาคีสมาชิก โดยมีข้อสงวนสิทธิไม่นำหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติมาใช้ในเรื่องกระบวนการพิจารณาคดี กระบวนการบริหาร เขตอำนาจศาล การกำหนดสถานที่ติดต่อ และการตั้งตัวแทน

จากหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตามมาตรา 2 ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทั้งประเทศที่เป็นภาคีสมาชิก และประเทศที่ไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกต่างก็สามารถอ้างความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้

⁸² Article 2 National Treatment for Nationals of Countries of the Union

(1) Nationals of any country of the Union shall, as regards the protection of industrial property, enjoy in all the other countries of the Union the advantages that their respective laws now grant, or may hereafter grant, to nationals; all without prejudice to the rights specially provided for by this Convention. Consequently, they shall have the same protection as the latter, and the same legal remedy against any infringement of their rights, provided that the conditions and formalities imposed upon nationals are complied with.

(3) The provisions of the laws of each of the countries of the Union relating to judicial and administrative procedure and to jurisdiction, and to the designation of an address for service or the appointment of an agent, which may be required by the laws on industrial property are expressly reserved.

⁸³ Article 3 Same Treatment for Certain Categories of Persons as for Nationals of Countries of the Union

Nationals of countries outside the Union who are domiciled or who have real and effective industrial or commercial establishments in the territory of one of the countries of the Union shall be treated in the same manner as nationals of the countries of the Union.

หลักเกณฑ์แห่งอนุสัญญากรุงปารีสนี้ได้ โดยที่เมื่อประเทศนั้น ๆ ให้ความคุ้มครองต่อคนสัญชาติของตนเช่นใดแล้ว ก็พึงคุ้มครองต่อคนสัญชาติประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ และคนที่มีภูมิลำเนาหรือสถานประกอบการแท้จริงในประเทศดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งหลักการดังกล่าวก็มีปรากฏในความตกลงทริปส์ด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ จะต้องพิจารณามาตรการทางกฎหมายภายในประเทศอันจะได้อ้างต่อไปในบทที่ 3 ถึงการนำหลักเกณฑ์นี้ไปดำเนินการให้มีผลใช้บังคับต่อไป

3.1.2 การควบคุมสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต หรือผู้ขาย อันเป็นเท็จ

มีหลักเกณฑ์ปรากฏในมาตรา 10⁸⁴ แห่งอนุสัญญากรุงปารีส ซึ่งเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติกฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการ ผู้ผลิต หรือผู้ขายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการ การผลิต หรือการขาย สินค้าที่ได้รับการคุ้มครองและได้อยู่ ณ ท้องถิ่น ภูมิภาค หรือประเทศ ที่ถูกระบุอันเป็นเท็จ โดยมีหลักเกณฑ์ให้นำมาตรการกีดกันการค้าตามมาตรา 9⁸⁵ มาใช้กับกรณีดังกล่าว ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ดังนี้

⁸⁴Article 10 *False Indications: Seizure, on Importation, etc., of Goods Bearing False Indications as to their Source or the Identity of the Producer*

(1) The provisions of the preceding Article shall apply in cases of direct or indirect use of a false indication of the source of the goods or the identity of the producer, manufacturer, or merchant.

(2) Any producer, manufacturer, or merchant, whether a natural person or a legal entity, engaged in the production or manufacture of or trade in such goods and established either in the locality falsely indicated as the source, or in the region where such locality is situated, or in the country falsely indicated, or in the country where the false indication of source is used, shall in any case be deemed an interested party.

⁸⁵Article 9 *Marks, Trade Names: Seizure, on Importation, etc., of Goods Unlawfully Bearing a Mark or Trade Name*

(1) All goods unlawfully bearing a trademark or trade name shall be seized on importation into those countries of the Union where such mark or trade name is entitled to legal protection.

(1) ให้ยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาโดยผิดกฎหมายในขณะนำเข้ามาภายในประเทศภาคีสมาชิกที่มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา

(2) ให้ยึดสินค้าอย่างเดียวกันภายในประเทศที่มีการระบุสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือในประเทศที่มีการนำเข้าสินค้านั้น

(3) ให้ปฏิบัติการยึดต่อเมื่อมีการร้องขอโดยพนักงานอัยการ หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ หรือผู้มีส่วนได้เสีย ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายภายในประเทศกำหนด

(4) หน่วยงานตาม (3) ไม่จำเป็นต้องยึดเฉพาะสินค้าที่ผ่านประเทศดังกล่าวเท่านั้น

(5) กรณีกฎหมายภายในประเทศไม่อนุญาตให้ยึดขณะนำเข้า ให้ใช้มาตรการห้ามการนำเข้า หรือยึดขณะสินค้าอยู่ในประเทศแทน

จากมาตรการยึดสินค้าที่นำเข้าโดยระบุสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาอันเป็นเท็จดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในทางระหว่างประเทศที่จะช่วยป้องกันมิให้ผู้ผลิต หรือผู้ค้าดำเนินธุรกิจอันเป็นผลให้ลดทอนความน่าเชื่อถือในคุณภาพหรือคุณลักษณะโดดเด่นของสินค้าที่เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์และมีคุณสมบัติตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค ในขณะเดียวกันผู้ผลิต หรือผู้ค้าที่มุ่งมั่นรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะโดดเด่นของสินค้านั้น ก็จะมีขวัญกำลังใจในการประกอบธุรกิจของตนต่อไป รวมถึงทำให้สังคมได้ประโยชน์จากการรักษาชื่อเสียงของสินค้าอย่างยั่งยืนอีกด้วย

(2) Seizure shall likewise be effected in the country where the unlawful affixation occurred or in the country into which the goods were imported.

(3) Seizure shall take place at the request of the public prosecutor, or any other competent authority, or any interested party, whether a natural person or a legal entity, in conformity with the domestic legislation of each country.

(4) The authorities shall not be bound to effect seizure of goods in transit.

(5) If the legislation of a country does not permit seizure on importation, seizure shall be replaced by prohibition of importation or by seizure inside the country.

(6) If the legislation of a country permits neither seizure on importation nor prohibition of importation or seizure inside the country, then, until such time as the legislation is modified accordingly, these measures shall be replaced by the actions and remedies available in such cases to nationals under the law of such country.

3.1.3 การป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

ในมาตรา 10 bis ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้กรณีที่เป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ได้แก่การกระทำที่เป็นการแข่งขันอันขัดต่อแนวปฏิบัติที่สุจริตทางอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรม และกำหนดข้อห้ามการกระทำดังต่อไปนี้

(1) การกระทำที่ก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับสถานประกอบการ สินค้า หรือกิจกรรมทางอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรมของคู่แข่ง

(2) การกล่าวหาที่เป็นเท็จทางการค้าซึ่งเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของสถานประกอบการ สินค้า หรือกิจกรรมทางอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรมของคู่แข่ง

(3) การบ่งชี้หรือการกล่าวอ้างทางการค้าที่ทำให้สาธารณชนหลงผิดในคุณลักษณะ กระบวนการผลิต ลักษณะเฉพาะ ความเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ในการใช้ หรือปริมาณสินค้า

จากมาตรการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าอนุสัญญาฉบับนี้มุ่งส่งเสริมให้เกิดการค้าเสรีที่ไม่เอาเปรียบคู่แข่งทางการค้าด้วยเจตจำนงอันไม่สุจริตเป็นสำคัญ ซึ่งนอกจากจะช่วยคุ้มครองคู่แข่งทางการค้าแล้วยังช่วยคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าโดยสอดคล้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีให้ผู้ใดอาศัยความมีชื่อเสียงของสินค้าเพื่อก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งที่มาอันเชื่อมโยงกับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าอนุสัญญากรุงปารีสเปรียบเสมือนเป็นเสาหลักที่สำคัญสำหรับการให้เหตุผลเบื้องหลังการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภททรัพย์สินอุตสาหกรรมทั้งหลาย และทั้งสามประเด็นดังกล่าวมาแล้วในอนุสัญญากรุงปารีสก็ล้วนเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา และเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ในระดับระหว่างประเทศด้วย อย่างไรก็ตามอนุสัญญากรุงปารีสยังขาดรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น หลักเกณฑ์การพิจารณาปัจจัยที่จะอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ข้อยกเว้นที่จะไม่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งอาจเกิดจากความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าดังจะได้อธิบายในกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นต่อไป

3.2 ความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง (The Madrid Agreement for the Repressing of False or Deceptive Indication of Source on Goods of 1891)

แม้ความตกลงนี้จะไม่ครอบคลุมการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของสมาชิกในความตกลงทริปส์ทุกประเทศ เช่น ไม่มีประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก แต่ก็มีประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนซึ่งมี

ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศไทยจำนวน 3 ประเทศ เป็นภาคีสมาชิก คือประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศสิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อีกทั้งยังเป็นความตกลงพหุภาคีที่เป็นส่วนเสริมของอนุสัญญากรุงปารีส อย่างไรก็ตาม ความตกลงนี้มีได้กำหนดนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เอาไว้ชัดเจน อันจะต้องอาศัยนิยามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา และเครื่องหมายแหล่งกำเนิดตามอนุสัญญากรุงปารีส มาปรับใช้ดังได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 1 และความตกลงกรุงแมดริดนี้มีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จำแนกได้เป็น 4 ประเด็น คือ การห้ามนำสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไปใช้โดยไม่ถูกต้อง หรือนำไปใช้ก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค การไม่หวงห้ามผู้ขายสินค้าบ่งชี้หรือสถานที่ของผู้ขายบนตัวสินค้าที่มาจากประเทศอื่น การพิจารณากำหนดชื่อสามัญ และการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าประเภทไวน์ ซึ่งแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 การห้ามนำสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไปใช้โดยไม่ถูกต้อง หรือนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค

ในมาตรา 1 (1)⁸⁶ แห่งความตกลงแมดริดนี้ ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการห้ามนำสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไปใช้โดยไม่ถูกต้องหรือนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค โดยวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุข้อห้ามนี้คือการมอบอำนาจให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถยึดสินค้าที่นำเข้ามาในประเทศตนได้ในกรณีที่มีการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาอย่างไม่ถูกต้อง และกรณีสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาอันเป็นเท็จได้ปรากฏอยู่บนตัวสินค้านั้น อันเป็นหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับมาตรา 9 และมาตรา 10 แห่งอนุสัญญากรุงปารีส ซึ่งตีความได้ว่าหากสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาผิดกฎหมายหรือปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของประเทศที่ไม่ได้เป็นภาคีสมาชิก แม้ว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในประเทศภาคีสมาชิก ประเทศภาคีสมาชิกก็ไม่สามารถยึดสินค้านั้นได้อีกทั้งในกรณีที่สินค้าอยู่ระหว่างการนำส่งไปยังประเทศที่สาม (Goods in transit) ประเทศสมาชิกก็ไม่สามารถทำการยึดสินค้านั้นได้⁸⁷

⁸⁶ Article 1

(1) All goods bearing a false or deceptive indication by which one of the countries to which this Agreement applies, or a place situated therein, is directly or indirectly indicated as being the country or place of origin shall be seized on importation into any of the said countries.

⁸⁷ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 5.

3.2.2 การให้สิทธิผู้ขายสินค้าระบุชื่อหรือสถานที่ของผู้ขายบนตัวสินค้าที่มาจากประเทศอื่น

ในมาตรา 3⁸⁸ แห่งความตกลงแมดริด ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ผู้ขายกระทำการบ่งระบุถึงชื่อหรือสถานที่ของผู้ขายบนตัวสินค้าที่มาจากประเทศอื่นได้หากเป็นการบ่งชี้ถึงคุณลักษณะอันแท้จริงของประเทศ สถานที่ผลิตสินค้า หรือคุณลักษณะของตัวสินค้า ซึ่งสามารถตีความได้ว่าการระบุถึงชื่อหรือสถานที่ของผู้ขายที่แท้จริงดังกล่าวต้องระบุไว้เพียงเพื่อแสดงให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ถึงคุณลักษณะของประเทศ สถานที่ผลิต ตลอดจนตัวสินค้า เท่านั้น โดยจะต้องไม่เป็นการทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้าดังกล่าว

3.2.3 การพิจารณากำหนดชื่อสามัญ

ในมาตรา 4 ส่วนต้น⁸⁹ แห่งความตกลงแมดริด ที่ได้กำหนดให้ศาลของประเทศภาคีสมาชิกมีอำนาจพิจารณาว่าสิ่งบ่งชี้กรณีใดเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดอันจะได้รับความคุ้มครอง หรือเป็นกรณีชื่อสามัญซึ่งไม่ได้รับความคุ้มครอง ซึ่งตีความได้ว่าการพิจารณากำหนดชื่อสามัญของสินค้าโดยศาลภายในประเทศภาคีสมาชิกประเทศหนึ่งประเทศใดนั้น ย่อมไม่ส่งผลไปถึงการบังคับใช้กฎหมายในประเทศภาคีสมาชิกประเทศอื่น คือชื่อดังกล่าวอาจไม่ตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าอย่างเดียวกันในอีกประเทศภาคีสมาชิกหนึ่งก็ได้

⁸⁸ Article 3

These provisions shall not prevent the vendor from indicating his name or address upon goods coming from a country other than that in which the sale takes place; but in such case the address or the name must be accompanied by an exact indication in clear characters of the country or place of manufacture or production, or by some other indication sufficient to avoid any error as to the true source of the wares.

⁸⁹ Article 4

The courts of each country shall decide what appellations, on account of their generic character, do not fall within the provisions of this Agreement, regional appellations concerning the source of products of the vine being, however, excluded from the reservation specified by this Article.

3.2.4 การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าประเภทไวน์

ในมาตรา 4 ส่วนท้าย⁹⁰ แห่งความตกลงแมดริด ได้กำหนดให้ประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของไวน์ (Country of origin) กำหนดหลักเกณฑ์ตามกฎหมายภายในประเทศของตนว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดของไวน์ โดยไม่ได้ให้เป็นอำนาจศาลของประเทศที่ให้ความคุ้มครอง (Protecting country) ในการกำหนดหลักเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม เครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าไวน์ที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดก็จะได้รับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกทุกประเทศด้วยเช่นกัน ตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ⁹¹

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความตกลงแมดริดมีการกำหนดรายละเอียดให้การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดขยายความไปจากอนุสัญญากรุงปารีส ทั้งการห้ามนำสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไปใช้โดยไม่ถูกต้อง หรือการห้ามนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค การให้สิทธิผู้ขายสินค้าบ่งระบุถึงชื่อหรือสถานที่ของผู้ขายบนตัวสินค้าที่มาจากประเทศอื่น การให้อำนาจศาลของประเทศภาคีสมาชิกมีอำนาจพิจารณาว่าสิ่งบ่งชี้กรณีใดเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดอันจะได้รับความคุ้มครองหรือเป็นกรณีชื่อสามัญซึ่งไม่ได้รับความคุ้มครอง และกำหนดให้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าไวน์ที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดได้รับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกทุกประเทศด้วย ซึ่งแม้จะมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นมาดังกล่าว ผู้วิจัยก็ยังมีความคิดเห็นว่าความตกลงแมดริดยังกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับขอบเขตการคุ้มครองไว้มละเอียดยังพอที่ประเทศภาคีสมาชิกจะสามารถนำไปดำเนินการให้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในของประเทศตนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังขาดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา และเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในระดับระหว่างประเทศ

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment (NT)) นี้เป็นหลักระหว่างประเทศที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 1 แล้วว่าเป็นหลักปฏิบัติที่กำหนดให้รัฐภาคีสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของคนต่างชาติเท่าเทียมและเสมอภาคไม่ด้อยไปกว่าที่รัฐตนให้สิทธิแก่คนชาติตนเอง และมีปรากฏในอนุสัญญากรุงปารีสดังได้อธิบายไว้แล้ว

3.3 ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ (The Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of Origin and their International Registration)

สำหรับความตกลงฉบับนี้ซึ่งได้ตราขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 นับเป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่ได้กำหนดนิยาม “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” ไว้เป็นที่ประจักษ์ชัดดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 โดยที่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะให้ความคุ้มครองไปถึงความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนระหว่างคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ากับสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งในมาตรา 2 (1)⁹² ยังได้กำหนดนิยามของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไว้แสดงให้เห็นว่าการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดครอบคลุมไปถึงสินค้าเท่านั้น ซึ่งย่อมไม่รวมถึงการบริการด้วย และแม้ในอนุสัญญากรุงปารีสและความตกลงแมดริดในหัวข้อที่กล่าวมาจะไม่มียกเว้นความหมายของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ชัดเจนดังเช่นในความตกลงลิสบอน แต่ก็สามารถอนุมานได้ว่าคุ้มครองครอบคลุมไปถึงสินค้าไม่รวมถึงบริการเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ สารสำคัญแห่งความตกลงลิสบอนสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นขอบเขตการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด และประเด็นการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในระดับระหว่างประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด

จากนิยามเครื่องหมายแหล่งกำเนิดดังได้อธิบายมาแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ในมาตรา 1 (2)⁹³ ได้กำหนดให้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ได้รับการคุ้มครองในประเทศต้นกำเนิดสินค้าเท่านั้น จึง

⁹² Article 2 Definition of Notions of Appellation of Origin and Country of Origin
(1) In this Agreement, "appellation of origin" means the geographical denomination of a country, region, or locality, which serves to designate a product originating therein, the quality or characteristics of which are due exclusively or essentially to the geographical environment, including natural and human factors.

⁹³ Article 1 Establishment of a Special Union; Protection of Appellations of Origin Registered at the international Bureau

(2) They undertake to protect on their territories, in accordance with the terms of this Agreement, the appellations of origin of products of the other countries of the Special Union, recognized and protected as such in the country of origin and

จะได้รับการคุ้มครองตามเงื่อนไขแห่งความตกลงฉบับนี้ เช่น ประเทศต้นกำเนิดสินค้าอาจมีกฎหมายคุ้มครองโดยชัดแจ้ง หรือเป็นประเทศที่คำพิพากษาของศาลสูงถือเป็นกฎหมาย ก็อาจต้องอาศัยการตีความคำพิพากษาศาลสูงเป็นเครื่องมือกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับขอบเขตการคุ้มครอง เหล่านี้ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์กฎหมายภายในของแต่ละประเทศต้นกำเนิดสินค้าที่ให้ความคุ้มครองเอาไว้

นอกจากนี้ ในมาตรา 3⁹⁴ ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับขอบเขตการคุ้มครองครอบคลุมไปถึงการห้ามการลวงลำสีหิ หรือลอกเลียนแบบเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่แท้จริง หรือการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ประกอบกับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของตน อาทิ “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมาจาก”, “เลียนแบบมาจาก” หรือ “คล้ายกับ” ซึ่งข้อห้ามดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแม้จะมาจากข้อมูลที่แท้จริง แต่ก็เป็นการแสวงหาผลประโยชน์จากความมีชื่อเสียงของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของผู้อื่น โดยที่ถ้อยคำทำนองนี้อาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าได้

3.3.2 การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในระดับระหว่างประเทศ

ในประเด็นนี้พิจารณาได้จากมาตรา 1 (2) ดังได้กล่าวมาแล้ว โดยมาตรานี้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจะได้มาซึ่งสิทธิในการคุ้มครองนั้น นอกจากเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะได้รับการคุ้มครองในประเทศต้นกำเนิดสินค้าแล้ว ยังจะต้องมีการขึ้นทะเบียนไว้กับองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization) เพื่อประกาศถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเด่นของสินค้าไว้ให้เป็นที่ประจักษ์ชัดและรับรู้ได้ในนานาประเทศอีกด้วย ซึ่งนับเป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการจดทะเบียนระหว่างประเทศ

ในอีกประเด็นหนึ่งของการคุ้มครองระดับระหว่างประเทศจะเห็นได้ว่าเมื่อเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าใดได้รับการขึ้นทะเบียนกับประเทศภาคีสมาชิกประเทศหนึ่งประเทศใดแล้ว

registered at the International Bureau of Intellectual Property (hereinafter designated as the International Bureau" or the Bureau") referred to in the Convention establishing the World Intellectual Property Organization (hereinafter designated as "the Organization").

⁹⁴ Article 3 Content of Protection

Protection shall be ensured against any usurpation or imitation, even if the true origin of the product is indicated or if the appellation is used in translated form or accompanied by terms such as "kind", "type", "make," "imitation," or the like.

ตามมาตรา 6⁹⁵ แห่งความตกลงลิสบอนได้กำหนดให้ชื่อของสินค้าตามที่ปรากฏในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะถูกคุ้มครองโดยอัตโนมัติให้ไม่ตกเป็นสามัญนาม (Generic Name) ไปตลอดระยะเวลาที่กฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ ให้ความคุ้มครอง อีกทั้งตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 6 ดังกล่าวยังอยู่ภายใต้มาตรา 5 ด้วย ซึ่งมาตรา 5 (6)⁹⁶ ยังได้กำหนดไว้ว่าหากมีกรณีที่บุคคลอื่นได้ใช้ชื่อแหล่งกำเนิดมาก่อนที่จะได้ขึ้นทะเบียนตามข้อตกลงนี้ บุคคลที่ใช้มาก่อนก็จะต้องเลิกใช้ชื่อแหล่งกำเนิดดังกล่าวภายในระยะเวลา 2 ปี นับแต่วันที่ชื่อแหล่งกำเนิดนั้นได้รับการคุ้มครอง ซึ่งบุคคลที่จะต้องเลิกใช้ชื่อแหล่งกำเนิดนี้ ย่อมหมายความรวมถึงทั้งบุคคลที่อยู่ภายในประเทศที่ขึ้นทะเบียนและต่างประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกด้วย

จากหลักเกณฑ์แห่งความตกลงลิสบอนที่กล่าวมา สรุปได้ว่าแม้ความตกลงลิสบอนจะมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่เป็นระหว่างประเทศ สามารถให้ความคุ้มครองได้ครอบคลุมไปถึงประเทศภาคีสมาชิกต่าง ๆ แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตการคุ้มครองที่มาจากกรกำหนดนิยามของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ค่อนข้างแคบ และอาจมีข้อขัดแย้งระหว่างประเทศเกี่ยวกับประเด็นความเป็นชื่อสามัญของสินค้าได้ เนื่องจากมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ชื่อสินค้าใดที่คุ้มครองเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในระบบความตกลงลิสบอนนี้ ก็จะไม่ตกเป็นชื่อสามัญในประเทศภาคีสมาชิกใดเลย และหากมีบุคคลอื่นใช้ชื่อแหล่งกำเนิดมาก่อนที่จะได้ขึ้นทะเบียนตามข้อตกลงนี้ บุคคลที่ใช้มาก่อนก็จะต้องเลิกใช้ชื่อแหล่งกำเนิดดังกล่าวภายในระยะเวลา 2 ปี นับแต่วันที่

⁹⁵ Article 6 Shield Against Becoming Generic

An appellation which has been granted protection in one of the countries of the Special Union pursuant to the procedure under Article 5 cannot, in that country, be deemed to have become generic, as long as it is protected as an appellation of origin in the country of origin.

⁹⁶ Articles 5 International Registration; Refusal; Notifications; Use Tolerated for a Fixed Period

(6) If an appellation which has been granted protection in a given country pursuant to notification of its international registration has already been used by third parties in that country from a date prior to such notification, the competent Authority of the said country shall have the right to grant to such third parties a period not exceeding two years to terminate such use, on condition that it advise the International Bureau accordingly during the three months following the expiration of the period of one year provided for in paragraph (3), above.

ชื่อแหล่งกำเนิดนั้นได้รับการคุ้มครอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ประกอบการผลิตหรือขายสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองมาก จนอาจไม่สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภคและการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมดังที่ได้ศึกษามาในบทที่ 1 เพราะผู้บริโภคอาจคุ้นชินกับสินค้าที่ใช้ชื่อแหล่งกำเนิดที่ถูกยกเลิกนั้น

3.4 กรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนในการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications)

เป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อแก้ไขปรับปรุงความตกลงลิสบอนดังที่กล่าวมาแล้วเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันมากยิ่งขึ้น รวมถึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ครอบคลุมการประสานประโยชน์ของประเทศภาคีสมาชิกที่มีระบบกฎหมายภายในประเทศที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถพิจารณาจำแนกได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้⁹⁷

⁹⁷ Marcus Hopperger, “Negotiators modernize international system for registering GIs”, *WIPO Magazine*, (June 2015): 4, Retrieved February 7, 2017 from http://www.wipo.int/export/sites/www/wipo_magazine/en/pdf/2015/wipo_pub_121_2015_03.

3.4.1 เงื่อนไขการคุ้มครอง

ตามมาตรา 9⁹⁸ และมาตรา 10⁹⁹ แห่งกรมสารเจนีวาได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกจะต้องมีการจดทะเบียนรับรองสิทธิในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้เขตอำนาจอธิปไตยและระบบกฎหมายของตน โดยที่แต่ละประเทศภาคีสมาชิกมีอิสระที่จะกำหนดเลือกวิธีการคุ้มครองไว้ในกฎหมายภายในประเทศตน และการคุ้มครองภายใต้กรมสารเจนีวาจะไม่ส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคของตน หรือแม้กระทั่งการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศอื่น

⁹⁸ Article 9 Commitment to Protect

Each Contracting Party shall protect registered appellations of origin and geographical indications on its territory, within its own legal system and practice but in accordance with the terms of this Act, subject to any refusal, renunciation, invalidation or cancellation that may become effective with respect to its territory, and on the understanding that Contracting Parties that do not distinguish in their national or regional legislation as between appellations of origin and geographical indications shall not be required to introduce such a distinction into their national or regional legislation.

⁹⁹ Article 10 Protection Under Laws of Contracting Parties or Other Instruments

(1) *[Form of Legal Protection]* Each Contracting Party shall be free to choose the type of legislation under which it establishes the protection stipulated in this Act, provided that such legislation meets the substantive requirements of this Act.

(2) *[Protection Under Other Instruments]* The provisions of this Act shall not in any way affect any other protection a Contracting Party may accord in respect of registered appellations of origin or registered geographical indications under its national or regional legislation, or under other international instruments.

(3) *[Relation to Other Instruments]* Nothing in this Act shall derogate from any obligations that Contracting Parties have to each other under any other international instruments, nor shall it prejudice any rights that a Contracting Party has under any other international instruments.

3.4.2 ขอบเขตการคุ้มครอง

ตามมาตรา 11 ข้อ 1¹⁰⁰ และมาตรา 12¹⁰¹ แห่งกรมสารเจนีวาได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญ คือ

¹⁰⁰ Article 11 Protection in Respect of Registered Appellations of Origin and Geographical Indications

(1) *[Content of Protection]* Subject to the provisions of this Act, in respect of a registered appellation of origin or a registered geographical indication, each Contracting Party shall provide the legal means to prevent:

(a) use of the appellation of origin or the geographical indication

(i) in respect of goods of the same kind as those to which the appellation of origin or the geographical indication applies, not originating in the geographical area of origin or not complying with any other applicable requirements for using the appellation of origin or the geographical indication;

(ii) in respect of goods that are not of the same kind as those to which the appellation of origin or geographical indication applies or services, if such use would indicate or suggest a connection between those goods or services and the beneficiaries of the appellation of origin or the geographical indication, and would be likely to damage their interests, or, where applicable, because of the reputation of the appellation of origin or geographical indication in the Contracting Party concerned, such use would be likely to impair or dilute in an unfair manner, or take unfair advantage of, that reputation;

(b) any other practice liable to mislead consumers as to the true origin, provenance or nature of the goods.

(2) *[Content of Protection in Respect of Certain Uses]* Paragraph (1)(a) shall also apply to use of the appellation of origin or geographical indication amounting to its imitation, even if the true origin of the goods is indicated, or if the appellation of origin or the geographical indication is used in translated form or is accompanied by terms such as “style”, “kind”, “type”, “make”, “imitation”, “method”, “as produced in”, “like”, “similar” or the like.

(3) *[Use in a Trademark]* Without prejudice to Article 13(1), a Contracting Party shall, *ex officio* if its legislation so permits or at the request of an interested party, refuse or invalidate the registration of a later trademark if use of the trademark would result in one of the situations covered by paragraph (1).

¹⁰¹ Article 12 Protection Against Becoming Generic Subject to the provisions of this Act, registered appellations of origin and registered geographical indications cannot be considered to have become generic in a Contracting Party.

3.4.2.1 การไม่ใช่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

โดยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมอีกว่าต้องเป็นชนิดเดียวกันกับสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือไม่ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อื่น ๆ ในการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งการคุ้มครองดังกล่าวครอบคลุมไปถึงกรณีการห้ามเลียนแบบด้วยการแปลหรือใช้ถ้อยคำในทำนอง “แบบ”, “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมาจาก”, “เลียนแบบ”, “กรรมวิธี”, “เหมือนกับที่ผลิตใน...”, “เหมือน” หรือ “คล้าย” กับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองด้วย อีกทั้งยังกำหนดให้นำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาข้างต้นมาใช้ในการคุ้มครองในรูปแบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีมาก่อนกฎหมายฉบับนี้ด้วย

3.4.2.2 การคุ้มครองสำหรับสินค้าที่ไม่ได้เป็นชนิดเดียวกันกับสินค้าที่มีเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

เป็นการห้ามการใช้งานที่สามารถบ่งระบุหรือแนะนำเชื่อมโยงไปถึงสินค้าและผลประโยชน์ของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิหรือต่อสถานที่จดทะเบียนสิทธิ เนื่องจากชื่อเสียงของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถูกลดทอนลงหรือแสวงหาประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรมจากชื่อเสียงนั้น

3.4.2.3 การห้ามไม่ให้มีการปฏิบัติอื่นใดอันอาจทำให้ผู้บริโภคสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดหรือคุณลักษณะที่แท้จริงของสินค้า

หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นไปโดยสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และเป็นหลักเกณฑ์ดังเช่นที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ถึงรายละเอียดของความตกลงทริปส์ด้วย

3.4.2.4 การไม่ตกเป็นชื่อสามัญของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ภายในประเทศภาคีสมาชิก

โดยกรณีนี้มีเงื่อนไขตามกรมสารเจนีวาว่าต้องเป็นกรณีที่ได้รับการจดทะเบียน
คุ้มครองภายใต้หลักเกณฑ์ตามกรมสารเจนีวาระบับนี้แล้ว

3.4.3 ความคาบเกี่ยวระหว่างการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์กับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น

พิจารณาได้ตามหลักเกณฑ์มาตรา 13¹⁰² แห่งกรมสารเจนีวา จำแนกได้เป็น 3 ประเด็นที่
สำคัญ ดังนี้

¹⁰² Article 13 Safeguards in Respect of Other Rights

(1) *[Prior Trademark Rights]* The provisions of this Act shall not prejudice a prior trademark applied for or registered in good faith, or acquired through use in good faith, in a Contracting Party. Where the law of a Contracting Party provides a limited exception to the rights conferred by a trademark to the effect that such a prior trademark in certain circumstances may not entitle its owner to prevent a registered appellation of origin or geographical indication from being granted protection or used in that Contracting Party, protection of the registered appellation of origin or geographical indication shall not limit the rights conferred by that trademark in any other way.

(2) *[Personal Name Used in Business]* The provisions of this Act shall not prejudice the right of any person to use, in the course of trade, that person's name or the name of that person's predecessor in business, except where such name is used in such a manner as to mislead the public.

(3) *[Rights Based on a Plant Variety or Animal Breed Denomination]* The provisions of this Act shall not prejudice the right of any person to use a plant variety or animal breed denomination in the course of trade, except where such plant variety or animal breed denomination is used in such a manner as to mislead the public.

3.4.3.1 ความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า

ในมาตรา 13 (1) ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้การคุ้มครองภายใต้กฎหมายฉบับนี้จะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ก่อนแล้วโดยสุจริต รวมถึงการได้รับสิทธิในเครื่องหมายการค้าเนื่องจากการใช้งานโดยสุจริตในประเทศภาคีสมาชิก แต่ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าดังกล่าวอาจไม่ถือเป็นข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายฉบับนี้

3.4.3.2 ความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองชื่อทางการค้า

ในมาตรา 13 (2) ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้การคุ้มครองภายใต้กฎหมายฉบับนี้จะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิของบุคคลในอันที่จะใช้ชื่อของตนเองหรือชื่อของบรรพบุรุษตนเองในทางการค้าหรือธุรกิจ เว้นแต่การใช้ชื่อดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง

3.4.3.3 ความคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์

ในมาตรา 13 (3) ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้การคุ้มครองภายใต้กฎหมายฉบับนี้จะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิของบุคคลในการใช้ไปในทางการค้าซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะของพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ เว้นแต่การใช้ลักษณะบ่งเฉพาะดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง

(4) [Safeguards in the Case of Notification of Withdrawal of Refusal or a Grant of Protection] Where a Contracting Party that has refused the effects of an international registration under Article 15 on the ground of use under a prior trademark or other right, as referred to in this Article, notifies the withdrawal of that refusal under Article 16 or a grant of protection under Article 18, the resulting protection of the appellation of origin or geographical indication shall not prejudice that right or its use, unless the protection was granted following the cancellation, non-renewal, revocation or invalidation of the right.

3.4.3.4 ผลการยกเลิกหรือเพิกถอนการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายฉบับนี้ต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ

โดยจะเห็นได้ว่ามาตรา 13 (4) แห่งกรมสารเจนีวาได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้การยกเลิกเพิกถอนการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายนี้จะไม่ผลทำให้เสื่อมเสียสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ ที่ได้รับการคุ้มครองไว้แล้ว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวย่อมเป็นผลดีสำหรับประเทศที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า หากมีการยกเลิกหรือเพิกถอนการจดทะเบียนในทางระหว่างประเทศเช่นว่าสินค้าที่นำมาจดทะเบียนก็อาจได้รับการคุ้มครองด้วยกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นที่มีการให้การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าระดับระหว่างประเทศได้ เป็นต้น

จากหลักเกณฑ์ตามกรมสารเจนีวาตามที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กฎหมายฉบับนี้มุ่งให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจดทะเบียนในระดับระหว่างประเทศ โดยครอบคลุมการคุ้มครองทั้งเครื่องหมายแหล่งกำเนิด และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้เงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครองที่จะไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิในเครื่องหมายการค้า การใช้ชื่อทางการค้า และการคุ้มครองลักษณะบ่งเฉพาะของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์อีกด้วย และเนื่องจากกรมสารเจนีวาเป็นบทบัญญัติที่เสริมเพิ่มเติมมาจากความตกลงลิสบอนจึงมีหลักเกณฑ์การประสานประโยชน์และประนีประนอมกันในทางระหว่างประเทศมากขึ้น เช่น กรณีผลการยกเลิกหรือเพิกถอนการคุ้มครองตามกฎหมายจะไม่มีผลต่อการเสื่อมเสียสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ แต่ก็ยังอาจมีข้อขัดแย้งระหว่างประเทศได้เช่นเดียวกับความตกลงลิสบอนเดิมในประเด็นการคุ้มครองตามกฎหมายเจนีวาทำให้ไม่ตกเป็นข้อสามัญ

3.5 บทสรุป

จากหลักเกณฑ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศทั้งอนุสัญญากรุงปารีส ความตกลงกรุงแมดริด ความตกลงลิสบอน และกรมสารเจนีวา ดังที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปเปรียบเทียบระบบกฎหมายที่คุ้มครอง สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง เงื่อนไขและวิธีการคุ้มครอง ตลอดจนขอบเขตการคุ้มครองเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ประเด็นที่ เปรียบเทียบ	อนุสัญญากรุงปารีส	ความตกลงกรุง แมดริด	ความตกลงลิสบอน	กรรมสารเจนีวา
ระบบกฎหมายที่ คุ้มครอง	ไม่ระบุ	กฎหมายว่าด้วย เครื่องหมายการค้า	กฎหมายเฉพาะ (<i>Sui generis law</i>)	กฎหมายเฉพาะ (<i>Sui generis law</i>) หรือ กฎหมายว่าด้วย เครื่องหมายการค้า
สิ่งที่ คุ้มครอง	1. เครื่องหมาย แหล่งกำเนิด 2. สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา	1. เครื่องหมาย แหล่งกำเนิด 2. สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา	เครื่องหมาย แหล่งกำเนิด	1. เครื่องหมาย แหล่งกำเนิด 2. สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์
เงื่อนไขและ วิธีการคุ้มครอง	อาศัยการอนุวัติการ เป็นกฎหมาย ภายในประเทศของ ประเทศสมาชิก	อาศัยการอนุวัติการเป็น กฎหมาย ภายในประเทศของ ประเทศสมาชิก	มีระบบและกลไก การจดทะเบียน สากล	มีระบบและกลไก การจดทะเบียน สากล
ขอบเขต การคุ้มครอง	1. ให้ยึดสินค้าที่ใช้สิ่ง บ่งชี้แหล่งที่มาโดยผิด กฎหมายในขณะ นำเข้ามา ภายในประเทศ สมาชิก 2. มีข้อห้ามกรณี การแข่งขันทาง การค้าที่ไม่เป็นธรรม	1. มีข้อห้ามมาสิ่งบ่งชี้ แหล่งที่มาหรือ เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดไปใช้โดยไม่ ถูกต้อง 2. อนุญาตให้ผู้ขาย สินค้าระบุชื่อหรือ สถานที่ของผู้ขายบนตัว สินค้าที่มาจาก ต่างประเทศ 3. ให้ศาล ภายในประเทศสมาชิก พิจารณากำหนดชื่อ สามัญของสินค้า 4. คุ้มครองเครื่องหมาย	1. มีข้อห้ามการใช้ ถ้อยคำ เช่น “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมา จาก” หรือ “เลียนแบบมาจาก” เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดของ ผู้อื่น มาประกอบกับ เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดของ ตนเอง 2. เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดที่ได้รับ การคุ้มครองแล้วจะ ไม่ตกเป็นชื่อสามัญ	มีข้อห้ามการใช้ ถ้อยคำ เช่น “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมา จาก” หรือ “เลียนแบบมาจาก” เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดของ ผู้อื่น มาประกอบกับ เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดของ ตนเอง 2. เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดที่ได้รับ การคุ้มครองแล้วจะ ไม่ตกเป็นชื่อสามัญ

ประเด็นที่ เปรียบเทียบ	อนุสัญญากรุงปารีส	ความตกลงกรุง แมดริด	ความตกลงลิสบอน	กรรมสารเจนีวา
		แหล่งกำเนิดสินค้า	อีกต่อไป	อีกต่อไป
		ประเภทไวน์ให้เป็นไป		
		ตามหลักเกณฑ์ของ		
		ประเทศแหล่งกำเนิด		
		สินค้า		

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ นอกจากความตกลงทริปส์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยการจดทะเบียนระหว่างประเทศนั้น มีข้อบกพร่องบางประการ เช่น อนุสัญญากรุงปารีส คุ้มครองภายใต้รูปแบบของสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา กับเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ซึ่งยังขาดรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองในรูปแบบทั้งสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา และเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ในขณะที่หลักเกณฑ์ตามความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลงขยายความไปจากอนุสัญญากรุงปารีส แต่ก็ยังขาดหลักเกณฑ์ถึงวิธีการที่จะได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ในระดับระหว่างประเทศ ส่วนความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ และกรรมสารเจนีวา ซึ่งแม้กฎหมายทั้งสองฉบับจะให้ความสำคัญในการจดทะเบียนในระดับระหว่างประเทศ แต่ก็อาจประสบปัญหาขอบเขตการคุ้มครองที่ค่อนข้างแคบ เพราะมีการคุ้มครองในระดับเดียวคือระดับที่ครอบคลุมไปถึงการห้ามเลียนแบบด้วยวิธีการแปลหรือใช้ถ้อยคำในทำนอง “แบบ”, “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมาจาก”, “เลียนแบบ” หรือ “กรรมวิธี”, “เหมือนกับที่ผลิตใน...”, “เหมือน” หรือ “คล้าย” กับสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองไว้แล้ว ในขณะที่ความตกลงทริปส์ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองยืดหยุ่นกว่าเพราะจำแนกเป็นสองระดับคือระดับทั่วไป ที่มีการคุ้มครองน้อยกว่าความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวา กับระดับพิเศษที่มีความคล้ายคลึงกับความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวา ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ในกฎหมายระหว่างประเทศที่ยกมาศึกษาจะได้นำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปในบทที่ 4

บทที่ 4

วิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี และวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มศึกษาจากการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี และยังได้วิเคราะห์ไปถึงหลักเกณฑ์ในกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อส่งเสริมหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน โดยมีการอธิบายเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลดังกล่าวกับความตกลงทริปส์ ซึ่งแม้ว่าความตกลงทริปส์จะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศภาคีสมาชิกโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อกัน แต่จากสถานการณ์ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การผลิตสินค้าไปขายในตลาดต่างประเทศนั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงปัจจัยการผลิตที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดเสถียรภาพในชื่อเสียงของสินค้า ซึ่งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ด้วยวิธีการจดทะเบียนสากลย่อมเป็นแนวทางที่สนับสนุนการดังกล่าวได้

ดังนั้น เนื้อหาในบทนี้จึงประกอบไปด้วยหัวข้อการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับกฎหมายระหว่างประเทศอื่น โดยมีการประยุกต์หลักการพัฒนาย่างยั่งยืนเข้ากับเนื้อหาในแต่ละหัวข้อด้วยเป็นสำคัญ อันเป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การศึกษามาตรการทางกฎหมายภายในประเทศที่อนุวัติการตามกฎหมายระหว่างประเทศและบทวิเคราะห์ ในส่วนที่ 2 ต่อไป

4.1 การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

แนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นพื้นฐานการจัดลำดับความคิดอันนำไปสู่แนวทางการแก้ไขการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศนั้น ได้แก่แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ

จากการที่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 แต่สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนนั้นเป็นสิทธิคนละประเภทกับสิทธิชุมชน เพราะในบริบทเหตุผลของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาจากสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน ในอันที่จะเป็นเจ้าของผลงานสร้างสรรค์จากสติปัญญาของตนที่แสดงออกมาในรูปแบบของทรัพย์สินทางปัญญา ในขณะที่สิทธิชุมชนเป็นสิทธิในการรวมกลุ่ม โดยไม่อาจแบ่งแยกออกเป็นส่วน ๆ ได้ และด้วยเหตุผลที่สภารัตถะแห่งการใช้สิทธิชุมชนต้องอาศัยข้อเท็จจริงในสังคมที่พึ่งพาอาศัยกัน อีกทั้งสิทธิชุมชนยังอาจใช้เป็นเครื่องมือถ่วงดุลต่อต้านการผูกขาดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการแบ่งปันผลประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าลักษณะการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิทธิชุมชนมากกว่าสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน เพราะเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็เพื่อรับรองผลประโยชน์จากชื่อเสียงของสินค้าที่สมาชิกในชุมชนช่วยกันรักษาเอาไว้ ซึ่งชื่อเสียงของสินค้านี้ก็มาจากภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา ประกอบกับทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนนั้นได้ช่วยกันอนุรักษ์ร่วมกันด้วย

เมื่อมีการคุ้มครองสิทธิชุมชนด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ชุมชนที่ผลิตสินค้านั้นก็จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น จากการที่ผู้บริโภคทราบถึงคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนผู้ผลิตสินค้าการเกษตรในแต่ละท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์จากชื่อเสียงสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถช่วยให้ชุมชนเกษตรกรขายสินค้าได้ในราคาและปริมาณที่เพิ่มสูงมากขึ้น จึงช่วยแก้ไขปัญหาระณิการทำการธุรกิจเกี่ยวกับผลิตผลผลิตการเกษตรได้ เพราะหากมองในทางกลับกันว่าเป็นกรณีที่สินค้าการเกษตรไม่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วเกษตรกรรายย่อย ๆ ย่อมต้องอาศัยพึ่งพาตลาดเป็นสำคัญ และมักเป็นผู้มีความสามารถน้อยในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนตลอดจนแหล่งทุนทางปัญญาคือความรู้เทคโนโลยีที่ใช้ในการพัฒนาผลผลิตหรือบรรจุภัณฑ์ เมื่อเป็นดังเช่นนี้เกษตรกรรายย่อยก็ย่อมขาดศักยภาพในการแข่งขันกับธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่ ซึ่งธุรกิจขนาดใหญ่นั้นมีเงินทุนและเทคโนโลยีล้ำสมัยอันจะช่วยเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ได้จำนวนมากในต้นทุนที่ต่ำลง ส่งผลให้สามารถลดราคาสินค้าลงได้ แต่ธุรกิจขนาดใหญ่ก็ยังคงสามารถได้กำไรเพิ่มขึ้นจากการสร้างยอดขายปริมาณมาก ในขณะที่ราคาสินค้าเกษตรที่ลดต่ำลงจากวิธีการของธุรกิจขนาดใหญ่กลับยิ่งสร้างปัญหาให้เกษตรกรรายย่อยขาดศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มขึ้น โดยที่ในสังคมการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศนั้น นอกจากธุรกิจจะมีต้นทุนในการผลิตสินค้าแล้ว ยังมีต้นทุนในการส่งออกหรือนำเข้าสินค้านั้นระหว่าง

ประเทศซึ่งธุรกิจขนาดใหญ่มักมีศักยภาพในการส่งออกหรือนำเข้าสินค้าต่างประเทศมากกว่าธุรกิจขนาดเล็ก จนอาจส่งผลกระทบเป็นช่องว่างแห่งความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่อไปอีก

ด้วยประเด็นปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ในการผลิตสินค้า จะสามารถยังประโยชน์ให้เกิดความร่วมมือประสานประโยชน์ทั้งด้านเงินทุน องค์ความรู้ที่สามารถเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน ตลอดจนการที่สมาชิกในชุมชนช่วยกันค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือวิธีการพัฒนาสินค้านั้นย่อมเป็นหนทางที่ดีในทางถ่วงดุลอำนาจต่อรองระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ หรือแม้กระทั่งถ่วงดุลตรวจสอบอำนาจรัฐที่อาจดำเนินงานโดยไม่โปร่งใสได้อีกด้วย

เมื่อพิจารณาต่อมาจะเห็นได้ว่าแนวทางที่ควรดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมได้แก่การมีมาตรการทางกฎหมายที่ช่วยให้รัฐใช้อำนาจรับรองสิทธิชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกลไกที่สำคัญประการหนึ่งคือการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพราะสามารถช่วยป้องกันไม่ให้ผู้อื่นล่วงละเมิดการใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แทนสินค้าของชุมชนได้ จึงส่งเสริมความร่วมมือกันในชุมชน เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาสินค้า ตลอดจนรักษาชื่อเสียงของสินค้าที่ร่วมกันพัฒนานั้นไว้อย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนกับสิทธิชุมชนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนมีความสัมพันธ์กับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรอง เครื่องหมายร่วม ซึ่งแตกต่างกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิชุมชน อีกทั้งจะเห็นได้ว่าเครื่องหมายรับรองอาจเป็นการจดทะเบียนเพื่อแสดงออกถึงการรับรองคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะอันได้มาจากแหล่งกำเนิดของสินค้าก็ได้ แต่ผู้ให้การรับรองด้วยเครื่องหมายที่กฎหมายคุ้มครองนั้น กับผู้ได้รับการรับรองซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าก็จะต้องเป็นคนละบุคคลกัน ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองมากกว่าการคุ้มครองเครื่องหมายรับรองที่ต้องอาศัยบุคคลอื่นมาสร้างมาตรฐานการตรวจสอบเพื่อรับรองสินค้า ในขณะที่เครื่องหมายร่วมสามารถจดทะเบียนสำหรับผู้ผลิตสินค้าหลายรายร่วมกันโดยตกลงที่จะใช้เครื่องหมายการค้าอย่างเดียวกันร่วมกัน คล้ายกับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ร่วมกันในสินค้าของชุมชน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงเงื่อนไขการจดทะเบียนเครื่องหมายร่วมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่ได้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวข้องกับการสร้างมาตรฐานคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเชื่อมโยงกับแหล่งทางภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ เครื่องหมายการค้าย่อมสามารถโอนให้แก่กันได้ แต่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เนื่องจากเป็นสิทธิของชุมชนแล้วย่อมไม่สามารถโอนหรืออนุญาตให้แก่กันในการทำนองเดียวกับเครื่องหมายการค้าได้ หากแต่เป็นลักษณะการสืบทอดภูมิปัญญาและส่งผ่านองค์ความรู้ในการพัฒนาปัจจัยการผลิตสินค้าสืบทอดกันไปในชุมชนท้องถิ่นแห่งหนึ่งแห่งใด

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับการรับรองสิทธิชุมชน ด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายจึงควรวางหลักเกณฑ์ไว้ให้ไม่สามารถโอนหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่าง ทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นได้ และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ควรนำไปจดทะเบียนเป็นเครื่องหมาย การค้าของปัจเจกชนแต่เพียงผู้เดียว เพราะอาจทำให้สิทธิของชุมชนถูกละเมิดโดยผู้ทรงสิทธิใน เครื่องหมายการค้าซึ่งเป็นสิทธิของปัจเจกชนที่มาทับซ้อนกันได้ อย่างไรก็ตามในการจดทะเบียน เครื่องหมายการค้าเพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนที่ไม่ขัดแย้งกับสิทธิชุมชนก็ควรกำหนดให้สามารถ ดำเนินการต่อไปได้ และเพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดเชื่อมโยงหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะนำเสนอแง่มุมในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ ระบบกฎหมายเฉพาะกับการคุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้าในส่วน of กฎหมาย ภายในประเทศ บทที่ 5 ต่อไป

เมื่อวิเคราะห์ต่อไปถึงทฤษฎีอรรถประโยชน์ จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่ผู้ผลิตและผู้บริโภค สินค้าได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถกระตุ้นให้เกิดการรักษาคุณภาพหรือ คุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้นไว้สืบต่อไป ซึ่งหากพิจารณาในแง่เปรียบเทียบเจตนารมณ์ แห่งกฎหมายระหว่างการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับเครื่องหมายการค้าแล้วจะเห็นได้ว่าแม้ ทรัพย์สินทางปัญญาทั้งสองประเภทจะมีอรรถประโยชน์แห่งการคุ้มครองเป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจที่ เพิ่มขึ้นอันเกิดจากชื่อเสียงของสินค้านั้น ๆ หากแต่ประโยชน์ในการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าจะเป็น การช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับองค์กรธุรกิจรายหนึ่งรายใด ในขณะที่การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์มีประโยชน์ครอบคลุมไปถึงการสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมท้องถิ่น ด้วยนโยบายที่ ผ่านการตกลงร่วมกันของผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ตามที่กฎหมายคุ้มครองอย่างแท้จริง จนกระทั่งทำให้ เกิดความภาคภูมิใจและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการช่วยรักษามรดกภูมิปัญญา ประเพณี หรือศิลปะ พื้นบ้านทั้งหลายของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถ้าปราศจากการร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้แล้ว เมื่อ กาลเวลาล่วงเลยนานไปภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าต่าง ๆ ก็อาจสูญสิ้นไปได้

อย่างไรก็ตาม ด้วยในส่วน of ผลประโยชน์ที่มุ่งเน้นแตกต่างกันดังกล่าวระหว่างเครื่องหมาย การค้ากับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองที่แตกต่างกันระหว่าง เครื่องหมายการค้ากับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในความตกลงทริปส์ ทำให้ประเทศภาคีสมาชิกมี ทางเลือกอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศของตนแตกต่างกัน บางประเทศก็ให้ความคุ้มครอง เฉพาะเครื่องหมายการค้า บางประเทศก็ให้ความคุ้มครองทั้งเครื่องหมายการค้าและสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ และผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบประเด็นนี้ในหัวข้อถัดไป

ส่วนทฤษฎีสังคมวิทยากฎหมายดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 จะเห็นได้ว่า จากการที่กฎหมาย ย่อมมีความเป็นพลวัตรซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมที่ยกร่างกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับการ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าใดสินค้าหนึ่งย่อมต้องยึดโยงไปตามกฎกติกาของชุมชน

ผู้ผลิตสินค้านั้น และชุมชนผู้ผลิตก็ย่อมหมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยในบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้าดังกล่าวเป็นสำคัญ โดยที่ชุมชนผู้ผลิตย่อมต้องมีหลักฐานเชิงประจักษ์ซึ่งสามารถพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยทางภูมิศาสตร์กับตัวสินค้าได้ ทำให้สินค้าอย่างเดียวกันที่ไม่ได้มีคุณลักษณะเฉพาะเชื่อมโยงกับปัจจัยดังกล่าวจะไม่ได้รับความคุ้มครองด้วยสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น และสินค้าก็พึงได้รับความคุ้มครองตราบที่ยังคงรักษาติดาถึงคุณสมบัติเชื่อมโยงภูมิปัญญาของคนในชุมชนกับพื้นที่ท้องถิ่นทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวได้ด้วย แต่จะเห็นได้ว่าผู้ขายสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นก็ได้ เพราะผู้ขายสินค้าไม่ใช่ผู้เข้าร่วมโดยตรงที่จะกำหนดกฎกติกาการพิสูจน์ปัจจัยเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ

เมื่อพิจารณาถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งแม้แต่ละประเทศจะตระหนักว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะสามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้ชุมชนท้องถิ่นของประเทศตนได้อย่างมากมาย อย่างไรก็ตาม การที่แต่ละประเทศต่างก็มีอำนาจอธิปไตยในการออกกฎหมายภายในประเทศของตนเองย่อมทำให้การขอรับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าของประเทศหนึ่งในอีกประเทศหนึ่งนั้นมีความยุ่งยากซับซ้อน เช่น ต้องมีการจ้างทนายความหรืออาศัยนักกฎหมายที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในต่างประเทศเพื่อดำเนินการให้ ตลอดจนต้องมีค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ที่กระทำความผิดในต่างประเทศอีกด้วย ดังนั้น แนวคิดและทฤษฎีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญาจึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศหรือขึ้นทะเบียนเพื่อคุ้มครองได้ครอบคลุมประเทศทั้งหลายที่ตกลงเป็นภาคีสมาชิกในกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองไว้ โดยที่การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องอาศัยความสุจริตของรัฐบาลผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงร่วมกันให้ได้ข้อตกลงที่ประสานผลประโยชน์ระหว่างประเทศได้อย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติต่อกันเป็นสำคัญ

4.1.2 การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จากการที่ได้อธิบายถึงแนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค และแนวคิดและทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 นั้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวคิดและทฤษฎีต่างก็มุ่งให้ความสำคัญกับผู้ที่มีส่วนได้เสียในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรงใน 3 กลุ่มคือ ประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดสินค้า ผู้ผลิต และผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจเป็นประชากรของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด หรือเป็นผู้ผลิตสินค้าด้วยก็ได้ และเมื่อพิจารณาถึงผลประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นสำคัญแล้ว จะเห็นได้ว่าในความเป็นจริงการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มักเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้จำหน่ายสินค้าให้ผู้บริโภคได้ทดลอง

จนกระทั่งสินค้าเป็นที่ต้องการของตลาด ต่อมาเมื่อผู้บริโภคเกิดอุปสงค์ขึ้นมากพอสมควรที่กลุ่มชุมชนผู้ผลิตจะเล็งเห็นได้ว่าหากมีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ก็จะอาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์สินค้าดังกล่าวให้ขยายตลาดได้กว้างขวางยิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้น ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการจดทะเบียนจึงต้องคำนึงถึงด้วยว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถเห็นแล้วรับรู้ความเชื่อมโยงไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้าหรือไม่อีกด้วย

เมื่อพิจารณาถึงแง่มุมส่วนได้เสียของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดสินค้าแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศเหล่านี้ย่อมได้รับผลประโยชน์จากการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมในเวทีการค้าระหว่างประเทศด้วยวิธีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตนในต่างประเทศ เพราะในทางปฏิบัติของการขยายตลาดส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศมีความเป็นไปได้ยากที่จะลดจำนวนคู่แข่งทางการค้าระหว่างประเทศลง เช่น รัฐบาลย่อมไม่สามารถโจมตีค่าเงินของประเทศตนเองให้มีมูลค่าต่ำลงเพื่อให้ราคาสินค้าส่งออกต่ำลงไปด้วยจนเกิดแรงจูงใจให้ประเทศคู่ค้ามาซื้อสินค้า หรือพยายามปกป้องนักธุรกิจของประเทศตนด้วยวิธีการตั้งกำแพงภาษีกีดกันทางการค้าเพื่อเพิ่มยอดขายสินค้าส่งออกในตลาดโลก และหวังว่าจะได้รับกำไรตอบแทน เพราะในระยะยาวท้ายที่สุดก็ต้องสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันโดยรวมไป ดังนั้น ทางเลือกที่เหมาะสมอาจหมายถึงการเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันพัฒนาคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้าชุมชน โดยมีผลกำไรที่เพิ่มขึ้นจากชื่อเสียงของสินค้าในการส่งออกสินค้าไปยังประเทศต่าง ๆ เป็นแรงจูงใจ และเพื่อผลประโยชน์ดังกล่าวการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงสามารถช่วยสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนร่วมกันพัฒนาคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้าจนกระทั่งสามารถขยายตลาดสินค้าไปยังต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

ส่วนการพิจารณาในแง่มุมส่วนได้เสียของกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภค จะเห็นได้ว่าทั้งสองกลุ่มต่างก็ได้รับผลประโยชน์จากการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมซึ่งกันและกัน โดยสามารถวิเคราะห์ได้จากการเปรียบเทียบวิธีเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าขององค์กรธุรกิจกับชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือภารกิจที่มีศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าสูงย่อมสามารถสร้างผลกำไรของธุรกิจดังกล่าวได้อีกเป็นจำนวนมาก และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันองค์กรธุรกิจอาจพยายามลดต้นทุนต่อหน่วยให้ได้มากที่สุด เช่น การลดคุณภาพของสินค้าลง เพื่อให้ขายได้ในปริมาณที่มากยิ่งขึ้น ในทางกลับกันหากองค์กรธุรกิจไม่สามารถสร้างผลกำไรได้อีกต่อไปก็อาจปิดกิจการ หรือกรณีมีหนี้สินล้นพ้นตัวก็อาจล้มละลายได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบชุมชนกับองค์กรธุรกิจในแง่มุมนี้ พบว่ามีความแตกต่างกัน เพราะชุมชนตราบดีที่ยังมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตั้งของชุมชนนั้น ๆ ก็ยังคงสภาพความเป็นชุมชนได้อยู่สืบไป และสมาชิกในชุมชนเองย่อมไม่สามารถลดต้นทุนสินค้าโดยการลดคุณภาพสินค้าของตนเองลงได้ เพราะตามปกติแล้วสินค้าของชุมชนใด สมาชิกในชุมชนดังกล่าวจะเป็นผู้บริโภคร่วมด้วย เมื่อผู้ผลิตเองก็เป็นผู้บริโภคสินค้านั้นด้วยก็ย่อมต้องคำนึงถึงคุณภาพสินค้าของตนเป็นสำคัญ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่กลายเป็นค่านิยมที่โดดเด่นบางประการของชุมชน อีกทั้งการเพิ่มคุณภาพสินค้าเมื่อผ่านช่องทางการส่งเสริมการตลาดไปยังกลุ่มผู้บริโภคภายนอกชุมชน ก็ย่อมเป็นผลดีที่จะทำให้ผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าที่มีคุณลักษณะเฉพาะสอดคล้องกับความต้องการของตนเองผ่านการตระหนักรู้ถึงชื่อเสียงของสินค้านั้น ๆ เมื่อมีผู้บริโภคนิยมมากขึ้นก็ย้อนกลับมาทำให้เกิดผลกำไรที่มากขึ้นให้แก่ชุมชนผู้ผลิตตามมาด้วย จึงเป็นการยุติธรรมที่การกระทำใด ๆ อันเป็นความพยายามรักษาคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าชุมชนได้ย้อนกลับมาส่งผลช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนผู้ผลิตไปพร้อม ๆ กัน เช่น การพยายามพัฒนาสินค้าไวน์ในชุมชนท้องถิ่นของประเทศฝรั่งเศสทำให้เกิดรสนิยมการดื่มไวน์คุณภาพดีของประเทศฝรั่งเศส และต่อมาก็สามารถช่วยให้เกิดการสร้างมูลค่าการส่งออกไวน์ในระดับระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก หรือน้ำมันอาร์แกน (Argan) ที่ผลิตขึ้นในประเทศโมร็อกโก เพื่อใช้สำหรับการประกอบอาหารและผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ก็ได้อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิต จนกระทั่งสามารถส่งออกได้ในราคาสูง และเมื่อสินค้าดังกล่าวสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากแล้ว ชุมชนผู้ผลิตในประเทศนั้นก็ย่อมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีตามมาด้วย¹⁰³

ดังนั้น เมื่อผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ลงทุนรักษาชื่อเสียงของสินค้าตนเองที่มีปัจจัยมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ เพราะเล็งเห็นผลว่าจะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจตอบแทนอย่างเป็นธรรม จึงทำให้นโยบายและกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสนับสนุนการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม และการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมก็ย่อมเป็นแรงผลักดันให้ผู้ผลิตสินค้ามุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพสินค้าของตนต่อไป ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคที่จะได้บริโภคสินค้าคุณภาพดีขึ้นนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกัน หากผู้ประกอบการรายใดไม่ได้ช่วยรักษาชื่อเสียงของสินค้านั้นไว้ แต่กลับอาศัยชื่อเสียงของสินค้านั้นมาใช้เป็นลู่ทางการตลาดประชาสัมพันธ์สินค้าของตนเองก็ย่อมเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม เพราะไม่ได้ร่วมลงทุนแต่กลับมากกวยเอาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไป ทั้งนี้ หากกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บิดเบือนไปจากการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมแล้ว บทบัญญัติแห่งกฎหมายในส่วนนั้นย่อมไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้บังคับ

¹⁰³ Sophie Reviron, Erik Thevenod-Mottet, and Nadja El benni, "Geographical indications: creation and distribution of economic value in developing countries", **NCCR Trade Working Paper No 2009/14**, p. 6, Retrieved June 6, 2018 from https://www.researchgate.net/publication/259999235_Geographical_Indications_creation_and_distribution_of_economic_value_in_developing_countries.

4.1.3 การวิเคราะห์หลักการพัฒนายั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ว่าหลักการพัฒนายั่งยืนเป็นหลักการรักษาสสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะสังเกตได้อย่างชัดเจนว่าในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมสามารถเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ เพราะโดยหลักการ แล้วการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยสร้างความแตกต่างของสินค้าทำให้ผู้บริโภค กลุ่มเป้าหมายสามารถยินยอมชำระราคาสินค้าสูงกว่าสินค้าที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง เพื่อตอบสนอง ความต้องการบริโภคสินค้าที่มีความจำเพาะเจาะจงของตน อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์สำเร็จแล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่ผู้ผลิตจะต้องโดยสิ้นเชิงว่าจะสามารถทำให้ราคาสินค้าที่ ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายสูงขึ้นอย่างเป็นที่น่าพึงพอใจสำหรับผู้บริโภค เพราะจะต้องขึ้นอยู่กับ การวางกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมประกอบกันด้วย และกลไกการวางกลยุทธ์การตลาดก็ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันของสังคมชุมชนผู้ผลิตเป็นสำคัญ แต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ ชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่ใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะได้รับอย่างแน่นอนก็คือการลดต้นทุนโฆษณา คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าให้ผู้บริโภคได้รับรู้ในวงกว้าง

เมื่อพิจารณาถึงสมดุลทางด้านสังคมตามหลักการพัฒนายั่งยืนก็จะเห็นว่าการคุ้มครองสิ่ง บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะสามารถช่วยให้ผู้ผลิตที่มีความพยายามเหมือนกันในการลงทุนรักษาคุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าไว้เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายสืบเนื่องไป ก็ควรได้รับ ผลประโยชน์ตอบแทนในความพยายามดังกล่าวเหมือนกัน ส่วนผู้ที่ผลิตสินค้านอกกรอบกติกา ความคุ้มครองก็จะไม่ได้รับผลประโยชน์ส่วนนี้ จึงเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคกันในสังคม และสามารถใช้เป็นเครื่องมือจูงใจให้เกิดการประสานผลประโยชน์กันระหว่างสายการผลิตสินค้าไป ตลอดจนถึงผู้จำหน่ายสินค้า เพราะการใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมเป็นการประกาศรับรอง ความไว้วางใจต่อกันในกลุ่มคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น นอกจากนี้ ยังเป็นหนทาง กระจายรายได้ไปสู่ชุมชนชายขอบที่เป็นชนกลุ่มน้อย (indigenous people) หากชุมชนนั้นสามารถ ผลิตสินค้าที่ผ่านการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้สำเร็จด้วย จึงช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ทางสังคมได้อีกหนึ่ง

ในประเด็นแง่ของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักการพัฒนายั่งยืนจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่มาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์นั้น ผู้ผลิตที่อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนอาจเป็น ผู้ค้นพบหรือคิดประดิษฐ์กระบวนการให้ได้มาซึ่งสินค้าโดยการสังเกตคุณสมบัติพิเศษของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบแหล่งที่อยู่ของตน ผ่านการลองบริโภคด้วยวิธีต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถจำหน่ายสินค้าได้เป็นผลดี เมื่อระยะเวลาผ่านไปผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน อาจเกิดความนิยมชมชอบสินค้าที่มีลักษณะพิเศษดังกล่าว ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบวิธีการผลิตสืบ

ต่อกันมา และวิธีการเหล่านี้ย่อมสอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่แหล่งกำเนิดได้เป็นอย่างดี เพราะผู้ที่อาศัยในบริเวณแหล่งกำเนิดทรัพยากรธรรมชาติเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง ก็จะไม่อาจยินยอมให้ใครมาทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งประกอบอาชีพผลิตสินค้าของตนได้

นอกจากนี้ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยังเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ สถานการณ์ปัจจุบันที่นานาประเทศทั่วโลกต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) อย่างหนักหน่วง และการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งต้องอาศัยการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อให้เกิดปัญหาอุณหภูมิของโลกที่เพิ่มสูงขึ้น จนกระทบต่อการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิตบางสายพันธุ์อาจถึงขั้นสูญพันธุ์ ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่มีปัจจัยการผลิตมาจากทรัพยากรธรรมชาติได้ ดังนั้น การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงไม่ได้มีความหมายไปในทำนองว่าจะต้องรักษาไว้ให้คงอยู่เช่นเดิมตลอดไป หากแต่เมื่อเกิดสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปแล้วจะต้องมีกลไกที่สามารถพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสมด้วย เพราะถ้าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้เกิดผลเสียต่อคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้จากปัจจัยการผลิตแล้ว ปรากฏว่าผู้ผลิตสินค้ายังคงตั้งต้นที่จะผลิตสินค้าให้เหมือนเดิม ก็จะต้องบริโภคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้นเพื่อทุ่มเทให้กับการรักษากระบวนการผลิตหรือรักษาคุณสมบัติของสินค้าให้ได้คงเดิม

ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปคือการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศนั้นสามารถเป็นเครื่องมือที่ประชาคมโลกจะช่วยกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยืดหยุ่นและสามารถปฏิบัติได้จริง เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ทั่วโลกต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมากและไม่อาจแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้ด้วยวิธีการเดียวกันในทุกพื้นที่ เพราะแต่ละพื้นที่ก็มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาแตกต่างกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงลักษณะการบริหารจัดการสิทธิของชุมชนผู้เป็นเจ้าของสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วจะเห็นได้ว่าการแสดงออกซึ่งสิทธิชุมชนตามที่ได้วิเคราะห์ไว้นั้นต้องอาศัยพลังแห่งความร่วมมือประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน และผ่านการยอมรับจากกฎกติกาที่จะใช้ในการบริหารจัดการสิทธิ โดยที่กติกาดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยในการผลิตสินค้า เหล่านี้ชี้ให้เห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถช่วยส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ โดยความยั่งยืนจะแสดงออกมาให้รูปแบบที่ชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นสามารถพัฒนาปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งพึ่งพาตนเองได้ ในขณะที่เดียวกันสมาชิกในชุมชนต่างก็มีส่วนร่วมช่วยกันรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมการผลิตสินค้านั้น ๆ สืบทอดต่อเนื่องมา

อย่างไรก็ตาม เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศแล้ว ปรากฏต่อมาว่าชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่างเห็นพ้องกันว่าสภาวะแวดล้อมที่เป็นปัจจัยการผลิตสินค้าได้เปลี่ยนแปลงไปจนไม่อาจรักษาคุณสมบัติพิเศษของสินค้าให้คงเดิม หรือหากจะรักษาคุณสมบัติขึ้นนั้นก็จะต้องเพิ่มต้นทุนการผลิตมากจนเป็นภาระเกินสมควร หรือในอีกแง่หนึ่งหากมีข้อตกลงร่วมกันของชุมชนผู้ผลิตเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าที่กฎหมายคุ้มครองแล้ว เมื่อเวลาผ่านไปข้อตกลงนั้นอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญเพราะทรัพยากรที่นำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตลดน้อยลงไปมาก ถ้าเกิดสถานการณ์เช่นว่าโดยไม่มีกฎหมายที่เปิดช่องให้ชุมชนเจ้าของสิทธิแก้ไขคุณสมบัติสินค้าที่กฎหมายได้คุ้มครองไปแล้ว ก็จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม หรือชุมชนผู้ผลิตอาจตกเป็นผู้ทำผิดกฎหมายเพราะใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่คุณสมบัติไม่เหมือนกับที่ขอจดทะเบียน และผู้บริโภคก็จะได้รับสินค้าที่ไม่ตรงตามคุณสมบัติที่ต้องการ

ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศมีความสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแงุ่มที่ปฏิบัติได้จริง หลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ชุมชนผู้ผลิตจดทะเบียนไว้แล้วนั้นจะต้องสามารถแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยอาศัยวิธีการตรวจสอบคำขอแก้ไขเป็นไปในทิศทางเดียวกับวิธีตรวจสอบคำขอจดทะเบียนมาตั้งแต่ต้น ประกอบกับการมีแนวทางในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงกรณีการเปลี่ยนแปลงนั้น เหล่านี้ย่อมช่วยสนับสนุนให้ความตกลงทริปส์ในส่วนนี้มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับกฎหมายระหว่างประเทศอื่น

ในส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ นี้ ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยการพิจารณาซึ่งน้ำหนักข้อดีข้อเสียของหลักเกณฑ์เป็นคู่เปรียบเทียบระหว่างความตกลงทริปส์กับอนุสัญญากรุงปารีส, ความตกลงทริปส์กับความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง, ความตกลงทริปส์กับความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ และความตกลงทริปส์กับกรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยอภิปรายไปถึงความสัมพันธ์กับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนประกอบด้วย

4.2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ กับอนุสัญญากรุงปารีส

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ถึงมาตรา 22 แห่งความตกลงทริปส์ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกนำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 10bis แห่งอนุสัญญากรุงปารีสมาประยุกต์ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยนั้น มาตราดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม¹⁰⁴ โดยได้กำหนดลักษณะของการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นการแข่งขันอันขัดต่อแนวปฏิบัติที่สุจริตทางอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรม และในมาตราดังกล่าวยังได้กำหนดข้อห้ามการกระทำที่ก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับสถานประกอบการ สินค้า หรือกิจกรรมทางอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรมของคู่แข่ง ตลอดจนห้ามการบ่งชี้หรือการกล่าวอ้างทางการค้าที่ทำให้สาธารณชนหลงผิดในคุณลักษณะ กระบวนการผลิต ลักษณะเฉพาะ ความเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ในการใช้ หรือปริมาณสินค้า ซึ่งมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ชุมชนผู้ผลิตสินค้าที่ใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เป็นอย่างดี และเมื่อผู้ผลิตเหล่านั้นเกิดความเชื่อมั่นในสิทธิของตนเองก็จะช่วยกันอนุรักษ์แหล่งวัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นต้นกำเนิดสินค้าไว้อย่างยั่งยืนได้อีกด้วย จึงนับได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่ช่วยส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกนัยหนึ่ง

สำหรับการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะเห็นได้ว่าในบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนสำหรับนำไปอนุวัติการเพื่อใช้บังคับมากกว่าอนุสัญญากรุงปารีส เริ่มตั้งแต่การกำหนดนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน และขอบเขตการคุ้มครองยังจำแนกออกเป็นสองระดับ คือการคุ้มครองในระดับทั่วไปตามมาตรา 22 และการคุ้มครองในระดับเฉพาะตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ในขณะที่อนุสัญญากรุงปารีสยังขาดความชัดเจนถึงนิยามศัพท์ของสิ่งที่ถูกกฎหมายมีเจตนารมณ์จะคุ้มครอง ทั้งตัวเครื่องหมายแหล่งกำเนิด และสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา ซึ่งต้องอาศัยการอนุมานจากการอนุวัติการของประเทศภาคีสมาชิกว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดมีความหมายแคบกว่า และใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านมนุษย์หรือธรรมชาติในท้องถิ่นอันเป็นที่มาของสินค้าอย่างลึกซึ้ง ส่วนสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาเป็นเพียงใช้กล่าวอ้างว่าสินค้ามาจากแหล่งท้องถิ่นแหล่งใด เมื่อคำนิยามศัพท์ขาดความชัดเจนก็ย่อมทำให้เกิดปัญหาการใช้และการตีความไปถึงขอบเขตที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองได้ และหากประเทศภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีสนำถ้อยความไปอนุวัติการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ก็อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้

¹⁰⁴ Sofia Boza, *Loc. cit.*

เมื่อพิจารณาถึงมาตรา 10 แห่งอนุสัญญากรุงปารีส ในประเด็นมาตรการยึดสินค้าที่ให้ยึดสินค้าซึ่งใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาโดยผิดกฎหมาย ในขณะที่เข้ามาภายในประเทศภาคีสมาชิกที่มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา รวมถึงให้ยึดสินค้าอย่างเดียวกันภายในประเทศที่มีการระบุสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือในประเทศที่มีการนำเข้าสินค้านั้น จะเห็นได้ว่าถ้าประเทศภาคีสมาชิกต่างก็มีหลักเกณฑ์ภายในประเทศตนที่ตรงกันกับประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ ว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหมายถึงสิ่งใด และกรณีใดบ้างเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาโดยผิดกฎหมาย หลักเกณฑ์การยึดตามมาตรา 10 นี้ ก็สามารถที่จะประสานความร่วมมือในทางระหว่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อยังผลให้เกิดการใช้บังคับกฎหมายที่มีประสิทธิภาพได้ แต่หากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศในเรื่องดังกล่าวมีความแตกต่างกัน ก็จะเกิดความลักลั่นขึ้นได้ว่าสินค้าอย่างเดียวกัน ถูกยึดในประเทศหนึ่ง แต่ไม่ถูกยึดในอีกประเทศหนึ่ง จนอาจทำให้เกิดปัญหาการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้

หากพิจารณาหลักเกณฑ์ที่ปรากฏในมาตรา 10 แห่งอนุสัญญากรุงปารีสกับความตกลงทริปส์ แล้วจะเห็นได้ว่า ความตกลงทริปส์ไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยึดสินค้าดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในเมื่อความตกลงทริปส์มีนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และขอบเขตการคุ้มครองในสองระดับที่ชัดเจนแล้ว หากในความตกลงทริปส์มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยึดสินค้าที่นำเข้ามาในประเทศภาคีสมาชิกโดยมีการระบุสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันเป็นเท็จดังเช่นมาตรา 10 แห่งอนุสัญญากรุงปารีส ก็ย่อมจะเป็นผลดีในแงุ่มุมที่สามารถช่วยเพิ่มโอกาสสำหรับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อประสานประโยชน์ร่วมกันในทางระหว่างประเทศ ในอันที่จะป้องกันมิให้ผู้ผลิต หรือผู้ค้าสินค้าถูกลดทอนความน่าเชื่อถือในคุณภาพหรือคุณลักษณะโดดเด่นของสินค้าที่เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปด้วยว่า หากมีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์โดยอาศัยหลักเกณฑ์มาตรา 10 แห่งอนุสัญญากรุงปารีสเป็นต้นแบบ และเปลี่ยนจากคำว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” เป็น “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” แล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงว่าภาคีสมาชิกในความตกลงทริปส์มีการนำเข้าสินค้าที่ใช้ชื่อสามัญโดยไม่ผิดกฎหมายของประเทศผู้นำเข้า แต่ในบริบทของประเทศผู้ส่งออกยังไม่ได้ตกเป็นชื่อสามัญจึงผิดต่อกฎหมายของประเทศผู้ส่งออก ก็จะสามารถยึดสินค้าเหล่านั้นได้ เพราะเมื่อสิ่งที่ใช้กับสินค้านั้นได้ตกเป็นชื่อสามัญในประเทศผู้นำเข้าแล้ว บุคคลใดในประเทศผู้นำเข้าก็ย่อมมีสิทธิใช้ชื่อดังกล่าวได้ เนื่องจากเมื่อชื่อสินค้าที่ชุมชนผู้ผลิตประสงค์จะขอจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กลายเป็นชื่อสามัญ ก็ย่อมจะทำให้ชื่อดังกล่าวสูญเสียหน้าที่ของความเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในการแยกแยะความแตกต่างระหว่างสินค้าที่มีชื่อนั้นกับสินค้าของผู้อื่น ซึ่งกรณีนี้อาจเกิดขึ้นกับสินค้าที่นำมาจำหน่ายพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด ในขณะที่พื้นที่ต้นกำเนิดสินค้าหรือพื้นที่อื่น ๆ นั้น ชื่อของสินค้ายังสามารถทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงการแยกแยะความแตกต่างของสินค้านั้นได้ และเมื่อผลในทางกฎหมายของประเทศผู้นำเข้ากับประเทศ

ผู้ส่งออกแตกต่างกัน ก็จะทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนผู้ผลิตจากประเทศผู้ส่งออกจะสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับจากการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ดังนั้น จากปัญหาความไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า กลไกการจดทะเบียนระหว่างประเทศคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์มีความสำคัญ เพราะหากนำมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับร่วมกันอย่างชัดเจนในบรรดาภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์แล้ว ก็จะทำให้ประเทศภาคีสมาชิกที่เป็นผู้นำเข้าและประเทศผู้ส่งออกสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พึงต้องอนุวัติการกฎหมายประเทศตนตามหลักเกณฑ์แห่งความตกลงทริปส์ จนกระทั่งกฎหมายภายในประเทศของบรรดาประเทศภาคีสมาชิกเหล่านั้นมีความสอดคล้องกัน อีกทั้งการจดทะเบียนระหว่างประเทศนี้ยังสามารถนำมาพัฒนาจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลที่ใช้สืบค้นอ้างอิงหลักฐานได้ แล้วจึงจะสามารถนำมาตรากฎหมายในการยึดสินค้าที่นำเข้ามาโดยเป็นการละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนระหว่างประเทศที่ผ่านการจดทะเบียนดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

4.2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ถึงการที่ความตกลงแมดริดได้ขยายความไปจากอนุสัญญากรุงปารีสนั้น มีประเด็นที่น่าสังเกตถึงการพิจารณากำหนดชื่อสามัญของสินค้า ซึ่งความตกลงแมดริดได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลของประเทศภาคีสมาชิกมีอำนาจพิจารณาให้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาใดเหมาะสมจะเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่กฎหมายฉบับนี้คุ้มครอง หรือจะให้ตกเป็นชื่อสามัญที่ไม่สมควรได้รับความคุ้มครอง ซึ่งหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์มาตรา 24 ข้อ 6 ก็ได้บัญญัติไว้ถึงกรณีการตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าด้วยเช่นกัน หากแต่ในความตกลงทริปส์ได้ระบุไว้ว่าการเป็นชื่อสามัญของสินค้านั้นจะต้องพิจารณาไปถึงจารีตประเพณีแห่งประเทศภาคีสมาชิกที่มีการยอมรับกันว่าเป็นชื่อสามัญของสินค้านั้นดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียของประเด็นการตกเป็นชื่อสามัญ ตามบทบัญญัติแห่งความตกลงกรุงแมดริดเปรียบเทียบกับความตกลงทริปส์นั้น จะเห็นได้ว่าการที่ความตกลงแมดริดให้อำนาจศาลของประเทศภาคีสมาชิกในการใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าเข้าข่ายเป็นชื่อสามัญหรือไม่ ย่อมเป็นผลดีในการที่มีวิธีการที่หลากหลายที่คู่ความจะนำเสนอให้ศาลเชื่อถึงความเป็นชื่อสามัญได้ เช่น ผลการวิจัยหรือข้อมูลสถิติจากผู้บริโภคจำนวนมากหลายราย ดังตัวอย่างคดี “Feta” ที่ได้เคยยกมากล่าวไว้ในบทที่ 1

ในหัวข้อสิทธิชุมชน ซึ่งคณะกรรมการวิทยาศาสตร์แห่งสหภาพยุโรป (The Scientific Committee) ได้อาศัยผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเป็นหลักฐานในการพิจารณาถึงความเป็นชื่อสามัญของ “Feta”¹⁰⁵ อย่างไรก็ตาม เมื่อกฎหมายเปิดช่องให้ใช้ดุลยพินิจ ย่อมตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจได้ยาก ว่าดุลยพินิจนั้นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสังคมภายในประเทศภาคีสมาชิก ตลอดจนสังคมระหว่างประเทศหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างประเทศภาคีสมาชิกที่ศาลภายในประเทศที่เห็นว่าชื่อสินค้านั้นควรตกเป็นชื่อสามัญ ส่วนอีกประเทศภาคีสมาชิกหนึ่งศาลกลับเห็นว่าไม่ควรตกเป็นชื่อสามัญ และประเทศทั้งสองต่างก็มีส่วนแบ่งทางการตลาดจากสินค้านี้ดังกล่าวในประเทศที่สาม เหล่านี้อาจนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้

สำหรับในความตกลงทริปส์มาตรา 24 ข้อ 6 ดังกล่าว ที่บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้พิจารณาถึงจารีตประเพณีด้วยนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะช่วยลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้ดีกว่า เพราะการจะเป็นจารีตประเพณีได้จะต้องอาศัยระยะเวลาและความสม่ำเสมอในทางปฏิบัติเพื่อบ่มเพาะชื่อเสียงของสินค้าที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ดังนั้น จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นจึงช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับจุดเกาะเกี่ยวระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ได้ ตลอดจนช่วยให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนขึ้นในชุมชนผู้ผลิตได้ด้วย ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังมีความเห็นเพิ่มเติมอีกว่าหากในบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้สามารถจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศได้ ชื่อที่ได้อาศัยจารีตประเพณีของประเทศภาคีสมาชิกในการตีความสถานะของมันว่าเป็นชื่อสามัญแล้ว ก็ไม่สมควรที่จะอนุญาตให้นำมาจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้ความตกลงทริปส์ด้วยเช่นกัน เพราะเป็นชื่อที่ได้สูญเสียหน้าที่ในการแยกแยะความแตกต่างของสินค้าชนิดนั้นกับสินค้าชนิดอื่น ๆ ในประเภทสินค้าอย่างเดียวกันแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นของประเทศสมาชิกหนึ่งยอมรับกันว่าเป็นชื่อสามัญ ในขณะที่จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นของอีกประเทศสมาชิกหนึ่งเห็นว่าไม่เป็นชื่อสามัญ ซึ่งกรณีนี้อาจอาศัยการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศเพื่อประสานประโยชน์ซึ่งกันและกันได้โดยผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ถึงประเด็นข้อตกลงดังกล่าวในบทที่ 6 ต่อไป

¹⁰⁵ Oskari Rovamo, *Monopolising names?: The protection of geographical indications in the European Community*, Pro Gradu Thesis, (Faculty of law, Department of Public Law, University of Helsinki), Retrieved July 8, 2018 from <http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21550/monopoli.pdf?sequence=2>.

4.2.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการจดทะเบียนเครื่องหมายแหล่งกำเนิดไว้กับองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก เพื่อประกาศถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเด่นของสินค้าไว้ให้เป็นที่รับรู้ถ้วนทั่วในบรรดาประเทศทั้งหลายด้วย ซึ่งจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าหากความตกลงทริปส์มีการสร้างกลไกคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ประสานงานและรับจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ผ่านการคุ้มครองจากกฎหมายภายในประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์แล้ว มาพิจารณาให้ความคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศได้ด้วยก็จะเป็นผลดีต่อประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลาย

อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 3 แห่งความตกลงลิสบอนนี้ได้กำหนดขอบเขตการคุ้มครองผู้ทรงสิทธิที่ได้จดทะเบียนเครื่องหมายแหล่งกำเนิดตามเงื่อนไขแห่งความตกลงนี้ จะได้รับการคุ้มครองมิให้ผู้อื่นล่วงล้ำสิทธิด้วยการลอกเลียนแบบเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่แท้จริง หรือการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ประกอบกับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของตน อาทิ “ชนิด” “ประเภท” “ทำมาจากหรือเลียนแบบมาจาก” หรือ “คล้ายกับ” แม้ว่าจะเป็นการใช้ถ้อยคำที่มาจากข้อมูลอันแท้จริง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นกรณีการแสวงหาผลประโยชน์จากความมีชื่อเสียงของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของผู้อื่น โดยที่ถ้อยคำทำนองนี้อาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเฉพาะตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ อีกทั้งในความมาตรา 1 แห่งความตกลงลิสบอนยังกำหนดให้เงื่อนไขการจดทะเบียนดังกล่าว จะต้องใช้สำหรับกรณีที่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้นผ่านการคุ้มครองภายใต้กฎหมายภายในประเทศของประเทศภาคีสมาชิกที่ขอจดทะเบียนแล้วเท่านั้น ดังนั้น จึงอนุมานได้ว่าสินค้าที่จะจดทะเบียนเครื่องหมายแหล่งกำเนิดได้ จะต้องเป็นสินค้าที่กฎหมายภายในประเทศภาคีสมาชิกความตกลงลิสบอนให้ความคุ้มครองในระดับเฉพาะเช่นเดียวกับความตกลงทริปส์มาตรา 23 เท่านั้น ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าความตกลงทริปส์ให้ทางเลือกรมากกว่า เพราะสามารถให้ความคุ้มครองได้ทั้งในระดับทั่วไป ตามมาตรา 22 และระดับเฉพาะ ตามมาตรา 23 ด้วย

นอกจากนี้ในความมาตรา 6 แห่งความตกลงลิสบอนได้กำหนดให้ชื่อของสินค้าที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดแล้วจะได้รับการคุ้มครองโดยอัตโนมัติให้ตกเป็นชื่อสามัญ และหากมีผู้อื่นได้ใช้ชื่อดังกล่าวมาก่อนที่จะได้จดทะเบียนคุ้มครองเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ก็จะมีผลทำให้ผู้ที่ใช้มาก่อนจะต้องยกเลิกการใช้ชื่อนี้ภายใน 2 ปี นับแต่วันที่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดได้รับความคุ้มครอง ซึ่งเป็นที่เห็นประจักษ์ได้ว่าหลักเกณฑ์ในมาตรานี้ขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ในมาตรา 24

ข้อ 6 แห่งความตกลงทริปส์ และผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นนี้หลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์มีความยืดหยุ่นต่อการประสานประโยชน์ในทางระหว่างประเทศมากกว่า เพราะการที่ความตกลงลิขสิทธิ์กำหนดให้สินค้าที่จดทะเบียนเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้นไม่อาจตกเป็นชื่อสามัญได้ ย่อมไม่เป็นผลดีต่อทั้งผู้ผลิตสินค้าประเทศที่มีข้อเท็จจริงปรากฏภายในประเทศดังกล่าวว่าสินค้านั้นได้ตกเป็นชื่อสามัญแล้วที่จะไม่สามารถใช้ชื่อสินค้าเช่นนั้นได้ ส่วนผู้บริโภคเองก็อาจเกิดความสับสนถึงแหล่งที่มาที่แท้จริงของสินค้า ในขณะที่ความตกลงทริปส์ให้พิจารณาไปถึงจารีตประเพณีด้วยเป็นสำคัญดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อ 4.2.2 จึงเป็นการเปิดช่องให้สับสนจนถึงการรับรู้ความเป็นชื่อสามัญของสินค้านั้นดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

4.2.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับกรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิขสิทธิ์ว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่ากรมสารเจนีวามีความน่าสนใจอย่างยิ่งที่ให้ความคุ้มครองครอบคลุมการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศได้ทั้งกรณีที่เป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิด สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งยังครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองในรูปแบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีมาก่อนกฎหมายฉบับนี้ด้วย นับได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่ประนีประนอมเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทางระหว่างประเทศผู้ที่มีกฎหมายภายในประเทศตนคุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะ และประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้า ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายระหว่างประเทศสามฉบับข้างต้นที่ยกมาศึกษาเปรียบเทียบ

โดยที่เงื่อนไขการคุ้มครองตามกรมสารเจนีวามีสามประการที่สำคัญ คือ เงื่อนไขที่จะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ก่อนแล้วโดยสุจริต หรือได้รับสิทธิในเครื่องหมายการค้าเนื่องจากการใช้งานโดยสุจริตแล้ว ในประเทศภาคีสมาชิก ส่วนเงื่อนไขประการที่สองคือจะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิของบุคคลในอันที่จะใช้ชื่อของตนเองหรือชื่อบรรพบุรุษในทางการค้าหรือธุรกิจด้วย เว้นแต่การใช้ชื่อดังกล่าวจะทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ตลอดจนเงื่อนไขประการที่สามที่การจดทะเบียนคุ้มครองนั้นจะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิของบุคคลในการใช้ทางการค้าซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะของพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ด้วย เว้นแต่การใช้งานดังกล่าวจะทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง ดังนั้น หากนำหลักการจดทะเบียนคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศของกรมสารเจนีวา พร้อมทั้งเงื่อนไขของการจดทะเบียนในสามประการข้างต้นมาบูรณาการเข้ากับ

หลักเกณฑ์ของความตกลงทริปส์แล้วก็จะย่อมจะเป็นผลดีต่อความร่วมมือทางระหว่างประเทศในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนสากลภายใต้กรรมสารเจนีวานั้น เป็นบทบัญญัติที่เสริมเพิ่มเติมมาจากหลักเกณฑ์แห่งความตกลงลิสบอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 จึงมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองสำหรับบรรดาสินค้าทั้งหลายเทียบได้กับระดับการคุ้มครองเฉพาะตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ และอาจทำให้ประเทศที่มีกฎหมายภายในประเทศคุ้มครองเพียงระดับเดียวกับที่ได้บัญญัติไว้เป็นหลักเกณฑ์ตามมาตรา 22 แห่งความตกลงทริปส์กำหนด ไม่ประสงค์จะเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในกรรมสารเจนีวาได้ ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงประเด็นข้อสามัญของสินค้าแล้ว จะเห็นได้ว่าในกรรมสารเจนีวามีหลักเกณฑ์ที่ว่า การจดทะเบียนภายใต้กฎหมายฉบับนี้จะไม่ทำให้ชื่อสินค้าที่จดทะเบียนตกเป็นชื่อสามัญดังเช่นความตกลงลิสบอนด้วย ซึ่งความตกลงทริปส์ไม่ได้กำหนดไว้เช่นว่านี้ หากความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์การจดทะเบียนสากลชื่อของสินค้าที่นำมาจดทะเบียนก็อาจตกเป็นชื่อสามัญได้ในอนาคต และการที่ชื่อสินค้าอาจตกเป็นชื่อสามัญได้นี้ แม้จะทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการให้ความคุ้มครองสิทธิชุมชนผู้ผลิต แต่ก็เป็นการพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่แปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จึงมีความยุติธรรมที่สอดคล้องกับบริบทสังคมมากกว่าการบังคับใช้กฎหมายโดยไม่คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้

4.3 บทสรุป

จากการวิเคราะห์ในบทนี้ทำให้เกิดข้อค้นพบว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนหลักการพัฒนายั่งยืน ทั้งสามประการนี้ไม่ได้ขัดหรือแย้งกันในการจะยกขึ้นกล่าวอ้างเพื่อนำไปสู่การให้เหตุผลในการพัฒนาความตกลงทริปส์ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อส่งเสริมหลักการพัฒนายั่งยืนได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ล้วนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการให้ความคุ้มครองสิทธิชุมชนมากกว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนรายหนึ่งรายใด เพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้จากการเพิ่มมูลค่าให้กับชื่อเสียงของสินค้า ซึ่งเมื่อพิจารณาไปถึงทฤษฎีอรรถประโยชน์แล้ว จะเห็นว่าการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าให้กับปัจเจกชนแต่ละรายจะมุ่งเน้นประโยชน์ในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับองค์กรธุรกิจ ในขณะที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ช่วยก่อให้เกิดนโยบายความร่วมมือกันในกลุ่มท้องถิ่น อันนำไปสู่ความร่วมมือกันในการรักษามรดกภูมิปัญญาและทรัพยากรชีวภาพที่หลากหลายไว้ให้ยั่งยืนได้ ส่วนทฤษฎีสังคมวิทยากฎหมายก็ชี้ให้เห็นว่าจากหลักการที่กฎหมายย่อมแปรเปลี่ยนไป

ตามมบริบทสังคมนั้น การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมก็จะต้องมีกติกาของชุมชนผู้ผลิตสินค้าซึ่งได้อาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์เชื่อมโยงคุณค่าของตัวสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์เป็นสำคัญ

ส่วนประเด็นการขยายตลาดสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ออกไปในต่างประเทศนั้น จะเห็นได้ว่ามีปัญหาที่แต่ละประเทศต่างก็มีกฎหมายภายในประเทศของตนเอง ทำให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าของประเทศหนึ่งในอีกประเทศหนึ่งมีเงื่อนไขที่ซับซ้อนจนอาจนำไปสู่ข้อพิพาทหรือการมีมาตรฐานการคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน แต่ละประเทศอาจใช้ข้อแตกต่างแห่งบทบัญญัติกฎหมายเป็นเครื่องมือกีดกีดทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้ จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศจึงช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ผู้วิจัยได้จำแนกการศึกษาออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภคและแนวคิดและทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยมีบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาวิเคราะห์ผ่านแนวคิดทั้งสอง ได้แก่ ประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดสินค้า ผู้ผลิต และผู้บริโภค ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถนำมาใช้เป็นกลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคได้ เพราะชื่อเสียงของสินค้าที่กฎหมายคุ้มครองย่อมมาจากความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค และชื่อเสียงดังกล่าวนั้นก็จะเป็นไปเพื่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชนผู้ผลิต ตลอดจนประเทศที่เป็นแหล่งผลิตสินค้า โดยที่การแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมสามารถเป็นพลังแห่งผลประโยชน์ผลักดันให้ชุมชนผู้ผลิตมุ่งพัฒนาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าไว้สืบเนื่องไป

เมื่อพิจารณาถึงข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักการพัฒนายั่งยืนกับกรณีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถช่วยตอบสนองความต้องการของสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน โดยที่ค่านึงถึงว่าสังคมมนุษย์ในอนาคตเองก็ปรารถนาที่จะมีเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสม ไม่แตกต่างไปจากสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน และเพื่อที่จะพัฒนาระบบและกลไกในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้ยั่งยืนต่อไป หลักเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนนี้ก็ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้กติกาที่ชุมชนผู้ผลิตสินค้าเองมีเจตจำนงร่วมกันในการรักษาผลประโยชน์จากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นอย่างยั่งยืนด้วย

ส่วนข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์กับกฎหมายระหว่างประเทศ อันได้แก่ อนุสัญญากรุงปารีส ความตกลงกรุงแมดริด ว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้อง หรือปลอมแปลง ความตกลงลิสบอน ว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการขึ้นทะเบียนระหว่างประเทศ ตลอดจนกรมสารเจนีวาว่าด้วยความตกลงลิสบอนว่าด้วยการการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทาง

ภูมิศาสตร์ นั้น ผู้วิจัยพบว่าระบบและกลไกการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของความตกลงทริปส์มีความชัดเจนในประเด็นการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองมากกว่าอนุสัญญากรุงปารีสและความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้อง หรือปลอมแปลง อีกทั้งยังมีการกำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกใช้เงื่อนไขการคุ้มครองอย่างสินค้าทั่วไปตามมาตรา 22 หรือจะคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 ซึ่งนับได้ว่ามีความยืดหยุ่นปฏิบัติได้จริงมากกว่าความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวา แต่ในทางกลับกันกฎหมายระหว่างประเทศที่ยกมาดังกล่าวก็มีข้อดีที่สามารถนำมาพัฒนาหลักเกณฑ์ตามความตกลงทริปส์ให้ใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไปในส่วนบทที่ 7 อันเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ส่วนที่ 2

มาตรการทางกฎหมายภายในประเทศที่อนุวัติการตามกฎหมายระหว่างประเทศและบทวิเคราะห์

จากที่ได้ศึกษาความหมาย ความสำคัญ แนวความคิดและทฤษฎี หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ในเนื้อหาส่วนที่ 1 มาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงเหตุผลและความจำเป็นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่การทำความเข้าใจถึงขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์และกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้นำขอบเขตและหลักเกณฑ์เหล่านั้นมาศึกษาเปรียบเทียบไปถึงบริบทการอนุวัติการเป็นกฎหมายภายในประเทศที่ยกมาศึกษา และในส่วนที่ 2 นี้ ก็จะมีการนำข้อมูลในบทที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นปัญหาจากการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ด้วย

สำหรับเนื้อหาที่สำคัญในส่วนที่ 2 จะประกอบไปด้วยบทที่ 5 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายภายในประเทศต่าง ๆ ซึ่งประเทศที่ยกมาศึกษานั้นก็ล้วนเป็นหนึ่งในภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ อันได้แก่ กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทยซึ่งเป็นตัวอย่างประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในระบบกฎหมายเฉพาะ (*Sui generis law*) อีกทั้งยังได้ศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ให้ความคุ้มครองในระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้า และประเทศแอฟริกาใต้ ที่มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทั้งในระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้า และระบบกฎหมายเฉพาะ โดยการศึกษาดังกล่าวจะมีการนำเสนอให้เห็นถึงแง่มุมของสิ่งที่กฎหมายคุ้มครอง เงื่อนไขและวิธีการคุ้มครอง ตลอดจนขอบเขตการคุ้มครอง ตามกฎหมายภายในของทั้ง 5 ประเทศ ซึ่งทำให้ได้คำตอบว่าหลักเกณฑ์ที่แต่ละประเทศกำหนดหรืออนุวัติการไปตามความตกลงทริปส์ให้เป็นกฎหมายภายในประเทศตนนั้น มีรายละเอียดการคุ้มครองในแต่ละระบบชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศให้ยั่งยืน และเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวในความตกลงทริปส์จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศร่วมกัน

สำหรับผลการศึกษาของกลุ่มประเทศที่คุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะ เช่น สหภาพยุโรป ผู้วิจัยพบว่ามิใช่กฎหมายให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบบแหล่งกำเนิด สำหรับกรณีที่ดินค้าได้ผลผลิตหรือเตรียมการผลิตทุกขั้นตอนที่เป็นหลักหรือจำเป็นในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ส่วนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จะคุ้มครองกรณีที่สินค้าได้ผลิตเพียงขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดในแหล่งภูมิศาสตร์ก็ได้ อีกทั้งยังคุ้มครองโดยการรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษ ซึ่งวิธีการให้ได้รับความคุ้มครองจะต้องมีการจดทะเบียนไว้กับหน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาหลักฐานอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้มีการพิสูจน์ถึงความเชื่อมโยงของสินค้ากับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ โดยที่มีขั้นตอนอนุญาตให้คัดค้านภายหลังการจดทะเบียนได้ด้วย ส่วนนิยามสิ่งที่กฎหมายของประเทศอินเดียและประเทศไทยให้ความคุ้มครองนั้นจะคล้ายกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ความตกลงทริปส์ได้มีคำจำกัดความไว้ โดยที่ทั้งกลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย ได้กำหนดขอบเขตการคุ้มครองไว้ในสองระดับ คือระดับสินค้าทั่วไป ทำนองเดียวกับความตกลงทริปส์ มาตรา 22 และระดับสำหรับสินค้าเฉพาะอย่าง ทำนองเดียวกับความตกลงทริปส์ มาตรา 23 ซึ่งประเทศเหล่านี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการคุ้มครองสำหรับสินค้าหลากหลายประเภทมากกว่าสินค้าประเภทไวน์ หรือสุรา นอกจากนี้ ประเทศอินเดียยังมีหลักเกณฑ์กำหนดให้กรณีที่มิบุคคลสองคนขึ้นไปได้รับอนุญาตให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งเหมือนหรือคล้ายกันอย่างยิ่ง สิทธิของบุคคลหนึ่งไม่อาจยกขึ้นกล่าวอ้างเพื่อใช้ยับยั้งอีกบุคคลหนึ่งได้เพียงเพราะว่าจดทะเบียนไว้แล้ว แต่ให้ถือว่าแต่ละคนมีสิทธิเสมือนต่างคนต่างก็เป็นเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นประโยชน์สำหรับการลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้ หากประเทศคู่กรณีต่างมีสิทธิที่จะจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชอบธรรม

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบถึงรายละเอียดความแตกต่างภายใต้หลักเกณฑ์แห่งบทบัญญัติกฎหมายภายในประเทศทั้ง 5 แล้ว ในบทที่ 6 ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความแตกต่างของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายภายในประเทศของทั้ง 5 ประเทศ ทั้งกลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ ภายใต้ความตกลงทริปส์ มีความเป็นไปได้สำหรับการประสานประโยชน์ทั้งประเทศในกลุ่มที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ และกลุ่มที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า อันจะสามารถช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดจากการอนุวัติการเป็นกฎหมายภายในประเทศที่แตกต่างกันได้

นอกจากนี้ ในบทที่ 6 ยังมีประเด็นการวิเคราะห์ถึงปัญหาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศในประเด็นต่าง ๆ โดยการศึกษาประเด็นปัญหาดังกล่าวมีเหตุผลสืบเนื่องจากความจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักเกณฑ์ความตกลงทริปส์ในการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน เพื่อให้ชุมชนของแต่ละประเทศภาคีสมาชิกเกิดความร่วมมือในการพัฒนาตนเองได้อย่างเข้มแข็งภายใต้บริบทผลกระทบที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และ

หลักการพัฒนาย่างยั่งยืนนั้นก็มีใช้การพัฒนาโดยเน้นปริมาณผลผลิตจนเกินไปกว่าศักยภาพทรัพยากรของชุมชนเอง

ดังนั้น ในบทที่ 6 ผู้วิจัยจึงศึกษาวิเคราะห์ถึงการพัฒนาหลักเกณฑ์แห่งความตกลงทริปส์ในแง่ของการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ทั้งการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงเป็นสิ่งบ่งระบุตัวสินค้าซ้ำกัน ในลักษณะที่เป็นการใช้คำพ้องเสียงหรือพ้องรูปและเสียง(homonymous) ที่ความตกลงทริปส์ให้ใช้บังคับแก่กรณีเพียงสินค้าที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับเฉพาะเท่านั้น ทำให้สินค้าที่คุ้มครองในระดับทั่วไปไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกัน อีกทั้งยังมีประเด็นการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อประเทศตามการรับรู้ของผู้บริโภคในประเทศ แต่ผู้บริโภคในประเทศเข้าใจว่าหมายถึงสินค้าที่ผลิตในเขตพื้นที่เฉพาะของประเทศนั้น ๆ ซึ่งการพิจารณาถึงขอบเขตการคุ้มครองภายในประเทศสมาชิกว่าประเทศสมาชิกที่มีการจดทะเบียนภายใต้ความตกลงทริปส์นั้น ได้กำหนดพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์ไว้อย่างไร ย่อมจะช่วยลดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าของผู้บริโภคได้ ตลอดจนประเด็นปัญหาในการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งหากหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์มีการกำหนดเงื่อนไขให้ประเทศผู้จดทะเบียนสามารถแก้ไขรายละเอียดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อันเนื่องมาจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศ หลักเกณฑ์ตามความตกลงทริปส์ก็จะต้องสอดคล้องกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ประเด็นการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยศึกษาดังที่กล่าวมา ก็จะนำไปสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์ในการให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างยั่งยืนในบทที่ 7 ต่อไป

บทที่ 5

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายภายในประเทศ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในบทที่ 2 ทำให้ประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกของกฎหมายระหว่างประเทศต่างฉบับกัน มีแนวทางในการนำกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวไปดำเนินการให้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายภายในของประเทศตนแตกต่างกัน ซึ่งในบทนี้จะได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงกฎเกณฑ์แห่งบทบัญญัติกฎหมายภายในประเทศของกลุ่มประเทศที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้เป็นกฎหมายเฉพาะภายในประเทศตน คือ กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย เปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศที่คุ้มครองในระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้า คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน ภายใต้ความตกลงทริปส์ต่อไป

5.1 กลุ่มสหภาพยุโรป

กลุ่มสหภาพยุโรปได้มีแนวทางในการประยุกต์หลักการพัฒนายั่งยืนสำหรับการคุ้มครองสินค้าเกษตรไว้โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้สินค้ามีความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศที่ส่งผลต่อการผลิตสินค้า รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้ผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ผลิตที่มีกิจการขนาดเล็ก ซึ่งจะต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเกษตรกรท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาแห้งแล้งหรือปัญหาน้ำท่วม ฯลฯ¹⁰⁶ ด้วยแนวทางดังกล่าวทำให้กลุ่มสหภาพยุโรปมีกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่น่าสนใจศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคของประชากรในสหภาพยุโรปที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยซึ่งไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงในประเด็นความต้องการอาหารที่มีคุณภาพสูงขึ้น ได้มาตรฐานด้านสุขอนามัยและสุขภาพเท่านั้น ผู้บริโภคในสหภาพยุโรปยังมีความต้องการการรับรองแหล่งกำเนิด

¹⁰⁶ European Commission, **Sustainable agriculture for the future we want**, p. 2-3, Retrieved December 4, 2016 from http://www.ec.europa.eu/agriculture/files/events/2012/rio-side-event/brochure_en.

สินค้าและวิธีการผลิตที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะอีกด้วย ประกอบกับการได้รับแรงขับเคลื่อนมาจากระบบกฎหมายที่มีอยู่เดิมภายในประเทศภาคีสมาชิก ทำให้สหภาพยุโรปมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะตรากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งซึ่งแสดงถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าดังกล่าว เพื่อปกป้องและส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น¹⁰⁷ ทั้งนี้ จากที่กล่าวมาแล้วในบทนำว่าหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ได้รับอิทธิพลมาจากหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส อีกทั้งยังมีพัฒนาการมาจากความตกลงลิสบอนด้วยเป็นสำคัญ สหภาพยุโรปจึงได้ตรากฎหมายร่วมกันเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หลายฉบับ เช่น The Council Regulation 823/87 (Geographical Indications for the Protection of Wines), The Council Regulation 1576/89 (Geographical Indications for the Protection of Spirits), The Council Direction 80/ 77EEC of 15 July 1980 (Geographical Indications for the Protection of Mineral and Spring Waters), The Council Regulation 2081/92 (for Foods and Agricultural Products), The Council Regulation 510/2006 on the Protection of Geographical Indications and Designations of Origin for Agricultural Products and Foodstuffs

การศึกษากฎหมายสหภาพยุโรปในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นับวิเคราะห์กฎหมาย The Council Regulation 2081/ 92 (for Foods and Agricultural Products), The Council Regulation 510/2006 on the Protection of Geographical Indications and Designations of Origin for Agricultural Products and Foodstuffs เป็นสำคัญ เพราะเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าอาหารและผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อใช้ในการบริโภคของมนุษย์ ซึ่งมีขอบเขตการคุ้มครองที่ครอบคลุมกว่ากฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเฉพาะไวน์ สุรา และน้ำแร่ และมีข้อแตกต่างไปจากกฎหมายที่คุ้มครองเฉพาะไวน์ สุรา และน้ำแร่ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น อีกทั้งคณะกรรมการชี้ขาดข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกยังได้เคยตัดสินคดีที่ประเทศออสเตรเลียและประเทศสหรัฐอเมริกาได้ฟ้องสหภาพยุโรปว่ากฎหมาย The Council Regulation 2081/92 นี้ ขัดต่อหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ซึ่งได้กำหนดไว้ในความตกลงทริพส์ที่สหภาพยุโรปเป็นภาคีสมาชิก เพราะ The Council Regulation 2081/92 เป็นกฎหมายที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดอยู่ภายนอกสหภาพยุโรปอย่างเสมอภาคกับสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดภายในสหภาพยุโรป และผลคำวินิจฉัยได้ให้ฝ่ายประเทศออสเตรเลียและประเทศ

¹⁰⁷ Jacqueline Mailly, “Food for thought: European Commission proposes changes to protection of food names system following WTO ruling”, in **Trademark World** 187 May 2006, p. 16–18.

สหรัฐอเมริกาขณะคดีทำให้สหภาพยุโรปแก้ไขปัญหาคความไม่เสมอภาคดังกล่าวโดยการตรากฎหมาย The Council Regulation 510/2006 ขึ้นแทนที่ The Council Regulation 2081/92¹⁰⁸ โดยที่ หลักเกณฑ์ที่สำคัญตาม The Council Regulation 2081/92 ปรากฏใน The Council Regulation 510/2006 ด้วย นอกจากนี้ ยังได้ศึกษา The Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs ซึ่งเป็นกฎหมายที่กลุ่มสหภาพยุโรปตราขึ้นเพื่อรองรับ แผนนโยบายในปี ค.ศ. 2020 อันมีสาระสำคัญที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการเติบโต แบบองค์รวม ตลอดจนครอบคลุมถึงการประสบความสำเร็จในการแข่งขันทางเศรษฐกิจโดยอาศัยองค์ ความรู้และนวัตกรรม เป็นอาทิ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษากฎหมายทั้งสามฉบับดังกล่าว เพื่อให้เกิด ความชัดเจนในการตีความหลักเกณฑ์ของสหภาพยุโรปในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

5.1.1 สิ่งที่ได้รับคุ้มครองตามกฎหมาย

ตามกฎหมาย The Council Regulation 2081/92 ซึ่งยังคงมีผลใช้บังคับต่อการกำหนด ขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมาย The Council Regulation 510/2006 นั้น ในมาตรา 2 ข้อ 2¹⁰⁹ ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้มีการคุ้มครอง 2 ลักษณะ คือ

¹⁰⁸ Hendrik Norinder, *op.cit.*, p. 24.

¹⁰⁹ Article 2

2. For the purposes of this Regulation:

(a) *designation of origin*: means the name of a region, a specific place or, in exceptional cases, a country, used to describe an agricultural product or a foodstuff:

- originating in that region, specific place or country, and
- the quality or characteristics of which are essentially or exclusively due to a particular geographical environment with its inherent natural and human factors, and the production, processing and preparation of which take place in the defined geographical area;

(b) *geographical indication*: means the name of a region, a specific place or, in exceptional cases, a country, used to describe an agricultural product or a foodstuff:

- originating in that region, specific place or country, and

5.1.1.1 สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด (designation of origin)

สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิดนี้หมายถึงสิ่งที่บ่งระบุถึงชื่อภูมิภาค สถานที่เฉพาะ หรือในกรณียกเว้นอาจหมายถึงประเทศที่ใช้ในการอธิบายถึงสินค้าเกษตรหรืออาหารที่มีต้นกำเนิดในภูมิภาค สถานที่เฉพาะ หรือประเทศนั้น ๆ อันได้แสดงให้เห็นถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ทั้งที่มาจากปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ นอกจากนี้ ยังหมายความว่ารวมถึงการผลิต การแปรรูป และการจัดเตรียมสินค้าเกษตรหรืออาหารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสินค้าที่สามารถใช้สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิดจะต้องเป็นสินค้าที่มีการผลิตตลอดจนมีการเตรียมการผลิตทุกขั้นตอนที่เป็นหลักหรือจำเป็นในพื้นที่ที่บ่งระบุทางภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่านิยามดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับนิยามของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (appellation of origin) ตามที่กำหนดไว้ในความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวาซึ่งได้กล่าวถึงไว้แล้วในบทที่ 2

อีกทั้งในมาตรา 2 ข้อ 3¹¹⁰ แห่ง The Council Regulation 510/2006 ยังกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในกรณีที่ว่าวัตถุดิบของสินค้ามาจากแหล่งที่แตกต่างกับแหล่งผลิตสินค้า สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิดยังอาจได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายนี้ หากการผลิตสินค้าทุกขั้นตอนได้กระทำในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ภายใต้เงื่อนไข 3 ประการคือ มีการระบุแหล่งผลิตวัตถุดิบ มีเงื่อนไขพิเศษสำหรับการผลิตวัตถุดิบ และมีการตรวจสอบเพื่อให้แน่ชัดถึงเงื่อนไขพิเศษดังกล่าว

– which possesses a specific quality, reputation or other characteristics attributable to that geographical origin and the production and/or processing and/or preparation of which take place in the defined geographical area.

¹¹⁰ Article 2

3. Notwithstanding paragraph 1(a), certain geographical designations shall be treated as designations of origin where the raw materials for the products concerned come from a geographical area larger than, or different from, the processing area, provided that:

- (a) the production area of the raw materials is defined;
- (b) special conditions for the production of the raw materials exist; and
- (c) there are inspection arrangements to ensure that the conditions referred to in point (b) are adhered to.

5.1.1.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (geographical indication)

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่บ่งระบุถึงชื่อภูมิภาค สถานที่เฉพาะ หรือในกรณียกเว้นอาจหมายถึงประเทศที่ใช้ในการอธิบายถึงสินค้าเกษตรหรืออาหารที่มีต้นกำเนิดในภูมิภาค สถานที่เฉพาะ หรือประเทศนั้น ๆ อันได้แสดงถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่มีชื่อเสียงเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ได้อาศัยการตีความเชื่อมโยงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะเข้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ไว้กว้างกว่ากรณีการคุ้มครองสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด เพราะผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่จำเป็นต้องกระทำการผลิตสินค้าทุกขั้นตอนสำคัญในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งระบุ แม้ว่าจะกระทำเพียงขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นกฎหมายก็ให้ความคุ้มครองแล้ว

5.1.1.3 การรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษ (Traditional Specialties Guaranteed (TSG))¹¹¹

การรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษเป็นสิ่งที่คุ้มครองตามหลักเกณฑ์แห่ง Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs อันได้แก่ สิ่งซึ่งรับประทานได้เป็นอาหารที่เน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่ทำให้เศรษฐกิจและวัฒนธรรมสามารถผสมผสานกันผ่านคุณค่าของสินค้าของชุมชนเป็นสำคัญ

¹¹¹The Regulation (EU) No 1151/2012

(38) To qualify for reservation, traditional specialties guaranteed should be registered at Union level. The entry in the register should also provide information to consumers and to those involved in the trade.

5.1.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง

จำแนกเป็นหัวข้อเงื่อนไขในการได้รับความคุ้มครอง และวิธีการได้รับความคุ้มครอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.2.1 เงื่อนไขในการได้รับความคุ้มครอง

เงื่อนไขที่สำคัญในการจะได้รับความคุ้มครองนั้น ปรากฏตามหลักเกณฑ์มาตรา 3¹¹² แห่งกฎหมาย Council Regulation 510/2006 ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้สิ่งที่จะได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขคือ

¹¹² Article 3 Generic nature, conflicts with names of plant varieties, animal breeds, homonyms and trademarks

1. Names that have become generic may not be registered. For the purposes of this Regulation, a ‘name that has become generic’ means the name of an agricultural product or a foodstuff which, although it relates to the place or the region where this product or foodstuff was originally produced or marketed, has become the common name of an agricultural product or a foodstuff in the Community.

To establish whether or not a name has become generic, account shall be taken of all factors, in particular:

- (a) the existing situation in the Member States and in areas of consumption;
- (b) the relevant national or Community laws.

2. A name may not be registered as a designation of origin or a geographical indication where it conflicts with the name of a plant variety or an animal breed and as a result is likely to mislead the consumer as to the true origin of the product.

3. A name wholly or partially homonymous with that of a name already registered under this Regulation shall be registered with due regard for local and traditional usage and the actual risk of confusion. In particular:

- (a) a homonymous name which misleads the consumer into believing that products come from another territory shall not be registered even if the name is accurate as

(1) การไม่ตกเป็นชื่อสามัญ หลักเกณฑ์นี้จะต้องคำนึงถึงสถานการณ์ของประเทศภาคีสมาชิกที่เป็นแหล่งกำเนิดสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ของประเทศที่มีการบริโภคสินค้านั้น และของประเทศสมาชิกอื่น ๆ ตลอดจนกฎหมายสหภาพยุโรปและกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิก

(2) การไม่ตกเป็นชื่อที่ขัดแย้งกับชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์

(3) ไม่เป็นคำพ้องเสียงกับชื่อที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมายนี้เฉพาะกรณีอันอาจทำให้ผู้บริโภคเชื่อได้ว่าสินค้ามาจากเขตพื้นที่อื่น อันมิใช่พื้นที่ที่ระบุไว้ในการจดทะเบียน แม้ว่าคำพ้องเสียงนั้นจะเป็นชื่อที่แท้จริงของแหล่งกำเนิดสินค้าก็ตาม

(4) ไม่เป็นเครื่องหมายการค้าที่อาจทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ที่แท้จริง

ในส่วนเงื่อนไขการคุ้มครองนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการกำหนดหลักเกณฑ์การไม่ตกเป็นชื่อที่ขัดแย้งกับชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ดังกล่าว เป็นวิธีการทางอ้อมที่จะช่วยธำรงรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ ณ แหล่งกำเนิดของพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ได้ด้วย เพราะหากผู้บริโภคได้ทราบถึงข้อมูลแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์อันเป็นวัตถุดิบซึ่งมีความเชื่อมโยงเข้ากับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับการคุ้มครอง แล้วเกิดความพึงพอใจที่จะเลือกบริโภคสินค้านั้น ๆ ผู้ผลิตสินค้าก็ย่อมจะต้องพยายามอนุรักษ์พันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์อันเป็นวัตถุดิบของสินค้าดังกล่าวให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อจะได้นำมาใช้ผลิตสินค้าขายต่อไป

far as the actual territory, region or place of origin of the agricultural products or foodstuffs in question is concerned;

(b) the use of a registered homonymous name shall be subject to there being a sufficient distinction in practice between the homonym registered subsequently and the name already on the register, having regard to the need to treat the producers concerned in an equitable manner and not to mislead the consumer.

4. A designation of origin or geographical indication shall not be registered where, in the light of a trademark's reputation and renown and the length of time it has been used, registration is liable to mislead the consumer as to the true identity of the product.

5.1.2.2 วิธีการได้รับความคุ้มครอง

ในการขอจดทะเบียนสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้กฎหมาย The Council Regulation 510/2006 นั้น ได้กำหนดวิธีการให้ผู้ขอจดทะเบียนต้องยื่นคำขอรับการคุ้มครองไว้กับสำนักงานของสหภาพยุโรป ซึ่งผู้ยื่นอาจเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาที่เป็นคณะบุคคล และนิติบุคคลก็ได้ และจะต้องระบุถึงประเทศภาคีสมาชิกของสหภาพยุโรปที่ต้องการให้กฎหมายคุ้มครองครอบคลุมไปถึง โดยประเทศภาคีสมาชิกดังกล่าวจะทำหน้าที่ตรวจสอบเกี่ยวกับความถูกต้องของเงื่อนไขการคุ้มครอง มีหลักเกณฑ์กำหนดระยะเวลาให้บุคคลหรือคณะบุคคลที่อยู่ในประเทศนั้น ๆ ได้ใช้สิทธิคัดค้านการขึ้นทะเบียน หากประเทศภาคีสมาชิกดังกล่าวตรวจสอบแล้วพบว่าถูกต้องตามกฎหมาย ประเทศนั้นก็จะต้องรายงานไปยังคณะกรรมการการยุโรปเพื่อเร่งดำเนินการวินิจฉัยคำขอต่อไป ทั้งนี้ จะต้องแสดงรายละเอียดผลิตภัณฑ์ (Product specification) ได้แก่¹¹³

(1) ชื่อของสินค้าเกษตรหรือผลิตภัณฑ์อาหารที่ใช้สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

(2) ลักษณะของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งวัตถุดิบที่ใช้ ลักษณะทางกายภาพ ทางเคมี ทางจุลชีววิทยา และทางด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(3) คำนิยามของแหล่งภูมิศาสตร์

(4) หลักฐานที่แสดงว่าผลิตภัณฑ์มีที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น

(5) ขั้นตอนการผลิตสินค้า รวมทั้งวิธีการบรรจุภัณฑ์

(6) รายละเอียดที่แสดงการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์หรือแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์

(7) รายละเอียดเกี่ยวกับตราหรือเครื่องหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

(8) เงื่อนไขอื่นที่กำหนดโดยคณะกรรมการการยุโรป หรือโดยประเทศสมาชิก

ในคำขอจดทะเบียนสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังกล่าวย่อมต้องอาศัยรายละเอียดที่ผู้ยื่นคำขอจะพึงแสดงเพื่อให้ผู้ตรวจสอบคำขอสามารถนำไปเป็นข้อพิสูจน์สิทธิชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งภูมิศาสตร์ที่ใช้ผลิตสินค้า ตลอดจนการอาศัยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น ซึ่งคณะกรรมการการยุโรปจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิทยาศาสตร์ (Scientific Committee) ขึ้น อัน

¹¹³ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 83-86.

ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชา เพื่อทำหน้าที่ในการให้ความเห็นเกี่ยวกับคำขอจดทะเบียนและคำคัดค้าน¹¹⁴

ภายหลังจากที่คณะกรรมการยุโรปเห็นชอบให้มีการจดทะเบียนสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วนั้น จะมีการประกาศสิ่งที่ได้รับการจดทะเบียนไว้ในวารสารทางการของสหภาพยุโรป (official Journal of the European Communities) ซึ่งย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป รวมตลอดจนประเทศภาคีสมาชิกอื่น และประเทศที่สาม ในการที่จะพิจารณาส่วนได้เสียโดยชอบธรรมของตน หากพบข้อบกพร่องในสิทธิบัตรประการใด ยังดำเนินการคัดค้านการจดทะเบียนได้ภายในระยะเวลา 6 เดือน นับจากได้จดทะเบียน แต่หากไม่มีการคัดค้านดังกล่าว สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นก็จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อเนื่องไป¹¹⁵

จะเห็นได้ว่าวิธีการได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย The Council Regulation 510/2006 ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีรายละเอียดที่ชัดเจนอย่างยิ่ง อีกทั้งยังมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นทำหน้าที่เฉพาะทางด้านการพิจารณาหลักฐานอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นระบบและกลไกที่ช่วยทำให้การพิจารณาคำขอจดทะเบียนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว นอกจากนี้ ขั้นตอนการอนุญาตให้คัดค้านภายหลังจากการจดทะเบียนได้ยังช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในสิ่งที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว ซึ่งอาจพึงทราบถึงข้อมูลการจดทะเบียนอีกด้วย

5.1.3 ขอบเขตการคุ้มครอง

สำหรับขอบเขตการคุ้มครองนั้น บทบัญญัติมาตรา 13 ข้อ 1 และข้อ 2¹¹⁶ แห่งกฎหมาย The Council Regulation 510/2006 ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

¹¹⁶ Article 13 Protection

1. Registered names shall be protected against:

(a) any direct or indirect commercial use of a registered name in respect of products not covered by the registration in so far as those products are comparable to the products registered under that name or in so far as using the name exploits the reputation of the protected name;

หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายฉบับนี้ย่อมมีสิทธิในการหวงกันมิให้บุคคลอื่นมาแสวงหาประโยชน์ทางการค้าทั้งหลายจากความมีชื่อเสียงในสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของตน และมีสิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้มาละเมิดสิทธิของตนได้ อีกทั้งบุคคลอื่นก็ไม่มีสิทธิใช้โดยบิดเบือนไปในทางที่ผิด หรือลอกเลียนแบบ แปลความ หรือแสดงออกซึ่งถ้อยคำในทำนอง “แบบ”, “ชนิด”, “โดยวิธีการเดียวกับ”, “โดยกระบวนการผลิตเดียวกับ”, “เหมือน” หรือ “คล้าย” สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนไว้ตามกฎหมายนี้แล้ว นอกจากนี้ สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนแล้วยังได้รับการคุ้มครองทำให้ไม่ตกเป็นชื่อสามัญอีกด้วย

จากมาตรการทางกฎหมายของกลุ่มสหภาพยุโรป พบว่าคำนิยามทั้งสามเป็นการบัญญัติศัพท์กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (exclusive right) ของผู้ทรงสิทธิในอันที่จะใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่สื่อถึงภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้เป็นการเฉพาะว่าเป็นสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรณีใดกรณีหนึ่งตามคำนิยาม ซึ่งสามารถสร้างขอบเขตการป้องกันการแสวงหาประโยชน์ทางการค้าไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมจากผู้ที่ไม่มิสิทธิตามกฎหมาย อันอาจเป็นการกระทำซึ่งเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อีกทั้งการคุ้มครองสิ่งทั้งสามดังกล่าวยังทำให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนถึงข้อมูลสินค้าว่าเป็นสินค้าที่ผลิตในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ ในทุกขั้นตอนการผลิต หรือเพียงบางขั้นตอนการผลิต ตลอดจนการที่ผู้บริโภคเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งที่มาของสินค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่มาจากต่างประเทศ ซึ่งต้องอาศัยช่องทางใน

-
- (b) any misuse, imitation or evocation, even if the true origin of the product is indicated or if the protected name is translated or accompanied by an expression such as ‘style’, ‘type’, ‘method’, ‘as produced in’, ‘imitation’ or similar;
 - (c) any other false or misleading indication as to the provenance, origin, nature or essential qualities of the product, on the inner or outer packaging, advertising material or documents relating to the product concerned, and the packing of the product in a container liable to convey a false impression as to its origin;
 - (d) any other practice liable to mislead the consumer as to the true origin of the product. Where a registered name contains within it the name of an agricultural product or foodstuff which is considered generic, the use of that generic name on the appropriate agricultural product or foodstuff shall not be considered to be contrary to points (a) or (b) in the first subparagraph.
2. Protected names may not become generic.

การขนส่งที่อาจก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกอันนำไปสู่ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) ผู้บริโภคย่อมมีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าที่เหมาะสมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยอาจเลือกสินค้าที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ เอง หรือในอีกแง่มุมด้านผู้ผลิตสินค้าที่นำสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาแปรรูปอาจอาศัยข้อมูลการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นำมาวางแผนด้านการขนส่งวัตถุดิบอย่างเหมาะสมอันมีส่วนช่วยลดปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการขนส่งได้ทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นประกอบไปด้วยสองปัจจัยที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาของมนุษย์ และปัจจัยด้านวัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมให้เกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวสินค้า ซึ่งในส่วนของงานหัตถกรรมหรืองานฝีมือต่าง ๆ ที่อาจตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ล้วนอาศัยปัจจัยการผลิตด้านภูมิปัญญาของมนุษย์มากกว่าด้านวัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติ การยึดโยงความสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์จึงอาจเกิดข้อสงสัยได้ในกรณีที่มีการนำเข้าวัตถุดิบในการผลิต อย่างไรก็ตาม งานดังกล่าวก็อาศัยชื่อเสียงจากชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิตสินค้า ยึดโยงชื่อเสียงของแหล่งภูมิศาสตร์ต้นกำเนิดสินค้าไว้ด้วยรากเหง้าแห่งองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มสังคมมนุษย์ ดังนั้น การรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษของกลุ่มสหภาพยุโรปจึงสามารถช่วยธำรงรักษางานเหล่านี้ไว้ได้ โดยเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืนในแง่มุมที่มนุษย์เองก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม และมีความต้องการรักษาผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันโดยที่จะต้องไม่ทำให้ผลประโยชน์ของคนรุ่นต่อไปเสียหาย

ส่วนขอบเขตการคุ้มครองตามกฎหมาย The Council Regulation 510/2006 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วตามกฎหมายนี้ย่อมมีสิทธิเหนือไปกว่าเครื่องหมายการค้าโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าเครื่องหมายการค้าที่คาบเกี่ยวกับสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ สิ่งใดได้รับการจดทะเบียนไว้ก่อน และการคุ้มครองสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวก็มีระดับการคุ้มครองกำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับความตกลงทริปส์มาตรา 23 ที่ใช้คุ้มครองเฉพาะสินค้าประเภทไวน์ หรือสุราเท่านั้น หากแต่กฎหมาย The Council Regulation 510/2006 มีการกำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าที่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ดังกล่าวกว้างกว่า โดยกำหนดให้ครอบคลุมไปถึงสินค้าอาหารและผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อใช้ในการบริโภคของมนุษย์

5.2 ประเทศอินเดีย

อินเดียมีกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบของกฎหมายเฉพาะ (*Sui generis law*) ได้แก่ The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 และกฎเกณฑ์การจดทะเบียน และการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2545 (The Geographical Indications of Goods (registration and protection) Rules, 2002) ซึ่งถึงแม้ว่าอินเดียจะไม่ได้มีสินค้าจำพวกไวน์หรือสุราที่มีคุณลักษณะเฉพาะโดดเด่นดังเช่นประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หากแต่อินเดียก็มีฐานทรัพยากรชีวภาพที่หลากหลายอันสามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าจำพวกชา ได้แก่ ชาดาร์จีลิง (Darjeeling Tea) ที่ได้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชนิดแรกของอินเดีย หรือสินค้าประเภทข้าวที่มีคุณภาพแตกต่างจากแหล่งทางภูมิศาสตร์อื่น ๆ ของโลก และเป็นสินค้าซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังแพร่หลาย ทำให้อินเดียได้ตรากฎหมายสองฉบับนี้ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในอินเดีย ตลอดจนมีมาตรการป้องกันไม่ให้นำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปแสวงหาประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิ อีกทั้งยังมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ถูกหลอกลวง นอกจากนี้ยังมีเจตนารมณ์ที่มุ่งให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียสามารถไปขอจดทะเบียนในประเทศอื่น ๆ ที่เป็นภาคีสมาชิกองค์การการค้าโลกได้อีกด้วย¹¹⁷

เมื่อพิจารณาถึงการอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะเห็นได้ว่าประเทศอินเดียได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงทริปส์และอนุสัญญากรุงปารีส แต่ไม่ได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงลิสบอน และก็ไม่ได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกในข้อตกลงแมดริดและพิธีสารแมดริดด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศอินเดียมีแนวโน้มที่จะอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศของให้สอดคล้องกับความตกลงทริปส์อันจะได้วิเคราะห์ต่อไป

5.2.1 สิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครอง

ในมาตรา 2 แห่งกฎหมาย The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้สินค้าที่จะได้รับการคุ้มครองใช้สัญลักษณ์สิ่ง

¹¹⁷ All India Artisans and Craftworkers Welfare Association (AIACA), **Geographical indications of India socio-economics and development issues**, p. 4-5, Retrieved March 21, 2017 from http://www.switch-asia.eu/fileadmin/user_upload/project_Downloads/Batch_1/policy-briefs-geographical-indications-india-socio-economic-development-issues.

บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องเป็นสินค้าทางธรรมชาติ เช่น สินค้าเกษตร สินค้าจากธรรมชาติ หรือสินค้าที่ผลิตขึ้นในอาณาเขตของประเทศ หรือในภูมิภาค หรือท้องถิ่นนั้น ๆ โดยที่คุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะเฉพาะอื่น ๆ ของสินค้านั้นเป็นส่วนสำคัญเป็นผลมาจากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ รวมถึงในกรณีที่สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ผลิตได้ด้วยการประกอบกิจกรรม หรือการแปรรูป หรือการจัดเตรียมสินค้าที่เกี่ยวข้อง ได้กระทำในอาณาเขตหรือภูมิภาคของประเทศอินเดีย แล้วแต่กรณี¹¹⁸

ทั้งนี้ แม้ชื่อของสินค้าใดก็ตามจะไม่มีถ้อยความของชื่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หรือพื้นที่ของประเทศประกอบอยู่ด้วย แต่อาจพิจารณากำหนดให้เป็นสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอาณาเขตนั้น ๆ ก็ได้ ถ้าหากว่าสินค้านั้นได้มีการใช้ประโยชน์ หรือเป็นสินค้าที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากประเทศ ดินแดน หรือท้องถิ่นดังเช่นว่านั้น¹¹⁹

5.2.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียนั้นกฎหมายอินเดียได้กำหนดไว้ให้จำแนกได้เป็น 2 ระบบ ได้แก่ การคุ้มครองโดยอัตโนมัติซึ่งเกิดจากการใช้ประโยชน์ อันเป็นไปตามระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) และการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยที่ในมาตรา 9 แห่งกฎหมาย the Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 คุณลักษณะดังต่อไปนี้จะไม่สามารถจดทะเบียนได้¹²⁰

¹¹⁸ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประเทศอินเดีย, หน้า 3, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2017 จาก

http://www.ipthailand.go.th/images/781/L_india_5_indication.

¹¹⁹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, เพิ่งอ้าง.

¹²⁰ Prohibition of Registration of Certain Geographical Indications

9. A geographical indication:

- (a) the use of which would be likely to deceive or cause confusion; or
- (b) the use of which would be contrary to any law for the time being in force; or
- (c) which comprises or contains scandalous or obscene matter; or
- (d) which comprise or contains any matter likely to hurt the religious susceptibilities of any class or section of the citizens of India; or
- (e) which would otherwise be disentitled to protection in a court; or

- (1) การใช้ประโยชน์อันมีโอกาสนั้นเป็นไปได้ว่าจะก่อให้เกิดความสับสน
- (2) การใช้ประโยชน์อันเป็นการขัดต่อกฎหมายใด ๆ ที่มีผลใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น
- (3) การประกอบไปด้วยสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องหมายการค้า
- (4) การเป็นสิ่งที่อาจทำลายศาสนาซึ่งเป็นที่ยึดถือของประชากรอินเดียทุกกลุ่มและชนชั้น
- (5) การเป็นสิ่งที่ไม่อาจได้รับความคุ้มครองในศาล
- (6) การเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นชื่อสิ่งสามัญทั่ว ๆ ไป ซึ่งชื่อสามัญ (Generic Names)

ได้แก่ ชื่อของสินค้าที่ถึงแม้ว่าจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสถานที่ หรือดินแดน โดยสินค้าที่มีชื่อดังกล่าวได้ผลิตหรือมีแหล่งกำเนิดมาจากสถานที่หรือดินแดนนั้น ๆ แต่ชื่อของสินค้านั้นได้สูญเสียความบ่งระบุที่จำเพาะเจาะจงถึงแหล่งต้นกำเนิดของสินค้าไปแล้ว และกล่าวได้ว่าชื่อของสินค้านั้นกลายเป็นชื่อสามัญสำหรับสินค้าและบริการนั้น ในอันที่เป็นเครื่องหมายหรือเครื่องหมายแสดงประเภท ชนิด รูปแบบหรือคุณสมบัติของสินค้าไป ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การพิจารณาว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะกลายเป็นชื่อสามัญหรือไม่ พึงต้องอาศัยการพิจารณาจากทุกเหตุปัจจัย รวมถึงสถานการณ์ที่เป็นหรือมีอยู่ในภูมิภาค ดินแดน หรือในสถานที่ซึ่งชื่อนั้นมีที่มาจากแหล่งกำเนิด และในพื้นที่ที่มีการใช้สินค้านั้นหรือเป็นเครื่องหมายที่แสดงอยู่บนตัวสินค้า หรือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่อาจได้รับความคุ้มครองภายในประเทศต้นกำเนิด หรือที่ซึ่งไม่มีการใช้ในประเทศต้นกำเนิดนั้น ๆ เป็นอาทิ

- (7) การเป็นสิ่งที่แม้ว่าจะได้รับการยอมรับว่าเป็นสินค้าที่มีต้นกำเนิดมาจากอาณาเขต ดินแดน หรือท้องถิ่นแห่งหนึ่ง แต่มีการนำเสนอออกสู่สาธารณชนที่ไม่ถูกต้อง โดยได้นำเสนอว่าสินค้านั้นดังกล่าวมาจาก หรือมีต้นกำเนิดมาจากอาณาเขต ดินแดน หรือท้องถิ่นอื่น

สำหรับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศนั้น สามารถขอจดทะเบียนคุ้มครองในอินเดียได้ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 84 แห่งกฎหมาย The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 โดยจะต้องได้มีการจดทะเบียนในประเทศซึ่งเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์หรืออนุสัญญากรุงปารีสซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศอินเดียเป็นภาคี

(f) which are determined to be generic names or indications of goods and are, therefore, not or ceased to be protected in their country of origin, or which have fallen into disuse in that country; or

(g) which although literally true as to the territory, region or locality in which the goods originate, but falsely represent to the persons that the goods originate in another territory, region or locality, as the case may be, shall not be registered as a geographical indication.

สมาชิกนั้นมาก่อน ทั้งนี้ ผู้ที่ยื่นคำขอจะยื่นเรื่องดำเนินการเองหรืออาจแต่งตั้งตัวแทนหรือผู้รับมอบอำนาจตามกฎหมายให้ดำเนินการแทนก็ย่อมกระทำได้¹²¹

5.2.3 ขอบเขตการคุ้มครอง

สำหรับขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายอินเดียนั้น ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญในมาตรา 10 แห่งกฎหมาย the Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 ให้ผู้ที่จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายถูกต้องครบถ้วนจนได้รับการคุ้มครองแล้วย่อมเป็นเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว และผู้ใช้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือผู้ใช้ที่มีสิทธิในทำนองเดียวกันนั้น ก็ย่อมมีขอบเขตอำนาจแห่งสิทธิในอันที่จะได้รับชดใช้ความเสียหายซึ่งเกิดจากการกระทำละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และหากมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งเหมือนหรือคล้ายกันอย่างยิ่ง สิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นของบุคคลหนึ่งย่อมไม่อาจยกขึ้นกล่าวอ้างเพื่อใช้ยันอีกบุคคลหนึ่งได้ เพียงเพราะว่าได้มีการจดทะเบียนไว้แล้ว แต่ให้ถือว่าแต่ละคนมีสิทธิเช่นเดียวกันเสมือนว่าต่างก็เป็นเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นแต่เพียงผู้เดียวด้วย¹²²

¹²¹ Special Provisions Relating to Applications for Registration from Citizens of Convention Countries

84 (1) With a view to the fulfilment of a treaty, convention or arrangement with any country or a country which is a member of a group of countries or union of countries or Inter Governmental Organisations outside India which affords to citizens of India similar privileges as granted to its own citizens, the Central Government may, by notification in the Official Gazette, declare such country or group of countries or union of countries or Inter-Governmental Organisations to be a convention country or convention countries for the purposes of this Act.

¹²² Registration of Homonymous Geographical Indications

10. Subject to the provisions of Section 7, a homonymous geographical indication may be registered under this Act, if the Registrar is satisfied, after considering the practical conditions under which the homonymous indication in question shall be differentiated from other homonymous indications and the need to ensure equitable treatment of the producers of the goods concerned, that the

ทั้งนี้ ในมาตรา 18 แห่งกฎหมาย The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 ได้กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วนั้นมีความคุ้มครอง 10 ปี โดยสามารถต่ออายุความคุ้มครองได้ หากดำเนินการภายในระยะเวลา 6 เดือนก่อนวันสิ้นอายุความคุ้มครอง และอาจขอผ่อนปรนเวลาออกไปอีก 6 เดือนนับจากวันสิ้นอายุความคุ้มครองแล้ว¹²³ ซึ่งในมาตรา 22 ได้กำหนดให้ช่วงระยะเวลาที่กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว หากมีผู้กระทำการดังต่อไปนี้ ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียน¹²⁴

consumers of such goods shall not be confused or misled in consequence of such registration.

¹²³ Duration, Renewal, Removal and Restoration of Registration

18.—(1) The registration of a geographical indication shall be for a period of ten years, but may be renewed from time to time in accordance with the provisions of this section.

...

Provided that the Registrar shall not remove the geographical indication or the authorised user, as the case may be, from the register, if an application is made in the prescribed form and the prescribed fee and surcharge is paid within six months from the expiration of the last registration of the geographical indication or the authorised user, as the case may be, and shall renew the registration of geographical indication or the authorized user, as the case may be, for a period of ten years under sub-section (3).

¹²⁴ Infringement or Registered Geographical Indications

22.—(1) A registered geographical indication is infringed by a person who, not being an authorised user thereof,—

(a) uses such geographical indication by any means in the designations or presentation of goods that indicates or suggests that such goods originate in a geographical area other than the true place of origin of such goods in a manner which misleads the persons as to the geographical origin of such goods; or

(b) uses any geographical indication in such manner which constitutes an act of unfair competition including passing off in respect of registered geographical indication.

Explanation 1:—For the purposes of this clause, “act of unfair competition” means any act of competition contrary to honest practices in industrial or commercial matters.

Explanation 2:—For the removal of doubts, it is hereby clarified that the following acts shall be deemed to be acts of unfair competition, namely:—

(i) all acts of such a nature as to create confusion by any means whatsoever with the establishment, the goods or the industrial or commercial activities, of a competitor; No Action for Infringement of Unregistered Geographical Indication. (ii) false allegations in the course of trade of such a nature as to discredit the establishment, the goods or the industrial or commercial activities, of a competitor; (iii) geographical indications, the use of which in the course of trade is liable to mislead the persons as to the nature, the manufacturing process, the characteristics, the suitability for their purpose, or the quantity, of the goods;

(c) uses another geographical indication to the goods which, although literally true as to the territory, region or locality in which the goods originate, falsely represents to the persons that the goods originate in the territory, region or locality in respect of which such registered geographical indication relates.

(2) The Central Government may, if it thinks necessary so to do for providing additional protection to certain goods or classes of goods under sub-section (3), by notification in the Official Gazette, specify such goods or class or classes of goods, for the purposes of such protection.

(3) Any person who is not an authorised user of a geographical indication registered under this Act in respect of the goods or any class or classes of goods notified under subsection

(2), uses any other geographical indication to such goods or class or classes of goods not originating in the place indicated by such other geographical indication or uses such other geographical indication to such goods or class or classes of goods

(1) การกระทำของบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียน ซึ่งได้แก่ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ว่าด้วยวิธีการใด ๆ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวมีต้นกำเนิดอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ โดยที่เป็นการหลอกลวงให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้า หรือเป็นการใช้ในลักษณะที่ก่อให้เกิดการแข่งขันอันไม่เป็นธรรม ตลอดจนการลงขายซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียน และการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมย่อมหมายถึงการกระทำที่ขัดต่อการปฏิบัติโดยสุจริตในทางอุตสาหกรรมหรือทางการค้า กล่าวคือเป็นการกระทำทุกกรณีที่อาจก่อให้เกิดความสับสนในต้นกำเนิดของสินค้า หรือการดำเนินการทางการค้าหรืออุตสาหกรรมของคู่แข่ง โดยวิธีใดก็ตาม การใช้ข้อกล่าวอ้างในทางการค้าที่ไม่ถูกต้องเพื่อเป็นการทำลายชื่อเสียงของสินค้า คุณลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรืออุตสาหกรรม หรือกิจการทางการค้าของคู่แข่ง การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติที่มีความรับผิดชอบต่อการทำให้บุคคลเข้าใจผิดในกระบวนการผลิต ลักษณะเฉพาะ ซึ่งเหมาะสมต่อวัตถุประสงค์หรือคุณภาพของสินค้า รวมถึงการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในทางการค้าที่เป็นการลงสาธารณชนถึงแหล่งกำเนิดสินค้า อันเชื่อมโยงกับกระบวนการในการผลิตสินค้า คุณลักษณะของสินค้า อรรถประโยชน์ของสินค้า และคุณภาพของสินค้า

(2) การกระทำของบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับจดทะเบียน ซึ่งเกี่ยวกับสินค้าหรือจำพวกของสินค้า อันได้แก่การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แห่งหนึ่งกับสินค้าหรือจำพวกของสินค้าอีกแห่งหนึ่ง โดยสินค้านั้นมิได้มีแหล่งกำเนิดอยู่ในสถานที่ที่เชื่อมโยงกับสินค้าที่ได้รับ ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แห่งแรก หรือเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบบหนึ่งกับสินค้าหรือจำพวกของสินค้าเพื่อแสดงให้เห็นว่าสินค้าหรือจำพวกสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในสถานที่ที่เชื่อมโยงกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ หรืออาจเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หนึ่งกับสินค้าหรือ

even indicating the true origin of such goods or uses such other geographical indication to such goods or class or classes of goods in translation of the true place of origin or accompanied by expression such as “kind”, “style”, “imitation”, or the like expression, shall infringe such registered geographical indication.

(4) Notwithstanding anything contained in this section, where the goods in respect of which a geographical indication has been registered are lawfully acquired by a person other than the authorised user of such geographical indication, further dealings in those goods by such person including processing or packaging, shall not constitute an infringement of such geographical indication, except where the condition of goods is impaired after they have been put in the market.

หรือจำพวกของสินค้าอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจได้ว่า สินค้าหรือจำพวกของสินค้านั้น ๆ มีแหล่งกำเนิดหรือรูปแบบ คุณลักษณะ เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

นอกจากนี้ ตามมาตรา 22 (4) ยังได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญด้วยว่า สำหรับการกระทำของบุคคลผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการแปรรูปสินค้า หรือการบรรจุภัณฑ์ หลังจากที่ได้มีการนำเข้าสู่ตลาดแล้ว หากปรากฏว่าสินค้านั้นมีคุณภาพน้อยลง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาถึงสภาพของสินค้าแล้วพบว่าสินค้าถูกทำลาย หรือทำให้เสื่อมค่าลง ก็ย่อมถือเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย

เมื่อมีการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กฎหมายคุ้มครองแล้ว ในหลักกฎหมายมาตรา 67 แห่งกฎหมาย the Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 ได้กำหนดมาตรการในการเยียวยาตามกฎหมายอินเดีย ได้แก่ การร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งคุ้มครองให้หยุดการกระทำอันเป็นละเมิดดังกล่าวโดยอาศัยหลักเกณฑ์การคุ้มครองเครื่องหมายการค้ามาเทียบเคียง อีกทั้งผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังสามารถเรียกร้องค่าเสียหายหรือเรียกค่าผลกำไรที่พึงคำนวณได้ นอกจากนี้ ยังสามารถฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งมอบฉลากหรือเครื่องหมายที่ละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเพื่อให้มีการทำลายหรือลบทิ้งในส่วนที่เป็นการละเมิดได้อีกด้วย¹²⁵

จากหลักกฎหมายอินเดียจะเห็นได้ว่ามีหลักเกณฑ์เงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครองที่มีรายละเอียดชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงการให้คำจำกัดความว่า “ชื่อสามัญ” ซึ่งไม่อาจได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ และในส่วนของคำจำกัดความการกระทำอันเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว ตลอดจนคำนิยามที่ครอบคลุมถึงการกระทำอันเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมในหลากหลายกรณี

อย่างไรก็ตาม แม้อินเดียจะมีกฎหมายที่ชัดเจนถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ก็ประสบปัญหาการถูกละเมิดกรณีข้าวบาสมาติ (Basmati) ซึ่งได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แล้ว อันเนื่องมาจากการมีคุณลักษณะเฉพาะที่มีชื่อเสียงเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ อันได้แก่ เมล็ดข้าวที่เรียวยาว มีกลิ่นหอมเฉพาะแตกต่างจากข้าวชนิดพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้มา

¹²⁵ Relief in Suit for Infringement or for Passing Off

67.—(1) The relief which a court may grant in any suit for infringement or for passing off referred to in section 66 includes injunction (subject to such terms, if any, as the court thinks fit) and at the option of the plaintiff, either damages or account of profits, together with or without any order for the delivery-up of the infringing labels and indications for destruction or erasure.

จากการเพาะปลูกบริเวณส่วนล่างของเทือกเขาหิมาลัยในอินเดียและปากีสถาน ที่มีภูมิอากาศหนาวเย็นและมีดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสม โดยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งต่อการเป็นสินค้าส่งออกของทั้งสองประเทศ แต่ข้อเท็จจริงกลับปรากฏว่าบริษัท RiceTec สหรัฐอเมริกาได้อาศัยชื่อเสียงข้าวบาสมาดิไปขอรับสิทธิบัตรพันธุ์ข้าวที่ปลูกในอเมริกาและมิได้มีคุณภาพดั่งเช่นข้าวบาสมาดิของอินเดียและปากีสถาน ทำให้มูลค่าการส่งออกข้าวบาสมาดิของทั้งสองประเทศลดลงซึ่งแสดงให้เห็นเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ถึงการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าข้าวนี้¹²⁶

จากกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกานำเข้าข้าวบาสมาดิไปแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ก็เป็นเพราะสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกับประเทศอินเดีย และการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยไม่เป็นธรรมต่อชุมชนผู้ผลิตข้าวบาสมาดิที่ประเทศอินเดียและประเทศปากีสถานนี้ ก็ย่อมทำให้เกิดปัญหาารุนแรงที่ตามมาคือปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งขัดต่อหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงนับได้ว่าการที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมในประเทศหนึ่ง อาจส่งผลกระทบทำให้อีกประเทศหนึ่งสูญเสียโอกาสในการพัฒนาตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากมีกฎเกณฑ์ในการจดทะเบียนในระดับระหว่างประเทศโดยอาศัยมาตรฐานการคุ้มครองที่ประสานกับกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายภายในประเทศของแต่ละประเทศได้อย่างเหมาะสม ก็ย่อมเป็นหนทางที่ดีในอันที่จะปกป้องคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศหนึ่งมิให้อีกประเทศหนึ่งกระทำการละเมิด และช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างประเทศได้

นอกจากนี้ ประเทศอินเดียยังมีตัวอย่างการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มุ่งหวังผลในด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไปพร้อม ๆ กับการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองด้วย ได้แก่ กรณีกาแพพันธุ์โรบัสตา (Robusta) ซึ่งเป็นกาแพที่นิยมปลูกในบริเวณพื้นที่ร่มเงาในแหล่งภูมิศาสตร์ Kodagu โดยที่ในส่วนของข้อกำหนดในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับกาแพในพื้นที่ดังกล่าวคือการรักษาระบบนิเวศน์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งผู้ปลูกกาแพที่ได้รับการคุ้มครองก็ต้องมีองค์ความรู้และมินวัตกรรมเพื่อรักษาคุณภาพเมล็ดกาแพที่ผู้บริโภคนิยม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยงาน

¹²⁶ Kranti Mulik และ John M. Crespi, “Geographical indications and the trade related intellectual property rights agreement (TRIPS): A case study of Basmati Rice exports”, *Journal of Agricultural & Food Industrial Organization*, 9 (1(4)): 432, Retrieved March 21, 2017 from http://lib.dr.lastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1503&context=econ_las_pubs.

ส่งเสริมการตลาดกาแฟ และแนวทางที่ดีที่สุดคือการอาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นกลจักรในการส่งเสริมการตลาดระหว่างประเทศสำหรับสินค้าดังกล่าวด้วย¹²⁷

5.3 ประเทศไทย

ประเทศไทยแต่เดิมนั้นยังไม่มีกฎหมายเฉพาะ (*sui generis law*) สำหรับคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากแต่มีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่สามารถนำมาใช้ตีความช่วยคุ้มครองมิให้ผู้บริโภคถูกหลอกลวงในการโฆษณาหรือการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิด และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ที่ใช้คุ้มครองเครื่องหมายที่ใช้สำหรับแยกแยะความแตกต่างของสินค้าได้ซึ่งมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนเป็นสำคัญ แต่กฎหมายทั้งสองฉบับยังไม่สอดคล้องกับความตกลงทริปส์ มาตรา 22 ในกรณีที่ไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แสดงถึงแหล่งกำเนิดสินค้าที่ถูกต้อง หากแต่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้า อีกทั้งยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนครอบคลุมไปถึงคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์¹²⁸ ทำให้สินค้าหลายประเภทของประเทศไทยอาจไม่ได้รับการคุ้มครองในลักษณะที่เป็นการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในต่างประเทศได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในกฎหมายเฉพาะ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์จึงได้เลือกอนุวัติการบัญญัติกฎหมายเฉพาะที่กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ให้ชัดเจนและสอดคล้องกับความตกลงทริปส์ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ซึ่งกฎหมายเฉพาะดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้

¹²⁷ A Chethana, et al., “Geographical indications for Kodagu coffee-A socio-economic feasibility analysis”, **Agricultural Economics Research Review**, 23 (1): 102–103.

¹²⁸ ปัจฉิมา ธนสันติ, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ดินแดนแห่งการสืบสารวัฒนธรรมประเพณีและโอกาสทางการค้า, เอกสารบันทึกเวทีการสัมมนา, ณ โรงแรมอมิฟิเรียลวินส์ปาร์ค เมื่อวันที่ 28-29 มิถุนายน 2549, อ่างโน ตะวัน เดชภิรัตน์มวงคง, **การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป**, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, หน้า 12.

5.3.1 สิ่งที่ได้รับความคุ้มครอง

ตามมาตราในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า

“สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว”

จากนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทยนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะเข้ากับแหล่งภูมิศาสตร์เสมอ ด้วยวิธีการบ่งระบุชื่อทางภูมิศาสตร์หรือสัญลักษณ์แทนแหล่งภูมิศาสตร์ เพื่อสื่อสารไปถึงผู้บริโภคว่าสินค้าเกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ทั้งนี้ ไม่มีหลักเกณฑ์ใดตามกฎหมายไทยที่กำหนดว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะนำมาขึ้นทะเบียนได้ต้องมีชื่อเสียงหรือมีการใช้งานมาก่อนที่จะมีการขึ้นทะเบียน และไม่มีหลักเกณฑ์ข้อห้ามการใช้ชื่อสายพันธุ์พืชหรือสัตว์เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ลักษณะต้องห้ามขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันได้แก่การตกเป็นชื่อสามัญของสินค้ากรณีหนึ่ง และอีกกรณีหนึ่งคือสิ่งซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐ

5.3.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง

สำหรับเงื่อนไขและวิธีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนเสียก่อนจึงจะได้รับความคุ้มครอง โดยที่ในมาตรา 7 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่เป็นนิติบุคคลและมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมตลอดพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์ หรือบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล ที่ประกอบการค้าสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น รวมถึงกลุ่มหรือองค์กรผู้บริโภค เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ใช่อำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น หากแต่ควรต้องอาศัยการประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อจัดทำแผนการเตรียมความพร้อมก่อนยื่นคำขอขึ้นทะเบียน

กรณีสินค้าของต่างประเทศที่ประสงค์จะนำมาขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทยฉบับนี้ ก็มีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 6 ซึ่งบัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ต้องมีหลักฐานปรากฏชัดเจน

ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวก็ได้รับการคุ้มครองมาแล้วในต่างประเทศด้วย โดยจะต้องมีการใช้ต่อเนื่องกันมาจนกระทั่งถึงวันที่ยื่นเรื่องขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทย ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ เพราะมีการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศเช่นเดียวกับของคนไทย

ส่วนรายละเอียดในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ตามข้อ 9 แห่งกฎกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน การประกาศโฆษณา การคัดค้าน และการโต้แย้งคำคัดค้านการขึ้นทะเบียน การอุทธรณ์และการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2547 ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ในคำขอจะต้องมีการแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเอง, ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นที่ผู้ชี้เรียกหรือแทนแหล่งภูมิศาสตร์, รายการสินค้าที่จะใช้กับสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, รายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, รายละเอียดที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับแหล่งภูมิศาสตร์, รายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งของแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียน และรายละเอียดแสดงการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนไว้บนฉลากสินค้า ซึ่งรายการดังกล่าวล้วนเป็นสิ่งที่ชุมชนผู้ผลิตสินค้าจะต้องร่วมมือกันในการรวบรวมหลักฐานการพิสูจน์ถึงความเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องกับแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ให้ชัดเจน ทั้งปัจจัยที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงปัจจัยที่มาจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าด้วย

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ประกอบกับข้อ 9 แห่งกฎกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน การประกาศโฆษณา การคัดค้านและการโต้แย้งคำคัดค้านการขึ้นทะเบียน การอุทธรณ์ และการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2547 แล้ว ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า หากเป็นสินค้าต่างประเทศที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเครื่องหมายการค้า ไม่ว่าจะเป็นเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมก็ตาม ซึ่งเครื่องหมายนั้นมีเงื่อนไขการใช้งานต่อเนื่องตามมาตรา 6 แห่งบทบัญญัตินี้ การจะนำมาขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายไทยข้างต้น จะต้องพิจารณาด้วยว่าหลักเกณฑ์แห่งการคุ้มครองเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมดังกล่าวจำเป็นต้องมีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิชุมชน ด้วยการอาศัยข้อเท็จจริงถึงความเชื่อมโยงคุณลักษณะพิเศษของสินค้าเข้ากับแหล่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ทำการผลิตสินค้าในทำนองเดียวกับหลักเกณฑ์ข้อ 9 ข้างต้น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเสมอภาคกันในการใช้และการตีความกฎหมาย โดยสอดคล้องกับหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ และหลักปฏิบัติแก่ชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง ที่ปรากฏอยู่ในความตกลงทริปส์อย่างแท้จริง ดังที่ได้นำเสนอถึงหลักทั้งสองแล้วในบทที่ 1 ยิ่งไปกว่านั้น หากความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจด

ทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศแล้ว การผ่านการจดทะเบียนตามความตกลงทริปส์ก็สามารถช่วยอำนวยความสะดวกต่อการพิจารณาให้ความคุ้มครองสินค้าของต่างประเทศได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

5.3.3 ขอบเขตการคุ้มครอง

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 นั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์ขอบเขตการคุ้มครองไว้ใน 2 ระดับ ซึ่งสอดคล้องกับความตกลงทริปส์ อันได้แก่

5.3.3.1 ระดับทั่วไป

เป็นการคุ้มครองสำหรับสินค้าทั่ว ๆ ไป โดยในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้การกระทำที่ถือเป็นการละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทนี้ ได้แก่

- (1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มีได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น
- (2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่น ๆ ของสินค้านั้น กล่าว เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น

อย่างไรก็ตามการกระทำตาม (1) หรือ (2) ก่อนวันขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กฎหมายจะไม่ถือเป็นการละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

5.3.3.2 ระดับเฉพาะ

เป็นการคุ้มครองสำหรับสินค้าเฉพาะอย่าง ซึ่งมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ประกอบกับกฎกระทรวงพาณิชย์ กำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่าง และกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 กำหนดให้เป็นการคุ้มครองสำหรับสินค้าประเภทข้าว ไหม สุรา และไวน์ โดยที่ลักษณะการกระทำละเมิดสินค้านั้นประเภทดังกล่าว ได้แก่ การที่แม้จะแสดงให้ทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริงของสินค้าซึ่งรวมถึงการใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกัน ประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้น แต่ก็เป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่

ไม่ได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนด้วย เช่น ข้าวหอมมะลิแบบเดียวกับข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ฯลฯ

นอกจากนี้ สินค้าประเภทข้าว ไหม สุรา หรือไวน์ที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนหรือพ้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้าดังกล่าวที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว หรืออยู่ระหว่างดำเนินการขึ้นทะเบียนแต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกันนั้น สินค้าที่ขอขึ้นทะเบียนรายหลังจะต้องระบุแหล่งภูมิศาสตร์และประเทศที่ผลิตสินค้าไว้ท้ายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้ชัดเจนด้วย

สำหรับแนวทางการใช้บังคับกฎหมายของประเทศไทยตามหลักเกณฑ์ที่ได้เสนอมาช้างต้นนั้น เริ่มพัฒนามาจากการพยายามแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนของชื่อเสียงสินค้าบางประการ โดยจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนรับรองคุณภาพสินค้าท้องถิ่นที่มีความใกล้เคียงอย่างยิ่งกับสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยมีการริเริ่มโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลไทยหลายยุคหลายสมัยได้ให้ความสำคัญมาก เพื่อดำเนินโครงการขับเคลื่อนการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพิ่มการกระจายรายได้ด้วยการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างจุดแข็งให้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง Model การพัฒนา OTOP สุ่มิติใหม่ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งให้ข้อค้นพบในทางตรงกันข้ามกับเป้าหมายของการส่งเสริมสินค้า OTOP ว่า ผู้ประกอบการ OTOP มักไม่ได้ใช้ภูมิปัญญา และวัตถุดิบในชุมชนในการผลิตสินค้า ขาดการสร้างเรื่องราวของภูมิปัญญาในการพัฒนาสินค้า ทำให้สินค้าขาดอัตลักษณ์ชุมชนจึงไม่น่าสนใจ อีกทั้งยังขาดการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการผลิตสินค้า ตลอดจนขาดความรู้ ทักษะด้านการบริหารจัดการกลุ่ม โดยรอพึ่งความช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นสำคัญ¹²⁹

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงผลการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ผู้วิจัยเห็นว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมสามารถนำมาแก้ไข้ปัญหาของสินค้า OTOP ได้ เพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งในการยึดโยงแหล่งภูมิศาสตร์ไว้กับคุณสมบัติพิเศษของสินค้า จึงช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำมาพัฒนาสินค้า ส่งเสริมการรักษาความยั่งยืนของการบริโภควัตถุดิบในชุมชนผู้ผลิต ตลอดจนเป็นกลไกหนึ่งในการส่งเสริมสังคมพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลกัน โดยชุมชนผู้ผลิตเองจะต้องมีกระบวนการควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานการผลิตสินค้าที่มีความจำเพาะเจาะจงเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ตลอดจนจะต้องเป็นเงื่อนไขการบริหารจัดการสิทธิชุมชนที่ยอมรับร่วมกันในชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย

¹²⁹ กรมการพัฒนาชุมชน, รายงานผลการศึกษา เรื่อง Model การพัฒนา OTOP สุ่มิติใหม่, (กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2560), หน้า 1, 164.

ส่วนหลักเกณฑ์ตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่ามีรายละเอียดสอดคล้องกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 2 ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรอย่างยิ่งที่จะกำหนดให้สินค้าบางประเภท มีการคุ้มครองในระดับเฉพาะตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ด้วยเหตุที่ลักษณะผู้ประกอบการไทยมักมีการลอกเลียนแบบสินค้าในท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก เมื่อเห็นว่าสินค้าในท้องถิ่นใดขายได้ปริมาณมาก ท้องถิ่นอื่นโดยเฉพาะละแวกใกล้เคียงก็จะดำเนินการเลียนแบบผลิตสินค้าขายทำนองเดียวกัน แต่ข้อจำกัดของแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้าอาจทำให้คุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไป ซึ่งมีผลสะท้อนได้จากกรณีปัญหาการใช้เครื่องหมายรับรอง OTOP ที่ยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการผลิตสินค้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ หากมีการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามหลักเกณฑ์นี้ ก็ช่วยลดภาระการพิสูจน์ถึงการละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ดีขึ้น จึงเป็นการช่วยป้องกันมิให้เกิดการอาศัยความมีชื่อเสียงของสินค้ามาแสวงหากำไรโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องแท้จริงของข้อมูลความเชื่อมโยงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ ก็เป็นเพราะถ้อยคำ ดังเช่น “ชนิด”, “ประเภท” หรือ “แบบ” เดียวกันกับสินค้าที่ได้ขึ้นทะเบียน ล้วนเป็นถ้อยคำที่ชี้วัดได้ยากว่าในบรรดาผู้บริโภคทั้งหลายต่างเห็นตรงกันเป็นชนิด, ประเภท หรือแบบ นั้นด้วยหรือไม่ เมื่อวัดได้ยากแล้วหากอนุญาตให้ใช้คำเหล่านี้ก็จะเกิดข้อถกเถียงได้ว่าผู้ที่ใช้คำเหล่านี้ประกอบกับสินค้าของตนมีเจตนาจะทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้าหรือไม่ ในทางกลับกัน หากเป็นไปตามกลไกมาตรา 28 คือไม่อนุญาตให้ใช้คำทำนองเหล่านี้เลย ก็จะสะท้อนให้เห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ได้ผ่านการคัดกรองข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง จึงเหมาะสมที่กฎหมายจะอนุญาตให้ชุมชนท้องถิ่นอันเป็นแหล่งกำเนิดสินค้าแต่เพียงแหล่งภูมิศาสตร์เดียวเท่านั้นที่จะสามารถนำสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปแสวงหาประโยชน์ได้

อีกทั้งจะเห็นได้ว่าประเภทของสินค้าตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มีการกำหนดไว้เกินกว่าประเภทของสินค้าที่กำหนดไว้ตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องพิจารณาไปถึงการปกป้องตลาดไปคู่ขนาดกับการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยที่รองศาสตราจารย์ ดร. จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจกลายเป็นอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดหรืออาจตัดโอกาสบางชุมชนที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือทางการตลาด อันเนื่องมาจากที่ชุมชนนั้นผลิตสินค้าที่มีลักษณะบางประการแตกต่างไปจากข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้าที่ได้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ หรือเพราะ

ชุมชนนั้นตั้งอยู่นอกพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ในกรณีขึ้นทะเบียน”¹³⁰ ดังนั้น จึงเห็นว่าสินค้าที่จะนำมากำหนดให้คุ้มครองตามมาตรา 28 ได้ ควรต้องเป็นสินค้าที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศอย่างมีนัยสำคัญเพียงพอที่จะต้องใช้กลไกเฉพาะนี้เป็นตัวสนับสนุนความยั่งยืนในชื่อเสียงของสินค้า โดยอาศัยหลักความเสมอภาคกันในสังคมมาพิจารณาว่าแหล่งภูมิศาสตร์ของชุมชนใดมีจุดเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงชื่อเสียงของสินค้าที่เหมาะสมกับการให้ความคุ้มครองมากกว่ากัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าเมื่อพิจารณาภาพรวมหลักเกณฑ์ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ดังที่ปรากฏในความตกลงทริปส์แล้วจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีข้อห้ามขึ้นทะเบียนชื่อสามัญของสินค้า ซึ่งความตกลงทริปส์อนุญาตให้ขึ้นทะเบียนได้ โดยในความตกลงทริปส์จะอนุญาตภายใต้เงื่อนไขการห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นความจริงหากแต่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้าและการป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรม ส่วนการคุ้มครองสินค้าเฉพาะอย่างของประเทศไทยพบว่าหลักเกณฑ์กำหนดประเภทสินค้าไว้หลากหลายประเภทมากกว่าประเภทไวน์หรือสุราที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์

5.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในลักษณะที่ไม่เข้มงวดมากนัก จึงไม่ได้ให้ความคุ้มครองไว้ในรูปแบบของกฎหมายเฉพาะ (*sui generis law*) หากแต่ได้ให้ความคุ้มครองในรูปแบบของกฎหมายคุ้มครองเครื่องหมายการค้า โดยคุ้มครองในฐานะที่เป็นเครื่องหมายรับรอง (Certification marks) เครื่องหมายร่วม (Collective marks) และระบบที่ไม่ต้องอาศัยการจดทะเบียน (Common Law system) ซึ่งหากปราศจากเครื่องหมายดังกล่าวนี้แล้วผู้ผลิตสินค้าก็อาจจะไม่ลงทุนเพื่อรักษาคุณภาพของสินค้าเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชื่อเสียงตราสัญลักษณ์ของสินค้านั้น (Brand names) และเมื่อผู้ผลิตไม่ลงทุนรักษาคุณภาพสินค้า ผู้บริโภคก็ย่อมจะต้องเสียประโยชน์จากการได้เลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพดีอย่างเพียงพอต่อความต้องการ

สำหรับกฎหมายภายในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบเครื่องหมายการค้า นั้น ได้แก่ กฎหมายเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2489 (The Lanham Act of 1946) กฎหมาย Federal Dilution Trademark พ.ศ. 2538 กฎหมายการละเมิดเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2527 (Trademark Counterfeiting Act of 1984) และกฎหมายว่าด้วยการปฏิบัติตามพิธีสารมาดริด (Madrid Protocol Implementation Act) ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า การกระทำอันเป็นการละเมิด

¹³⁰ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 193.

เครื่องหมายการค้า การลดทอนคุณค่าของเครื่องหมายการค้า การโฆษณาไปในทางที่ผิดต่อการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ตลอดจนระบบจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศตามพิธีสารแมดริด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.4.1 สิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมาย

ตามกฎหมาย The Lanham Act of 1946 ได้กำหนดให้สิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครอง ได้แก่ เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง และเครื่องหมายร่วม โดยได้กำหนดนิยามคำดังกล่าวไว้ ดังนี้¹³¹

“เครื่องหมายการค้า” หมายถึง เครื่องหมายที่บุคคลได้ใช้หรือมีเจตนาโดยสุจริตที่จะใช้ในการค้ากับสินค้า เพื่อแสดงหรือระบุถึงความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวพันระหว่างสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้า นั้นกับเจ้าของเครื่องหมายการค้า

“เครื่องหมายรับรอง” หมายถึง เครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายใช้หรือมีเจตนาอันสุจริตที่จะใช้ เพื่อรับรองถึงแหล่งกำเนิด วัตถุดิบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้าของบุคคลอื่น และ

“เครื่องหมายร่วม” หมายถึง เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการที่ใช้โดยสมาชิก ในสมาคม หรือองค์กร หรือบริษัทในกลุ่ม หรือเครือเดียวกัน

จากคำนิยามดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเครื่องหมายรับรองซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของเครื่องหมายการค้า สามารถนำมาใช้ในการรับรองได้ว่าสินค้าได้ผลิตขึ้นโดยอาศัยแหล่งภูมิศาสตร์แห่งใด ซึ่งผู้จดทะเบียนก็จะต้องบ่งระบุไว้ในคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายดังกล่าวว่าประสงค์จะให้เครื่องหมายนั้นทำหน้าที่ในการรับรองคุณสมบัติของสินค้าเป็นประการใด จึงทำให้เครื่องหมายรับรองมีคุณประโยชน์ทั้งในแง่การป้องกันความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งผลิตสินค้า และในแง่การช่วยส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของเครื่องหมายรับรอง เครื่องหมายการค้า และเครื่องหมายร่วม เปรียบเทียบกันแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้ทรงสิทธิที่ได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองนั้น จะต้องไม่ใช่ผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการรับรอง เพื่อนำออกจำหน่าย ซึ่งมีความแตกต่างไปจากการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยระบบกฎหมายเฉพาะ ที่ผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่

¹³¹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, กฎหมายเครื่องหมายการค้า ประเทศสหรัฐอเมริกา, หน้า 4, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2560 จาก

ได้รับการจดทะเบียนมักเป็นผู้ผลิตสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว นอกจากนี้ ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ถูกลำมาจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าก็ไม่จำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ตามชื่อนั้นก็ได้ ส่วนกรณีเครื่องหมายร่วม แม้ว่าจะใช้ร่วมกันในบรรดาสมาชิก สมาคม หรือองค์กร หรือบริษัทในกลุ่มหรือเครือเดียวกัน แต่โดยลักษณะแห่งสิทธิของผู้ทรงสิทธิในเครื่องหมายร่วมย่อมเป็นสิทธิของปัจเจกชน ในขณะที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการคุ้มครองสิทธิชุมชน

5.4.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง

สำหรับเงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครองที่ปรากฏตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาฉบับต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว มีการกำหนดหลักเกณฑ์การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ากลาง (Federal Trademark Registration) ไว้โดยจำแนกระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ากลาง ออกได้อีกเป็น 2 กรณี คือ¹³²

5.4.2.1 ระบบจดทะเบียนหลัก (Federal Register)

ระบบนี้เป็นระบบจดทะเบียนที่ใช้สำหรับเครื่องหมายที่มีลักษณะบ่งเฉพาะ (distinctiveness) ซึ่งอาจเป็นลักษณะบ่งเฉพาะที่มีมาตั้งแต่แรกเริ่ม (Inherently distinctiveness) หรือการได้มาซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะโดยการใช้งานเครื่องหมายนั้น (Acquired distinctiveness) อีกทั้งเครื่องหมายดังกล่าวยังต้องเป็นเครื่องหมายที่มีการใช้งานอยู่แล้วในสหรัฐอเมริกา หรือเป็นกรณีที่เจ้าของเครื่องหมายมีเจตนาอันสุจริตที่จะใช้เครื่องหมายการค้า

5.4.2.2 ระบบจดทะเบียนรอง (Supplemental Register)

ระบบนี้เป็นระบบจดทะเบียนที่ใช้สำหรับเครื่องหมายที่ทำหน้าที่ในการแยกแยะความแตกต่างระหว่างสินค้าที่ใช้เครื่องหมายต่างกันได้ หากแต่ยังขาดซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะ จึงทำให้เครื่องหมายดังกล่าวไม่อาจขอรับการจดทะเบียนในทะเบียนหลักได้ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดว่าจะสามารถขอจดทะเบียนรองได้ก็ต่อเมื่อเป็นเครื่องหมายการค้าที่มีการใช้งานอยู่ในสหรัฐอเมริกาขณะที่ขอจด

¹³² เรืองเดียวกัน, หน้า 3-4.

ทะเบียน ซึ่งต่างจากระบบจดทะเบียนหลักที่สามารถจดทะเบียนสำหรับเครื่องหมายการค้าที่ผู้จดทะเบียนมีเจตนาอันสุจริตจะใช้งานในอนาคตได้ด้วย

5.4.2.3 ระบบไม่ต้องจดทะเบียน (Common Law system)

เป็นระบบที่ใช้สำหรับเครื่องหมายการค้าที่ไม่ต้องมีการจดทะเบียน แต่กฎหมาย The Lanham Act of 1946 ได้ให้ความคุ้มครองโดยอาศัยความที่สินค้ามีชื่อเสียงแพร่หลายจนผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายนั้นมาจากท้องถิ่นกำเนิดของสินค้าแห่งใด ดังเช่นกรณีที่หน่วยงานภาครัฐคือ the Trademark Trial and Appeal Board (TTAB) ได้มีมติให้สินค้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ “คอนยัค (Cognac)” ซึ่งผลิตที่จังหวัดชาร์ร็องต์ แคว้นปัวตู-ชาร์ร็องต์ ประเทศฝรั่งเศส จัดว่าเป็นสินค้าที่พึงได้รับความคุ้มครองเครื่องหมายรับรองตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ดังกล่าว¹³³

5.4.3 ขอบเขตการคุ้มครอง

สำหรับขอบเขตการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่โดดเด่นและคาบเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ปรากฏในกฎหมายอีกฉบับหนึ่งคือกฎหมาย The NAFTA Implementation Act of 1993 ซึ่งบัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงหลักเกณฑ์การห้ามจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีการพรรณนาไปถึงแหล่งทางภูมิศาสตร์อันเป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Primarily geographically misdescriptive) แต่มีข้อยกเว้นสำหรับกรณีที่เครื่องหมายดังกล่าวนั้นได้มีการใช้งานจนกระทั่งก่อให้เกิดลักษณะบ่งเฉพาะของสินค้ามาก่อนที่กฎหมาย NAFTA Implementation Act of 1993 นี้จะมีผลใช้บังคับ¹³⁴

นอกจากนี้ ในคดี Abercrombie & Fitch Co. v. Hunting World, Inc. ศาลอุทธรณ์ของสหรัฐอเมริกา (The Second Circuit Court of Appeals) ได้วางแนวทางการใช้และการตีความ

¹³³ Tara Capsuto, **Criteria for U.S. geographic indications**, p. 3, Retrieved June 28, 2018 from https://www.origin-gi.com/images/stories/PDFs/English/papers/Tara_Capsuto_OriGin_paper_May_2012.

¹³⁴ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, *เรื่องเดิม*, หน้า 99.

กฎหมายไว้โดยการจำแนกระดับความมีลักษณะบ่งเฉพาะของเครื่องหมายการค้าออกเป็น 4 ระดับ คือ¹³⁵

5.4.3.1 ระดับเครื่องหมายสามัญ (Generic marks)

เครื่องหมายสามัญเป็นเครื่องหมายที่ใช้ชื่อสามัญ (Generic names) ซึ่งจะไม่ได้รับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ซึ่งกรณีนี้จะส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่น ๆ ที่ประสงค์จะเข้ามาอาศัยชื่อเสียงในสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของตนมาเป็นกลไกสร้างความนิยมทางการตลาดด้วย หากชื่อของสินค้านั้นได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในต่างประเทศ แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกากลับมีลักษณะเป็นชื่อสามัญ เช่น กรณีไวน์แชมเปญของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีการใช้ชื่อแชมเปญสำหรับสินค้าไวน์อยู่ทั่วไปในประเทศสหรัฐอเมริกา

5.4.3.2 ระดับเครื่องหมายพรรณนา (Descriptive marks)

เครื่องหมายพรรณนาเป็นเครื่องหมายที่อาจได้รับการคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าได้ หากมีความหมายที่สอง (secondary meaning) อันจะทำให้สามารถบ่งเฉพาะถึงสินค้าได้อย่างไรก็ตาม จะต้องคำนึงถึงหลักการใช้งานที่เป็นธรรมด้วย (fair use) กล่าวคือคู่แข่งทางการตลาดอาจใช้เครื่องหมายดังกล่าวเพื่อพรรณนาถึงสินค้าของตนได้ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเพื่อคุ้มครองให้เป็นไปในทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระบบกฎหมายเฉพาะ โดยเครื่องหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นเครื่องหมายพรรณนานั้น ย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะจะเกิดปัญหาในการพิสูจน์ให้เห็นถึงความหมายที่สอง เนื่องจากสินค้าจะต้องมีความเชื่อมโยงกับแหล่งทางภูมิศาสตร์ และชื่อเสียงของสินค้าที่จะแสดงออกให้สาธารณชนรับรู้ได้ก็คือเครื่องหมายการค้าที่นำมาจดทะเบียน จึงเป็นเครื่องหมายพรรณนาไปในตัวเองซึ่งไม่ได้มีลักษณะบ่งเฉพาะอื่นใด อันจะแสดงให้เห็นถึงความหมายที่สองที่สามารถใช้แยกแยะความแตกต่างของสินค้าเป็นอีกกรณีหนึ่งได้เลย

¹³⁵ No. 327 F.Supp. 657 (1971) No. 70 Civ. 377 (United States District Court, S. D. New York -- Abercrombie & Fitch Co. v. Hunting World, Inc., 327 F.Supp. 657, 657 (S.D.N.Y. 1971) April 23, 1971.

5.4.3.3 ระดับเครื่องหมายแนะนำ (Suggestive marks)

เครื่องหมายแนะนำอาจได้รับการคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงความหมายที่สอง จากหลักเกณฑ์ลักษณะนี้หากมองว่าการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามระบบกฎหมายเฉพาะ โดยเป็นระดับเครื่องหมายแนะนำถึงแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่ามีความคล้ายกับสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาตามบริบทที่ปรากฏในความตกลงแมดริด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องหมายแนะนำนี้จะมีข้อเสียตรงที่อาจไม่สามารถให้ความเป็นธรรมกับผู้ประกอบการรายที่อยู่ในท้องถิ่นหนึ่งกับรายที่อยู่ในท้องถิ่นอื่นที่ผลิตสินค้าอย่างเดียวกันได้ เพราะเป็นการแนะนำเพียงแหล่งกำเนิดโดยยังไม่ได้เชื่อมโยงไปถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า เมื่อขาดความเชื่อมโยงผู้ประกอบการที่ใช้เครื่องหมายก็ไม่จำเป็นต้องลงทุนรักษาไว้ซึ่งคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าอันได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์แต่อย่างใด

5.4.3.4 ระดับเครื่องหมายตามจินตนาการ (Arbitrary or Fanciful marks)

เครื่องหมายที่ได้สร้างสรรค์ตามจินตนาการนี้เป็นเครื่องหมายที่สามารถแสดงออกซึ่งลักษณะบ่งเฉพาะของสินค้าได้ชัดเจนมากที่สุด ซึ่งตรงกันข้ามกับกรณีเครื่องหมายสามัญที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากเครื่องหมายสามัญเป็นเครื่องหมายที่ไม่ได้มีหน้าที่แยกแยะความแตกต่างของสินค้าอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม เครื่องหมายที่ได้สร้างสรรค์ตามจินตนาการนี้ จะเห็นได้ว่าผู้เป็นเจ้าของต้องสร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้าจนผู้บริโภคสินค้าเชื่อว่าเครื่องหมายนี้เป็นของผู้ประกอบการรายใด ซึ่งลักษณะดังกล่าวจึงไม่เหมาะที่จะใช้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่มักใช้ภาพลักษณ์หรือชื่อที่จะสื่อสารทำให้ผู้บริโภคจดจำได้ถึงความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์

เพื่อให้การศึกษาถึงขอบเขตการคุ้มครองดังกล่าวมีความชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงยกตัวอย่างกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยผู้ผลิตไวน์ในสาธารณรัฐประชาชนจีนได้พยายามขอจดทะเบียนคำว่า “Napa Valley” เพื่อใช้กับสินค้าไวน์ที่ผลิตจากองุ่นซึ่งปลูกในสาธารณรัฐประชาชนจีนและใช้เพื่อทำการตลาดสินค้าไวน์ที่ขายภายในสาธารณรัฐประชาชนจีน จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2555 รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้รับจดทะเบียนการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าไวน์ดังกล่าวด้วยคำว่า “Napa” ทั้งที่คำว่า “Napa Valley” ดังกล่าว ได้มีการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าของสินค้าไวน์ซึ่งผลิตจากองุ่นในสหรัฐอเมริกามาก่อนหน้านี้เป็นระยะเวลานาน จนกระทั่งทำให้ผู้บริโภคเลือกสินค้าไวน์นี้ไม่เพียงแต่

เพราะชื่อเสียงของผู้ผลิตเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเพราะชื่อเสียงทางภูมิศาสตร์ที่ผลิตไวน์ และไวน์ “Napa Valley” กล่าวได้ว่าเป็นไวน์นำเข้าจากต่างประเทศชนิดแรกซึ่งเป็นที่จดจำมากที่สุด ในสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกด้วย และกรณีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า “Napa” ในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ย่อมทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ เพราะการส่งออกสินค้าไวน์ “Napa Valley” ของสหรัฐอเมริกามายังสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องเสียส่วนแบ่งทางการตลาดไป เนื่องจากการถูกลดทอนคุณค่าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าว¹³⁶ กรณีนี้ชี้ให้เห็นได้ว่าการคุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยที่ไม่มีการจดทะเบียนคุ้มครองในต่างประเทศประกอบด้วยอาจทำให้เกิดการละเมิดเครื่องหมายการค้าดังกล่าวในต่างประเทศได้ เมื่อเกิดการละเมิดแล้วก็ย่อมทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ ชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิตสินค้าไม่ได้รับความเป็นธรรม และขาดแรงจูงใจให้รักษาสีเขียวแวดล้อม จึงไม่เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนในท้ายที่สุด ซึ่งหากประเทศสหรัฐอเมริกาใช้วิธีการจดทะเบียนตามกฎหมายระหว่างประเทศก็จะสามารถช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม การจดทะเบียนระหว่างประเทศก็ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างประเทศผู้เป็นภาคีสมาชิก ในอันที่จะให้ความคุ้มครองต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน

จากกฎหมายภายในของสหรัฐอเมริกาดังที่กล่าวมา สรุปได้ว่าแม้การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองจะมีลักษณะค่อนข้างคล้ายคลึงกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยกฎหมายเฉพาะ (*sui generis law*) ในประเด็นที่สามารถนำมาใช้เป็นการรับรองคุณภาพของสินค้าได้ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ามีข้อจำกัดที่อาจทำให้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ควรได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กลับกลายเป็นเครื่องหมายการค้าของสินค้าภายในประเทศของต่างประเทศที่ไม่ได้มีความเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพสินค้ากับชื่อทางภูมิศาสตร์นั้นเลยก็ได้ อีกทั้งการคุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้าโดยสภาพแล้วผู้ทรงสิทธิย่อมสามารถโอนหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้าของตนได้ แต่โดยสภาพของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งมีชุมชนที่อาศัยการผลิตสินค้าในภูมิศาสตร์นั้น ๆ เป็นผู้ทรงสิทธิแล้วย่อมไม่สามารถมีการโอนหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิของสมาชิกทุกคนในชุมชนได้ และแม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศตนให้สอดคล้องกับความตกลงทริปส์ โดยมีการเคารพต่อหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ และหลักปฏิบัติแก่ชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง ซึ่งทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องให้ความคุ้มครองสิ่ง

¹³⁶ Laura Zanzig, “The perfect pairing: Protecting U.S. geographical indications with a sinoamerican wine registry”, *Washington Law Review*, 88 (1): 724–727, Retrieved March 15, 2016 from <http://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/1256/88WLR723>.

บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้าไม่ต่ำไปกว่าเงื่อนไขของความตกลงทริปส์ แต่ก็จำเป็นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาจะต้องมีการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศด้วย

5.5 ประเทศแอฟริกาใต้

แอฟริกาใต้เป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีข้อตกลงความร่วมมือกับกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ซึ่งแอฟริกาใต้ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำนวนมากจากการส่งออกสินค้าหลายจำพวกไปขาย ทั้งไวน์ น้ำตาล อีทานอล (ethanol) ดอกไม้ ผลไม้ เป็นต้น ทำให้แอฟริกาใต้มีการพัฒนากฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบของกฎหมายเฉพาะ (*Sui generis law*) คล้ายคลึงกับกฎหมายสหภาพยุโรป แต่ใช้เฉพาะสินค้าประเภทไวน์และสุราเท่านั้น ได้แก่ กฎหมาย Liquor Products Act 60 of 1989 ส่วนสินค้าอื่น ๆ ได้คุ้มครองไว้ในระบบการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ได้แก่ กฎหมาย the Trade Marks Act of 1993 และ Merchandise Marks Act (Act 17 of 1941) ทั้งนี้ กฎหมายของแอฟริกาใต้ดังกล่าวยังได้มุ่งเน้นถึงการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญอีกด้วย¹³⁷

5.5.1 สิ่งที่ได้รับคุ้มครอง

กฎหมายแอฟริกาใต้ที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าทั่ว ๆ ไปนั้น ได้กำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งอาจอนุมานได้ถึง การคุ้มครองไว้ในรูปแบบการจดทะเบียนเครื่องหมายรับรอง (certification marks) ซึ่งใช้รับรองชนิด คุณภาพและ ปริมาณ วัตถุประสงคฺจำเพาะ¹³⁸ ซึ่งย่อ

¹³⁷ U.S. Department of Agricultural, Foreign Agricultural service, **Proposed protection of geographical Indications in South Africa**, p. 2-3 Retrieved March 21, 2018 from http://www.idfa.org/docs/default-source/d-news/gain_report_8-26-2014.

¹³⁸ Article 42 Certification trade marks.

(1) A mark capable of distinguishing, in the course of trade, goods or services certified by any person in respect of kind, quality, quantity, intended purpose, value, geographical origin or other characteristics of the goods or services, or the mode or time of production of the goods or of rendering of the services, as the case may be, from goods or services not so certified, shall, on application in the prescribed

สามารถเชื่อมโยงไปถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าได้เป็นสำคัญ แต่กฎหมายดังกล่าวได้ระบุไว้อย่างชัดเจนด้วยว่าชื่อทางภูมิศาสตร์หรือภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าสามารถจดทะเบียนคุ้มครองในรูปแบบเครื่องหมายร่วม (collective marks) เพื่อใช้แยกแยะความแตกต่างระหว่างสินค้าที่มาจากสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน กับสินค้าที่มาจากบุคคลภายนอกกลุ่ม¹³⁹ ส่วนสินค้าจำพวกไวน์และสุรานั้น แอฟริกาใต้ก็มีกฎหมายคุ้มครองในรูปแบบการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่มาจากกลไกความตกลงระหว่างประเทศแบบทวิภาคี (a Bilateral protocol) ระหว่างกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปกับแอฟริกาใต้ จึงเป็นไปตามรายละเอียดที่กล่าวมาแล้วในกฎหมายสหภาพยุโรป

5.5.2 เงื่อนไขและวิธีการได้รับความคุ้มครอง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแอฟริกาใต้ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าทั้งหลายในรูปแบบการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้า โดยเฉพาะการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายร่วม ส่วนสินค้าจำพวกไวน์หรือสุรานั้นที่จะมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองโดยวิธีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้เป็นการเฉพาะดังเช่นเงื่อนไขและวิธีการคุ้มครองของ

manner, be registrable as a certification trade mark in respect of such first mentioned goods or services, in the name, as proprietor thereof, of that person: Provided that a mark may not be so registered in the name of a person who carries on a trade in the goods or services in respect of which registration is sought.

¹³⁹ Article 43 Collective trade marks.

(1) A mark capable of distinguishing, in the course of trade, goods or services of persons who are members of any association from goods or services of persons who are not members thereof, shall, on application in the manner prescribed and subject to the provisions of this section, be registrable as a collective trade mark in respect of such first-mentioned goods or services in the name of such association as the proprietor thereof.

(2) Geographical names or other indications of geographical origin may be registered as collective trade marks.

สหภาพยุโรป ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อตกลงความร่วมมือทวิภาคีระหว่างประเทศแอฟริกาใต้กับกลุ่มสหภาพยุโรป¹⁴⁰

5.5.3 ขอบเขตการคุ้มครอง

ขอบเขตการคุ้มครองสำหรับการจดทะเบียนในระบบเครื่องหมายการค้า นั้น จะไม่ครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิในเครื่องหมายดังกล่าวด้วยวิธีการห้ามใช้ถ้อยคำทำนอง “แบบ”, “ชนิด”, “โดยวิธีการเดียวกับ”, “โดยกระบวนการผลิตเดียวกับ”, “เหมือน” หรือ “คล้าย” กับสินค้าที่จดทะเบียนไว้แล้ว กล่าวคือในระบบเครื่องหมายการค้าของประเทศแอฟริกาใต้ ไม่มีการคุ้มครองในระดับเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ หากแต่ในกรณีสินค้าประเภทไวน์หรือสุรา มีการให้ความคุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะที่มีระดับการคุ้มครองสอดคล้องกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์

จากกฎหมายแอฟริกาใต้ดังกล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบการจดทะเบียน โดยสินค้าทั่ว ๆ ไปสามารถจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องหมายร่วมได้ ส่วนสินค้าประเภทไวน์ และสุรา ก็มีหลักเกณฑ์การจดทะเบียนไว้เป็นกฎหมายเฉพาะ และเนื่องจากประเทศแอฟริกาใต้เป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ได้ ประกอบกับแอฟริกาใต้เองก็มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ รวมถึงสหภาพยุโรปมาเป็นระยะเวลานาน แอฟริกาใต้จึงมีช่องทางการคุ้มครองในลักษณะกำหนดให้เป็นสินค้าของชาติอีกช่องทางหนึ่งด้วย

ตัวอย่างสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองเป็นสินค้าของชาติที่มีชื่อเสียงมายาวนานของแอฟริกาใต้ ได้แก่ ชาสมุนไพรรอยบอส (Rooibos) ซึ่งนอกจากจะเป็นสินค้าที่ช่วยสร้างรายได้ให้ประเทศเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้จากการส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ถึงกว่า 30 ประเทศแล้ว ยังเป็นสินค้าที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนอย่งยั่งยืนอีกด้วย โดยที่ชารอยบอสนี้เป็นชาที่ผลิตมาจากไม้พุ่มพันธุ์ *Aspalathus linearis* ซึ่งอาศัยภูมิปัญญาในการเพาะปลูกให้ได้คุณภาพดีในบริเวณจังหวัด The

¹⁴⁰ Quaker United Nations Office, **The protection of geographical indications and the Doha round: Strategic and policy considerations for Africa**, p. 8, Retrieved July 5, 2018 from <https://quino.org/resource/2008/12/protection-geographical-indications-and-doha-round-strategic-and-policy>.

Cedarberg region of the Western Cape บริเวณพื้นที่สูงในทางตอนใต้ของจังหวัด The Northern Cape การเพาะปลูกต้องอาศัยสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศนี้จึงจะทำให้ชาวยอบอสมีกลิ่นหอมหวานแตกต่างจากชาชนิดอื่น ๆ อีกทั้งยังมีคุณสมบัติเป็นยาสมุนไพรช่วยต่อต้านอนุมูลอิสระลดความเครียด ทำให้อ่อนหลับง่าย เป็นต้น¹⁴¹ ด้วยสภาวะของสินค้าชาวยอบอส ทำให้ประเทศแอฟริกาได้กำหนดความคุ้มครองตามกฎหมายในรูปแบบทรัพย์สินทางปัญญาของชาติที่ปัจเจกชนไม่สามารถมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของสินค้าดังกล่าวได้ เพราะเป็นมรดกภูมิปัญญา¹⁴² ตลอดจนการคุ้มครองเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาติยังสามารถช่วยอนุรักษ์แหล่งภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพอันประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้ผลิตชาวยอบอสได้ดีอีกด้วย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเกษตรซึ่งต้องอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติเป็นสำคัญ โดยการกำหนดให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาติ อาจก่อให้เกิดปัญหาการตีความกฎหมายได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตสินค้ามาจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์บริเวณใดที่จะถือเป็นบริเวณที่สามารถคงความเชื่อมโยงไปถึงคุณสมบัติหรือคุณภาพของสินค้านั้น ๆ ได้ และหากพันธุ์พืชอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตสินค้าสามารถบ่งระบุถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับคุณภาพของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองได้ เมื่อพันธุ์พืชนั้นมีการเพาะปลูกนอกจากเขตพื้นที่นี้แต่อยู่ภายในบริเวณประเทศที่ให้ความคุ้มครอง สินค้าที่ผลิตจากพันธุ์พืชนั้นจะยังคงได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่ ทั้งนี้ ในประเด็นดังกล่าว

¹⁴¹ Rosemary J. Coombe, Sarah Ives, และ Daniel Huizenga, “The social imaginary of geographical indications in contested environments: the politicized Heritage and the racialized landscapes of South African Rooibos Tea”, in **The sage handbook of intellectual property**, p. 225, Retrieved August 15, 2018 from https://www.researchgate.net/publication/294682945_The_social_imaginary_of_geographical_indicators_in_contested_environments_Politicized_heritage_and_the_racialized_landscapes_of_South_African_Rooibos_Tea.

¹⁴² Cerkia Bramley, Bienabe Estelle and Kirsten Johann, “The economics of geographical indications: towards a conceptual framework for geographical indication research in developing countries”, in **The economics of intellectual properties**, p. 134–35, Retrieved March 21, 2017, http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1012-chapter4.

ก็จะเชื่อมโยงไปถึงได้ว่าจะมีปัญหาการขาดการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้แก่ชุมชนผู้ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติคือพันธุ์พืชดังกล่าวตามมาด้วย

5.6 บทสรุป

จากหลักเกณฑ์ตามกฎหมายของต่างประเทศทั้งสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้ ดังที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปเปรียบเทียบระบบกฎหมายที่คุ้มครอง สิ่งที่กฎหมายคุ้มครอง เงื่อนไขและวิธีการคุ้มครอง ตลอดจนขอบเขตการคุ้มครองเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามกฎหมายภายในประเทศ

ประเด็นที่ เปรียบเทียบ	สหภาพยุโรป	อินเดีย	ไทย	อเมริกา	แอฟริกาใต้
ระบบ	กฎหมายเฉพาะ	กฎหมายเฉพาะ	กฎหมายเฉพาะ	กฎหมายว่าด้วย	กฎหมายว่าด้วย
กฎหมายที่	(<i>Sui generis law</i>)	(<i>Sui generis law</i>)	(<i>Sui generis law</i>)	เครื่องหมายการค้า	เครื่องหมายการค้า
คุ้มครอง					และกฎหมายเฉพาะ (<i>Sui generis law</i>)
สิ่งที่	1. สิ่งบ่งระบุ	สินค้าประจำ	ชื่อ สัญลักษณ์	1. เครื่องหมาย	1. เครื่องหมาย
คุ้มครอง	แหล่งกำเนิด	อาณาบริเวณ	หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้	รับรอง	รับรอง
	คุ้มครองกรณี	ภูมิศาสตร์	เรียกหรือใช้แทน	2. เครื่องหมาย	2. เครื่องหมาย
	ผลิตและ	ดินแดน หรือ	แหล่งภูมิศาสตร์	ร่วม	ร่วม
	เตรียมการ	ท้องถิ่น ที่ซึ่ง	และที่สามารถบ่ง		3. สิ่งบ่งชี้ทาง
	ผลิตทุกขั้นตอนที่	กระบวนการผลิต	บอกว่าสินค้าที่		ภูมิศาสตร์
	เป็นหลักหรือ	หรือกระบวนการ	เกิดจากแหล่ง		4. การคุ้มครอง
	จำเป็นในพื้นที่	เตรียมการผลิต	ภูมิศาสตร์นั้น		เป็นสินค้าของชาติ
	ทางภูมิศาสตร์	สินค้านั้นอยู่	เป็นสินค้าที่มี		
	2. สิ่งบ่งชี้ทาง	หรือเกิดขึ้นใน	คุณภาพ ชื่อเสียง		
	ภูมิศาสตร์	อาณาเขต	หรือคุณลักษณะ		
	คุ้มครองกรณี	ภูมิประเทศ	เฉพาะของแหล่ง		
	กระทำการผลิต		ภูมิศาสตร์		

ประเด็นที่ เปรียบเทียบ	สหภาพยุโรป	อินเดีย	ไทย	อเมริกา	แอฟริกาใต้
เพียงขั้นตอน					
หนึ่งขั้นตอนใด					
ในแหล่ง					
ภูมิศาสตร์					
3. การรับประกัน					
ภูมิปัญญาดั้งเดิม					
เป็นพิเศษ					
เงื่อนไขและ	1. มีหน่วยงานที่	1. คุ้มครองโดย	1. ขึ้นทะเบียน	1. ระบบจด	1. จดทะเบียน
วิธีการ	ทำหน้าที่	อัตโนมัติซึ่งเกิด	เป็นสิ่งบ่งชี้ทาง	ทะเบียนหลัก	เป็นเครื่องหมาย
คุ้มครอง	พิจารณา	จากการใช้	ภูมิศาสตร์	กรณีเครื่องหมาย	การค้าประเภท
	หลักฐานอ้างอิง	ประโยชน์ และ	2. ผู้มีสิทธิยื่นคำ	มีลักษณะบ่ง	เครื่องหมายร่วม
	ทางวิทยาศาสตร์	การจดทะเบียน	ขอคือส่วน	เฉพาะ ซึ่งเป็น	2. เฉพาะสินค้า
	เพื่อพิสูจน์ถึง	สิ่งบ่งชี้ทาง	ราชการหรือ	เครื่องหมายที่ใช้	จำพวกไวน์หรือ
	ความเชื่อมโยง	ภูมิศาสตร์	หน่วยงานของรัฐ	งานอยู่แล้วใน	สุราเท่านั้นที่จด
	ของสินค้ากับ	2. มีหลักเกณฑ์	ที่เป็นนิติบุคคล	สหรัฐอเมริกา	ทะเบียนสิ่งบ่งชี้
	พื้นที่ทาง	ไม่รับจดทะเบียน	และมีเขต	หรือเจ้าของมี	ทางภูมิศาสตร์ได้
	ภูมิศาสตร์	ชื่อสามัญ	รับผิดชอบพื้นที่	เจตนาอันสุจริตที่	
	2. มีขั้นตอน		แหล่งภูมิศาสตร์	จะใช้	
	อนุญาตให้		หรือบุคคล	2. ระบบจด	
	คัดค้านภายหลัง		ธรรมดา กลุ่ม	ทะเบียนรอง กรณี	
	การจดทะเบียน		บุคคล หรือ	เครื่องหมายที่	
			นิติบุคคลที่	แยกความแตกต่าง	
			ประกอบการค้า	ระหว่างสินค้าที่	
			สินค้าที่จะใช้สิ่ง	ใช้เครื่องหมาย	
			บ่งชี้ทาง	ต่างกันได้	
			ภูมิศาสตร์และมี	หากแต่ยังขาด	
			ถิ่นที่อยู่แหล่ง	ลักษณะบ่ง	
			ภูมิศาสตร์นั้น	เฉพาะ และได้ใช้	

ประเด็นที่ เปรียบเทียบ	สหภาพยุโรป	อินเดีย	ไทย	อเมริกา	แอฟริกาใต้
			รวมถึงกลุ่มหรือ องค์กรผู้บริโภค เป็นผู้ที่มีสิทธิยื่น ขอขึ้นทะเบียน	งานอยู่ใน สหรัฐอเมริกา ขณะที่ขอจด ทะเบียน 3. ระบบ common law คุ้มครองสินค้าที่ มีชื่อเสียง แพร่หลาย	
ขอบเขต การคุ้มครอง	1. เมื่อจดทะเบียน แล้วจะมีสิทธิ เหนือกว่า เครื่องหมาย การค้า โดยไม่ ต้องคำนึงว่าสิ่ง ใดได้จดทะเบียน ไว้ก่อน 2. คุ้มครองไม่ให้ ใช้ถ้อยคำทำนอง แบบ, ชนิด โดย วิธีการเดียวกับ, โดยกระบวนการ ผลิตเดียวกับ, เหมือน หรือ คล้าย กับสิ่งที่ กฎหมาย คุ้มครอง ซึ่ง สอดคล้องกับ	1. กรณีมีบุคคล สองคนขึ้นไปเป็น ผู้ได้รับอนุญาต ให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ซึ่ง เหมือนหรือ คล้ายกันอย่างยิ่ง สิทธิของบุคคล หนึ่งไม่อาจยกขึ้น กล่าวอ้างเพื่อใช้ ยันอีกบุคคลหนึ่ง ได้เพียงเพราะว่า จดทะเบียนไว้ แล้ว แต่ให้ถือว่า แต่ละคนมีสิทธิ เสมือนต่างคน ต่างก็เป็นเจ้าของ สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์นั้นแต่	1. ระดับทั่วไป โดยการใช้สิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ เพื่อแสดงหรือทำ ให้บุคคลอื่น หลงเชื่อว่าสินค้า ที่มาจากแหล่ง ภูมิศาสตร์อื่น เป็นสินค้าที่มา จากแหล่ง ภูมิศาสตร์ที่ระบุ ไว้ในคำขอขึ้น ทะเบียน หรือเป็นการใช้ สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์โดยทำ ให้เกิดความ สับสนหรือหลง ผิดในแหล่ง ภูมิศาสตร์ของ สินค้าและใน	ห้ามจดทะเบียน เครื่องหมาย การค้าที่ พรรณนาไปถึง แหล่งทาง ภูมิศาสตร์อันเป็น ข้อมูลที่ไม่ ถูกต้อง	การจดทะเบียน เครื่องหมาย การค้าจะไม่ ครอบคลุมไปถึง การใช้ถ้อยคำ ทำนอง “แบบ”, “ชนิด”, “โดย วิธีการเดียวกับ”, “โดยกระบวนการ ผลิตเดียวกับ”, “เหมือน” หรือ “คล้าย”

ประเด็นที่ เปรียบเทียบ	สหภาพยุโรป	อินเดีย	ไทย	อเมริกา	แอฟริกาใต้
	ความตกลง ทริปส์มาตรา 23	เพียง ผู้เดียว 2. มีหลักเกณฑ์ ชัดเจนถึงกรณี การป้องกัน แข่งขันทาง การค้าที่ไม่เป็น ธรรม	คุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะ อื่น ๆ ของสินค้า เพื่อให้เกิดความ เสียหายแก่ ผู้ประกอบการค้า รายอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง 2.ระดับเฉพาะ สำหรับสินค้า ประเภทข้าว ไหม สุรา และไวน์ โดย การกระทำ ละเมิดได้แก่ การที่แม้จะแสดง ให้ทราบถึงแหล่ง ภูมิศาสตร์ที่ แท้จริงของสินค้า ซึ่งรวมถึงการใช้ คำ “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำ หรือสิ่งทำนอง เดียวกันประกอบ กับสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ที่ใช้ กับสินค้านั้น แต่ ก็เป็นการใช้สิ่ง		

ประเด็นที่ เปรียบเทียบ	สหภาพยุโรป	อินเดีย	ไทย	อเมริกา	แอฟริกาใต้
			บ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์กับ สินค้าที่ไม่ได้มี แหล่งภูมิศาสตร์ ที่ระบุไว้ในคำขอ ขึ้นทะเบียนด้วย		

ข้อเปรียบเทียบตามตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการที่ประเทศที่ยกมาศึกษา มีการอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศมาเป็นกฎหมายภายในประเทศ โดยการเลือกระบบกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่างกัน คือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายเฉพาะ กับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายที่คุ้มครองเครื่องหมายการค้า และมีประเทศที่ใช้ทั้งสองระบบด้วยการแยกประเภทสินค้า ซึ่งระบบกฎหมายที่ต่างกันนี้ทำให้เกิดระดับการคุ้มครองต่างกันด้วย โดยระบบกฎหมายเฉพาะจะมีการแยกระดับการคุ้มครองออกเป็นกรณีสินค้าทั่วไป กับระดับที่ให้สิทธิแก่ผู้ทรงสิทธิมากขึ้นสำหรับสินค้าประเภทไวน์ หรือสุรา เหล่านี้ ผู้วิจัยจะได้นำไปศึกษาเปรียบเทียบถึงกรณีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศต่าง ๆ โดยใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์หลักเกณฑ์ที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้ความตกลงทริปส์ต่อไป

บทที่ 6

วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้กฎหมาย ภายในประเทศ และวิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์

ในบทนี้จะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในประเทศที่ยกมาศึกษาในบทที่ 5 ซึ่งล้วนแต่เป็นภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์ โดยพิจารณาไปถึงการอนุวัติการความตกลงทริปส์เชื่อมโยงกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยที่จากผลการศึกษาที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ในหัวข้อความจำเป็นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน นั้น จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถใช้เป็นเครื่องมือจูงใจให้ชุมชนเจ้าของสิทธิร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพไว้ให้ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แม้ว่าจะไม่ใช่เครื่องมือโดยตรงที่จะป้องกันการละเมิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่สามารถเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้า ทำให้ชุมชนผู้ผลิตเกิดความรู้สึกหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองให้ได้รับการสืบทอดต่อไปโดยไม่ถูกลดทอนคุณค่าลง ด้วยเหตุผลความจำเป็นดังกล่าว ประกอบกับการศึกษามาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งให้เห็นได้ว่าหากมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศในลักษณะที่เป็นมาตรฐานกลาง ซึ่งยอมรับร่วมกันจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งหรือป้องกันกรณีพิพาทในทางระหว่างประเทศอันนำไปสู่สังคมที่พัฒนาอย่างยั่งยืนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรฐานกลางนั้นมีความจำเป็นจะต้องอาศัยการประสานประโยชน์ร่วมกันของทั้งกลุ่มประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ และกลุ่มที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า อีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จำแนกหัวข้อที่นำมาเป็นประเด็นศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่ ประเด็นวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายภายในประเทศกับความตกลงทริปส์ อันเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายภายในประเทศระหว่างกลุ่มประเทศที่คุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะกับกลุ่มประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้า และประเด็นวิเคราะห์ถึงปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับการพัฒนาความตกลงทริปส์ที่สามารถประนีประนอมและประสานผลประโยชน์สำหรับประเทศภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์ได้ในบทย่อยต่อไป

6.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ กับความตกลงทริปส์

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มประเทศที่วิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มประเทศที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระบบกฎหมายเฉพาะ และกลุ่มประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้า โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบไปถึงหลักเกณฑ์ที่ปรากฏในกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศเหล่านี้เป็นภาคีสมาชิกด้วยซึ่งได้แก่ความตกลงทริปส์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ สามารถนำมาใช้ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ด้วยวิธีการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศ เพราะจะช่วยลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้ทางหนึ่ง อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นกลไกในการช่วยรักษาสันติภาพระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับประชาคมโลกด้วย ส่วนหลักเกณฑ์ในความตกลงลิขสิทธิ์และกรรมสิทธิบัตรนั้นก็ได้นำมาศึกษาเปรียบเทียบประกอบ เพราะกฎหมายระหว่างประเทศทั้งสองฉบับดังกล่าวเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้รูปแบบการจดทะเบียนระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

6.1.1 ประเทศที่คุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะ (Sui generis law)

จากที่ได้ศึกษามาในบทที่ 4 โดยเลือกศึกษาประเทศที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าประเภทต่าง ๆ ในระบบกฎหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย ซึ่งทั้งสามประเทศดังกล่าวเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่ม GI-Friends¹⁴³ ส่วนประเทศแอฟริกาใต้

¹⁴³ ประเทศในกลุ่ม GI-Friends นี้มีแนวทางร่วมกันในเวทีเจรจาอบโดฮา ของประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ ที่เห็นว่าการปรับปรุงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศจะช่วยสร้างผลกระทบทางบวกให้แก่ผู้ผลิตสินค้าทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ประกอบด้วยประเทศกว่า 50 ประเทศ นำโดยสหภาพยุโรป บัลแกเรีย สาธารณรัฐเชค อินเดีย และสวิตเซอร์แลนด์ โดยได้รับการสนับสนุนจาก ไทย คิวบา ไชปรัส จอร์เจีย ฮังการี ไอซ์แลนด์ เคนยา ลิกเทเนสไตน์ มัลดีวา มอริเชียส ปากีสถาน โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย ศรีลังกา และตุรกี

โดยหลักแล้วมีการคุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า แม้จะมีการคุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะร่วมด้วย แต่ก็เป็นการคุ้มครองเฉพาะสินค้าประเภทไวน์ หรือสุราเท่านั้น โดยที่กฎเกณฑ์สำหรับการคุ้มครองไวน์หรือสุราของแอฟริกาได้นั้นก็สอดคล้องกับสหภาพยุโรป ผู้วิจัยจึงยกประเทศแอฟริกาได้ขึ้นศึกษาเปรียบเทียบกับบริบทของประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้อยู่ในกลุ่ม GI-Friends¹⁴⁴

6.1.1.1 สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง

เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่กฎหมายสหภาพยุโรปให้ความคุ้มครองจะเห็นได้ว่ามีสามประการคือ สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด (designation of origin) ซึ่งสินค้าที่จะขอจดทะเบียนดังกล่าวหากมีการผลิต การแปรรูป และการจัดเตรียมการผลิตในขั้นตอนหลักอยู่ในเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ระบุ แต่วัตถุดิบในการผลิตสินค้าอาจมาจากนอกแหล่งภูมิศาสตร์เช่นว่าก็ได้ โดยถ้าเป็นกรณีที่วัตถุดิบมาจากนอกแหล่งภูมิศาสตร์ ก็จะต้องมีการระบุแหล่งวัตถุดิบไว้ และมีเงื่อนไขพิเศษที่จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบว่าในการผลิตสินค้าได้ใช้วัตถุดิบนอกแหล่งภูมิศาสตร์ประกอบด้วย ส่วนในกรณีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (geographical indication) ของสหภาพยุโรปจะมีความหมายครอบคลุมถึงสินค้าที่มีเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งกระทำในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ กฎหมายก็ให้ความคุ้มครองแล้ว หากสามารถแสดงได้ถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่มีชื่อเสียงเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ขอจดทะเบียน นอกจากนี้ กฎหมายสหภาพยุโรปยังให้ความคุ้มครองการรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษ (Traditional Specialties Guaranteed (TSG)) คือสินค้าอาหารที่เน้นปัจจัยด้านภูมิปัญญาดั้งเดิมในการผลิตด้วย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของสหภาพยุโรปกับประเทศอินเดียแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ของประเทศอินเดียไม่ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบ หากแต่คำนึงถึงกระบวนการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการผลิตเป็นสำคัญ ส่วนประเทศไทยก็คุ้มครองทำนองเดียวกับคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ของสหภาพยุโรป กล่าวคือประเทศไทยคุ้มครองสิ่งที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์

¹⁴⁴ กลุ่มประเทศที่ไม่ต้องการขยายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเฉพาะตามความตกลงทริปส์มาตรา 23 นำโดยสหรัฐอเมริกา แคนาดา ซิลิ อาร์เจนตินา และออสเตรเลีย โดยการสนับสนุนจากสาธารณรัฐโดมินิกัน เอลซัลวาดอร์ กัวเตมาลา นิวซีแลนด์ ปากัวย ฟิลิปปินส์ และไต้หวัน

เมื่อเปรียบเทียบกับความตกลงทริปส์แล้วจะเห็นได้ว่านิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความตกลงทริปส์ที่กำหนดให้คุ้มครองสิ่งซึ่งระบุแหล่งที่มาของสินค้าในดินแดนประเทศภาคีสมาชิกหรือระบุถึงภูมิภาค หรือท้องถิ่นของประเทศภาคีสมาชิก อันทำให้ทราบถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติของสินค้าสามารถตีความได้ครอบคลุมไปถึงสิ่งซึ่งได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายของสหภาพยุโรป ตลอดจนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายของประเทศอินเดียและประเทศไทย ในขณะที่ความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวาซึ่งมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศไว้ได้ให้นิยามสิ่งซึ่งสามารถนำมาจดทะเบียนไว้ใกล้เคียงกับกรณีสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด (designation of origin) ตามกฎหมายสหภาพยุโรป เพราะกำหนดไว้ถึงการบ่งชี้ภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น โดยระบุถึงแหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในสิ่งแวดล้อมภูมิศาสตร์นั้น รวมทั้งที่มีปัจจัยมาจากธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ด้วย อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงระดับการคุ้มครองตามความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวา จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเพียงระดับเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์เท่านั้น

จากข้อเปรียบเทียบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์กำหนดความหมายและระดับการคุ้มครองของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ยืดหยุ่นกว่าความตกลงลิสบอนหรือกรรมสารเจนีวา จึงทำให้สิ่งซึ่งกฎหมายคุ้มครองภายในประเทศของหลายประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์สามารถนำมาจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศได้หลากหลายกรณีกว่าการจดทะเบียนภายใต้ความตกลงลิสบอนหรือกรรมสารเจนีวา

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบต่อมาถึงหลักเกณฑ์ของสหภาพยุโรปกับความตกลงทริปส์แล้ว จะเห็นได้ว่าหากความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ การจะเพิ่มบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์โดยการจำแนกสิ่งซึ่งกฎหมายคุ้มครองเป็นสามประเภท ดังเช่นเนื้อหาความที่ปรากฏในกฎหมายสหภาพยุโรปนั้น มีข้อเสียคือจะเป็นการสร้างภาระในการทำงานให้กับผู้ตรวจสอบข้อมูลการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ได้ในอนาคต เพราะจะต้องตรวจสอบไปถึงเงื่อนไขการคุ้มครองในแต่ละประเภทที่ได้มีการยื่นคำขอจดทะเบียน

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการอนุญาตให้จดทะเบียนอาจใช้นิยามทั้งสามประเภทดังกล่าวเป็นแนวทางการพิจารณารายละเอียดคำขอจดทะเบียนได้ กล่าวคือการพิจารณาอนุญาตให้จดทะเบียนสากลคุ้มครองอาจครอบคลุมไปถึงสินค้าที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งกำเนิดเป็นวัตถุดิบหลัก สินค้าที่มีขั้นตอนการผลิตสำคัญในชุมชนท้องถิ่นอันเป็นแหล่งกำเนิด หรือกรณีสินค้าทำนองเดียวกับที่มีการรับประกัน ภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษ (Traditional Specialties Guaranteed (TSG) ที่อาศัยปัจจัยการผลิตจากมนุษย์คือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นกว่าปัจจัย

ทรัพยากรธรรมชาติ ทุน แหล่งกำเนิด และสิ่งต่าง ๆ ที่กฎหมายให้ความคุ้มครองเหล่านี้ก็จะสอดคล้องกับความจำเป็นที่จะต้องมีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะสามารถช่วยจูงใจให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงการหวงแหนในทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอันเป็นปัจจัยซึ่งใช้ในการผลิตสินค้าที่กฎหมายคุ้มครอง ตลอดจนร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่สามารถนำมาเป็นปัจจัยการผลิตสินค้า อันเป็นเหตุผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่ (2) การสิ้นสุดความอดอยาก ความสำเร็จในด้านความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน และปรับปรุงโภชนาการ รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ (12) ความมั่นคงในการบริโภคและรูปแบบการผลิต และเป้าหมาย (13) ที่มุ่งให้มีการปฏิบัติที่จำเป็นเร่งด่วนสำหรับแก้ไขปัญหาสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ตามที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 อีกด้วย

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงการกำหนดระดับความคุ้มครองตามความตกลงทริปส์แล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศที่ยกมาศึกษาก็มีหลักเกณฑ์กำหนดระดับการคุ้มครองไว้ชัดเจนในสองระดับ เช่นเดียวกับความตกลงทริปส์ คือ ระดับทั่วไปตามมาตรา 22 และระดับสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 ดังนั้น เพื่อประสานประโยชน์ในทางระหว่างประเทศ การอนุญาตให้จดทะเบียนสากลภายใต้หลักเกณฑ์ความตกลงทริปส์ก็จำเป็นต้องกำหนดไว้เป็นทางเลือกสำหรับประเทศภาคีสมาชิกที่จะขอจดทะเบียนได้ทั้งสองระดับ เพราะการคุ้มครองทั้งสองระดับดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับของบรรดาประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายของความตกลงทริปส์มาเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว

6.1.1.2 เงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครอง

เมื่อพิจารณาถึงเงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครองตามกฎหมายของสหภาพยุโรปแล้ว จะเห็นได้ว่ามีข้อจำกัดที่กฎหมายไม่คุ้มครองคำพ้องเสียงหรือพ้องทั้งรูปและเสียง (homonymous) กับชื่อที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมายสหภาพยุโรป ตลอดจนชื่อสามัญ ซึ่งนอกจากชื่อสามัญจะไม่อนุญาตให้นำมาจดทะเบียนแล้ว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะไม่ตกเป็นชื่อสามัญภายหลังอีกด้วย

ส่วนประเทศอินเดียก็มีหลักเกณฑ์การไม่คุ้มครองสิ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นชื่อสามัญด้วยเช่นเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป โดยในการจะอนุญาตให้จดทะเบียนได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศอินเดียมีหลักเกณฑ์ให้ต้องคำนึงถึงทุกเหตุปัจจัย และสถานการณ์ที่มีอยู่ในภูมิภาค ดินแดน หรือสถานที่ซึ่งชื่อดังกล่าวมีที่มาจากแหล่งกำเนิดของสินค้า ตลอดจนการพิจารณาว่าประเทศต้นกำเนิดสินค้าไม่ได้ให้ความคุ้มครองชื่อนั้นประกอบด้วย

สำหรับประเทศไทยก็มีหลักเกณฑ์ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นสาระสำคัญว่าสิ่งที่จะใช้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้จะต้องไม่เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นด้วย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับความตกลงทริปส์แล้วจะเห็นได้ว่าในบทบัญญัติข้อ 24.6 สามารถตีความได้ถึงการที่ความตกลงทริปส์เป็นมาตรฐานกลางอันไม่ได้มีเจตนารมณ์จะก้าวล่วงกฎหมายภายในประเทศของประเทศต่าง ๆ ที่เห็นว่าชื่อสามัญไม่สามารถนำมาจดทะเบียนคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าของประเทศตน ซึ่งแม้กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย จะไม่ประสงค์ให้มีการนำเอาชื่อสามัญมาจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ไม่ได้ขัดต่อความตกลงทริปส์แต่อย่างใด ดังนั้น หากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์แล้วประเทศที่มีกฎหมายภายในประเทศห้ามนำชื่อสามัญมาจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็จะไม่นำชื่อสามัญมาจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศนี้ด้วยโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม ในเงื่อนไขที่กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย กำหนดไว้ในกฎหมายอันเป็นสาระสำคัญว่าสินค้าเมื่อจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วย่อมไม่ตกเป็นชื่อสามัญนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นข้อจำกัดที่คุ้มครองเคร่งครัดเกินไปกว่าหลักเกณฑ์มาตรฐานที่ความตกลงทริปส์กำหนด อันอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ เพราะประเทศหนึ่งอาจพบข้อเท็จจริงว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าแล้ว ในขณะที่อีกประเทศหนึ่งยังคงมีความเป็นลักษณะบ่งเฉพาะที่สามารถแยกแยะความแตกต่างของสินค้าได้ ในการแก้ไขปัญหาจะต้องอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากประเทศใดที่อ้างว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่นนั้นตกเป็นชื่อสามัญในประเทศของตน ก็จะต้องมีหลักฐานพิสูจน์ให้ได้ถึงความรับรู้ของสาธารณชนในประเทศตนว่าเป็นเช่นนั้นจริง ไม่ใช่กรณีที่เป็นการอ้างชื่อสามัญเพื่อกีดกันไม่ให้ประเทศเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาเป็นกลยุทธ์ทางการตลาด ซึ่งเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ในขณะเดียวกันประเทศที่จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แล้วและมีกฎหมายภายในประเทศกล่าวว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จดทะเบียนแล้วจะไม่ตกเป็นชื่อสามัญ หากจะนำมาจดทะเบียนระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์ ก็จะต้องยอมรับว่า การไม่ตกเป็นชื่อสามัญมีผลภายในประเทศตนเท่านั้น หากได้มีผลต่อประเทศอื่นที่มีหลักฐานการพิสูจน์ว่าสิ่งนี้ตกเป็นชื่อสามัญด้วยไม่ ดังนั้น หากจะให้การจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศภายใต้หลักเกณฑ์ความตกลงทริปส์เป็นไปด้วยความยืดหยุ่นลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศ ก็จะต้องอาศัยกลไกการตรวจสอบการพิสูจน์ความเป็นชื่อสามัญของสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้ด้วย โดยฝ่ายที่กล่าวอ้างความเป็นชื่อสามัญของสินค้านั้นมีหน้าที่แจ้งเพื่อพิสูจน์ความเป็นชื่อสามัญนั้น

นอกจากนี้ ในประเด็นขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศอินเดียยังคงเรียกร้องในเวทีเจรจารอบโดฮาให้ขยายการคุ้มครองในระดับเฉพาะตามความตกลงทริปส์มาตรา 23 สำหรับสินค้าประเภทอื่น ๆ นอกเหนือไปจากไวน์และสุราด้วย ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ทั้งในส่วนมาตรการทางกฎหมายของประเทศอินเดียและประเทศไทย ซึ่งพบว่าการคุ้มครองในระดับเฉพาะสามารถช่วยลดข้อจำกัดในการนำสืบพิสูจน์ที่ยุ้งยากกว่าเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพราะผู้กระทำมีความมุ่งหมายจะให้สาธารณชนเกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้า โดยที่ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ในเมื่อสินค้าประเภทไวน์และสุรายังได้รับสิทธิในความคุ้มครองระดับเฉพาะตามมาตรา 23 ได้แล้ว หากกำหนดให้ความตกลงทริปส์คุ้มครองการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศได้ ก็ควรเปิดช่องให้สินค้าประเภทอื่น ๆ ของประเทศภาคีสมาชิกได้รับความคุ้มครองเป็นไปตามเจตนารมณ์ของแต่ละประเทศภาคีสมาชิกว่าจะเลือกจดทะเบียนคุ้มครองในระดับทั่วไปตามมาตรา 22 หรือเลือกจดทะเบียนคุ้มครองในระดับพิเศษตามมาตรา 23 แต่การเลือกดังกล่าวต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่เกินไปกว่าระดับที่กฎหมายภายในประเทศของตนกำหนดให้ความคุ้มครองไว้สำหรับสินค้านั้น ๆ ด้วย

6.1.2 ประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้า

สำหรับประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้านี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาที่เป็นประเทศนอกกลุ่ม GI-Friends และประเทศแอฟริกาใต้ที่มีสินค้าประเภทชาที่มีชื่อเสียงด้วยการผลิตที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งสินค้าทั้งหลายของแอฟริกาใต้จะคุ้มครองผ่านระบบเครื่องหมายการค้าเช่นเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา ยกเว้นสินค้าประเภทไวน์หรือสุรา

6.1.2.1 สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความคุ้มครองในรูปแบบของเครื่องหมายรับรองซึ่งอาจนำมาใช้รับรองแหล่งกำเนิดของสินค้า คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าได้ และเครื่องหมายร่วมซึ่งใช้ร่วมกันในกลุ่มสมาชิกผู้ประกอบการหรือในองค์กรเดียวกัน ในขณะที่ประเทศแอฟริกาใต้ให้ความคุ้มครองในรูปแบบเครื่องหมายรับรอง เครื่องหมายร่วม และคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เฉพาะกรณีไวน์หรือสุรา รวมถึงมีหลักเกณฑ์การรับรองสิทธิของชนในชาติโดยกำหนดให้เป็นสินค้าของชาติ ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าสินค้าตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา หรือแอฟริกาใต้ที่ไม่ใช่ไวน์หรือสุรา

หากจะขอจดทะเบียนคุ้มครองระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงลิสบอนจะต้องมีคุณสมบัติเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสินค้าอันเป็นสิ่งบ่งระบุถึงภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงถึงแหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในสิ่งแวดล้อมภูมิศาสตร์นั้น รวมทั้งที่มีปัจจัยมาจากธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ แต่ในความตกลงลิสบอนก็ไม่ได้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพียงพอให้สามารถนำเครื่องหมายการค้ามาจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสินค้าได้ด้วย

กล่าวได้ว่าการที่ประเทศในกลุ่มนี้ไม่เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงลิสบอนเพื่อจดทะเบียนการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงลิสบอนนั้น ก็เป็นเพราะประเทศในกลุ่มนี้สมัครใจจะคุ้มครองชื่อเสียงของสินค้าภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า และได้ดำเนินการอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศคนละฉบับกันกับกลุ่มที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ (Sui generis law) ซึ่งก็ย่อมเป็นเพราะว่ากฎหมายภายในประเทศของกลุ่มประเทศที่คุ้มครองเครื่องหมายการค้ามีความแตกต่างจากกฎหมายภายในประเทศของกลุ่มที่คุ้มครองภายใต้กฎหมายเฉพาะด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึงคุณค่าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างไปจากเครื่องหมายการค้าแล้ว จะสังเกตได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลาย และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน จนกระทั่งเกิดกระบวนการนำมาแสดงออกเป็นอัตลักษณ์ของสินค้า ผ่านระบบและกลไกการรักษาชื่อเสียงของสินค้าที่ยึดโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ด้วยข้อตกลงความร่วมมือกันภายในชุมชนท้องถิ่นเอง ซึ่งไม่ต้องอาศัยองค์กรภายนอกมารับรองคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าดังเช่นกรณีการใช้เครื่องหมายรับรอง จึงทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในอันที่จะหลอมรวมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคมได้ ทั้งนี้ หากประเทศในกลุ่มที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้ายอมรับการนำเครื่องหมายการค้าที่ประเทศตนคุ้มครองภายใต้การจดทะเบียนระหว่างประเทศที่คุ้มครองชื่อเสียงของสินค้าเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นจุดกำเนิดสินค้า ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์กับประเทศเหล่านี้เพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วย

ดังจะเห็นประโยชน์ในการคุ้มครองภายใต้ระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้จากกรณีที่ได้เคยยกตัวอย่างมาแล้วในบทที่ 4 เนื่องจากเครื่องหมายการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา “Napa Valley” ที่ใช้กับสินค้าประเภทไวน์ซึ่งผลิตจากองุ่นในสหรัฐอเมริกามาก่อนเป็นเวลานาน ถูกผู้ผลิตไวน์ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนพยายามขอจดทะเบียนคำว่า “Napa Valley” เพื่อใช้กับสินค้าไวน์ที่ผลิตจากองุ่นซึ่งปลูกในสาธารณรัฐประชาชนจีนและใช้เพื่อทำการตลาดสินค้าไวน์ที่ขายภายในสาธารณรัฐประชาชนจีน จนกระทั่งรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าไวน์ดังกล่าวด้วยคำว่า “Napa” และทำให้การส่งออกสินค้าไวน์ “Napa Valley” ของสหรัฐอเมริกามาขายยังสาธารณรัฐประชาชนจีนเกิดผลกระทบส่วนแบ่งการตลาดไปเนื่องจากถูก

ลดทอนคุณค่าของเครื่องหมายการค้า ซึ่งจะเห็นได้ว่า “Napa Valley” ของประเทศสหรัฐอเมริกาถ้าได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศและคุ้มครองความเชื่อมโยงระหว่างชื่อเสียงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ที่ทำให้กำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงทริปส์ได้แล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะสามารถลดภาระการไปจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าดังกล่าวในประเทศที่เป็นผู้นำเข้าสินค้าจากสหรัฐอเมริกา และเป็นภาคีความตกลงทริปส์ด้วย

นอกจากความตกลงทริปส์แล้วยังมีกฎหมายระหว่างประเทศอีกฉบับที่คุ้มครองชื่อเสียงของสินค้าอันเนื่องมาจากคุณลักษณะเฉพาะที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ต้นกำเนิดสินค้า อันได้แก่กรรมสารเจนีวา ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีหลักเกณฑ์ที่การจดทะเบียนตามกรรมสารเจนีวาจะต้องไม่ทำให้เกิดการเสื่อมเสียสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ก่อนแล้วโดยสุจริต หรือการได้รับสิทธิในเครื่องหมายการค้าเนื่องจากการใช้งานโดยสุจริตในประเทศภาคีสมาชิก จึงอนุมานได้ว่าสามารถนำเครื่องหมายการค้าที่ได้รับการคุ้มครองในประเทศภาคีสมาชิกมาจดทะเบียนคุ้มครองได้ในทำนองเดียวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และหากพิจารณาเฉพาะในส่วนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คุ้มครองดังกล่าว อาจตีความได้ว่าประเทศในกลุ่มนี้สามารถคุ้มครองเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม ภายใต้การจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศตามกรรมสารเจนีวาให้สามารถคุ้มครองทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ แต่จะต้องเป็นกรณีที่เครื่องหมายการค้านั้นสามารถเชื่อมโยงเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในสิ่งแวดล้อมภูมิศาสตร์ได้เท่านั้น ซึ่งต้องพิจารณาปัจจัยความเชื่อมโยงทั้งที่มาจากธรรมชาติและจากมนุษย์ด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับความตกลงทริปส์แล้วจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์มีความยืดหยุ่นมากกว่ากรรมสารเจนีวา เพราะความตกลงทริปส์คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในฐานะที่เป็นสิ่งซึ่งระบุแหล่งที่มาของสินค้าในดินแดนประเทศภาคีสมาชิก หรือระบุถึงภูมิภาค หรือท้องถิ่นของประเทศภาคีสมาชิก อันทำให้ทราบถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติของสินค้า โดยไม่ได้มีการกำหนดเงื่อนไขว่าความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ต้องมาจากองค์ประกอบที่สำคัญของสินค้าเพียงเท่านั้น เพราะในการใช้ดุลพินิจพิจารณาตัดสินว่าสิ่งใดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญดังหลักเกณฑ์ของกรรมสารเจนีวา อาจขาดความแน่นอนและนำไปสู่ปัญหาการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับหลักกฎหมายที่ขาดความยุติธรรมได้

ทั้งนี้ หากสามารถกำหนดให้ความตกลงทริปส์รองรับหลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศซึ่งชื่อเสียงของสินค้าอันเชื่อมโยงปัจจัยการผลิตสินค้ามาจากทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์ในพื้นที่ภูมิศาสตร์ของประเทศหนึ่งประเทศใดได้แล้ว ประเทศภาคีสมาชิกย่อมมีทางเลือกที่จะคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมซึ่งจะต้องมีการขอจดทะเบียนสิทธิตามกฎหมายภายในประเทศของแต่ละประเทศ

หรือจดทะเบียนระหว่างประเทศเครื่องหมายดังกล่าวภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นและคุ้มครองได้ครอบคลุมเฉพาะประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกกฎหมายฉบับนั้น ๆ หรืออีกทางเลือกประการหนึ่งคือการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ครอบคลุมสิทธิในหลายประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์

6.1.2.2 เงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครอง

สำหรับเงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแอฟริกาใต้ นั้น จะเห็นได้ว่าในกฎหมายของประเทศทั้งสองไม่มีหลักเกณฑ์การกำหนดเงื่อนไขถึงกรณีการตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าไว้เลย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับความตกลงทริปส์ มาตรา 24.6 แล้ว จะเห็นได้ว่าในบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์นั้นมีข้อยกเว้นที่อนุญาตให้ประเทศต่าง ๆ สามารถใช้ชื่อหรือข้อความที่ไปเหมือนหรือพ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ หากว่าชื่อหรือข้อความดังกล่าวมีจารีตประเพณีในประเทศภาคีสมาชิกนั้นยอมรับกันว่าเป็นชื่อสามัญ (Common name, Generic name) หรือเป็นกรณีที่โดยจารีตประเพณีของประเทศภาคีสมาชิกเห็นว่าชื่อหรือข้อความนั้นไปพ้องกับชื่อของพันธุ์องุ่น (Vine) ซึ่งปลูกภายในดินแดนของประเทศภาคีสมาชิกก็ได้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นได้ว่าแม้ชื่อเรียกสินค้าจะได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศหนึ่ง ๆ ไว้แล้ว ก็อาจตกเป็นชื่อสามัญที่ในประเทศดังเช่นสหรัฐอเมริกาหรือประเทศแอฟริกาใต้สามารถนำมาแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ หากมีหลักฐานการพิสูจน์ไปถึงจารีตประเพณีภายในประเทศนั้น ๆ ว่ามีความเข้าใจชื่อสินค้านี้ว่าเป็นชื่อสามัญ

นอกจากนี้ ในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกามีการห้ามจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่พรรณนาครอบคลุมไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ด้วยข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง แต่หากเครื่องหมายการค้าดังกล่าวได้มีการใช้ต่อเนื่องมาจนทำให้เกิดลักษณะบ่งเฉพาะของสินค้ามาก่อนที่กฎหมายดังกล่าวจะห้ามแล้วนั้น ก็สามารถคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าได้ ซึ่งหลักเกณฑ์นี้สอดคล้องกับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 22 แห่งความตกลงทริปส์ เพราะเจ้าของเครื่องหมายการค้าต้องอาศัยความพยายามใช้เครื่องหมายการค้าของตนอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถสร้างคุณค่าของลักษณะบ่งเฉพาะภายใต้การยอมรับของผู้บริโภคทั้งหลายได้ จึงสมควรได้รับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้านั้นตอบแทน ในขณะที่ผู้ผลิตสินค้ารายอื่น ๆ ก็ย่อมไม่สมควรจะแสวงหาประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าที่ตนไม่ได้ใช้พยายามสร้างคุณค่าขึ้นมา ส่วนประเทศแอฟริกาใต้ก็มีหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองสินค้าอื่น ๆ ภายใต้เงื่อนไขในการทำงานเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าของทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแอฟริกาใต้ ไม่มีหลักเกณฑ์ไปในทำนองเดียวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับพิเศษตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ที่ครอบคลุมไปถึงการห้ามเลียนแบบด้วยการแปลหรือใช้ถ้อยคำในทำนอง “แบบ”, “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมาจาก”, “เลียนแบบ” หรือ “กรรมวิธี”, “เหมือนกับที่ผลิตใน...”, “เหมือน” หรือ “คล้าย” กับสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองไว้แล้ว

เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ตามมาตรา 9 แห่งกรมสารเจนีวา ซึ่งได้กำหนดไว้ว่าในการจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศตามกรมสารเจนีวาจะต้องมีการจดทะเบียนรับรองสิทธิในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้เขตอำนาจอธิปไตยและระบบกฎหมายภายในของประเทศที่ยื่นขอจดทะเบียนมาก่อน ซึ่งระดับความคุ้มครองที่กรมสารเจนีวากำหนดไว้นั้น จะเห็นได้ว่าให้ความคุ้มครองเฉพาะระดับที่ครอบคลุมไปถึงการห้ามมิให้เลียนแบบด้วยการแปลหรือใช้ถ้อยคำในทำนอง “แบบ”, “ชนิด”, “ประเภท”, “ทำมาจาก”, “เลียนแบบ” หรือ “กรรมวิธี”, “เหมือนกับที่ผลิตใน...”, “เหมือน” หรือ “คล้าย” กับสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองไว้แล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นการคุ้มครองระดับเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเครื่องหมายการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแอฟริกาใต้ยังไม่มีบทบัญญัติหรือกฎหมายภายในประเทศตนที่คุ้มครองด้วยขอบเขตเดียวกันกับที่กรมสารเจนีวา กำหนด จึงอาจตีความได้ว่าตราบัตรที่กฎหมายภายในประเทศยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าประเภทต่าง ๆ ในทำนองขอบเขตเดียวกับกรมสารเจนีวา ก็ถือได้ว่ายังไม่มี การให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้เขตอำนาจอธิปไตยและระบบกฎหมายของประเทศนั้นที่จะมาขอจดทะเบียนภายใต้หลักเกณฑ์ของกรมสารเจนีวาได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าประเทศที่มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองในทำนองเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ก็จะไม่สามารถจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศภายใต้กรมสารเจนีวาได้

ดังนั้น ความตกลงทริปส์จึงมีความยืดหยุ่นกว่าหลักเกณฑ์ในกรมสารเจนีวาในประเด็นนี้ เพราะความตกลงทริปส์โดยกำหนดระดับการคุ้มครองไว้สองระดับคือระดับทั่วไปที่เป็นลักษณะห้ามแสดงหรือนำเสนอแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์อันเป็นเท็จ เพื่อทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ และยังมีการคุ้มครองในระดับพิเศษที่สอดคล้องกับความตกลง Lisbon และกรมสารเจนีวา ซึ่งหากมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมกำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ว่าให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศครอบคลุมทั้งกรณีตามมาตรา 22 และมาตรา 23 ได้แล้ว อาจทำให้เครื่องหมายการค้าตามกฎหมายภายในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแอฟริกาใต้สามารถนำมาจดทะเบียนคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับทั่วไปตามมาตรา 22 ภายใต้ความตกลงทริปส์ได้ด้วย

จากการวิเคราะห์ในส่วนนี้ สรุปได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเป็นสากลร่วมกันของประชาคมโลก สามารถช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้ เพราะนานาประเทศต่างก็ยอมรับในมาตรฐานการคุ้มครองชื่อเสียงของสินค้าอย่างเดียวกัน และเมื่อสามารถป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันทางระหว่างประเทศได้แล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนก็จะดำเนินไปได้อย่างเหมาะสมตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งกฎหมายที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมคือความตกลงทริปส์ เพราะหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์มีความเป็นไปได้ในการที่จะใช้สนับสนุนการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศได้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดเกี่ยวกับนิยามสิ่งที่คุ้มครอง เงื่อนไข และขอบเขตการคุ้มครองที่ประนีประนอมต่อทั้งกลุ่มประเทศที่มีระบบกฎหมายเฉพาะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า ในขณะที่ความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวามีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดไปในทิศทางเดียวกับกฎหมายของกลุ่มประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสหภาพยุโรป มากกว่าประเทศอื่น ๆ ทำให้ไม่ยืดหยุ่นสำหรับประเทศที่ใช้ระบบเครื่องหมายการค้าจะนำเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมที่มีกฎหมายภายในประเทศให้การคุ้มครองทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มาขอจดทะเบียนด้วย

6.2 วิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษากฎหมายระหว่างประเทศหลากหลายฉบับในบทที่ 2 และบทที่ 3 นั้น จะเห็นได้ว่าอนุสัญญากรุงปารีสยังมีรายละเอียดที่ไม่ชัดเจนมากนักในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในขณะที่ระบบกฎหมายแมดริดมุ่งคุ้มครองเครื่องหมายการค้าเป็นสำคัญ ส่วนความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวาก็จะเห็นได้ว่ามีประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประเทศภาคีสมาชิกของความตกลงทริปส์ ซึ่งย่อมสะท้อนให้เห็นได้ว่าสาระสำคัญแห่งความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวาในมุมมองของแต่ละประเทศอาจเห็นว่ายังทำงานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพในบริบทสังคมของประเทศตน ทั้งนี้ หากมีการพัฒนาหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์ในการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนก็จะสามารถช่วยให้ชุมชนของแต่ละประเทศภาคีสมาชิกเกิดความร่วมมือในการพัฒนาตนเองได้อย่างเข้มแข็งภายใต้บริบทผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพราะหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นมิใช่การพัฒนาโดยเน้นปริมาณผลผลิตจนเกินไปกว่าศักยภาพทรัพยากรของชุมชนเองดังรายละเอียดที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในหัวข้อ 4.1.3 ซึ่งผู้วิจัยจำแนกประเด็นในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

6.2.1 ปัญหาการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ในประเด็นปัญหาการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์นี้ ผู้วิจัยไม่ได้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ในลักษณะการค้นหาลักษณะเชิงประจักษ์ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อใช้แสดงว่าคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ามีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ หากแต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในแง่ภูมิวิชานิติศาสตร์โดยแท้ ที่อาศัยการตีความถ้อยคำของกฎหมายปรับเข้ากับบริบทข้อเท็จจริงในสังคมว่าควรจะต้องเชื่อมโยงชื่อเสียงคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์อย่างไร จึงจะช่วยให้การจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้ความตกลงทริปส์สามารถลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้ โดยได้จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ปัญหาการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงเป็นสิ่งบ่งระบุตัวสินค้าซ้ำกัน และปัญหาการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อประเทศตามการรับรู้ของผู้บริโภคในต่างประเทศ แต่ผู้บริโภคในประเทศเข้าใจว่าหมายถึงสินค้าที่ผลิตในเขตพื้นที่เฉพาะของประเทศนั้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.2.1.1 การใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงเป็นสิ่งบ่งระบุตัวสินค้าซ้ำกัน

ปัญหาการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ในประเด็นชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ใช้แสดงบ่งชี้ถึงตัวสินค้าเป็นชื่อซ้ำกันนี้ จะเห็นได้ว่าในความตกลงทริปส์ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงกรณีมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกันแต่ความหมายบ่งชี้ไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน กล่าวคือเป็นลักษณะของคำพ้องซึ่งอาจเป็นการพ้องเสียง หรือพ้องทั้งรูปและเสียง (homonymous) แต่คำนั้นให้ความหมายสื่อไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขความหมายที่แตกต่างกันนั้นไปตามรายละเอียดแห่งบทบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศภาคีสมาชิกอย่างเป็นธรรมและจะต้องไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์นี้อยู่ในมาตรา 23 ข้อ 3 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กรณีที่เป็นสินค้าเฉพาะอย่าง และยังมีหลักเกณฑ์กำหนดให้ความคุ้มครองนี้ใช้กับสินค้าไวน์เท่านั้นอีกด้วย

เมื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักเกณฑ์นี้กับหลักการพัฒนายั่งยืนอันเป็นหลักการที่มุ่งให้รักษาสสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้ความต้องการของคนรุ่นต่อไปภายหน้าเสียหายแล้ว จะเห็นได้ว่าหากนานาประเทศที่มีชื่อทางภูมิศาสตร์พ้องกันต่างฝ่ายต่างจะใช้ชื่อที่พ้องกันนี้ในการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตน ย่อมก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากประเด็นพิพาทว่าประเทศใดควรได้สิทธิในการคุ้มครอง ซึ่งอาจนำไปสู่มาตรการตอบโต้

ทางเศรษฐกิจได้ และในระหว่างที่พิพาทกันนั้นก็ทำให้มีความเป็นไปได้ว่าประเทศทั้งสองจะยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์คุณค่าในทรัพยากรธรรมชาติของตนเท่าที่ควร เนื่องจากชื่อเสียงของสินค้าตนถูกลดทอนคุณค่าลงด้วยสินค้าของประเทศอื่นที่ใช้ชื่อป้องกัน ทำให้ขาดแรงจูงใจในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อนำไปผลิตเป็นสินค้าได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงเป็นการเหมาะสมหากในบทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์จะกำหนดให้คำพ้อง (homonymous) สามารถที่จะนำมาจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศได้ โดยจะต้องเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขความหมายที่แตกต่างกันไปตามรายละเอียดแห่งบทบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศภาคีสมาชิก ซึ่งจำเป็นต้องประสานความร่วมมือกันอย่างเป็นธรรม และต้องไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดด้วย

ดังเช่นกรณีตัวอย่างที่ได้ยกมาแล้วในบทที่ 2 คือ “ริโอจา (Rioja)” ซึ่งเป็นแหล่งภูมิศาสตร์ในการผลิตไวน์ที่มีชื่อเสียงของทั้งประเทศสเปนและประเทศอาเจนติน่า และทั้งสองประเทศต่างก็เป็นภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่ประเทศทั้งสองใช้ชื่อ “ริโอจา” กับสินค้าไวน์ของประเทศตนนั้น ประเทศทั้งสองไม่ได้กระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เครื่องตีไวน์ “ริโอจา” ของกันและกัน และเพื่อให้ประเทศทั้งสองได้รับความเป็นธรรมโดยเสมอภาคกันในการใช้ชื่อดังกล่าวทำการตลาดให้กับสินค้าไวน์ของตน จะเห็นได้ว่าการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศย่อมเป็นประโยชน์สำหรับทั้งสองประเทศ เพราะช่วยลดความขัดแย้งของการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่พ้องกันได้ แต่ต้องเป็นไปภายใต้เงื่อนไขที่สาธารณชนจะไม่สับสนหรือหลงผิดในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศทั้งสอง ทั้งนี้ หากประเทศทั้งสองเลือกที่จะจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าทำนองเดียวกับกลุ่มประเทศที่มีกฎหมายภายในประเทศคุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้าดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ศึกษามา ก็จะต้องอาศัยหลักการสำคัญของเครื่องหมายการค้าที่ว่าผู้ใดจดทะเบียนก่อนย่อมมีสิทธิดีกว่า (the principle of priority) ซึ่งหลักการนี้ทำให้ประเทศทั้งสองจะต้องพยายามหาพยานหลักฐานมานำสืบพิสูจน์ถึงสิทธิของประเทศตนที่มีมาก่อนอีกประเทศหนึ่ง ในขณะที่จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังเช่นกลุ่มประเทศที่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ยกมาศึกษา ทั้งสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย ต่างก็ยอมรับภายใต้เงื่อนไขการตกลงร่วมกันอย่างเสมอภาคกันและการไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิด จึงช่วยทำให้ประนีประนอมต่อกันมากกว่า เพราะสามารถใช้ชื่อที่พ้องกันได้ทั้งสองประเทศ โดยอาจเพิ่มถ้อยคำหรือสัญลักษณ์เพื่อขยายความให้ชัดเจนถึงแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริงดังเช่นกฎหมายของประเทศไทยก็ได้

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าการกำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ว่าให้ใช้หลักเกณฑ์ข้างต้นกับสินค้าประเภทไวน์เท่านั้น เป็นการจำกัดสิทธิของผู้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จนเกินสมควร เพราะปัญหาคำพ้องนี้อาจเกิดขึ้นกับชื่อของสินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่จำพวกไวน์ก็

ได้ และการจะจดทะเบียนระหว่างประเทศก็เพื่อที่จะได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ครอบคลุมทุกประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกในความตกลงทริปส์ หากคำฟ้องไม่ได้รับการอนุญาตให้จดทะเบียนคุ้มครองได้อย่างเหมาะสมเพียงพอก็จะเกิดความไม่เสมอภาคกันทางสังคมระหว่างประเทศได้ ดังนั้น เมื่อหลักเกณฑ์ตามมาตรา 23 ข้อ 3 ช่วยลดความขัดแย้งว่าประเทศใดสมควรได้ใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ป้องกัน ก็ควรจะขยายให้ครอบคลุมไปถึงคำฟ้องที่บ่งระบุถึงสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้ด้วย ส่วนวิธีการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ป้องกันอาจต้องอาศัยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นในการเลือกชื่อที่เหมาะสมและทำให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้าที่ใช้ชื่อดังกล่าวมีแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ที่แท้จริงแหล่งใด นอกจากนี้ ในความตกลงทริปส์ก็ควรมีหลักเกณฑ์ที่อนุญาตให้ประเทศภาคีสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชื่อที่พ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตนสามารถขอให้ประเทศที่ใช้ชื่อพ้องนั้นแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อที่ได้จดทะเบียนหรือขอจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้หลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองระหว่างประเทศตามความตกลงทริปส์และภายใต้การเจรจาตกลงกันระหว่างประเทศทั้งสองได้ด้วย

6.2.1.2 การใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

เมื่อวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขในการจะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้น ย่อมต้องอาศัยการกล่าวอ้างถึงพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่มีความชัดเจนแน่นอนพอสมควร เพื่อให้สามารถพิสูจน์เชื่อมโยงชื่อเสียงในคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเข้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งคำว่า “ภูมิศาสตร์” นั้นก็มีความหมายครอบคลุมไปถึงรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ สภาพภูมิอากาศ และชีววิทยา โดยในขณะที่ผู้ผลิตเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าให้สอดคล้องกับแหล่งภูมิศาสตร์ที่ตนอยู่อาศัย ผู้บริโภคเองก็จดจำคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าได้จากชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ผู้ผลิตใช้แทนการอ้างถึงสินค้าจากแหล่งภูมิศาสตร์ของตนด้วย จนกระทั่งความจดจำทำให้เกิดชื่อเสียงอันเป็นที่ยอมรับต่อเนื่องเรื่อยมา กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าคุณค่าที่ยั่งยืนของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจากชื่อเสียงของสินค้า และชื่อเสียงของสินค้าก็มาจากผู้ผลิตกำหนดชื่อหรือสัญลักษณ์ขึ้นมาสื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจไปถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ ภูมิอากาศ หรือชีววิทยา ณ แหล่งกำเนิดสินค้า ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับเชื่อถือของผู้บริโภคนานานด้วยประกอบกัน

อย่างไรก็ตาม การใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์แทนแหล่งทางภูมิศาสตร์หรือชื่อประเทศตามการรับรู้ของผู้บริโภคในต่างประเทศ ในขณะที่ผู้บริโภคในประเทศเข้าใจว่าหมายถึงสินค้าที่ผลิตในเขตพื้นที่เฉพาะของประเทศนั้น ๆ ย่อมเป็นปัญหาได้ว่าในการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศนั้น ควรจะนำชื่อหรือสัญลักษณ์แทนแหล่งทางภูมิศาสตร์หรือชื่อประเทศตาม

การรับรู้ของผู้บริโภคต่างประเทศมาจดทะเบียน หรือควรจะใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่จำเพาะเจาะจงลงไปในแต่ละประเทศนั้น จึงจะทำให้สินค้ามีชื่อเสียงอย่างต่อเนื่องในเวทีระหว่างประเทศ เช่น กรณีกาแฟโคลัมเบียที่ได้เคยยกตัวอย่างไว้แล้วในบทที่ 2 ซึ่งเป็นกาแฟที่ผลิตในบางพื้นที่ของประเทศโคลัมเบีย ได้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ตามกฎหมายของประเทศโคลัมเบียและได้จดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “Café de Colombia” ตามกฎหมายของสหภาพยุโรป โดยเลือกจดทะเบียนคุ้มครองเป็นประเภทที่ผู้ผลิตสินค้าไม่จำเป็นต้องกระทำการผลิตสินค้าทุกขั้นตอนหลักในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งระบุ เพราะในขั้นตอนการอบเมล็ดกาแฟซึ่งเป็นขั้นตอนหลักขั้นตอนหนึ่งอาจกระทำนอกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ในการจดทะเบียนก็ได้ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าเพื่อประโยชน์ในการรักษาชื่อเสียงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของเมล็ดกาแฟไว้ให้ยั่งยืนนั้น ในความเป็นจริงการบ่งระบุถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่แคบกว่าพื้นที่ทั้งประเทศโคลัมเบียจะช่วยให้สามารถควบคุมการตรวจสอบมาตรฐานคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าได้ชัดเจนแน่นอน และเมื่อสินค้ามีคุณสมบัติเฉพาะที่ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ในเวลาต่อ ๆ มาผู้บริโภคก็จะเกิดความเชื่อมั่นในสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้แทนตัวสินค้า จนกระทั่งเกิดความนิยมในสินค้าเพิ่มมากขึ้นจากการประชาสัมพันธ์คุณลักษณะเฉพาะของสินค้าผ่านสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์จะเห็นได้ว่าการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศภายใต้กฎหมายฉบับนี้ได้ต้องผ่านหลักเกณฑ์การคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศภาคีสมาชิกมาก่อน โดยที่กฎหมายภายในประเทศจะต้องมีกลไกในการกำหนดให้ชุมชนเจ้าของสิทธิพิสูจน์ความเชื่อมโยงชื่อเสียงในคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ภายในประเทศที่มีขอบเขตชัดเจนแน่นอน และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะนำมาจดทะเบียนระหว่างประเทศนั้นต้องเป็นสิ่งเดียวกันกับที่กฎหมายภายในประเทศของประเทศภาคีสมาชิกให้ความคุ้มครอง ซึ่งทำให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถคัดกรองได้ว่าควรใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์แทนประเทศตน หรือควรใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์แทนท้องถิ่นในประเทศของตน จึงจะสามารถขยายตลาดสินค้านี้ระหว่างประเทศและได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองภายใต้ความตกลงทริปส์ได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ หากกฎหมายภายในประเทศจะให้ความคุ้มครองโดยใช้พื้นที่ทั้งประเทศเป็นขอบเขตที่กฎหมายรับรองสิทธิในการใช้งานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ก็จะต้องเป็นกรณีที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาของบรรดาประชาชนทั้งหลายในประเทศนั้น ๆ โดยไม่ได้อาศัยปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ หรือปัจจัยการผลิตที่มาจากทรัพยากรธรรมชาตินั้นสามารถหาได้จากหลากหลายพื้นที่ในประเทศ เช่น กรณีสินค้าผ้าไหมของประเทศไทย ที่อาศัยภูมิปัญญาออกแบบลวดลายผ้าในแต่ละท้องถิ่น โดยไม่ได้อาศัยคุณสมบัติเฉพาะของพันธุ์ไหมหม่อน หรือพันธุ์ไหม เป็นสำคัญ ฯลฯ

6.2.2 ปัญหาการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทั่วโลกต่างก็ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ประกอบกับสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นย่อมอาศัยทั้งปัจจัยมนุษย์ที่มีการสร้างสรรค์ทางปัญญาต่าง ๆ และปัจจัยจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ในการจัดทะเบียนเป็นสำคัญ โดยที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้ปัจจัยจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้ผลิตสินค้าเปลี่ยนแปลงไป ด้วยจนกระทั่งผู้ผลิตสินค้าไม่สามารถธำรงรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าตามที่ได้รับ ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้เงื่อนไขที่เคยขอจดทะเบียนไว้ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจนทำให้ปัจจัยการผลิตสินค้าเปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว สินค้าที่ได้รับความคุ้มครองนั้นก็อาจมีชื่อเสียงโด่งดังหรือมีความนิยมสูงในตลาดสินค้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงปัญหาดังกล่าว เช่น เครื่องดื่มประเภทสุราชื่อ “เตกิลลา (Tequila)” ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงโด่งดังของประเทศเม็กซิโก ผลิตมาจากवानหางจระเข้สายพันธุ์หนึ่ง (Blue Agave) โดยได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในหลายประเทศทั้งในทวีปเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้ ภายหลังการจัดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พบว่าสินค้านี้ต้องประสบปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจนกระทั่งไม่สามารถควบคุมลักษณะพันธุ์ได้ ตลอดจนประสบปัญหาการขาดแคลนพืชที่ใช้ในการผลิต จนทำให้เกิดการปลอมปนสินค้าสูง และนำไปสู่ปัญหาราคาสินค้าตกต่ำลงอย่างมากตามมา ผู้ผลิตจึงต้องหามาตรการแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต ตลอดจนใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการโคลนนิ่งสายพันธุ์¹⁴⁵ กรณีนี้จะเห็นได้ว่าวิธีการโคลนนิ่งสายพันธุ์สามารถช่วยควบคุมลักษณะพันธุ์อันเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตสินค้าได้ แต่ก็อาศัยการสร้างสภาพแวดล้อม ณ สถานที่ทดลองการโคลนนิ่งสายพันธุ์ ซึ่งอาจทำให้แหล่งภูมิศาสตร์ต้นกำเนิดสินค้าเปลี่ยนแปลงไปได้

ดังนั้น จึงเป็นประเด็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่าหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศไว้ในความตกลงทริปส์แล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนที่จะต้องรักษาสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคกันในสังคม และการส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รายละเอียดแห่งหลักเกณฑ์นี้ก็ควรกำหนดให้ผู้ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว สามารถขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่นำมาพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าได้ด้วย นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าในกรณีที่

¹⁴⁵ Nadja El Benni and Sophie Revirion, *op.cit.*, p. 74-75.

มีการขอแก้ไขเพื่อเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่จดทะเบียนคุ้มครองแล้ว ย่อมรวมถึงการขยายหรือขอลดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เคยระบุไว้ในการจดทะเบียนด้วย โดยที่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้หลักสุจริตต่อกัน มิฉะนั้นแล้ว ผู้ที่บริโภคสินค้าอาจได้รับผลร้ายเนื่องจากไม่ทราบถึงปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงนี้เลย แต่การจะอนุญาตให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ต้องมีการตรวจสอบเอกสารให้ชัดเจนว่าไม่ใช่เป็นลักษณะการขอแก้ไขเนื่องจากผู้ผลิตต้องการเพียงเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้านเดียวโดยไม่คำนึงถึงการรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่มีชื่อเสียงมาก่อนการขอแก้ไข กล่าวได้ว่าการขอแก้ไขจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย

6.3 บทสรุป

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 6 นี้ มีข้อสรุปว่าความตกลงทริปส์มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยวิธีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ เพราะมีหลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดนิยามสิ่งที่คุ้มครอง ตลอดจนเงื่อนไข และขอบเขตการคุ้มครองที่ยืดหยุ่นต่อการอนุวัติการเป็นกฎหมายภายในประเทศของภาคีสมาชิก ทั้งกลุ่มประเทศที่มีระบบกฎหมายเฉพาะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และกลุ่มประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักเกณฑ์การพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ทั้งกรณีการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงเป็นสิ่งบ่งระบุตัวสินค้าซ้ำกัน ในลักษณะที่เป็นการใช้คำพ้องเสียงหรือพ้องรูปและเสียง(homonymous) ที่สาระสำคัญแห่งความตกลงทริปส์ให้ความคุ้มครองไว้เพียงสินค้าที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับเฉพาะเท่านั้น อีกทั้งยังมีปัญหาประเด็นการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อประเทศตามการรับรู้ของผู้บริโภคในต่างประเทศ แต่ผู้บริโภคในประเทศเข้าใจว่าหมายถึงสินค้าที่ผลิตในเขตพื้นที่เฉพาะของประเทศนั้น ๆ ซึ่งควรจะต้องพิจารณาไปถึงการคุ้มครองภายในประเทศสมาชิกว่าประเทศสมาชิกที่มีการจดทะเบียนภายใต้ความตกลงทริปส์นั้น ได้ผ่านการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในประเทศตนโดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์อย่างไร ตลอดจนประเด็นปัญหาในการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่หลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์ควรมีการกำหนดเงื่อนไขให้ประเทศผู้จดทะเบียนสามารถแก้ไขรายละเอียดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อันเนื่องมาจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศ เพื่อให้หลักเกณฑ์ตามความตกลงทริปส์มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้จำแนกการศึกษาวิจัยออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ แนวความคิดและทฤษฎี หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ และส่วนที่ 2 มาตรการทางกฎหมายภายในประเทศที่อนุวัติการตามกฎหมายระหว่างประเทศและบทวิเคราะห์ โดยการศึกษาในส่วนที่ 1 นั้น ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องอาศัยหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเหตุผลในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ ภายใต้ความตกลงทริปส์ ในขณะที่ส่วนที่ 2 ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายภายในประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ ถึงการพัฒนาหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ ในรูปแบบการจดทะเบียนให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมีบทสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

7.1 บทสรุป

ในส่วนข้อสรุปนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 6 หัวข้อย่อย ได้แก่ บทสรุปเกี่ยวกับนิยามเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ บทสรุปเกี่ยวกับความสำคัญและแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ บทสรุปเกี่ยวกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นการสรุปให้เห็นถึงคุณค่าของการนำหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้เป็นข้อพิจารณาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม จากนั้นได้นำเสนอบทสรุปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ บทสรุปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายภายในประเทศ และบทสรุปการวิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์ ซึ่งจากบทสรุปดังกล่าวจะได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยฉบับนี้ในลำดับถัดไป

7.1.1 บทสรุปเกี่ยวกับนิยามเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในส่วนของคำนิยามเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในบทที่ 1 นั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอเพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของสิ่งที่กฎหมายระหว่างประเทศฉบับต่าง ๆ ให้ความสำคัญคุ้มครองตั้งแต่ก่อนมีการคุ้มครอง

ตามความตกลงทริปส์ ซึ่งมีกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับที่ให้ความคุ้มครองในรูปแบบเครื่องหมายแหล่งกำเนิด และสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้า จนกระทั่งมาถึงช่วงที่มีการเจรจาตกลงกันภายใต้กรอบความตกลงทริปส์ทำให้พบว่าหลักเกณฑ์ภายใต้ความตกลงทริปส์ มาตรา 22 ข้อ 1 นั้น แม้ว่าจะได้กำหนดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ครอบคลุมไปถึงสิ่งซึ่งระบุแหล่งที่มาของสินค้าในดินแดนประเทศภาคีสมาชิก หรือระบุถึงภูมิภาค หรือท้องถิ่นของประเทศภาคีสมาชิก อันทำให้ทราบถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติของสินค้า หากแต่ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงปัจจัยที่จะนำมาพิจารณาได้ว่าชื่อเสียงเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ามีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์อย่างไร จึงนับเป็นอุปสรรคในการพิจารณาคำขอจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศประการหนึ่ง

7.1.2 บทสรุปเกี่ยวกับความสำคัญและแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จากการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนที่ 1 มีผลการศึกษาถึงความสำคัญและแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สรุปได้ว่าลักษณะการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความใกล้ชิดกับการคุ้มครองสิทธิชุมชนมากกว่าสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชน เพราะชื่อเสียงของสินค้าที่กฎหมายให้ความคุ้มครองนั้นมาจากภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา หรือทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนได้อาศัยภูมิปัญญาอนุรักษ์ไว้ร่วมกัน อีกทั้งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังช่วยส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองมากกว่าการใช้เครื่องหมายรับรองที่จะต้องอาศัยบุคคลอื่นมาสร้างมาตรฐานการรับรองสินค้า

เมื่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการคุ้มครองสิทธิชุมชนแล้ว เงื่อนไขการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศก็จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิเสธสิทธิในเครื่องหมายการค้าของปัจเจกชนเฉพาะในส่วนที่มาขัดต่อสิทธิชุมชนเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อปกป้องการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปในการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม เพราะการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมจะเป็นเครื่องมือผลักดันให้ผู้ผลิตสินค้าเกิดความมุ่งมั่นพัฒนาสินค้าของตนต่อไป ในขณะที่เดียวกันการใช้สัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จำเป็นที่จะต้องปกป้องมิให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนอย่างยั่งยืนด้วย ซึ่งหลักการดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามความตกลงทริปส์

7.1.3 บทสรุปเกี่ยวกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในส่วนความสอดคล้องของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นได้ว่า เป้าหมายการสิ้นสุดความอดอยาก ความสำเร็จในด้านความมั่นคงทางอาหาร ในครัวเรือน และปรับปรุงโภชนาการ รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ความมั่นคงในการ บริโภคและรูปแบบการผลิต ตลอดจนการปฏิบัติที่จำเป็นเร่งด่วนสำหรับแก้ไขปัญหาสภาพ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและผลกระทบดังกล่าว ล้วนเป็นเป้าหมายของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน ที่การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งในการนำไปใช้ให้บรรลุผลได้ เพราะ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนผู้ผลิตพึ่งตนเองในการผลิตสินค้าออกมาขาย โดยได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าสินค้าประเภทเดียวกัน อีกทั้งยังลดต้นทุนประชาสัมพันธ์ คุณลักษณะเฉพาะของสินค้าร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศ สามารถช่วยลดต้นทุนด้านการประชาสัมพันธ์สินค้าส่งออกไปยังต่างประเทศได้ สำหรับในแง่ภูมิ ในด้านสังคมนั้น นับได้ว่าเป็นการกำหนดกลไกรักษาชื่อเสียงสินค้าชุมชนร่วมกัน อันจะทำให้ชุมชน ท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติหรือเจ้าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่างก็ได้รับ ผลประโยชน์เป็นการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม กอปรกับในแง่ภูมิการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังสามารถช่วยสร้างความกระตือรือร้นและ ตระหนักถึงปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัยพบว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็น แรงจูงใจให้มีการกำหนดราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นกว่าสินค้าชนิดเดียวกันที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง ซึ่งทำให้ ชุมชนผู้ผลิตสินค้าต้องการผลิตสินค้านั้นในปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจประสพภาวะสินค้าล้นตลาด ประกอบกับการผลิตสินค้าเป็นจำนวนมากก็ทำให้ต้องบริโภคทรัพยากรท้องถิ่นจำนวนมากตามมาด้วย และเมื่อปัจจัยการผลิตมาจากทรัพยากรในชุมชนผู้ผลิตเอง การบริโภคทรัพยากรในชุมชนมากเกินไปก็ จะก่อผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงการนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการจัดสรร ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดได้

ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศสามารถช่วยส่งเสริม การพัฒนาย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่ามีเพียงสินค้าบางประเภทที่กฎหมายระหว่างประเทศจำเป็นต้องให้ ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยสินค้านั้นต้องอาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชนผู้ผลิตสินค้ามาสร้างชื่อเสียงในสินค้าของชุมชนตนเองเสียก่อนที่จะอนุญาตให้มีการขึ้นทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการคุ้มครองชื่อเสียงของสินค้านั้นก็ต้องเป็นไปเพื่อรักษาสมดุลของ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องมีการตรวจสอบคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ทั้งก่อนและหลังได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อช่วยสร้าง

แรงจูงใจให้สงวนรักษาทรัพยากรที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิต ตลอดจนส่งเสริมการอนุรักษ์องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่าของชุมชนผู้ผลิตสินค้าไว้ให้ยั่งยืนได้ด้วย

7.1.4 บทสรุปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ผลการศึกษาถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศในบทที่ 2 และบทที่ 3 นั้น ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาความตกลงทริปส์ ภายใต้หลักการพัฒนายั่งยืนเป็นสำคัญ ซึ่งผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นถึงความชัดเจนในการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองที่ความตกลงทริปส์มีมากกว่าอนุสัญญากรุงปารีสและความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้อง หรือปลอมแปลง โดยความตกลงทริปส์กำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกใช้เงื่อนไขการคุ้มครองอย่างสินค้าทั่วไปตามมาตรา 22 ซึ่งมีการนำหลักเกณฑ์การป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 10 bis แห่งอนุสัญญาปารีสมาประกอบด้วย อีกทั้งยังให้ความคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 สำหรับสินค้าประเภทไวน์หรือสุราด้วย ซึ่งนับได้ว่ามีความยืดหยุ่นปฏิบัติได้จริงมากกว่าความตกลงลิสบอนและกรมสารเจนีวา ที่ให้ความคุ้มครองในระดับเฉพาะสำหรับสินค้าทุกประเภท อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์ยังไม่มีระบบและกลไกในการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ จึงทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนในประเทศผู้ผลิตสินค้า อาจถูกละเมิดจากผู้ประกอบธุรกิจภายนอกประเทศได้ และเมื่อถูกระงับแล้วผลกระทบที่ตามมาคือการสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ควรจะได้รับ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และขาดแรงจูงใจในการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิตสินค้า จึงทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถช่วยส่งเสริมหลักการพัฒนายั่งยืนได้อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียถึงหลักเกณฑ์ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่ยกมาศึกษาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ตามอนุสัญญากรุงปารีสตามมาตรา 10 สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความตกลงทริปส์ให้มีการยึดสินค้าที่นำเข้ามาโดยเป็นการละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามความตกลงทริปส์ได้ โดยเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมให้ระบบการจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศมีการใช้บังคับกฎหมายได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ส่วนประเด็นการตกเป็นข้อสัญญาของสินค้าตามความตกลงแมดริดนั้นจะเห็นได้ว่าความตกลงแมดริดให้ศาลของประเทศภาคีสมาชิกมีดุลยพินิจพิจารณาชี้ขาดเรื่องดังกล่าว ซึ่งศาลของแต่ละประเทศอาจมีเหตุผลในการตัดสินที่แตกต่างกันได้ ในขณะที่ความตกลงทริปส์ใช้จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นเป็นข้อตัดสิน จึงมีความชัดเจนมากกว่า นอกจากนี้ ในส่วนของความตกลงลิสบอนกับกรมสารเจนีวายังได้

กำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยเคร่งครัดว่าหากมีการคุ้มครองภายใต้กฎหมายดังกล่าวแล้วสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองให้ก็จะไม่ตกเป็นชื่อสามัญอีกต่อไป ซึ่งย่อมเป็นผลเสียสำหรับประเทศที่โดยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นตีความได้ว่าสิ่ง ๆ นั้น สาธารณชนต่างรับรู้กันว่าได้ตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าไปแล้ว จากข้อเสียดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าหากประเทศที่มีข้อขัดแย้งเรื่องชื่อสามัญของสินค้ามีการจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้ความตกลงทริปส์พร้อมทั้งได้จัดทำข้อตกลงความร่วมมือว่าจะใช้ชื่อสินค้าไปในทิศทางใดจึงจะประสานประโยชน์ทุกฝ่าย ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนได้

7.1.5 บทสรุปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายภายในประเทศ

ในส่วนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในบทที่ 5 นั้น ได้เลือกประเทศที่มีการคุ้มครองโดยระบบกฎหมายเฉพาะ แก่ สหภาพยุโรป ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กฎหมายของสหภาพยุโรปมีรายละเอียดค่านิยามที่ชัดเจน โดยจำแนกสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองออกเป็น 3 กรณี คือ สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษ โดยที่ระดับการคุ้มครองมีหลักเกณฑ์ดังเช่นที่ปรากฏในมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ซึ่งครอบคลุมประเภทของสินค้ามากกว่าไวน์หรือสุรา คือรวมถึงสินค้าอาหารและผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อใช้ในการบริโภคของมนุษย์ อีกทั้งยังมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เฉพาะทางด้านการพิจารณาหลักฐานอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีกลไกการคัดค้านภายหลังการจดทะเบียนได้

ส่วนประเทศอินเดียได้ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มุ่งหวังผลในด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไปพร้อม ๆ กับการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากชื่อเสียงของสินค้า อีกทั้งหลักเกณฑ์ตามกฎหมายของประเทศอินเดียยังมีความชัดเจนอธิบายถึงกรณีการกระทำอันเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม แต่ชุมชนท้องถิ่นของประเทศอินเดียก็อาจถูกละเมิดสิทธิจากภายนอกประเทศได้ ดังตัวอย่างกรณี Basmati Rice ที่ได้ยกมาศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจดทะเบียนสากลจะช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้ และในส่วน of ประเทศไทย จากผลการศึกษาพบว่า การใช้เครื่องหมายรับรองสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ประสบปัญหาการรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า เพราะชาดกลไกที่ชุมชนท้องถิ่นจะร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานตรวจสอบคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า ในขณะที่วิธีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีระบบและกลไกการตรวจสอบที่เน้นการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น จึงสามารถนำมาช่วยส่งเสริมการพัฒนาย่างยั่งยืนได้ นอกจากนี้ ทั้งประเทศอินเดีย

และประเทศไทยต่างก็มีการอนุวัติการมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ โดยมีความประสงค์จะให้เพิ่มประเภทสินค้าเฉพาะอย่างมากกว่าเพียงประเภทไวน์หรือสุราที่มาตรา 23 ได้กำหนดไว้

ส่วนประเทศที่มีการคุ้มครองโดยระบบเครื่องหมายการค้าเป็นสำคัญ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ให้ความคุ้มครองไว้ในรูปแบบเครื่องหมายรับรอง เครื่องหมายการค้า และเครื่องหมายร่วม เป็นสำคัญ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้กฎหมายเฉพาะคุ้มครองแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้ทรงสิทธิที่ได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองจะต้องไม่ใช่ผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการรับรองออกจำหน่าย ในขณะที่ในระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis law) ผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนมักเป็นผู้ผลิตสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั่นเอง และในส่วนของประเทศแอฟริกาใต้ นั้น ได้มีการจัดทำข้อตกลงร่วมมือกับกลุ่มสหภาพยุโรป ทำให้มีการคุ้มครองกระทำภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis law) สำหรับสินค้าประเภทไวน์ และสุรา และมีการคุ้มครองตามระบบเครื่องหมายการค้าตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายร่วม นอกจากนี้ ยังมีกรณีการให้ความคุ้มครองเป็นสินค้าของชาติ ได้แก่ สินค้าชาวยอบอส

เมื่อนำหลักเกณฑ์จากกฎหมายภายในประเทศของประเทศต่าง ๆ ที่ยกมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้ว พบว่าประเทศเหล่านี้เป็นภาคีความตกลงทริปส์จึงมีการอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศของตนให้สอดคล้อง โดยอาศัยว่าความตกลงทริปส์นั้นเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่มุ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในฐานะทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง และในทางกลับกัน บทบัญญัติแห่งความตกลงทริปส์เองก็ได้กำหนดนิยามสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองไว้โดยไม่ได้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายภายในประเทศภาคีสมาชิกที่เคยมีมาก่อน กล่าวคือความตกลงทริปส์สามารถนำมาใช้และตีความให้การคุ้มครองได้ทั้งในระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis law) และระบบเครื่องหมายการค้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิชุมชนผู้ผลิตสินค้าทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ได้ ในขณะที่ความตกลงทริปส์กำหนดนิยามสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองไว้แคบกว่าความตกลงทริปส์ และกรมสารเจนีวาก็กำหนดหลักเกณฑ์ระดับความคุ้มครองไว้ค่อนข้างแคบกว่าบทบัญญัติในความตกลงทริปส์ โดยอนุมาณได้ว่าความตกลงทริปส์และกรมสารเจนีวาให้ความคุ้มครองสิ่งที่สามารถนำมาจดทะเบียนได้ไว้ใกล้เคียงกรณีสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด (designation of origin) ตามกฎหมายสหภาพยุโรป

ด้วยนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ที่ครอบคลุมทั้งการคุ้มครองชื่อเสียงของสินค้าที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า อันได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ต้นกำเนิดสินค้า ประกอบกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถให้ความคุ้มครองได้ทั้งในระดับทั่วไป และระดับสินค้าเฉพาะอย่าง ความตกลงทริปส์จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจดทะเบียนสากลมากกว่าความตกลงทริปส์และกรมสารเจนีวา โดยที่การจดทะเบียนภายใต้ความตกลงทริปส์นั้นจะต้องเป็นสินค้าที่ผ่านการคุ้มครองโดยกฎหมายภายในประเทศภาคี

สมาชิกมาก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับความร่วมมือกันโดยสุจริตในทางระหว่างประเทศ และสิ่งที่คุ้มครองนั้นคือสิทธิชุมชนซึ่งยึดโยงชื่อเสียงคุณลักษณะเฉพาะไว้กับแหล่งภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การจะอนุญาตให้จดทะเบียนสาขาลาอาศัยแนวทางตามกฎหมายสหภาพยุโรปมาประกอบการพิจารณาได้ว่าเป็นสินค้าใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ณ แหล่งกำเนิดเป็นวัตถุดิบหลัก หรือสินค้าที่มีขั้นตอนการผลิตสำคัญในชุมชนท้องถิ่นอันเป็นแหล่งกำเนิด หรือเป็นสินค้าที่อาศัยปัจจัยการผลิตจากมนุษย์ คือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติ ณ แหล่งกำเนิด เป็นต้น

7.1.6 บทสรุปการวิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์

จากผลวิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ความตกลงทริปส์ พบว่าความตกลงทริปส์ไม่ได้มีเจตนารมณ์แห่งกฎหมายอย่างชัดเจนเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน หากแต่มุ่งให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยสะท้อนผ่านการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยข้อห้ามการลดทอนคุณค่าความมีชื่อเสียง (dilution) ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้า อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาไปถึงสาระแห่งหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่นานาประเทศมุ่งหมายให้บรรลุผลสำเร็จ ได้แก่ ความยุติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ก็จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ด้วยวิธีการจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศที่เหมาะสมสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือลดปัญหาความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถนำไปอนุวัติการเป็นกฎหมายภายในประเทศที่ช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม แล้วเกิดความตระหนักถึงคุณค่าการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จนนำไปสู่การส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ และหลักเกณฑ์ตามกฎหมายภายในประเทศของสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้แล้ว พบว่าเพื่อให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความตกลงทริปส์มีส่วนช่วยส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เหมาะสมมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์บางประการ ได้แก่ ในส่วนของข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความตกลงทริปส์นั้น จะเห็นได้ว่าการอนุญาตให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกันแต่ความหมายบ่งชี้ไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน กล่าวคือเป็นลักษณะของคำฟ้องซึ่งอาจ

เป็นการพ้องเสียง หรือพ้องทั้งรูปและเสียง (homonymous) แต่คำนั้นให้ความหมายสื่อไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขบทบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศภาคีสมาชิกที่จะต้องไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าด้วย อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์นี้อยู่ในมาตรา 23 ข้อ 3 ซึ่งใช้ได้กับกรณีสินค้าประเภทไวน์หรือสุราเท่านั้น ย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติอันทำให้ขัดต่อหลักความเสมอภาค ดังนั้น เพื่อให้การจดทะเบียนสากลภายใต้ความตกลงทริปส์สามารถใช้ส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นธรรมจึงจำเป็นต้องมีการขยายให้เงื่อนไขดังกล่าวครอบคลุมไปถึงกรณีสินค้าประเภทอื่น ๆ ตามมาตรา 22 ได้ด้วย โดยอาจอาศัยการเพิ่มถ้อยคำหรือสัญลักษณ์เพื่อขยายความให้ชัดเจนถึงแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริงภายใต้เงื่อนไขความตกลงระหว่างประเทศร่วมกันก็ได้

ยิ่งไปกว่านั้น เพื่อให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถรักษาคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่นำมาจดทะเบียนภายใต้ความตกลงทริปส์ ไว้ได้อย่างยั่งยืน กฎหมายภายในประเทศสมาชิกจำเป็นต้องมีกลไกในการกำหนดให้ชุมชนเจ้าของสิทธิพิสูจน์ความเชื่อมโยงชื่อเสียงในคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ากับพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์ภายในประเทศที่มีตำแหน่งขอบเขตชัดเจนแน่นอน และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะนำมาจดทะเบียนระหว่างประเทศนั้นย่อมต้องเป็นสิ่งเดียวกันกับที่กฎหมายภายในประเทศของประเทศภาคีสมาชิกให้ความคุ้มครอง

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงกรณีปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย จนกระทั่งผู้ผลิตสินค้าไม่สามารถคงรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้เงื่อนไขที่เคยขอจดทะเบียนไว้ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการรักษาสสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ ความเสมอภาคกันในสังคม และการส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ก็ควรกำหนดให้ผู้ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว สามารถขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่นำมาพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า ซึ่งรวมถึงขอขยายหรือลดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เคยระบุไว้ในการจดทะเบียนได้ด้วย โดยที่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้หลักสุจริตต่อกัน

7.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาความตกลงทริปส์ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการนำหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ โดยข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยนำเสนอจะเป็นข้อเสนอแนะในเชิงหลักการให้นำไปใช้กำหนดรายละเอียดแต่ละมาตราแห่งความตกลงทริปส์ได้ต่อไป และผู้วิจัยได้จำแนก

ข้อเสนอแนะดังกล่าวออกเป็นข้อเสนอแนะในการจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

7.2.1 ข้อเสนอแนะในการจดทะเบียน

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ ภายใต้ความตกลงทริปส์ เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

7.2.1.1 สิ่งที่ถูกกฎหมายให้คุ้มครองในรูปแบบการจดทะเบียน

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีหลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ ซึ่งประเทศสมาชิกสามารถนำสินค้าที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ หรือระบบเครื่องหมายการค้ามาขอจดทะเบียนก็ได้ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า มีประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทั้งในระบบกฎหมายเฉพาะ และระบบเครื่องหมายการค้า และถึงแม้ประเทศที่เลือกคุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้าอาจมีการจดทะเบียนคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในระดับระหว่างประเทศภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นได้ก็ตาม แต่ก็จำเป็นต้องมีการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าไปในการทำนองการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ให้การรับรองสิทธิชุมชนผู้ผลิตสินค้าด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาที่ใช้ในการผลิตสินค้าได้อย่างยั่งยืน ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นที่เปิดโอกาสให้นำเครื่องหมายการค้ามาจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้คือกรมสารเจนีวา แต่มีข้อจำกัดว่า จะต้องจดทะเบียนคุ้มครองในระดับเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์เท่านั้น จึงทำให้ประเทศกลุ่มที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าของประเทศตนในระดับดังกล่าว ไม่สามารถขอจดทะเบียนได้ในขณะที่ความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์ที่ให้ความคุ้มครองในสองระดับ ทั้งระดับตามมาตรา 22 และมาตรา 23 จึงเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาจัดทำระบบการจดทะเบียนต่อไปได้

นอกจากนี้ ควรกำหนดให้เป็นทางเลือกและความสมัครใจของประเทศที่ยื่นขอจดทะเบียนว่าจะจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองชื่อเสียงสินค้าในระดับทั่วไป ตามหลักเกณฑ์มาตรา 22 หรือจดทะเบียนคุ้มครองในระดับสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับระดับการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศที่ขอจดทะเบียนด้วย อีกทั้งประเภทสินค้าที่จะขอจดทะเบียนภายใต้ระดับการคุ้มครองตามมาตรา 23 ไม่ควรจำกัดไว้เพียงไวน์หรือสุรานั้น หากแต่ควรขยายให้ใช้หลักเกณฑ์กับสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้ด้วย ตามข้อเรียกร้องของประเทศ

อินเดีย และแม้ว่าจะเป็นกรณีประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าให้ความคุ้มครองในระดับตามมาตรา 23 ไว้ และประเทศนั้นได้ส่งสินค้ามาขายยังประเทศที่มีกฎหมายภายในประเทศที่มีความคุ้มครองเพียงระดับตามมาตรา 22 การอนุญาตให้มีการจดทะเบียนภายใต้ความตกลงทริปส์ด้วยระดับการคุ้มครองตามมาตรา 23 นี้ ก็ไม่ได้เป็นการบังคับให้ประเทศที่คุ้มครองในระดับมาตรา 22 ต้องอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศเช่นเดียวกับประเทศที่คุ้มครองในระดับตามมาตรา 23 เพียงแต่ประเทศที่คุ้มครองในระดับมาตรา 22 ดังกล่าวจะต้องไม่กระทำการละเมิดสิทธิของประเทศที่คุ้มครองในระดับมาตรา 23 คือไม่ใช่ถ้อยคำทำนอง “แบบ” “ชนิด” “ประเภท” เดียวกับสินค้าเฉพาะอย่าง เป็นต้น

7.2.1.2 เจื่อนไขการจดทะเบียนและการขอแก้ไขข้อมูลการจดทะเบียน

ผู้วิจัยเห็นว่าเจื่อนไขที่สำคัญคือสินค้าจะต้องผ่านการคุ้มครองภายใต้หลักเกณฑ์ตามกฎหมายภายในประเทศของประเทศสมาชิกมาก่อน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับหลักสุจริตต่อกันในทางระหว่างประเทศ และช่วยให้มีการคัดกรองข้อมูลก่อนรับจดทะเบียน ซึ่งอาจใช้เป็นหลักฐานในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ด้วย ทั้งนี้ ในความมาตรา 24 ข้อ 9 แห่งความตกลงทริปส์ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญไว้แล้วว่าประเทศภาคีสมาชิกไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันทางกฎหมายใด ๆ ในทางที่เป็นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดหรือเป็นกรณีที่ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าได้ระงับการคุ้มครองไปแล้ว หรือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้ใช้งานในประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศสามารถนำไปดำเนินการให้มีผลใช้บังคับแก่ประเทศภาคีสมาชิกได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ในความมาตราดังกล่าวอาจเพิ่มหลักเกณฑ์หรือตีความการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศแหล่งกำเนิดให้หมายความรวมถึงการที่ประเทศแหล่งกำเนิดมีหลักเกณฑ์ควบคุมตรวจสอบ ตลอดจนการมีขั้นตอนพิสูจน์เชื่อมโยงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์อันมีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจนแน่นอน ซึ่งอาจเชื่อมโยงด้วยชื่อเสียงของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์กระบวนการผลิต หรือการเตรียมการผลิตก็ได้

นอกจากนี้ ควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในความตกลงทริปส์ว่า ภายหลังจากที่ได้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แล้ว ประเทศที่ขอจดทะเบียนอาจดำเนินการขอแก้ไขข้อมูลการจดทะเบียนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความเชื่อมโยงชื่อเสียงสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งรวมถึงขยายหรือขอลดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เคยระบุไว้ในการจดทะเบียน โดยสามารถกระทำได้ภายใต้การรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และหลักสุจริตต่อกัน

7.2.1.3 ข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สำหรับข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กรณีการตกเป็นชื่อสามัญนั้น ควรใช้จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นในการพิจารณาถึงความเป็นชื่อสามัญของสินค้า ซึ่งชื่อของสินค้าที่ขอลดทะเบียนต้องไม่ตกเป็นชื่อสามัญในประเทศที่ขอจดทะเบียนนั้น แต่การจดทะเบียนภายใต้ความตกลงทริปส์ไม่ควรทำให้ชื่อของสินค้าที่ได้นำมาจดทะเบียนนั้นไม่ตกเป็นชื่อสามัญอีกต่อไป ทั้งนี้ ในมาตรา 24 ข้อ 6 ได้กำหนดหลักเกณฑ์อนุญาตให้ใช้ชื่อหรือข้อความที่เหมือนหรือพ้องต้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศภาคีสมาชิกอื่น หากชื่อหรือข้อความนั้นมีจารีตประเพณีในประเทศภาคีสมาชิกรับรองว่าเป็นชื่อสามัญ (Common name, Generic name) หรือมีจารีตประเพณีของประเทศภาคีสมาชิกเห็นว่าชื่อหรือข้อความนั้นไปพ้องกับชื่อของพันธุ์องุ่น (Vine) ซึ่งปลูกภายในดินแดนของประเทศภาคีสมาชิก อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์นี้อาจสร้างความไม่แน่นอนให้แก่การจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้ความตกลงทริปส์ได้ เพราะประเทศที่ขอจดทะเบียนไว้แล้ว อาจไม่ทราบถึงข้อมูลการตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าตามจารีตประเพณีในประเทศอื่น ๆ ซึ่งวิธีการที่ควรต้องเพิ่มเติมเพื่อให้ความตกลงทริปส์มีผลใช้บังคับได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น คือการให้ประเทศที่มีจารีตประเพณีแสดงว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่ขอจดทะเบียนเป็นชื่อสามัญของสินค้าในประเทศตนจะต้องนำเสนอข้อมูลการตกเป็นชื่อสามัญนั้นให้ผู้พิจารณาคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศตามความตกลงทริปส์ทราบ ภายในระยะเวลาที่ประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายได้ตกลงร่วมกัน และข้อมูลนั้นจะได้นำมารวบรวมไว้เป็นระบบฐานข้อมูล เพื่อให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถสืบค้นได้โดยสะดวกต่อไป

ส่วนกรณีคำฟ้องควรกำหนดหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับกรณีซึ่งอาจเป็นการพ้องเสียง หรือพ้องทั้งรูปและเสียง (homonymous) แต่คำนั้นให้ความหมายสื่อไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ดังเช่นกรณี “รีโอจา” ที่ได้ยกตัวอย่างไว้ในหัวข้อที่ 6.2.1.1 โดยประเทศภาคีสมาชิกสามารถนำมาจดทะเบียนได้ทั้งการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับมาตรา 22 และระดับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ภายใต้เงื่อนไขข้อยกเว้นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศภาคีสมาชิก ซึ่งการขอจดทะเบียนคุ้มครองนั้นจะต้องไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าด้วย ทั้งนี้ แม้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะได้มีการบัญญัติไว้แล้วในความตกลงทริปส์มาตรา 23 ข้อ 3 แต่บทบัญญัตินี้กำหนดให้ใช้กับสินค้าประเภทไวน์เท่านั้น ซึ่งเพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคควรจะกำหนดให้ครอบคลุมถึงสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้ด้วย ดังนั้น จึงควรนำมาบัญญัติไว้เป็นข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในความมาตรา 24 ข้อ 10 แทน และในมาตราดังกล่าวก็ควรมีหลักเกณฑ์ที่อนุญาตให้ประเทศภาคีสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชื่อที่พ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตนสามารถขอให้ประเทศ

ที่ใช้ซื้อพ้องนั้นแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อที่ได้จดทะเบียนหรือจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยการเพิ่มรายละเอียดคำหรือสัญลักษณ์ขยายความให้ชัดเจนถึงแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริง ภายใต้เงื่อนไขการตกลงที่เสมอภาคกันด้วย

7.2.1.4 มาตรการยัดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผิดกฎหมาย

เพื่อให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์มีความชัดเจนถึงวิธีการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าที่ผลิตจากรัฐอื่น ๆ ควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในความตกลงทริปส์เกี่ยวกับมาตรการยัดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผิดกฎหมาย ในขณะที่นำเข้ามาภายในประเทศภาคีสมาชิกที่มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น รวมถึงให้ยัดสินค้าภายในประเทศที่ระบุสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อื่นไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือในประเทศที่มีกรณีการนำเข้าสินค้าที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น โดยอาศัยต้นแบบมาจากหลักเกณฑ์ตามมาตรา 10 แห่งอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อให้การประสานความร่วมมือในทางระหว่างประเทศในการบังคับใช้กฎหมายป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

7.2.2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

นอกจากข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทริปส์ให้มีหลักเกณฑ์รองรับการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศไว้ให้ชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับแนวนโยบายสำหรับการดำเนินการก่อนบังคับใช้ระบบจดทะเบียนดังกล่าว เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

7.2.2.1 การดำเนินการจดทะเบียนในลักษณะเป็นฐานข้อมูล

เนื่องจากความตกลงทริปส์เป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลาย และประเทศภาคีสมาชิกอาจให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตนไว้อย่างเคร่งครัดมากกว่าหลักเกณฑ์ภายใต้ความตกลงทริปส์ก็ได้ ดังนั้น การหารือร่วมกันระหว่างประเทศภาคีสมาชิกเพื่อให้เกิดการประนีประนอมและการยอมรับเงื่อนไขข้อตกลงจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง นอกจากนี้ บรรดาประเทศภาคีสมาชิกยังจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการอนุวัติการหรือเตรียมการเพื่อบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศตนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมระหว่างประเทศด้วย ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการจดทะเบียนในลักษณะเป็นฐานข้อมูลรวบรวมไว้ก่อน โดยที่บรรดาประเทศสมาชิกมีข้อตกลง

ร่วมกันว่าจะให้ระยะเวลานานเพียงใดสำหรับการเตรียมกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับการจดทะเบียนพหุภาคีที่มีผลคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ครอบคลุมถึงประเทศสมาชิกทั้งหลายโดยอัตโนมัติ

7.2.2.2 การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลก่อนยื่นคำขอจดทะเบียน

ในประเด็นการเตรียมความพร้อมของประเทศภาคีสมาชิกก่อนยื่นขอจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์นั้น จำเป็นที่ประเทศผู้ยื่นขอจดทะเบียนจะต้องดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติที่เกี่ยวข้องกับข้อดีหรือข้อเสียของการขยายตลาดสินค้าในต่างประเทศเป็นสำคัญ เพื่อให้ประเทศสมาชิกรู้ได้ล่วงหน้าถึงประโยชน์ของการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศ ทั้งแง่มุมเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ปฏิบัติได้จริง เช่น หากกรณีพบว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์อันเป็นปัจจัยในการผลิตยังไม่เหมาะสมที่จะขยายการผลิตเพื่อการส่งออกได้ การจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศก็จะก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าผลดี ในแง่มุมเศรษฐกิจคือจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเกินความจำเป็นเพื่อรักษาชื่อเสียงของสินค้าไว้และค่าใช้จ่ายที่ชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิตสินค้าต้องแบกรับนั้นก็ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนอาจก่อให้เกิดการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกินขีดความสามารถในการอนุรักษ์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อมีกลไกการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์ดังที่ผู้วิจัยได้เสนอมาแล้ว ก็จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศจากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่นโดยไม่สุจริต ตลอดจนสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการระงับข้อพิพาท และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคุ้มครองในแต่ละประเทศได้ ซึ่งผลดีที่ได้จากการจดทะเบียนระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์นั้นก็จะนำไปสู่การที่ประชาคมโลกจะได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งในแง่มุมเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน. 2560. รายงานผลการศึกษา เรื่อง Model การพัฒนา OTOP สู่มิติใหม่.

กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. กฎหมายเครื่องหมายการค้า ประเทศสหรัฐอเมริกา. สืบค้นเมื่อวันที่ 15

มีนาคม 2560 จาก http://www.ipthailand.go.th/images/781/L_USA_8_mark.

———. กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประเทศอินเดีย. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2560. จาก

http://www.ipthailland.go.th/images/781/L_india_5_indication.

กรรณิการ์ ห้วยแสน, จิระพันธ์ ห้วยแสน, และ ชาญณรงค์ ชมนาวัง. “ลักษณะเด่นของข้าวเหนียวเขาวง

จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับ

พิเศษ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์. 2545. กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมาย

การค้า. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

จักรกฤษณ์, ควรพจน์, และ เศรษฐศิริโรตม์ บัณฑูร. 2556. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญา

และสิทธิชุมชน. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ฉัตรสุนน พงติภิญโญ. 2551. การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ: นโยบาย หลักกฎหมาย และ

การบังคับใช้. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

ประสิทธิ์ เอกบุตร. 2551. กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1 สนธิสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิญญู

ชน.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, และ สมบูรณ์ ศิริประชัย. ม.ป.ป. กฎกติกา WTO เล่มที่ 5: ทรัพย์สินทาง

ปัญญา. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch (จับตากระแสองค์การการค้าโลก).

วิมาน เหล่าดุสิต. “ข้อพิจารณารูปแบบกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”, วารสาร

กฎหมายสู่ไทยธรรมาธิราช. 10 (1).

ศรียา เลหาเพียงศักดิ์. บทที่ 7 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. ใน รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และสมบูรณ์

ศิริประชัย. ม.ป.ป. กฎกติกา WTO เล่มที่ 5: ทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO

Watch (จับตากระแสองค์การการค้าโลก).

สรวิศ ลิขพันธุ์. “กฎหมายการแข่งขันทางการค้า: แนวคิดพื้นฐานเชิงเศรษฐศาสตร์และเจตนารมณ์

Competition law: Its basic economics concepts and policies”. ดุลพาท. 46 (1).

สิ่งจูงใจ ธนสันติ. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ดินแดนแห่งการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและโอกาสทางการ

ค้า. เอกสารบันทึกเวทีการสัมมนา ณ โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค เมื่อวันที่ 28-29 มิถุนายน

2549. อ่างใน ตะวัน เดชภีรตันมก. **การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป**. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เสนห์ จามริก. ม.ป.ป. “สิทธิชุมชนในมุมมองระดับโลก”. ใน **สิทธิมนุษยชน รวมบทความ ศ.เสนห์ จามริก**, 8. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- อรุณ ภาณุพงศ์. “จาก GATT สู่ WTO”. **วารสารนิติศาสตร์**. 25 (3).
- All India Aritsans and Craftworkers Welfare Association (AIACA). **Geographicl indications of India socio-economics and development issues**. Retrieved March 21,2017 from http://www.switch-asia.eu/fileadmin/user_upload/project_Downloads/Batch_1/policy-briefs-geographical-indications-india-socio-economic-development-issues.
- Barham, Elizabeth. “Translating terroir: the global challenge of French AOC labeling”, **Journal of Rural Studies**. 19 (1). Retrieved Retrieved May 3, 2018 from [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(02\)00052-9](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(02)00052-9).
- Benni, Nadja El, and Sophie Reviron. **Geographical indications: review of seven case studies world wide**. NCCR Trade Working Paper. Retrieved October 19, 2017 from <http://www.researchgate.net/publication/265618582>.
- Blakeney, Michael. **Geographical indications and TRIPS**. Retrieved April 1, 2016 from <http://ssrn.com/abstract=2177435>.
- Boza, Sofia. **Traditional food products and trade: exploring the linkages**. Retrieved May 5, 2018 from https://www.wti.org/media/filer_public/56/42/5642f8a5-b292-45a2-b683-0acbc7e6b22b/working_paper_no_17_2016_boza_and_munoz.
- Bramley, Cerka, Bienabe Estelle, and Kirsten Johann. “The economics of geographical indications: towards a conceptual framework for geographical indication research in developing countries”. in **The economics of intellectual properties**, Retrieved March 21, 2017 from http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1012-chapter4.
- Capsuto, Tara. **Criteria for U.S. geographic indications**. Retrieved June 28, 2018 from https://www.origin-gi.com/images/stories/PDFs/English/papers/Tara_Capsuto_OriGin_paper_May_2012.pdf.

Chethana, A, N. Nagaraj, P.G. Chengappa, และ C.P. Gracy. "Geographical indications for Kodagu coffee-A socio-economic feasibility analysis". **Agricultural Economics Research Review**. 23 (1), Retrieved May 4, 2018 from <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/92157/2/11-AN-Chethana>.

The global voice for consumers. **Consumer rights**. consumers international, Retrieved November 26, 2017 from <https://www.consumersinternational.org/who-we-are/consumer-rights>.

Coombe, Rosemary J., Sarah Ives, and Daniel Huizenga. "The social imaginary of geographical indications in contested environments: the politicized Heritage and the racialized landscapes of South African Rooibos Tea". in **The sage handbook of intellectual property**, Retrieved August 15, 2018 from https://www.researchgate.net/publication/294682945_The_social_imaginary_of_geographical_indicators_in_contested_environments_Politicized_heritage_and_the_racialized_landscapes_of_South_African_Rooibos_Tea.

Corrado, Margherita. "Italian perspective on the importance of geographical indications and protected designation of origin status for Parmigiano Reggiano Cheese", **Chicago-Kent Journal of Intellectual property**. 16 (2) Retrieved August 2, 2018 from <http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1182&context=ckjip>.

European Commission. **Sustainable agriculture for the future we want**. Retrieved December 4, 2016 from http://www.ec.europa.eu/agriculture/files/events/2012/rio-side-event/brochure_en.

European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy (ETC).

Understanding human rights, manual of human rights education. Retrieved April 12, 2016 from http://www.etc-graz.at/typo3/fileadmin/user_upload/ETC-Hauptseite/manual/versionen/english_3rd_edition/Manual_2012_FINAL.

Evans, G. E. "The Comparative Advantages of Geographical Indications and Community Trademarks for the Marketing of Agricultural Products in the European Union". **Yearbook of European Law**. 29 (1), Retrieved August 5, 2018 from

<http://academic.oup.com/yel/article-abstract/29/1/224/1618130?redirectedFrom=fulltext>.

- Fabiana Avelar Ramos Mateus Pereira. **Geographical indications, the principle of specialty and unfair competition: the Bordeaux Perfumery Case**. Retrieved August 15, 2018. [https://www.law.lu.se/webuk.nsf/\(MenuItemByld\)/JAMR32exam](https://www.law.lu.se/webuk.nsf/(MenuItemByld)/JAMR32exam).
- Felish, William F. 1996. "conceptualizing collective human rights". in **Taking suffering seriously: the importance of collective human rights**. New York: the state university of New York.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. **Strengthening sustainable food systems through geographical indications: an analysis of economic impacts**. Retrieved May 12, 2018 from [http://www.fao.org/3/18737en.Strengthening sustainable food systems through geographical indications: an analysis of economic impacts](http://www.fao.org/3/18737en.Strengthening_sustainable_food_systems_through_geographical_indications:_an_analysis_of_economic_impacts).
- Friend of the earth international. **Community right, corporate wrong**. Retrieved April 10, 2016. <http://www.foei.org/wp-content/uploads/2013/12/community-rights>.
- Glove, Jonathan. **Utilitarianism and its critics**. Retrieved April 20, 2016. from <http://www.jonathanglover.co.uk/sites/default/files/docs/utilitarianism-and-its-critics>.
- Grossman, Nicholas. 2015. **Thailand's sustainable development**. Bangkok: Editions Didier Millet (EDM).
- Hopperger, Marcus. "Negotiators modernize international system for registering GIs". **WIPO Magazine**. (June 2015): 4. Retrieved February 7, 2017 from http://www.wipo.int/export/sites/www/wipo_magazine/en/pdf/2015/wipo_pub_121_2015_03.
- International Center for Ethics, Justice and Public. **Relationships between international and domestic legal orders in a globalizing world**. Retrieved September 12, 2016 from <http://brandeis.edu/ethics/pdfs/internationaljustice/bij/2015-1%20Relationships%20102815A>.
- Joined Cases C-465/02 and C-466/02. April 10, 2016.
- Jones, Peter. "Human rights, group rights, and people's rights". **Human rights**

quarterly. 21 (1).

Kate, Kerry ten and Sarah A. Laird. 2004. "Bioprospecting agreements and benefit sharing with local communities". in **Poor people's knowledge: promoting intellectual property in developing countries**. Washington, DC: The international bank for reconstruction and development/The world bank.

Kemp, Deborah and Lynn Forsy. "The trademarks and geographical indications: A case of Carlifornia Champagne" **Chapman Law Review**. 10 (May 16, 2007). Retrieved February 25, 2017 from <http://www.chapmanlawreview.com/wp-content/uploads/2013/07/10-Chap.-L.-Rev.1>.

Maily, Jacqueline. "Food for thought: European Commission proposes changes to protection of food names system following WTO ruling". in **Trademark World** 187 May 2006

Marie-Vivien, et al., "Are French Geographical Indications Losing Their Soul? Analyzing recent developments in the Governance of the link to the origin in France" **World Development**. 98: 26. Retrieved February 24, 2017 from <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.01.001>.

Menell, Peter S. **Intellectual property: general theories**. Retrieved April 18, 2016 from [http://encyclo.findlaw.com/1600book/Intellectual property: general theories](http://encyclo.findlaw.com/1600book/Intellectual%20property%3A%20general%20theories).

Monten, Lina. "Geographical indications of origin: Should they be protected and why? An analysis of the issue from the U.S. and EU perspectives". **Santa Clara High Technology Law Journal**. 22 (2) Retrieved October 5, 2017 from <http://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol22/iss2/4/>.

Morrissey, Michael. **An alternative to intellectual property theories of Locke and utilitarian economics**, (master of Art's thesis, The department of philosophy, The graduate faculty of hte Louisiana State University and Agriculteral and Mechanical College in partial fulfillment of the requirements). Retrieved May 1, 2016 from <http://etd.lsu.edu/docs/available/etd--07032012-160303/unrestricted/morrisseythesis>.

Mulik, Kranti and John M. Crespi. "Geographical indications and the trade related intellectual property rights agreement (TRIPS): A case study of Basmati Rice exports". **Journal of Agricultural & Food Industrial Organization**. 9 (1(4))

Retrieved March 21, 2017 from

http://lib.dr.lastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1503&context=econ_las_publications.

Norinder, Henrik. **Geographical indications: a result of European protectionism?**,

(Master thesis, Faculty of law, University of Lund, 2009). Retrieved November 15, 2016 from <http://lup.lub.lu.se/luur>.

Qaqaya, Hassan, and George Lipimile. "The effects of anti-competitive business practices on developing countries and their development prospects". in **United Nations Conference on Trade and Development**. Retrieved September 29, 2016 from http://unctad.org/en/Docs/ditcclp20082_en.

Quaker United Nations Office. **The protection of geographical indications and the Doha round: Strategic and policy considerations for Africa**. Retrieved July 5, 2018 from <https://quno.org/resource/2008/12/protection-geographical-indications-and-doha-round-strategic-and-policy>.

Rard, Laurence Be, and Philippe Marchenay. "Local products and geographical indications: taking account of local". **International Social Science Journal knowledge and biodiversity**. 58 (187). Retrieved May 3, 2018 from http://ethno-terroirs.cnrs.fr/IMG/pdf/ISSJ_IG_and_Biodiversity.

Ravindran, Sudhir, and Arya Mathew. "The Protection of Geographical Indication in India – Case Study on 'Darjeeling Tea'". **International property rights 58 index 2009 report**. Retrieved August 1, 2017 from <https://www.altacit.com/wp-content/uploads/2015/03/The-Protection-of-Geographical-Indication-in-India-Case-Study-on-Darjeeling-Tea>.

Reviron, Sophie, Erik Thevenod-Mottet, and Nadja El benni. "Geographical indications: creation and distribution of economic value in developing countries". **NCCR Trade Working Paper No 2009/14**. Retrieved June 6, 2018 from https://www.researchgate.net/publication/259999235_Geographical_Indications_creation_and_distribution_of_economic_value_in_developing_countries.

Rovamo, Oskari. **Monopolising names?: The protection of geographical indications in the European Community**. Pro Gradu Thesis, (Faculty of law, Department of Public Law, University of Helsinki). Retrieved July 8, 2018 from

<http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21550/monopoli.pdf?sequence=2>.

Sheskin, Ariene. "A critical review and assessment of the sociology of law". **Mid-**

American Review of Sociology, 3, (2 (winter 1978)). Retrieved May 2, 2016 from <http://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/4846/MARSV3N2NC2>.

The world Intellectual Property Organization. **Guide to the international registration of marks under the Madrid Agreement and the Madrid Protocol**, WIPO World Intellectual Property Organization. Retrieved November 2, 2016 from <http://www.wipo.int/madrid/en/guide/>.

———. **The concept of intellectual property**. Retrieved April 18, 2016 from <http://www.wipo.int/export/sites/www/about-ip/en/iprm/pdf/ch1>.

U.S. Department of Agricultural, Foreign Agricultural service. **Proposed protection of geographical Indications in South Africa**. Retrieved March 21, 2018 from http://www.idfa.org/docs/default-source/d-news/gain_report_8-26-2014.

World Trade Organization. **Multilateral system of notification and registration of geographical indications for wines and spirits**. Retrieved June 19, 2018 from http://www.wto.org/English/tratop_e/trips_e/gi_background_e.

Zanzig, Laura. "The perfect pairing: Protecting U.S. geographical indications with a sinoamerican wine registry". **Washington Law Review**, 88 (1). Retrieved March 15, 2016 from <http://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/1256/88WLR723>.

No. 327 F.Supp. 657 (1971) No. 70 Civ. 377 (United States District Court, S. D. New York - Abercrombie & Fitch Co. v. Hunting World, Inc., 327 F.Supp. 657, 657 (S.D.N.Y. 1971) April 23, 1971.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ภัทรพร เย็นบุตร

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2549

นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2556

ประสบการณ์การทำงาน

